

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
TASAVVUF BİLİM DALI

MÜNİRİ-İ BELGRÂDÎ
VE
SİLSİLETÜ'L- MUKARREBİN ADLI ESERİ

106599

(Yüksek Lisans Tezi)

106599

Hazırlayan
Taxhidin BİTİÇİ

**Y.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

İstanbul 2001

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
TASAVVUF BİLİM DALI

MÜNİRİ-İ BELGRÂDÎ
VE
VE SİLSİLETÜ'L- MUKARREBİN ADLI ESERİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan
Taxhidin BİTİÇİ

Danışmın
Doç. Dr. Mahmut Erol KILIÇ

İstanbul 2001

Önsöz

Münîri-i Belgrâdî yaşadığı devrin önde gelen bilginlerindendir. En meşhûr eseri olan “*Silsiletü'l-Mukarrebîn ve Menâkıbu'l-Muttekin*”de birçok tarikat silsilesinden bahsetmektedir. Hz. Ebû Bekir'den başlayarak, yaşadığı devire kadar 153'den ziyâde sûfinin biyografisini ve menkıbesini târihsel bir anlatımla okuyuculara sunmaktadır.

Diğer biyografi eserlerinde bulamayacağımız bilgileri, Belgrâdî bu eserinde örnek bir şekilde toplamıştır. Çünkü, bilgisini verdiği zâtlar hakkında onlarla ya kendi görüşerek veya onları yakından tanıyanlarla görüşerek bilgi toplamıştır.

Osmânlı'nın Rûmeli'den çekilmesiyle birlikte, orada bulunan câmi, tekke ve türbeler, kilise veyâ değişik müesseselere çevrilmiştir. Bu çalışmayı yapmaktaki amacımız, genç araştırmacılara, unutulmaya yüz tutmuş Rûmeli'de meşâyih ve Osmânlı mimârisi hakkında orijinal bilgiler sunmak ve araştırmalarını bu yönde derinleştirmelerine yardımcı olmaktır.

Evet, uzun uğraştan sonra “*Münîri-i Belgrâdî ve Silsiletü'l-Mukarrebîn Adlı Eseri*” isimli çalışmamız tamamlanmış bulunmaktadır.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır:

Birinci bölümde, Münîri Ef.'nin hayâtı, eserleri, yaşadığı devrin önemli olaylar gibi konular hakkında bilgi vermekteyiz.

Münîrî Ef. Bosnalı olmasına rağmen, Belgrâd'da hayâtını sürdürmüştür. Bu bölümde, Osmânî himâyesi altında bulunduğu dönemlerde Belgrâd'daki câmi ve tekke gibi Osmânî eserlerinden de kısaca bilgiler sunmaktayız.

İkinci bölümde, “*Silsiletü'l-Mukarrebîn*” adlı eserine dayanarak, Münîri-i Belgrâdî'nin fikirleri hakkında bilgi vermekteyiz.

Üçüncü bölümde ise, “*Silsiletü'l-Mukarrebîn*” adlı eseri latin harfleriyle yazarak, metnin tamâmını vermekteyiz.

Çalışmamızın sonunda da “*Silsiletü'l-Mukarrebîn*” adlı eserden fotokopi şeklinde birkaç örnek sunmaktayız.

Çalışmamın her safhasında engin tecrübeleriyle yön veren ve teşvîklerini esirgemeyen değerli danışmanım Doç. Dr. M. Erol Kılıç Bey'e, kıymetli fikirlerinden istifâde ettiğim Prof. Dr. Mustafa Tahralı, Prof. Dr. H. Kâmil Yılmaz ve Prof. Dr. İrfân Gündüz Beylere ve bu tezin hazırlanmasında emeği geçen arkadaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi arz ederim.

Bana tasavvuf ilmini sevdiren merhûm hocam Yrd. Doç. Dr. Selçuk Eraydın Bey'i de burda rehmetle anmayı kendime borç biliyorum.

Bu araştırmam Rûmeli'de yaşamış meşâyih ile ilgili yeni araştırmalara vesîle olmasını Yüce Allâh'tan temennî ederim.

Taxhidin BİTİÇİ
Çengelköy/ İSTANBUL 2001

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	2
İÇİNDEKİLER	4
TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ	7
KISALTMALAR	8

GİRİŞ

Tasavvuf Târihinde Silsile ve Menkıbe

Silsile	10
Menkıbe	11
A. Tez ile ilgili Kaynakların Tenkidi	12
1. Türkçe Kaynaklar	12
2. Diğer Dillerdeki Kaynaklar	14

BİRİNCİ BÖLÜM

MÜNİRİ-İ BELGRÂDÎ

MÜNİRİ-İ BELGRÂDÎ	17
A. İsmi	17
B. Âilesi	18
C. Doğum Yeri	18
D. Eğitimi.....	19

E. Hocaları ve Şeyhleri	20
1. Vildân Ef.	19
2. Mevlânâ Alî Ef.	19
3. Azîz Mahmûd Hüdâyî Ef.	20
F. İlmî Fâaliyeti.....	20
G. Eserleri	20
H. Vefât Târihi ve Yeri	25
I. Kabri	26
İ. Yaşadığı Yer – Belgrâd	28
1. Belgrâd Câmileri	30
2. Belgrâd Tekkeleri	31
J. Silsiletü’Mukarrebîn ve Menâkıbu’l-Muttekîn	32
K. Silsile’nin Kaynakları	33
1. Birinci Derecedeki Kaynaklar	33
2. İkinci Derecedeki Kaynaklar	34

İKİNCİ BÖLÜM

SİLSİLETÜ’L – MUKARREBİN ADLI ESERDE ZİKREDİLEN ZEVÂT

Mevlânâ Alî Ef.	36
Muslihuddîn Ef.	37
Kurd Mehmed Ef.	39
Hızır Ef. Yayabâşî	41
Şeyh Şemseddîn Sivâsî	42
Abdülkerîm Kefevî	43
Nusûh Çelebî Belgrâdî	43
Şeyh Mahmûd Buhârî	45
Şyh Velî Tamışvârî	45
Şeyh Alî Sigetvârî	46
Çömlekçizâde Mehmed Ef.	47
Tatâr İbrâhîm Ef.	48
Pîr Abdülvehhâb ve Muslihuddîn Dede	48

Şeyh Mahmûd Edirnevî	49
Pîr-i Baba Peştevî	49
Muslihuddîn b. Nûreddîn	51
Şeyh A'mâ Bâlî Ef. Vidînî	52
Sarhoş Bâlî Efendi	52
Osmân Halîfe Belgrâdî	54
Alî Dede Belgrâdî	54
Muhammed Dede Belgrâdî	54
Hamza Dede	55
Bâlî Efendi Sofyevî	55
Şeyh Dâvûd	57
Kâsım Çelebî	57
Çelebî Halîfe	58
Aynî Dede	60
Yahyâ Efendi Beşiktâşî	62
Babazâde Mehmed Efendi	64
Baba Kartal	65
Şeyh Hamza Bâlî	65

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Silsiletü'l-Mukarrebîn'in Metni

Hâza Silsiletü'l-Mukarrebîn ve Menâkıbu'l-Muttekin	69
SONSÖZ	237
KAYNAKÇA	238
EKLER	241

Transkipsiyon İşâretleri

s	ث
h	ح
h	خ
z	ذ
s	ص
d	ض
t	ط
z	ظ
‘	ع
â	ا
û	و
î	ي
’	ء
kā	قا
gā	غا

KISALTMALAR

a.g.e.,	: Adı geçen eser
b.	: Bin veyâ İbn
bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
Ef.	: Efendi
h.	: Hicrî
İst.	: İstanbul
İÜİFM	: İst. Üniv. İktisad Fak. Mecmuası
Ksm.	: Kısım
Ktp.	: Kütüphâne
m.	: Milâdî
nşr.	: Neşreden
nu.	: Numar
r.a.	: Radiyallâhu anhu
r.h.	: Rahimehullah
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
s.a.v.	: Sallallâhu aleyhi ve sellem
trc.	: Tercüme
ts.	: Târihsiz
Üniv.	: Üniversite
Vb.	: Ve benzeri
vr.	: Varak
vs.	: Vesâire
yzm.	: Yazma

GİRİŞ

TASAVVUF TÂRİHİNDE SİLSİLE VE MENKİBE

Silsile

Arapça bir kelime olan silsile birbirini tâkip eden şeylerin heyet-i mecmûası demektir.¹

Tasavvuf kavramı olarak silsile, Hz. Peygamber'e kadar dayandırılan şeyh ve pîr zinciri demektir.²

Silsile her ne kadar VI. hicrî asırdan îtibâren tasavvuf ve tarîkat ehlinin bir husûsiyeti olarak görünüyorsa da, hicrî ilk asırlarda, bütün İslâmî ilimler için Hz. Peygamber'e ulaşan bir silsile, öğretim silsilesi mevcûttur.³ Hadîs ilminde râvî silsilesi açık bir şekilde görülmektedir. Kırâat ilminde ise bu isnâd ve teselsül, tasavvuf tarîkatlerinde olduğu gibi, günümüze kadar devâm etmiştir.

Tasavvufun en mühim husûsiyetlerinden biri, nihâyette Hz. Peygamber'e ulaşan bir silsileye sâhip olmasıdır. Bu silsilede şart ise hiçbir kopukluk ve kesikliğın olmamasıdır.⁴ Çünkü, silsile ricâlî vâsıtasıyla Allâh'tan sâlike feyz gelir. Buna "feyz-i isnâdî" ve "fuyuzât-ı silsile-i celîle" gibi isimler verilir.⁵ Her devirde

---

¹ Mehmed Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük*, (dördüncü baskı), s. 997; Şemseddin Sâmî, *Kamûs-i Türkî*, İstanbul, 1317, s. 732; Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Târih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, 1993, c. III, s. 226.

² Doğan, *Sözlük*, s. 997; Süleymân Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, 1991, s. 433.

³ Mustafa Tahralı, *Tasavvuf Târihi Ders Notları*, s. 1.

⁴ Tahralı, *a.g.e.*, s. 2.

⁵ Uludağ, *a.g.e.*, s. 434.

olduğu gibi günümüzde de, bir şeyhin şeyhliğinin sıhhatı ancak kopuksuz bir silsileye sâhip olmasıyla mümkündür.⁶

Menkıbe

Arapça bir kelime olan “menâkıb”, bir kahramân veya bir velînin övgüye değer üstünküklerini dile getiren fikra ve makâle demektir.⁷

Tasavvuf târihinde ise, sûfilerin izhâr ettikleri hârikulâde olaylar demek olan kerâmetleri nakleden küçük hikâyeler mânâsında tahmînen IX. Asırdan itibâren kullanılmaya başlanmıştır.⁸

Menkıbe yazarı anlattığı velînin etrâfında meydana gelen bilgi birikiminin temin ettiği malzemeyi toplar. Yazar, ya anlattığı velînin çağdaşı olup, aynı muhitte yaşamıştır, yada kısa veyâ uzun bir müddet sonra ortaya çıkmıştır. Eğer yazar velînin çağdaşı ve aynı muhitte ise, temel kaynak şüphesiz kendisinin ve kendisi gibi olanların görgü ve bilgilerine dayanan müşâhedelerdir. Şâyet yazar velîden sonraki bir devirde yaşamış ise, bizzât kendi müşâhedeleri gibi değerli bir kaynaktan yoksun kalmakla berâber bu defa sözlü gelenek, yazılı kaynaklar ve târihi kalıntılar olmak üzere üç türlü kaynağı kullanır.

Menâkıbnâmeler muhtevâ itibâriyle iki tip olarak mütâlaa etmek mümkündür:

a. Genellikle konu edilen velînin devrinde veyâ çok kısa bir zamân sonra, kendisiyle aynı çevrede yaşayanlar hayâtta iken kaleme alınmış menâkıbnâmelerdir.

b. Toplama menâkıbnâmeler ise, genellikle velînin vefâtından çok uzun bir zamân sonra kaleme alınmıştır. İhtivâ ettikleri menkıbeler çoğunlukla masalımsı niteliktedirler.⁹

Tasavvuf târihi dışında diğer ilimlerde de menkıbelere rastlanır. Şöyle ki, IX. Asırdan itibâren yazılan hadîs mecmûalarında “*Bâb-ı Menâkıb-i Muhâcirîn*” gibi

⁶Tahrâlı, a.g.e, s. 2.

⁷Dođan, Sözlük, s. 762;

⁸Ahmet Ocak, Menâkıbnâmeler, Ankara, 1992, s. 27.

⁹a.mlf., a.g.e., s. 37-39.

bölümler yer almaktadır. Hâkeza, mühim târihi şahsiyetlerin biyografyalarına dâir eserlere de bu isim verirler.

A. Tez İle İlgili Kaynakların Tenkidi

Münîrî Ef. hakkında ilmî araştırma yapmanın, çok meşekkatlı bir iş olduğunu ifâde etmek zorundayız. Çünkü, konuyla ilgili çalışmalar çok mahdûd sayıdadır. Daha doğrusu, var olan çalışmalar da Münîrî Ef.'nin hayâtı ve eserleri hakkında çok sathî bilgiler aktarmaktadırlar. Hatta, bâzı çalışmalar Münîrî Ef. hakkında yanlış bilgiler aktarmaktadırlar.

1. Türkçe Kaynaklar:

Münîri-i Belgrâdî'nin Kendi Eseri: Münîrî Ef. ile ilgili ma'lûmât veren eserlerin başında, "*Silsiletü'l-Mukarrebîn ve Menâkıbu'l-Muttekin*" adlı kendi eseri gelmektedir. Fakat, kendisi de eserinde hayâtı hakkında çok az bilgi vermektedir. Bu bilgiler daha çok hocası ve âilesi ile ilgili ipuçlardır.

Seyâhatnâme: Münîrî Ef.'den ilk bahsedenlerden birisinin Evliyâ Çelebî olduğunu söyleyebiliriz. 1660 yılında Belgrâd'a yapmış olduğu ziyâret esnâsında, Münîrî Ef.'nin kabrinin İmâret Câmii bahçesinde olduğunu zikreder. Münîrî Ef. hakkında fazla bilgi vermez, fakat sâdece kabrinin orada bulunduğunu ve Münîrî Ef.'nin adını taşıyan bahçeden bahseder.¹⁰

Atâî, Zeyl-i Şakâik: Nev'izâde Atâî, bu eserinde Münîrî Ef. hakkında Boşnak olduğunu, Vildânzâde'nin babasından eğitim gördüğünü ve tahsîl hayatından sonra Belgrâd'da yaşamış bir âlim olduğunu ifâde etmektedir¹¹.

Fezleke: Kâtip Çelebî bu eserinde Münîrî Ef.'den bahsederken, tahsîlinden sonra Belgrâd'da yaşadığını ifâde etmektedir¹².

¹⁰ Evliyâ Çelebî, *Seyahatnâme*, İkra Yay., İstanbul, ts., c.5, s. 257.

¹¹ Nev'izâde Atâî, *Hadâiku'l-Hakâik fi Tekmîneti's-Şakâik*, (haz. Abdülkâdir Özcan), İstanbul, 1989, s. 607.

¹² Kâtip Çelebî, *Fezleke*, (Cerîdei Havâdis Matbaası), İstanbul, 1286, c.1, s. 389.

Sefîne-i Evliyâ: Hüseyin Vassaf bu eserinde Azîz Mahmûd Ef.'nin halîfelerini zikrederken, Münîrî Ef.'nin de ismini zikreder, fakat hakkında bir bilgi vermez.¹³

Tıbyân-ı Vesâilî'l-Hakâik: Harîrizâde bu eserinde Münîrî Ef.'den hiç bilgi vermez.

Mecmuâ-i Tevârih: Hâfiz Hüseyin Ayyânsarayî bu eserinde Münîrî Ef. hakkında çok az bilgi vermektedir. Bu eserde verilen bilgilerden başka bir Münîrî'den bahsettiği anlaşılmaktadır.¹⁴

Osmânî Müellifleri c.II: Bursalı Mehmed Tâhir, bu eserinde Münîrî Ef. hakkında diğer eserlere nazaran daha çok bilgi vermektedir. Eserinde Münîrî Ef.'nin ismi, hayâtı ve eserleri hakkında bilgi vermektedir.

Belgrâd'daki Bayraklı Câmî: Tayyib Okiç, bu makâlesinde Belgrâd'daki Bayraklı Câmî hakkında geniş bilgi verir. Makâlenin giriş kısmında Belgrâd câmîlerinden öz olarak bilgi verirken, Münîrî Ef.'nin medfûn olduğu İmâret Câmîine de değinir ve Bursalı Mehmed Tâhir, Başagić ve Nikić'e dayanarak Münîrî Ef. hakkında bilgi verir.

İstanbul Kitaplıkları Târih-Coğrafya Yazmaları Katalogları c. I.: Bu katalogda müellifler yazma eserleri tanıtırken, Münîrî Ef.'nin Bosnalı olduğundan ve Belgrâd'da yaşadığından bahsederler. Onun vefât târihini belirtirken, târihte tutarsızlık belirlenir. "*Silsiletü'l-Mukarrebîn*"de ise, 121 zâttan bahsedildiğini ifâde eder¹⁵. Fakat bu da yanlıştır. Çünkü, "*Silsiletü'l-Mukarrebîn*" adlı eserde en az 135 zâttan bahsedilir.

İslâm Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilâtı ve Kaynakları: Abdülbâki Gölpınarlı, bu çalışmasında Fütüvvet konusunu işlerken, Münîrî Ef.'nin "*Nisâbü'l-İntisâb*" adlı eserinden bahseder. Mâlesef Gölpınarlı bu çalışmasında acımsızca, Münîrî Ef.'ye haketmediği suçlamalar yapmaktadır. Kendisi diğer sünî âlimlere saldırdığı gibi Münîrî Ef.'ye de haddi olmadığı hâlde acımsızca ve taassup ile

¹³ Hüseyin Vassaf Osmânîzâde, *Sefîne-i Evliyâ-yı Ebrâr ve Şerh-i Esmâr-ı Ebrâr*, Süleymâniye Ktp., Yazma Bağışlar 2305- 2309, c. III/12.

¹⁴ Hâfiz Hüseyin Ayyânsarayî, *Mecmuâ-i Tevârih*, (haz. Fahri Ç. Derin-Vâhid Çubuk), İstanbul, 1985, s. 165.

¹⁵ *İstanbul Kitaplıkları Târih-Coğrafya Yazmalar Katalogları*, c.I., s. 511.

saldırmaktadır¹⁶. Gölpinarlı'nın bu eleştirileri, o dönemin durumunu ya bilmediği veya bilmek istemediğinden kaynaklanmaktadır.

2. Diğer Dillerdeki Kaynaklar:

Književnost Muslimana BiH Na Orientalnim Jezicima: Münîrî Ef.

hakkında en kapsamlı bilgi veren eser, Hazim Šabanović'in bu eseri olduğunu söyleyebiliriz. Müellif bu eserinde, Münîrî Ef.'nin zamânının en büyük âlimlerinden birisi olduğunu ifâde etmektedir. Münîrî Ef. hakkında diğer eserlerin vermiş oldukları bilgileri de tenkîd eder. Fakat, bu çalışmamızdan sonra, müellifin yapmış olduğu bâzı tenkîdlerin haksız olduğu ve Münîrî Ef.'nin eserleri hakkında geniş bilgiye sâhip olmadığı ortaya çıkmıştır. Çünkü bu eserde, Münîrî Ef.'nin birçok eserinden bahsedilmemektedir.

Znameniti Hrvati – Bošnjaci i Hercegovci u Turskoj Carevini:

Bašagić'in bu eseri Münîrî Ef. hakkında yeterli bilgi vermemektedir. Sâdece Bosnalı olduğundan bahsetmektedir, ilim tahsîlinden sonra hayâtının kalan kısmını Belgrâd'da sürdüren, devrinin en meşhûr âlimlerinden biri olduğunu, ifâde etmektedir.

Dzamije u Beogradu:

Nikić, bu makâlesinde Belgrâd câmileri hakkında geniş bilgiler sunarken İmâret câmiinden ve Münîrî Ef. kabrinin de bu câminin yanında olduğundan bahseder.

Katalog Arapskih, Turskih I Perzijskih Rukopisa c. II.:

Kasim Dobraća bu eserinde Saraybosna (Sarajevo)'da bulunan Gâzî Hüsrev Bey Kütüphânesinde mevcûd olan Arapça, Türkçe ve Farsça yazma eserleri tanıtır. Bu eserleri tanıtırken, Münîrî Ef.'nin "*Sübülü'l-Hudâ*" adlı eserini de tanıtır. Bu arada Münîrî Ef.'den de ma'lûmât vermeden geçmez.

Katalog Arapskih, Turskih I Perzijskih Rukopisa c. II.:

Dobraća gibi, Zejnel Fajić'de bu eserinde Saraybosna (Sarajevo)'da bulunan Gâzî Hüsrev Bey Kütüphânesinde mevcûd olan Arapça, Türkçe ve Farsça yazma eserleri tanıtır. Bu eserleri tanıtırken Münîrî Ef.'nin "*Seb'ıyyâ*" adlı eserini de tanıtır. Bu arada Münîrî Ef.'den de ma'lûmât vermeden geçmez.

¹⁶ Abdüübâki Gölpinarlı, *İslâm Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilâtı ve Kaynakları*, İÜİFM, S. I.-

Derviřki Redovi u Jugoslovenskim Zemljama Sa Posebnim Osvrtom na Bosnu i Hercegovinu: Dzemat Ćehajić, bu doktora tezinde “Bir zamanki Yugoslavya”da bulunmuř ve hâlen fâaliyet gösteren tekke ve tarikatlar hakkında bilgiler sunmaktadır. Bu çalıřma bir zamanki Yugoslavya’da tekke ve tarikatlar hakkında bilgi veren en kapsamlı eserdir.

El-Cevheru’l-Esnâ fî Terâcimi Ulemâi ve Şuarâi Bosna: Arapça kaleme aldığı bu eserinde Hanciç, Bosna’lı meşhûr 216 zâtı tanıtırken, Münîrî Ef.’den de bahseder. Hanciç, Münîrî Ef.’nin zamânının ferîdi olduğunu ifâde etmektedir. Müellif, Münîrî Ef.’nin ismi, bâzı eserleri ve hocasından bahseder.

Vereischnis der Turkischen Handschriften der königlichen Bibliothek zu Berlin: Pertsch, bu eserinde Belrlin Kütüphânesinde bulunan Türkçe yazma eserleri tanıtır. Bu eserleri tanıtırken, Münîrî Ef.’nin de “*Nisâbu’l-İntisâb*” adlı eserini tanıtır. Bu arada Münîrî Ef.’ye çok az da olsa değinir.¹⁷

IV., İstanbul, 1949-1950, s. 63.

17. Wilhem Pertsch, *Vereischnis der Turkischen Handschriften der königlichen Bibliothek zu*

BİRİNCİ BÖLÜM

MÜNİRİ-İ BELGRÂDÎ

(Hayâtı ve Eserleri)

Münîri-i Belgrâdî

A. İsmi

Kâtib Çelebî,¹⁸ Hancıç¹⁹ ve Başıgıç,²⁰ müellifin asıl isminin Nûrullâh olduğunu söylerler. Şabanović, Müvekkid'in Kâtib Çelebî'ye dayanarak "*Münîrî*" mahlasının asıl ismi olan Nûrullâh'tan geldiğini iddia etmekte olduğunu söylemektedir.²¹ Şabanović'e göre, müellifin ismi Nûrullâh değil, İbrâhîm b. İskender'dir. O, bu iddiasını şu delillere dayandırmaktadır:²²

a. Münîrî Ef.'nin "*Sübülü'l-Hüdâ*" adlı eseri Gâzî Hüsrev Bey Kütüphânesinde no. 826 kayıtlı numarada bulunmaktadır. Bu eserin müellifinin "*Şeyh İbrâhîm el-Münîrî*" olduğu yazılmaktadır.²³

---

¹⁸Kâtib Çelebî, *Fezleke*, İstanbul, 1286, c.I., s. 389.

¹⁹Mehmed Hancıç, *el-Cevheru'l-Esnâ fî Terâcimi Ulemâi ve Şuarâi Bosna*, Mısır, 1349, s. 138;

²⁰Safvet Beg Başıgıç, *Znameniti Hırvati Bošnjaci i Hercegovci u Turskoj Carevini*, Zagreb, 1931, s. 5!.

²¹Hazim Şabanović, *Književnost Muslimana BiH Na Orijentalnim Jezicima*, Sarajevo, 1973, s. 194.

²²Şabanović, *Književnost*, s.194.

²³Eser hakkında geniş bilgi için bkz: Kasim Dobraća, *Katalog Arapsih, Turskih i Perzijskih Rukopisa*, Sarajevo, 1979, c. 2, s. 654-655.

b. Berlin Kütüphânesinin Şark Yazmaları Bölümünde, Münîrî Ef.'nin bir mektûbunda “*İbrâhîm b. İskender eş-Şehîr bi'l-Münîrî*” imzası yer almaktadır²⁴.

c. Aynı bölümde Münîrî Ef.'nin “*Nisâbu'l-İntisâb*” adlı eseri de bulunmaktadır. Bu eserin de müellifinin aynı zât olduğu bilinmektedir²⁵.

d. Aynı bölümde Azîz Mahmûd Hüdâyî Ef.'nin Münîrî Ef.'ye yazmış olduğu mektûbun sûreti de bulunmaktadır.

Şabanović'in bu iddialarını kabûl edersek, Münîrî Ef.'nin ismi, İbrâhîm b. İskender olduğunu kabûllenmekten başka bir yolumuz kalmamaktadır.

B. Âilesi

Münîrî Ef.'nin âilesi hakkında şu ana kadar herhangi bir bilgiye sâhib değiliz. Ancak, müellif “*Silsiletü'l-Mukarrebîn*” adlı eserinde Dimitrofça'dan Belgrâd'a göç etmesini anlatırken, orada babasının kabrinin bulunduğunu ve annesinin de orada babasının yanına defnedilmeyi arzu ettiğini anlatmaktadır. Hâkeza, annesinin hummâ hastalığına kapıldığını, hummâ'dan vefât ettiğini ve vâsiyeti üzerine Dimitrofça'da babasının kabrinin yanına defnedildiğini anlamaktayız.²⁶

C. Doğum Yeri

Yapılan çalışmaların tümü Münîrî Ef.'nin Bosnalı olduğunu söylemektedirler. Fakat doğduğu şehir hakkında kesin bir bilgiye sâhip değiliz.

Müellifin “*Silsiletü'l-Mukarrebîn*” adlı eserinde, Dimitrofça'dan Belgrâd'a göç etmesini anlattığına²⁷ dayanarak, Dimitrofça'da doğmamış olsa da, orada bir müddet yaşamış olduğunu anlamaktayız.

²⁴Pertsch, *Turkischen Handschriften*, s. 13.

²⁵A. mlf., a.g.e., s. 13.

²⁶ Münîrî i Belgrâdî, *Silsiletü'l-Mukarrebîn ve Menâkıbu'l-Muttekîn*, Süleymâniye, Ktp., Şehîd Ali Paşa 2819/3, vr. 117 b.

²⁷ Münîrî, *Silsiletü'l-Mukarrebîn*, vr. 117 a.

D. Eğitimi

Münîrî Ef.'nin eğitimi hakkında kesin bir bilgiye sâhib değiliz. Fakat, Münîrî Ef. "*Silsiletü'l-Mukarrebîn*" adlı eserinde Vildân Ef.'den bahsederken, "merhûm hocam"²⁸ diye bahsetmektedir. Yine aynı eserinde Vildânzâde Ef.'den bahsederken "üstâdım oğlu"²⁹ diye bahsetmesine dayanarak, Vildân Ef.'den eğitim gördüğünü anlamaktayız. Atâî de, Vildânzâde Ef.'nin babasından "mukaddemât-ı ulûmi âdâd ve tahsîl-i isti'dâd"³⁰ eylediğini kaydetmektedir. Hancıç'e göre ise, Münîrî Ef. ilk tahsîlini babası ve Vildânzâde'nin babasından yapmış ve bâzı meşâyih'tan ilmini tamâmlamıştır.³¹

Şabanović'in verdiği bilgilere göre ise, Münîrî Ef. İstanbul'da en yüksek medreselerden mezûn olduğunu anlamaktayız.³² Eserlerinin bir çoğunu Türkçe yazması da Şabanović'in bu iddiâsını desteklemektedir.

E. Hocaları ve Şeyhleri

1. Vildân Efendî

Vildânzâde'nin babası olan Vildân Ef. Anadolu'dan Rûmeli'ye geçip makar-ı sûfiyye olan Sofyâ'da ikâmet etmiştir.³³ Münîrî Ef. "*Silsiletü'l-Mukarrebîn*" de bu zâttan "merhûm hocam" diye bahseder,³⁴ fakat hakkında bir bilgi vermez.

2. Mevlânâ Alî Efendi

Münîrî Ef.'nin muhtemel şeyhlerinden birisi Mevlânâ Alî Ef.'dir.³⁵ Çünkü, Münîrî Ef. bu zâttan bahsederken, "Şeyhanâ ve Mevlânâ" diye bahseder.³⁶ Bu zât

²⁸ a.mlf., a.g.e., vr. 115 a.

²⁹ a.mlf., a.g.e., vr. 118 a.

³⁰ Atâî, *Zeyl-i Şakâik*, s. 607.

³¹ Hancıç, *el-Cevher*, s.138.

³² Şabanović, *Književnost*, s.195.

³³ İsmâeddîn Ahmed Taşköprüzâde, *Hadâiku's- Şakâik*, (trc. Mecdî Mehmed Ef., Neşre hazırlayan: Abdülkâdir Özcan), İstanbul, 1989, s. 688.

³⁴ Münîrî, *Silsiletü'l-Mukarrebîn*, vr. 115 a.

³⁵ Bu zât hakkında çalışmamızın ikinci bölümünde bilgi verilecektir.

Dimitrofça'da medfündür. Bilindiği gibi Münîrî Ef. de Dimitrofça'da ikâmet emiştir. Anne ve babası da orada medfündür. Bütün bunlara dayanarak Mevlânâ Alî Ef., Münîrî Ef.'nin muhtemel şeyhi olduğu kanâatine varmaktayız.

3. Azîz Mahmûd Hüdâyî

Si vri Koçhisâr'da dünyâya gelen Azîz Mahmûd Hüdâyî Ef. ilk tahsîlini Silivri'de, medrese tahsîlini ise İstanbul'da tamamlamıştır. Talebeliği esnâsında Nûreddînzâde Ef.'ye Mısır'da nâibliği zamânında Kerfüddîn Halvetî vasıtasıyla "Halvetî" tarîkına, Bursa'da nâib ve müderrisliği zamânında Üftâde Ef. vasıtasıyla Bayrâmiyye'nin Celvetî koluna intisâb etmiştir. Daha sonraları bu tarîkatı sistemleştiren kişi olmuştur³⁷

F. İlmi Fâaliyeti

Yapılan araştırmalara dayanarak, Münîrî Ef. mezûniyetinden sonra Belgrâd'da vâiz, müzekkir, müderris ve müftülük görevlerinde bulunmuş olduğunu anlamaktayız.³⁸ Ömrünün büyük bir kısmını Belgrâd'da fetvâ vererek, eserlerini te'lif ederek ve talebe yetiştirerek sürdürmüştür.³⁹

İleride de bahsedeceğimiz gibi Münîrî Ef.'nin Belgrâd'da, Yahyâlî Mehmed Paşa'nın yaptırmış olduğu câmide medfün olduğuna⁴⁰ dayanarak Šabanović, Münîrî Ef.'nin Yahyâlî Mehmed Paşa Medresesinde müderrislik yapmış olduğunu ifâde etmektedir⁴¹.

G. Eserleri

Müellifin Arapça ve Türkçe olmak üzere şu ana kadar tespit edebildiğimiz eserleri şunlardır:

---

³⁶ Münîrî, *Silsiletü'l-Mukarrebîn*, vr. 78 a – 82 b.

³⁷ Geniş bilgi için bkz: Hasan Kâmil Yılmaz, *Azîz Mahmûd Hüdâyî ve Celvetiyye Tarîkatı*, İstanbul, 1999.

³⁸ Bašagić, *Znameniti*, s. 51; Šabanović, *Književnost*, s. 195.

³⁹ Atâî, *Zeyl-i Şakâik*, s. 607; Šabanović, *Književnost*, s. 195.

⁴⁰ Evliyâ Çelebi, *Seyahatnâme*, c. 5, s. 257.

⁴¹ Šabanović, *Književnost*, s. 196.

1- **Risâle fî Hakîkati'l-İslâmiyye:** Eser, Konya Bölge Yazma Eserler Ktp., 198 (vr.116 b – 123 a) kayıtlı numarada bulunmaktadır.

2- **Risâle fî Reddi's-Semâ':** Eser, Konya Bölge Yazma Eserler Ktp., 198 (vr. 147 a – 162 b) kayıtlı numarada bulunmaktadır.

3- **Risâle bi Hakîkati'l-Mutasavvifin:** Eser, Konya Bölge Yazma Eserler Ktp., 198 (vr. 163 b – 166 a) kayıtlı numarada bulunmaktadır.

4- **Risâle fî Reddi's-Semâ':** Eser, Konya Bölge Yazma Eserler Ktp., 198 (vr. 173 b – 188 a) kayıtlı numarada bulunmaktadır.

5- **Risâletü's-Selâhiyye finâ Efsese's-Sûfiyye:** Eser, Konya Bölge Yazma Eserler Ktp., 198 (vr. 116 b – 123 a) kayıtlı numarada bulunmaktadır.

6- **Risâle Kavlu'r-Rızâ fî't-Tenbîh Ale'l-Fusûs ve's-Semâ':** Eser, Konya Bölge Yazma Eserler Ktp., 198 (vr. 199 b – 214 a) kayıtlı numarada bulunmaktadır.

7- **Mektûb:** Mektûb, Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphânesinde 198 (vr. 216 b – 219 a) kayıtlı numarada bulunmaktadır.

8- **Şerh-i Kasîde-i Şeyh Süleymân Delâletnişân:** Eser, Çorum İl Halk Kütüphânesinde 668/1 (vr. 70) kayıtlı numarada bulunmaktadır.

9- **Risâle-i İ'tikâd-i Ehl-i Hakk:** Eser, Çorum İl Halk Ktp., 668/2 (vr. 70) kayıtlı numarada bulunmaktadır.

10- **Nazmu bi't-Türkiyyi fî Âffeti'l-Kahve ve'l-Hamri:** Eser, Saraybosna (Sarajevo) Gâzî Hüsrev Bey Ktp., 945 (vr. 14-14) kayıtlı numarada bulunmaktadır.

11- **Nisâbu'l-İntisâb ve Âdâbu'l-İktisâb:** Eser, Osmânîca kaleme alınmış olup, âhilik teşkilâtı üzerinde durmaktadır. Eser, Berlin National Bibliothek no. Lanbd. 589'da bulunmaktadır.⁴² Abdülbâkî Gölpınarlı'ya göre bu eser 1029 h./1619-1620 m. yılında telif edilmiş ve sünnî âlimlerin fütüvvet ehli ve fütüvvetnâmeler hakkında telakkîlerini yansıtan en önemli eserlerden biridir.⁴³ Eserin Seyyid Muhammed'in "*Miftâhü'd-Dakâik fî Beyâni'l-Fütüvveti ve'l-Hakâik*" adlı eseri tenkid için te'lîf edildiğini ifâde etmektedir. Eserin bir fotokopisi de İSAM Kütüphânesinde 297.7 kayıtlı numarada bulunmaktadır.⁴⁴

12- **Sübülü'l-Hüdâ:** Müellifin telif ettiği önemli eserlerinden biridir. Te'lîf sebebini kendisi bu eserinde şöyle anlatmaktadır: Arapça bilmeyen bâzı sevenleri,

⁴² Bu eser hakkında geniş bilgi için bkz: Pertsch, *Turkischen Handschriften*, s. 13.

⁴³ Gölpınarlı, *Fütüvvet Teşkilâtı*, s. 63.

furû-i dîni öğrenme isteklerini kendisine arzederler. O da bu ihtiyâcı gidermek için Hanefî fihkına uygun bir şekilde bu eseri te'lif eder.⁴⁵ Eserin birçok nüshası bulunması, ne kadar önemli bir eser olduğunu göstermektedir.

Eser şöyle başlar:

حمد شول الله إيجندر كه توحيد و عبادت نوريله كوكلرومزي منور قلدي و خزينهء عرفان ايلدي وصلوات

شول مفخر موجودات محمد مصطفي اوزرينه اولسونكه بزي ظلمات كفردن و جهلدن قورترترب تعليم دين

ايلدي ...

Hamdele ve salveleden sonra, eserin te'lif sebebini anlatır.

Münîrî Efendî bu risâleyi okuyanlardan “Risâlenin Türkçe yazılmış olmasından dolayı hakaret etmemelerini” istihâm etmektedir.⁴⁶

Daha sonra, “*Ma'rifetü'l-îmân*” kısmıyla devâm eder. İcmâlî tafsîlî olmak üzere îmânı iki kısımda mutalaa eder. “İmân-ı icmâlî, gönülle inanmak ve dille tasdik etmek” olduğunu ifâde etmektedir. “İmân-ı tafsîlînin ise, Hz. Peygamber’den gelen haberleri şüphesiz kabûl etmek” olduğunu ifâde etmektedir.⁴⁷ Devâmında îmânın altı şartından bahseder.

İslâm kısmında ise, “İslâm, Allâh Teâlâ’nın hükümlerini kabûl edip, onlara boyun eğmek” olduğunu zikreder. Bu kısımda “imân ile İslâm arasında farkın zâhirî olduğunu, hakîkatte bir farkın olmadığını” ifâde eder.⁴⁸ Zîrâ, “ikisi de Allâh’ın emirlerine inanıp uymak”⁴⁹ olduğunu söylemektedir. Bu kısmın devâmında namaza girmeden önce gerekli olan temizlikten (gusul, abdest, teyemmüm, hayz gibi konulardan), namaz türlerinden, zekât ve oruçtan bahseder.

Eser bu güne kadar yayınlanmamıştır. Eser, 87. Y. 13 st. 197x130, 137x 77 mm., nesih yazısıyla yazılmıştır.

Eserin sonunda yer alan:

⁴⁴ a.mlf., a.g.e., s. 63.

⁴⁵ Münîrî, *Sübülü'l-Hüdâ*, Süleymâniye Ktp., Hâcî Mahmûd Ef. 1032, vr. 2 a.

⁴⁶ a.mlf., a.g.e., vr. 3 a.

⁴⁷ a.mlf., a.g.e., vr. 3 a.

⁴⁸ a.mlf., a.g.e., vr. 5 a.

⁴⁹ a.mlf., a.g.e., vr. 5 b.

وقع تمام هذه النسخة في الأوائل رجب المرجب سنة ١٠٣٨

ibâresine dayanarak, eserin 1038 h. (1628 m.) yılında istinsâh edildiğini söyleyebiliriz.

Görebildiğimiz eserin diğer birkaç nüshası şunlardır:

Süleymâniye Ktp., Yazma Bağışlar 2256, nesih yazısıyla yazılı ve meşin ciltlidir.

Süleymâniye Ktp., Kılıç Alî Paşa 2025/11., ta'lik tezhîbli yazısıyla yazılmış ve mukavva ciltlidir.

Süleymâniye Ktp., İbrâhîm Ef. 871/3., nesih yazısıyla yazılmış ve mukavva ciltlidir. Mustafâ b. Alî tarafından 1126 h./1714 m. yılında istinsâh edilmiş.

Süleymâniye Ktp., Hâcî Mahmûd Ef. 1067., nesih yazısıyla yazılmıştır.

Süleymâniye Ktp., Denizli, No. 412/14., nesih yazısıyla yazılmıştır ve bez kaplı ciltlidir.

Gâzî Hüsrev Bey Ktp., 826., nesih yazısıyla (az bir kısmı ta'lik) yazılmıştır.⁵⁰

13- Seb'ıyyât: Eser hakkında Kâtib Çelebî "*Keşfü'z-Zunûn*" adlı eserinde az da olsa bilgi vermektedir.

Türkçe kaleme alınan eser, eski coğrafya ve kozmografya âlimlerine dayanarak bu bilimlere dâir bilgiler ihtivâ etmektedir. Eserin bir kısmı manzûmdur. Yedi iklimden ayrı ayrı bahsettiği için, yedi bölümden oluşmaktadır. Eser, Saraybosna (Sarajevo)'da bulunan Gâzî Hüsrev Bey Ktp., 2640/2 (vr. 39-52) numarasıyla kayıtlıdır.

Eser şöyle başlar:

حمد و بيجد و ثنای لا یبعد اول خالق کاف و نون و القلم و ما یسطرون که جرخ دوارې کراکب سعء

سیاره و انجم یرله کلمش ایدي ...

Uzun bir girişle giriş yapar ve beyânında kozmosun yerle olan ilişkisinden bahseder.

Eserin sonunda:

⁵⁰Bu nüsha için bkz: Dobraća, *Katalog*, c. 2, s. 654-655.

حرم دنيا تخميناً بين بيكرمي ايكي حرم عطارد دكلودر كدا في الطبقات والله اعلم بحقيقة الحال و كيفية المقال

ifâdesi yer almaktadır.

Eser, güzel ve okunaklı bir nesih yazısıyla yazılmıştır. Türkçe ve Farsça şiirler yer almaktadır. Türkçe şiirler Emrî'den, Farsça şiirler ise, Câmî'den alınmıştır. Metin kenarlarında daha sonra ilâve edilmiş değişik notlar da yer almaktadır.

Eserin sonunda yer alan:

وقد وقع الا تمام من تحرير الرسالة الشريفة في اوافي اوافي اواسط جمادي الا ولي لسنة تسع و ثمانين و تسعمائة

من الهجرة النبوية المحمدية في قصبه ايلجه بالخير

ibâresinden de anlaşıldığı gibi, eser, 989 h./1581 m. yılında Cemâziye'l-ulâ ayının ortalarında İlica'da yazılmıştır.⁵¹

14- Mektûb: Münîrî Ef.'nin, Hüseyin Lâmekânî'ye yazmış olduğu mektûbun cevâbını ihtivâ eder. Bu mektûb Süleymâniye Ktp., Şehîd Alî Paşa 2819/3, "*Silsiletü'l-Mukarrebîn*" adlı eserin sonunda yer almaktadır. Mektûbun muhtevâsı semâ ve raks konusudur. Müellif, bu uzun mektubunda semâ'ın reddine dâir delîlleri getirmektedir.

15- Tuhfetu'n-Nasîha: Mehmed Tâhir, Münîrî Ef.'nin bu adla bir eseri olduğunu ifâde etmektedir.⁵² Biz bu adla müellifin bir eserine rastlayamadık.

16- Silsiletü'l-Mukarrebîn ve Menâkıbu'l-Muttekin:

Eser, Süleymâniye Ktp., Esad Ef. Bölümünde ..... bulunmaktadır. Eser, yk:139, aç: 208x125 – 14x66, st:19, yz: ta'lik yazısı, ilk iki sayfası yaldız, diğerleri kırmızı, kt: cilalı, ct: koyu kahverengi meşin, şemseli, maktepli, vakıf mühürü vardır. İçinde bulunduğu mecmuânın 21'nci varağından başlar.⁵³

⁵¹Zejnel Fajić, *Katalog Arapskih, Turskih I Perzijskih Rukopisa Gazi Husrev Begova Biblioteka u Sarajevu*, Sarajevo, 1991, c. 3, s. 116-117.

⁵²Bursalı, *Osmânî Müellifleri*, c.II., s. 25.

⁵³Eser hakkında ileride geniş bilgi vereceğimiz için şu an bu kadar bilgi vermekle yetineceğiz.

H. Vefât Târihi ve Yeri

Münîrî Ef.'nin vefât yerinin Belgrâd olduğu kesindir. Fakat, vefât târihi hakkında kesin bir târih söylemek zordur. Yapılan araştırmalar bu konuda değişik târihler vermektedirler. Şöyle ki:

Kâtib Çelebî⁵⁴, Bursalı Mehmed Tâhir⁵⁵ ve Hancıç, Münîrî Ef.'nin I. Sultân Ahmed 1012-1026 h./1603-1617 m. iktidârının son döneminde Belgrâd'da vefât ettiğini ifâde etmektedirler.

Bařagić⁵⁶ ve Dobraća⁵⁷ 1026 h./1617 m. yılında vefât ettiđini söylemektedirler.⁵⁸

Hüseyn Ayvânsarâyî ise, الغزاة “el-gazâ”⁵⁹ yılında vefât ettiğini söylemektedir.⁶⁰ Fakat, bu iddianın yanlış olduğu kanâatındayız. İleride de bahsedeceğimiz gibi Münîrî Ef., Azîz Mahmd Hüdâyî Ef.'nin halîfesidir⁶¹. Fakat, Münîrî Ef. “*Silsiletü'l-Mukarrebîn*” adlı eserinde çok sevdiği Azîz Mahmûd Hüdâyî'den hiç bahsetmez. Bilindiği gibi, Hüdâyî Ef. 1038 h./1628 m. yılında vefât etmiştir.⁶² Bundan da Münîrî Ef., Hüdâyî Ef.'den önce vefât etmiş olduğu anlaşılıyor.

“*İstanbul Kitâplıkları Târih-Coğrâfya Yazma Katalogları*” müellifli Bursalı Mehmed Tâhir'in “*Osmânlı Müellifleri*” adlı eserine dayanarak, Münîrî Ef.'nin Sultân I. Ahmed döneminin sonlarında vefât ettiğini kaydetmektedir. Devâmında 1045 h./1635-1636 m. yılı târihi yazmaktadır.

Görüldüğü gibi bu eserde çelişki vardır. Çünkü I.Ahmed dönemi 1012 - 1026 h./1603 – 1617 m. yıllarını kapsamaktadır.

⁵⁴ Kâtib Çelebî, *Fezleke*, c. 1., s. 389.

⁵⁵ Bursalı, *Osmânlı Müellifleri*, c. II., s. 25.

⁵⁶ Bařagić, *Znameniti*, s. 51.

⁵⁷ Dobraća, *Katalog*, s. 655.

⁵⁸ Peki Zeynel Fajjić bu konuda ne diyor?

⁵⁹ {İ = 1 + ج = 30 + غ = 1000 + ز = 7 + 1 = 1} = 1039 h./ 1629-1630 m. }

⁶⁰ Ayvânsarâyî, *Mecmuâ-i Tevârih*, s. 165.

⁶¹ Vassaf, *Sefîne*, c. 3, s. 12; Yılmaz, *Azîz Mahmûd Hüdâyî*, s. 138.

⁶² Yılmaz, *a.g.e.*, s. 74.

Şunu da ifâde edelim ki, adı geçen eserin müellifleri Münîrî Ef.'nin "*Silsiletü'l-Mukarrebîn*" adlı eserinin 126'ncı varâğında غمه "g-m-h"⁶³ harflerine dayanarak bu târihi çıkarmış oldukları kesindir.

Şabanović'in de ifâde ettiği gibi bu harfler müellifin vefât târihini ifâde etmez. Herhalde bu harfler müstensih'in yazdığı harfler olmalıdır.⁶⁴

Müellifin *Silsiletü'l-Mukarrebîn* adlı eserinin sonunda, Lâmekânî'ye yazdığı cevâbın istinsâhının son varâğında müstensih "*rahimehullâhu aleyhi rahmeten vâsiaterî*" diye duâ etmektedir. Böyle bir duâ hayâtta olanlar için yapılmadığı ma'lûmdur. Bundan dolayı da bu târih geçersizdir.⁶⁵

Sonuç olarak da şunu ifâde edelim ki, Münîrî Ef.'nin vefât târihi konusunda şu ana kadar yapılan araştırmaların çoğu yanıltıcıdır. Bu araştırmacılar, müellifin "*Silsiletü'l-Mukarrebîn*" adlı eserini dikkatle okumuş olsalardı, böyle bir hataya düşmezlerdi. Çünkü "*Silsiletü'l-Mukarrebîn*" adlı eserde 1029 h./1620 m. yıllarından bahsedilmektedir.⁶⁶

Kanâatimizce Münîrî Ef. 1029 h./1620 m. yılından sonra, 1038 h./1628 m. yılından önce (yâni, Hüdâyî Ef.'nin vefâtından önce) vefât etmiş olmalıdır. Çünkü, Azîz Mahmûd Hüdâyî, Münîrî Ef.'den önce vefât etmiş olsaydı Münîrî Ef. "*Silsiletü'l-Mukarrebîn*" adlı eserinde Hüdâyî'nin menkıbesini mutlaka yazardı. Yazmamasının sebebi de, hayâtta olanların menkıbesi yazılamayacağındandır.

I. Kabri

Münîrî Ef.'nin Belgrâd'da İmâret Câmii bahçesinde medfûn olduğunu⁶⁷ daha önce de ifâde etmiştik. Evliyâ Çelebî, Münîrî Ef.'nin kabrinin bir ziyâret yeri olduğunu ifâde etmektedir⁶⁸.

Yine Evliyâ Çelebî'ye göre, bu nûrlu câmi Belgrâd şehrinin yüzü suyu olduğunu, Süleymân Hân vezîrlerinden Yahyâlı Gâzî Mehmed Paşa'nın savaş

⁶³ { غ = 1000 + ٤ = 40 + ٥ = 5 } = 1045 h. /1635-1636 m.

⁶⁴ Şabanović, *Književnost*, s. 196.

⁶⁵ Şabanović, *Književnost*, s. 196-197.

⁶⁶ Münîrî, *Silsiletü'l-Mukarrebîn*, vr. 103 b.

⁶⁷ Evliyâ Çelebî, *Seyâhâtname*, c. 5, s. 257.

ganîmetiyle yaptırmış olduğunu, bu câminin aşağı çarşıda kalabalık yerde olduğundan dolayı cemâatının bol olduğu, kârgir kubbeli olmadığını fakat dört köşe yüksek kubbeleri, dehlizi, yan sofaları hep kurşun örtülü olduğunu ifâde etmektedir. Hâkezâ, “*Cülûs*” sâhibi müftü Abdürrahîm Ef. de burada vefât etmiş olup, câminin mihrâbı önünde medfûn bulunduğunu ve kible kapısı üzerinde şu târih:

Gün Zeynî çü dîd târiheş

Ma‘bed-i Ümmet-i Resûl-i mübîn

995⁶⁹

yazılı olduğunu ifâde etmektedir⁷⁰.

Nikić’e göre bu câmi Belgrâd’da inşâ edilen en eski câmilerdendir.⁷¹ Fakat, XVII. Yüzyılın sonlarında ve XVIII. Yüzyılın ilk yarısında Belgrâd ve etrâfında vukû bulan savaşlar Belgrâd’da birçok müessesenin yerle bir olmasına sebep olurken, müslüman nüfusunun da dengesinin değişmesine yol açmıştır. Şöyle ki, 1717 - 1739 yılları arasında câmiin yanında İmâret yok olur. Halk ise, Yahyâlı Mehmed Paşa ile Yahyâ Paşa arasındaki farkı kavrayamadığından dolayı câmi, Yahyâ Paşa Câmiî adıyla anmaya başlar.⁷²

1860 yıllarına âit Türklerin yapmış oldukları bir Belgrâd planına dayanarak Nikić, İmâret Câmiinin bugünkü Duşanova – Dubrovačka – Skenderbegova – Knicaninoviç caddeleri arasında bulunduğunu ifâde etmektedir.⁷³

G. Elezović ve P. Popović’in Belgrâd’la ilgili bir Türk planını sunarken, yaşlı bir Belgrâdlyıya dayanarak İmâret Câmiinin diğer bir adının da “*Zincirli Câmiî*” olduğunu ifâde etmektedirler. Bunun da sebebi, bu câminin kapısında zincirlerin asılı olmasıdır.

Zincirli Câmiinin geçen yüzyılın yetmişli yıllarında yıkıldığı tahmîn edilmektedir. Çünkü, Belgrâd hakkında notlarını 1878 yılında kaleme alan S.L. Popović, harâb (yıkılmış) hâlde Zincirli Câmiiden bahseder. Hâkezâ, ressam

---

⁶⁸ Evliyâ Çelebî, *Seyâhâtname*, c. 5, 267.

⁶⁹ Şiir, Zeynî’ye âittir.

⁷⁰ Evliyâ Çelebî, *Seyâhâtname*, c. 5, s. 262.

⁷¹ Nikić, *Dzamije u Beogradu*, s. 174.

⁷² Nikić, *a.g.m.*, 175.

⁷³ Nikić, *a.g.m.*, s. 175.

Antonije Kovačević'in 1870 yılına âit Zincirli Câminin kalemle çizilmiş bir resmi⁷⁴ bulunmaktadır. Fakat, resimdeki câmiî yukarıda ifâde ettiğimiz gibi Evliyâ Çelebî'nin ta'rîfine uymamaktadır. Nikić'in tahmînine göre câminin dış görünümündeki değişiklikler, Osmânî ile Avusturya arasında vukû bulan savaşlar esnasında, câmiinin tahrîb olmasından, sonraları restore edilerek resimdeki şeklini almış olmasından kaynaklanmaktadır.⁷⁵

Nikić'in araştırmasından, Grof. Fon. Burg'un bu câmiye el koyarak, demir parçası deposu olarak kullandığı ve bu demirleri de Martin Rubel'e sattığını, 1728 yıllarında ise, Prens Aleksander'in elbise deposu olarak kullandığını anlamaktayız.⁷⁶

İ. Yaşadığı Yer - Belgrâd

Şu ana kadar yapılan araştırmaların tamâmına ve Belgrâdî diye meşhûr olmasına dayanarak, müellifin Belgrâd'da yaşamış olduğu açıkça bilinmektedir.

Şemseddîn Sâmî, "Belgrâd" kelimesi Sırp lisânında " Ak olan müstahkem" olduğunu ifâde etmektedir⁷⁷

Evliyâ Çelebî ise, Belgrâd'dan bahsederken, Frenklerin bu kaleye "Kamengrâd"⁷⁸ dediklerini ifâde eder.⁷⁹ Rumeli'de bulunan diğer iki Belgrâd'dan ayırabilmek için "Tuna Belgrâdî" denildiğini ve "Samandıra" (Smederevo) sancağı beyinin merkezi olduğunu ifâde etmektedir.⁸⁰

Sırpça: Beograd, Beyaz Şehir; Osmânî kaynaklarında, Beligrâd, Bellegrâd şeklinde rastlandığı gibi, imparatorluk içindeki başka Belgrâd adlarından ayırdetmek için "Tuna Belgrâdî", Belgrâd-ı Üngürüs", "Belgrâd-ı Bünyâd", "Sengin-Bünyâd" sıfatları verilmiştir. "Alba Graeca", "Alba Bulgarica", Alman

⁷⁴Bu resim tezimizin sonunda Ekler bölümünde yer alacaktır.

⁷⁵Nikić, *Dzamije u Beogradu*, s. 176.

⁷⁶Nikić, *a.g.m.*, s. 176.

⁷⁷Sâmî, *Kamûsu'l-A'lâm Târih ve Coğrafya Lugatı*, İstanbul, 1314, c. 2, 116-117.

⁷⁸Kamengrad, Sırp lisânında "Taş Şehir" demektir.

⁷⁹Evliyâ Çelebî, *Seyâhâtname*, c.5, s. 256.

⁸⁰Evliyâ Çelebî, *a.g.e.*, c. 5, s. 257.

kaynaklarında: “Witzenburg”, “Weisenburg”; Macarlarda: “Nandor Fejervar” şeklinde geçer. Romalılar devrinde adı “Singidunum” dur.⁸¹

Osmânlılar tarafından Belgrâd ilk olarak II. Murâd devrinde 844 h./1441 m. yılında Evrenesoğlu Alî Bey yönetiminde kuşatıldı.⁸² İkinci kuşatma ise, Fâtih Sultân Mehmed devrinde gerçekleşti.⁸³ Belgrâd, Kanûnî Sultân Süleymân’ın Macar Kralı II. Lajiş’e gönderdiği elçi Behrâm Çavûş’a yapılan muâmeleden dolayı, Macaristân’a açtığı sefer sonunda 927 h./1521 m. yılının Ramazân ayında fethedildi. Belgrâd, bu târihten itibaren Avrupa seferlerinde Osmânlı ordusunun en mühîm üslerinden biri olmuş ve “Dâru’l-Cihâd” adını almıştı.⁸⁴ Budin Paşalığı kurulduktan sonra yâni, Osmânlı Devletinin sınırları genişleyince Belgrâd ticârî merkez hâlini alır.⁸⁵

Evliyâ Çelebî, Belgrâd’da sekiz adet ilim evi (medreseleri)’nin bulunduğunu, İmâret Câmii Medresesi ve Bayrâm Bey Medresesinin meşhûr olduklarını, Kur’ân öğretme yeri olmadığını, dokuz civârında hadîs öğretme yeri olduğunu müftü Abdürrahîm Ef.’den beri hadîs okutulduğunu, ikiyüz yetmiş adet sıbyân mektebinin bulunduğunu ve şehrin kible tarafında Abalı Mehmed Paşa’nın yaptırmış olduğu “Dervîş Mehmed Horasânî Tekkesi” Abalı Mehmed Paşa köşkünün yanında yer aldığını ifade etmektedir.⁸⁶

Osmânlı Devleti 346 yıllık bir egemenlikten sonra Belgrâd’dan çekilmeye mecbûr kaldı.⁸⁷

⁸¹ Tuğlacı, *Osmanlı Şehirleri*, s.324.

⁸² Tuğlacı, *a.g.e.*, s. 325.

⁸³ Tuğlacı, *a.g.e.*, s. 325.

⁸⁴ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Târîhi*, (7.Baskı), Ankara, 1995, c. 2, s. 312; Tuğlacı, *Osmanlı Şehirleri*, s. 325.

⁸⁵ *Enciklopedija Jusodlavije*, Zagreb, 1955-1971, c. 1, s. 452.

⁸⁶ Evliyâ Çelebî, *Seyahatnâme*, c.5, s. 263.

⁸⁷ Osmânlı Devleti zor durumlara düştüğünden, ayrıca sırpların da bağımsızlığı sağlamaları bakımından, 8 Şevvâl 1283 h./2 Şubat 1876 m. târihli Meclîs-i Vükelâ mazbatası, 9 Şevvâl târihli Tezkire-i İslâmiyye, 10 Şevvâl târihi İrâde-i Seniyye ile 12 Zi’l-hicce 1283 h./17 Nisan 1867 m. günü Belgrâd boşaltıldı ve 1878 Berlin Antlaşması ile Sırbistan’ın bağımsızlığı sağlandı. Belgrâd’dan çekilmeye mecbûr kalan Osmânlı, geride bayındır bir kent ve birçok eser bıraktı. Konu hakkında geniş bilgi için bkz Tuğlacı, *Osmanlı Şehirleri*, s. 326.

1. Belgrâd Câmileri⁸⁸

Evliyâ Çelebî Belgrâd'da ikiyüz onyedî mihrâbın bulunduğunu, fakat Cum'a namazı kılındığı otuziki câminin isimlerini zikretmektedir.⁸⁹

Evliyâ Çelebî'nin bu ifâdesini mubâlağalı görenler varsada, değerli Sırp ilimadamı Ljubomir Nikić, Çelebî'nin bu ifâdesini mâkul görür. Nikić, Batılı seyyâhlar minâreleri sayarak, İslâm mâbedlerini tespît etmekte, minâresiz olan mescitlerin farkına varmamakta olduklarını ifâde etmektedir⁹⁰.

Bugüne gelince, Belgrâd'da sâdece "Bayraklı Câmii" adını taşıyan tek bir câmi kalmıştır. Bu câmi bugün, Gospodar Yevrem no. 11'de bulunmaktadır.⁹¹ Bu câminin inşâ târihi hakkında iki değişik görüş vardır. Birinci görüşe göre Kanûnî Sultân Süleymân tarafından Belgrâd kalesinin muhâsarası esnâsında (1521 yılında) inşâ edilmiştir. İkinci görüşe göre ise, II. Süleymân tarafından Belgrâd'ın Avusturyalılardan ilk istirdâdı üzerine 1690 yılında inşâ edilmiş olduğudur. Tabi ki, ikinci görüş daha kabûle şayândır. Çünkü Evliyâ Çelebî Belgrâd câmilerinin adlarını zikrederken bu câminin adını zikretmez. Nikić de bu görüşü benimser.⁹²

Avusturyalıların Belgrâd'ı ikinci işgâllerinde 1717-1739 yılları arasında bu câmiyi katolik kilisesine (Domkirche) çevirmişlerdir.⁹³ 1876-78 yıllarında Osmânî-Sırp savaşları esnasında câmi tahrîb olmuştur. Daha sonraları bu câmi tamir olunup, faâliyete başlamıştır.⁹⁴ Câmii bugün sabâh namâzları hâriç diğer dört vakit için faâl durumdadır. Fakat yine de saldırılara marûz kalmaktadır. Şöyle ki, Komünizm döneminde, Sırbistân Sosyalist Cumhûriyeti Kültür Abideleri Koruma Ve İlmî İnceleme Kurumu'nun bâzı mütehassısları, câmiyi ibâdethâne hâlinden çıkarıp, "Balmumu Figürler Müzesi"ne çevirmeyi düşünmüşler, balmumundan yapılmış namâz kılan cemâat, böylece sun'î, hayâlî olarak câmide ibâdet ediyormuş gibi göstermek istemişlerdir. Fakat son anda, Sırbistân Sosyalist Cumhûriyeti Dîn

⁸⁸ Belgrâd câmileri hakkında geniş bilgi için bkz: Nikić, *Dzamije u Beogradu*, s. 177; M. Tayyib Okıç, *Belgrâd'daki Bayraklı Câmii*, *Vakıflar Dergisi*, S. 10., Ankara, 1973. S. 385-401.

⁸⁹ Evliyâ Çelebî, *Seyahatnâme*, c. 5, s. 262.

⁹⁰ Nikić, *Dzamije u Beogradu*, s. 152- 153.

⁹¹ Nikić, *a.g.m.*, s. 163.

⁹² Nikić, *a.g.m.* s. 163.

⁹³ Nikić, *a.g.m.*, s. 163.

İşler Komisyonu bu projenin tahakkukuna mani olmuştur. Câmi bugün faâl hâldedir.⁹⁵

2. Belgrâd Tekkeleri

Belgrâd tekkeleri hakkında fazla bilgiye sâhip değiliz. Fakat, araştırmamız esnâsında ulaşabildiğimiz kaynaklara dayanarak az da olsa bilgi vermek gerektiği kanâatindeyiz.

Evliyâ Çelebî, Belgrâd'da onyedî tekkenin bulunduğunu ifâde etmektedir⁹⁶.

Ancak, bu tekkeler hakkında fazla bilgi vermemektedir.

Belgrâd tekkelerinden tespit edebildiğimiz bâzı tekkeler şunlardır:

Nakşibendî Tekkesi: 1091 h./1680 m. yılına âit bir mahkeme kararına dayanarak, Seyyid Alî Semerkandî'nin hulefâsından olan Nakşibendî tarîkatına mensûb Şeyh Hüseyin b. Muhammed adında bir zât, kendi imkânlarıyla Belgrâd'da bir Nakşibendî tekkesi inşâ ettiğini, yine Seyyid Alî Semerkandî'nin hulefâsından olan Şeyh Mehmed b. Şeyh Hâcî Îsâ Ef.'yi bu tekkede şeyhlik makâmına tâyin ettiğini, Çehajic ifâde etmektedir. Bu tekkenin de XVII. ve XVIII. asırlarında fâaliyet gösterdiği tahmîn edilmektedir.⁹⁷

Kâdirî Tekkesi: Çehajic, târihi belgelere dayanarak, Belgrâd'da Yukarı Mahallede (Çarşıda) Şehîd Alî Paşa Türbesi yanında bir Kâdirî tekkesinin bulunduğu ve bu tekkede XVIII'nci Asırda Şeyh Mehmed Hâşim adında bir zâtın Şeyhlik makâmında bulunduğunu ifâde etmektedir.⁹⁸

Rifâî Tekkesi: Belgrâd'da Rifâiyye tarîkatının kolu olan Sâdî tarîkatına âit bir tekkenin bulunduğu kesin olarak bilinmektedir. Çehajic, Ankara Vakıflar Umumi Müdürlüğü, Vakfiye Defteri, no. 14'te dayanarak, bu tekkenin Defterdâr Ahmed b. İbrâhîm'in vakfiyle idâre edildiğini ifâde etmektedir.⁹⁹

⁹⁴ a.ml, a.g.m., s. 164.

⁹⁵ Okıç, *Belgrâd'daki Bayraklı Câmii*, s. 400.

⁹⁶ Evliyâ Çelebî, *Seyahatnâme*, c.5, s. 263.

⁹⁷ Çehajic, *Derviŝki Redovi*, s. 66-67; a.mlf., *Derviŝki Red Nakŝibendija*, Glasnik, S. 2, s. 301

⁹⁸ Çehajic, *Derviŝki Redovi*, s. 136.

⁹⁹ Çehajic, *a.g.e.*, s.155

Uşşâkî Tekkesi: Münîrî Ef.'nin "*Silsiletü'l-Mukarrebîn*" adlı eserinden, Belgrâd'da Şeyh Muhammed Edirnevî bir Uşşâkî tekkesi inşâ ettiği ve bu tekkede irşâd seccâdesinde bulunmuş olduğu anlaşılıyor.¹⁰⁰

Bektâşî Tekkesi: Belgrâd'da Abalı Mehmed Paşa vefâtından önce bir Baktâşî tekkesi inşâ etmiştir. Dervîş Mehmed Horasânî'nin şeyhlik yaptığı bu tekke Abalı Mehmed Paşa köşkü yanında, şehrin kible tarafında bulunmaktadır.¹⁰¹

Belgrâd'da diğer bir bektâşî tekkesi daha bulunmuş ve bu tekkenin bir Subâşî'ya âit olduğu anlaşılıyor.¹⁰² Bu tekke mesîresinden Evliyâ Çelebî de bahsetmektedir.¹⁰³

Halvetî Tekkesi: Belgrâd'da, Azîz Mahmûd Hüdâyî Ef.'nin halîfesi olan Kuruczâde Ef.'nin Şeyhlik yaptığı bir halvetî tekkesi bulunduğunu Ćehajîc ifâde etmektedir.¹⁰⁴

J. Silsiletü'l- Mukarrebîn ve Menâkıbu'l- Muttekîn

Eseri, giriş, Osmânlı Dönemine kadar yaşamış zevât ve Osmânlı Döneminde (Münîrî Ef.'nin yaşadığı döneme kadar) yaşamış zevât hakkında bilgi ihtivâ ettiği için, daha iyi anlaşılması bakımından üç kısımda incelemeyi uygun gördük.

Giriş: Bu kısımda müellif, hamdele ve salveleden sonra, eseri yazma sebebini anlatmaktadır. Eseri, Allâh'ın sevgili kullarını zikretmek, onların himmetine nâil olma sebebini doğuracağı için kaleme aldığını ifâde etmektedir. Devâmında Sivâsî,¹⁰⁵ Üveysiyye,¹⁰⁶ Hâcî Bayrâm,¹⁰⁷ Zeyniyye,¹⁰⁸ Nakşibendî¹⁰⁹ ve

¹⁰⁰ Münîrî, *Silsiletü'l-Mukarrebîn*, vr. 106 a.

¹⁰¹ Evliyâ Çelebî, *Seyahatnâme*, 5/263.

¹⁰² Ćehajîc, *Derviški Redovi*, s. 170.

¹⁰³ Evliyâ Çelebî, *Seyahatnâme*, 5/265.

¹⁰⁴ Ćehajîc, *Derviški Redovi*, s. 104-105.

¹⁰⁵ Münîrî, *Silsietü'l-Mukarrebîn*, vr. 24 b - 25 b.

¹⁰⁶ a.mlf., a.g.e., vr. 26 a - 26 b.

¹⁰⁷ a.mlf., a.g.e., vr. 27 a.

¹⁰⁸ a.mlf., a.g.e., vr. 27 a - 28 b.

¹⁰⁹ a.mlf., a.g.e., vr. 28 b - 29 b.

Baba Kemâl Cündî¹¹⁰ tarikat silsilelerini sunmaktadır. Bu silsileleri sunarken, silsilelerdeki yanlışlıkları veya bâzı silsilelerdeki, bâzı şahısların zikredilmeme sebeplerine değinir.

Birinci Kısım: Bu kısımda müellif Hulefâ-i Râşidîn'den Hz. Ebû Bekir ve Hz. Alî'yi zikreder. On iki imâmı zikrederken, bâzılarının vefât yeri olan Samarra yerine "Sermevrây"¹¹¹ ta'bîrini kullanır. Devâmında Hasan-i Basrî, Dâvûd-i Tâî, Ma'rûf-i Kerhî gibi zevâtan başlayarak Osmânlı Dönemine kadar yaşamış zevât hakkında bilgi verir. Bu bilgileri verirken vefât târihlerini de vermeyi ihmâl etmez. Bu kısımda tahmînen 92 zâtan bahseder. Kesin rakam sayısını vermekten kaçınmaktayız çünkü, bir zâtan bahsederken, onun halîfesi veyâ öğrencisinden de bahsedebiliyor.

İkinci Kısım: Bu kısımda müellif Osmânlı Döneminde 1029 h./1620 m.'li yıllara kadar yaşamış zevât hakkında ve ortaya çıkmış olaylar hakkında bilgi verir. Bilgileri sunarken bâzı zevât hakkında cömertçe bilgi sunar, fakat bâzısı hakkında çok az bilgi verir. Bu arada menkıbelerini de vermekten kaçınmaz.

Müellif, bilgileri sunduğu kişilerin ya kendileriyle görüşmüş, veya onları yakından tanıyanlarla görüşerek bilgi toplamıştır. Bundan dolayı menkıbelerini sunduğu kişiler hakkındaki bilgileri gerçeğe en yakın olan bilgilerdir.

K. Silsile'nin kaynakları

Münîrî Ef. bu eserini te'lif ederken kullandığı kaynakları birinci derece ve ikinci derece olarak mütâala etmek gerekir. Şöyle ki:

1. Birinci Derecedeki Kaynaklar

Nefâhatü'l-Üns: Müellif, eserinin birinci bölümde bilgi sunarken, bilgileri Mollâ Câmî'nin bu eserine dayandırmaktadır.

¹¹⁰ a.mlf., a.g.e., vr. 29 b.

¹¹¹ Samarra'nın adı Sermevrây adında olabileceği her hangi bir bilgiye rastlayamadık. Hâkezâ, Sermevrây adında bir şehire de rastlayamadık.

Tezkiretü'l-Evliyâ: Yine birinci bölümde, müellifin kullandığı bir eserdir. Bu eserde müellif atıflarda bulunmaktadır.

Şakâik Zeyli: Müellif, "*Silsiletü'l-Mukarrebîn*"nin ikinci bölümünde Osmânlı döneminde yaşamış zevât hakkında bilgi sunarken, bâzan "*Şakâik*"a ismen atıfta bulunur.

Tezkiretü'l Evilyâ: Müellif, "*Silsiletü'l-Mukarrebîn*"in ikinci kısmında bilgi sunarken Kınalızâde Hasan Çelebi'nin bu eserine de atıflarda bulunmaktadır.

2. İkinci Derecedeki Kaynaklar

Müellif eseri te'lîf ederken, ikinci derecedeki kaynak olarak şu eserleri kullanmış:

Ebû Tâlib el-Mekkî'nin "*Kûtu'l-Kulûb*"adlı eseri, Hücvîri'nin "*Keşfü'l-Mahcûb*" adlı eseri, Gazzâlî'nin "*İhyâ*" adlı eseri, Nusûh Çelebî Belgrâdî'nin "*Terşihât*" adlı eseri, Alî Sigetvârî'nin "*Evveliyât*" adlı eseri ve Kurd Ef.'nin "*Mürşidü'l-Enâm*" adlı eseridir. Bu eserlere de bâzan atıflarda bulunur.

İKİNCİ BÖLÜM

SİLSİLETÜ'L – MUKARREBÎN'DE ZİKREDİLEN ZEVÂT

Mevlânâ Alî Efendi

Osmânî döneminde yaşamış zevât hakkında bilgi veren eserlerde bu zât ile ilgili bilgiye sâdece İslâm Âlimleri Ansiklopedisi¹¹² ve Evliyâlar Ansiklopedisi'nde¹¹³ rastlayabildik. Fakat bu iki ansiklopedi de vermiş oldukları bilgilerin tamâmını Münîrî Ef.'nin "*Silsiletü'l-Mukarrebîn*" adlı eserine dayandırdıkları için biz bu iki eseri kaynak olarak kullanmadık. Vereceğimiz bilgileri Münîrî Ef.'ye dayandırmayı daha uygun gördük.

Münîrî Ef., zâhid ve âbid olan Mevlânâ Alî Ef.'nin gençlik yıllarında Kur'ân-ı Kerîmi hatmeylediği zamân, Resûlullâh için hîbe ettiğini, o gece Reûlullâh'ı rüyâsında gördüğünü ve Resûlullâh, kalbine kâbiliyet mayâsının konulduğunu işâret ettiğini, belirtmektedir.¹¹⁴

Münîrî Ef., zamânında bilgisiyle amelde ondan yüce bir kimsenin bulunmadığını, zâtında ve dervîşlerinde acâip hâllerin zuhûr ettiğini, tarîkatı Üveysiyye olan Şeyh Mahmûd adındaki azîzin sohbetiyle kemâl bulduğunu,¹¹⁵

---

¹¹²İslâm Âlimleri Ansiklopedisi, İstanbul, ts., c. 16, s. 64.

¹¹³Evliyâ'ar Ansiklopedisi, İstanbul, 1992, c. 3, s. 61-62.

¹¹⁴Münîrî, *Silsiletü'l-Mukarrebîn*, vr. 78 b.

¹¹⁵a.mlf., a.g.e., vr. 79 a.

Şam'da Abdülkerîm Ef. ve birâderi Mehmed Çelebî Ef.'nin şerefli sohbetleriyle müşerref olduğunu, ifâd¹¹⁶e etmektedir.¹¹⁷

Takdir-i İlâhiyyeye rızâ gösteren bir zât olduğunu göstermek için Münîrî Ef., şu olayı bizlere nakletmektedir: Yirmi civârında evlâdının acısını görmüş, hattâ evlâtlarından Ömer Çelebî dânişmend iken şehîd olduğunda bile sabır gösterip, kendisi gusledip, gözlerinden bir damla gözyaşı bile akıtmamış.¹¹⁸

Silsilesi: Şeyh Mahmûd ve Abdülkerîm Ef., Şeyh Dâvûd Hamîd-i Hindî, Şemseddîn Rûmî, Kutbu'l-Muttekin Şeyh Üveys Ef., Çelebî Halîfe, Pîr Ömer ve Seyyid Yahyâ Şîrvânî.¹¹⁹

Altmış civârında mushâf-ı şerîf yazan Mevlânâ Alî Ef.,¹²⁰ 1005 h./1597 m. yılının Cemâziye'l-u'lâsında âhirete intikâl edip,¹²¹ Dimitrofça'da Bayezîd'in türbesinde medfûn olmuş.¹²²

Muslihuddîn Efendi

Şeyh Muslihuddîn Ef., hakkında Osmânî dönemine âit biyografi eserlerinde bilgiye sâdece İslâm Âlimleri Ansiklopedisi¹²³ ve Evliyâlar Ansiklopedisi'nde¹²⁴ rastlayabildik. Fakat bu iki ansiklopedi bu zât hakkında vermiş oldukları bilgilerin tamâmını Münîrî Ef.'nin "*Silsiletü'l-Mukarrebîn*" adlı eserine dayandırdıkları için biz bu iki eseri kaynak olarak kullanmadık. Bu zât hakkında vereceğimiz bilgileri Münîrî Ef.'ye dayandırmayı daha uygun gördük.

Münîrî Ef., abid ve zâhid bir zât olarak bilinen¹²⁵ Muslihuddîn Ef.'nin, Dimitrofça'da ikâmet ettiğini, Velî Bey Câmîi yakınında bir zâviye inşâ ettiğini ve

¹¹⁷ a.mlf., a.g.e., vr. 80 a.

¹¹⁸ a.mlf., a.g.e., vr. 80 b.

¹¹⁹ a.mlf., a.g.e., vr. 81 b.

¹²⁰ a.mlf., a.g.e., vr. 81 a.

¹²¹ a.mlf., a.g.e., vr. 80 b.

¹²² a.mlf., a.g.e., vr. 78 a.

¹²³ İslâm Âlimleri Ansiklopedisi, c. 16, s. 64.

¹²⁴ Evliyâlar Ansiklopedisi, c. 3, s. 61-62.

¹²⁵ Münîrî, *Silsiletü'l-Mukarrebîn*, vr. 82 a.

her yıl dervîşler ve mühibler komşu kasabalardan gelip ondan istifâde ettiklerini, ifâde etmektedir.¹²⁶

Silsilesi: Sarâyılı Aynî Dede, Sünbül Sinân, Çelebî Halîfe, Pîr Ömer ve Seyyid Yahyâ Şîrvânî.

Halîfeleri: Velî Dede Tamışvârî, Muslihuddîn Dede, Bâlî Dede, Hasan Hâce, diğeri Hasan Hâce ve Hüseyin Dede.¹²⁷

Dervîşleri, Muslihuddîn Ef.'nin zamânının kutbu olduğuna inanırlarmış. Münîrî Ef.'nin ifâdesine göre, zamânın kutbu olân zât'a Hak Taâlâ cinleri ve insanları emrine amâde kılarmış.¹²⁸ O, bununla ilgili Muslihuddîn Ef.'nin birçok menkıbesini anlatır, fakat biz sâdece birkaçını zikretmekle yetineceğiz:

Şaklavîş kasabasında kendisine cin musallat olan bir hattât, Şeyh Ef.'ye durumu arzeder. Şeyh Ef. de eğer burda iken cin gözüdürse bana bildir fakat inşâallâh bir daha gözükmeyiz, der. Bir hafta sonra cin yine gözüdür, ve niye şikâyet ettiğini sorar. Hattât ise korkusundan ve utancından cevâb veremez. Bundan iki hafta sonra yine gözüdür, fakat hiçbir şey söylemez. Ve ondan sonra artık gözükmeyiz olur.¹²⁹ Bu menkıbe, cinlerin onun emrine amâde olduklarına işâret etmektedir.

Münîrî Ef.'nin ihvânından Derrî Ef., gençliğinde hasta olup, ümîdi kesmişlerken, annesi Şeyh Ef.'den hayır duâ ve nüsha yazmasını talep eder. Şeyh de gereğini yapar. Annesi eve gelmeden Derrî Ef.'nin cismine sıhhat gelir, kalkar namâzını kılmaya başlar. Namâzı kılarken annesi gelir ve onu bu hâlde görünce Allâh'a şükreder.¹³⁰ Bu menkıbe ise, şeyhin ma'nevî hastalıkların tedâvisiyle de meşgûl olduğunu bize gösterir.

Yine Münîrî Ef. ihvânından Gaybî Ef. hikâyet etmiş ki, babasının çocukları yaşamazmış. Gaybî Ef. dünyâyâ gelince dedesi hemen Şeyhin yanına gider, durumu

---

¹²⁶ a.mlf., a.g.e., vr. 84 b.

¹²⁷ a.mlf., a.g.e., vr. 92 b.

¹²⁸ a.mlf., a.g.e., vr. 85 b.

¹²⁹ a.mlf., a.g.e., vr. 85 a.

¹³⁰ a.mlf., a.g.e., vr. 86 b.

bildirir ve duâ talep eder. Şeyh Ef. de duâ eder ve adını “Gaybî” koymalarını söyler. Münîrî Ef. bu olayı yazarken, Gaybî Ef. elli yaşlarındaymış.¹³¹

Münîrî Ef. bir gün Şeyh Ef.’yi mescide giderken görür. Münîrî Ef., ricâlullâhın önü de arkası da birdir. Aceba, Şeyh Ef.’de de böyle bir hâl var mıdır, diye aklından geçirir. Şeyh Ef. hemen arkaya dönüp Münîrî Ef.’ye bakar. Münîrî Ef. taaccüb edip, utanır.¹³² Bu menkıbe de şeyhin ricâlullâh’tan olduğuna işâret etmektedir.

Münîrî Ef., Muslihuddîn Ef.’nin fukarâyı ve öksüzleri gözettiğini, her yıl öksüzleri toplayıp, kimine ayakkabı, kimine elbise aldığını, zilhiccenin sekizinde öksüzleri toplayıp hamâma götürdüğünü ve tellâka: “beni tıraş ederken, şu öksüzlere iyi bak, bu bana yaptığın son hizmettir”, diye buyurduğunu ve tellâğın ifâdesine göre, ertesi gün, sabâh namazını kılıp, işrâktan sonra 982 h./1574 m. yılında doksan yaşında rûhunu Hakk’a teslim ettiğini, ifâde etmektedir.¹³³

Kurd Mehmed Efendi

Sâlih bir zât olan Helvacı Ömer’in oğlu, Mehmed Kurd Ef. Tatar Pazarcık’lıdır. 931 h./1524 m. yılında dünyâya gelen¹³⁴ Kurd Ef., ilim tahsîlinden sonra Sahn’da dânişmend iken, Sofyevî Bâlî Ef.’den tarîkatını tamâmlar¹³⁵ ve şeyhinin vefâtından sonra da şeyhin yerine geçer.¹³⁶

Rivâyetlere göre, mürşidi Bâlî Ef.’nin bu zâta teveccühünün Nüreddînzâde’ye olan teveccühünden fazlaymış.¹³⁷

“Kurd Ef.” denmesine sebeble ilgili iki rivâyet vardır:

Münîrî Ef., Kurd Ef.’nin seyr-i sülûkunda isti’dâdını müşâhede eden Sofyevî Bâlî Ef., kendisine “*tarîkatın kurdü*” diye remzettığını ve bundan dolayı da

¹³¹ a.mlf., a.g.e., vr. 86 b.

¹³² a.mlf., a.g.e., vr. 89 b.

¹³³ a.mlf., a.g.e., vr. 92 a.

¹³⁴ Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî*, c. IV., s. 63.

¹³⁵ Atâi, *Zeyl-i Şakâik*, s. 363

¹³⁶ Atâi, *Zeyl-i Şakâik*, s. 363; Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî*; c. IV., s.63; Bursalı, *Osmânlı Müellifleri*, c.1., s.145.

¹³⁷ Bursalı, *Osmânlı Müellifleri*, c. 1, s. 146.

“Kurd Efendi” nâmıyla meşhûr olduğunu, ifâde etmektedir.¹³⁸ Şakâik'ta, “Kurd Ef.” denmesine sebep olarak şu rivâyet nakledilmektedir: “Babasının evlâtlarının çoğu vefât ediyormuş. Halk inancına göre babası Mehmed Ef'ye “*kurd*” lakabını vermiş”¹³⁹.

Münîrî Ef., dostlarından Seyyid Abdülkerîm Emir Ef.'nin, Mısır'da ve Yemen'de senelerce saygı değer meşâyihin hizmetinde bulunduğunu ve her birinden bir tesellî bulduğunu, fakat Kurd Ef.'ye vâsıl olamayınca tavr-ı fenâdan zevk alamadığını, fenâ'nın ne olduğunu Kurd Ef.'den öğrendiğini ifâde ettiğini, söylemektedir.¹⁴⁰

Münîrî Ef., Sofyâ'ya Sofyevî Bâlî Ef.'nin kabrini ziyârete gittiğini ve İstanbul'a dönerken Tatar Pazarcık'a varınca hastalandığını, hattâ hastalığı şiddetlenince, ağlamak veyâ “ah” demek gibi herhangi bir şikâyette asla bulunmadığını, ifâde etmektedir.¹⁴¹ Fakat diğer kaynaklara göre, akrabalarını ziyârete gittiği Tatar Pazarcık'ta “*Huld-i Âşiyân*” terkîbinin delâleti olan 996 h. / 1587 m. yılında Tatar Pazarcık'ta tutulduğu hastalık netîçesinde âhirete intikâl edip, babasının kabrinin yanına defnedilmiştir.¹⁴²

Eserleri:

*Mürşidü'l-Enâm ilâ Dâri's-Selâm (Şir'atü'l-İslâm şerhi)*¹⁴³, (İlm-i Kırâata)

Cezeriyye Şerh, Kâfiye Câmisi Tercümesi, Etvâr-ı Seba' Risâlesi, Tabir-nâme, Mülk Süresinin Tefsîri ve Vikâye Tercümesi.

¹³⁸ Münîrî, *Silsiletü'l-Mukarrebîn*, vr. 94 a.

¹³⁹ Atâî, *Zeyl-i Şakâik*, s. 363. Şakâik'ta zikredilen bu rivâyet daha ma'kul gözükmemektedir. Çünkü, Balkan milletlerinin inancına göre, evlâdı yaşamayan kimseler doğan çocuklarına “Dursun”, Yaşar”, “Kurtiş” gibi isimler verirler.

¹⁴⁰ Münîrî, *Silsiletü'l-Mukarrebîn*, vr. 94 b.

¹⁴¹ a.mlf., a.g.e., vr. 95.

¹⁴² a.mlf., a.g.e., vr. 95 b; Atâî, *Zeyl-i Şakâik*, s. 363; Bursalı, *Osmânî Müellifleri*, c. 1, s. 146 ; Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî*, c. IV., s. 63.

¹⁴³ Kurd Ef.'nin bu eseri Süeymâniye Ktp., Serez Kısım., nu. 1639, Yûsuf Ağa Kısım., nu. 258, 260'ta bulunmaktadır.

Hızır Efendi Yayabaşîzâde

İstanbul'da, Eyyûb'de dünyâya gelen Hızır Ef., ilk önce Yeniçeri olup, sonra Nâkıb Ef.'den okuyup, Vişne Ef.'den tarîkatını tamamlayıp, Yeniçeri orta meşicinde vâiz olur. 980 h./ 1572 m. yılında Şemsi Paşa'da müfessir, muhaddis ve şeyh olur.¹⁴⁴

Rivâyetlere göre Sultân Mehmed Hân ile birlikte “*Ordu şeyhi*” sıfatı ile Eğri Seferine katılmış.¹⁴⁵ Hattâ bu seferde kendisi bizzât hisâra girer. Asker zayıflamış diye hücumâ geçer¹⁴⁶ ve kendisini kâfir alayına atar. Birinci gâzilerle şehîd düşer. 1005/1596 yılında âhirete intikâl eder.¹⁴⁷

Münîrî Ef., Pâdişâh, Şeyh Ef.'nin nâşını İstanbul'a götürülmesini emrettiğini, fakat kış olması sebebiyle dervîşler tahammül edemeyip, Tatar Pazarcık'ta Kurd Ef.'nin yanına defnettiklerini ve bâzı sevenlerinin kabrini binâ etmek için harekete geçtiğini, binâ edecek kişinin zımmî olduğunu, mezarı açtığında bâzı hâller müşâhede edip, müslümân olduğunu, ifâde etmektedir.¹⁴⁸ Süreyya Bey'e göre ise, dervîşlerinin gördüğü rüyâ netîcesinde Tatar Pazarcık'ta Dûlbenderzâde Câmîinde defnetmişlerdir.¹⁴⁹

Münîrî Ef., iki mecmuası kendisinden sonra vakıf olsun diye arkadaşları tahşiye ettiğini, “*Multeka'l-Ebhur*” adlı esere şerh yazmaya başladığını, Kadir sûresine latîf tahrîri olduğunu ve bu tahrîri Münîrî Ef.'nin istinsâh ettiğini ifâde etmektedir.¹⁵⁰

Silsilesi: Sîne Mehmed Ef., Ezelîzâde, Cemâl Ef., Habîb-i Karamânî ve Pîr-i Halvetî Seyyid Yahyâ Şîrvânî.¹⁵¹

¹⁴⁴ Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî*, c. II., s. 273.

¹⁴⁵ Hulvî, *Lemezât*, s. 606; Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî*, c. II., s. 273; Atâî, *Zeyl-i Şakâik*, s. 464; Münîrî, *Silsiletü'l-Mukarrebîn*, vr. 95 a.

¹⁴⁶ Münîrî, *Silsiletü'l-Mukarrebîn*, vr. 95 b.

¹⁴⁷ a.m.f., a.g.e., vr. 96; Hulvî, *Lemezât*, s. 607; Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî*, c. II., s. 273.

¹⁴⁸ Münîrî, *Silsiletü'l-Mukarrebîn*, vr. 96 a.

¹⁴⁹ Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî*, c. II., s. 273.

¹⁵⁰ Münîrî, *Silsiletü'l-Mukarrebîn*, vr. 96 b.

¹⁵¹ Hulvî, *Lemezât*, s. 607.

Münîrî Ef.'ye göre silsilesi şöyledir: Vişne demekle meşhûr olan Menteşevî Muhammed Çelebî Ef.,¹⁵² Cemâl Efendi, Molla Habîb Ankaravî ve Muhyî't-tarîkati'l-halvetiyye Seyyid Yahyâ Şîrvânî.¹⁵³

Şeyh Şemseddîn Sivâsî

928 h./1521 m. târihinde dünyâyâ gelen¹⁵⁴ Şeyh Şemseddîn Sivâsî Zile'lidir. Tokad'a giderek meşhûr âlimlerden Arâkiyecizâde Şemseddîn Ef.'den tahsîle başlar. Daha sonra İstanbul'a gelerek tahsîlini tamâmlar ve Muslihuddîn Ef. ile Şîrvânî Mecdüddîn Ef.'den feyz alır.¹⁵⁵

Seyyid Yahyâ virdini okutmaya icâzet alan Şeyh Şemseddîn Sivâsî, "bu virde devâm edenin sâdece kendine değil, okunan yere hatta bütün yurda bereketi" olacağını ifâde etmektedir.¹⁵⁶

Münîrî Ef., Eğri Seferine katılma hazırlığını yaparken, Kur'ân-ı kerîme tevessül ettiğini ve (عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يُهْلِكَ عَدُوَّكُمْ وَيَسْتَخْلِفَكُمْ فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ ... Umulur ki Rabbiniz düşmânınızı helâk eder ve onların yerine sizi yer yüzüne hakîm kılar. Sonuç sakınanlarındır.)¹⁵⁷ âyet-i kerîmesi kalbine zuhûr ettiğini ve Allâh'ın avnıyla Kalenin fetholunduğunu ifâde etmektedir.¹⁵⁸

Münîrî Ef., 1007 h./1598 m. yılında vefât ettiğini ifâde ederken,¹⁵⁹ Hulvî Ef., sefer dönüşü İstanbul'da kalmayarak, sıla-ı râhim niyetiyle gittiği Zile'de 1006 h./1597 m. yılında vefât ettiğini söyler.¹⁶⁰ Mehmed Tâhir ise, vefât târihini "*Nuh felek Şemsi dolandı nûr ile*" mısrasının delâleti olan 1006 h./1597 m. yılını gösterir.

Silsilesi: Silsilelere dâir eserler Şeyh Şemseddîn Sivâsî'nin iki silsilesinden bahsetmektedirler. Birinci silsilesi şöyledir:

¹⁵² Münîrî, *Silsiletü'l-Mukarrebîn*, vr. 96 b.

¹⁵³ a.mlf., a.g.e., vr. 97 a.

¹⁵⁴ a.mlf., a.g.e., vr. 98a.

¹⁵⁵ Vassâf, *Sefîne*, c. III., s. 247; Bursalı, *Osmânî Müellifleri*, c. 1., s. 95.

¹⁵⁶ Münîrî, *Silsiletü'l-Mukarrebîn*, vr. 97 b.

¹⁵⁷ A'râf, 7/129.

¹⁵⁸ Münîrî, *Silsiletü'l-Mukarrebîn*, vr. 98 a.

¹⁵⁹ a.mlf., a.g.e., vr. 98 a.

Muslihuddîn Ef., Amasyalı Şeyh Hâcî Hızır Ef., Habîb-i Karamânî ve Seyyid Yahyâ Şîrvânî.

İkinci silsilesi şöyledir:

Mecdüddîn Nûrullâh Abdülmecîd Şîrvânî, Şeyh Kubâd Şâh-ı Şîrvânî, Ziyâuddîn Yûsuf Şîrvânî ve Seyyid Yahyâ Şîrvânî.¹⁶¹

Eserleri:

Manzûm eserleri: *Süleymânnâne, İbretnüme, Gülşen-âbâd, Mevlid, Heşt-Bihîşt, Mir'âtü'l-Ahlâk ve Mir'âtü'l-Eşvâk, Dîvân-ı Şemsî, Terceme-i Kasîde-i Bürde, Şerh-i Gazeliyyât-ı Sultân Murâd-ı Sâni, Menâkıb-ı İmâm-ı Azâm.*

Mensûr eserleri: *Hall ü maâkî'l-Kavâid, Zübdetü'l-Esrâr fi Şerh-i Muhtasari'l-Menâr, İrşâdü'l-Avâm, es-Safâiyih fi Tercemeti'l-Levâiyih, Menâzilü'l-Ârifin, Menâkıb-ı Çehâryâr-i Güzin, Umdetü'l-Edîb fi't-Ta'lim ve't-Te'dîb, Dâiretü'l-Usûl, Emr-i İlâhî ve Hücet-i İlâhî ve Nakdü'l-Hâtir.*

Abdülkerîm Kefevî

Abdülkerîm Ef. hakkında diğeri biyografi eserlerinde herhangi bir bilgiye rastlayamadık. Vereceğimiz bilgiler sâdece Münîrî Ef.'nin verdiği bilgilerden ibâret olacaktır.

Münîrî Ef., Molla Çelebi nâmıyla meşhûr olan Abdülkerîm Ef., zamânında zâhir ve bâtın ilimlerinde eşi benzeri bulunmayan bir zât olduğunu, özellikle mantık ilminde önemli bir yer işgâl ettiğini, Kefe meşâyihinden bir zât vefât edince secâdesini Molla Çelebî'ye ta'yîn ettiğini ve 1000 h./1591-92 m. yılında âhirete rihlet ettiğini, ifâde etmektedir.¹⁶²

Nusûh Çelebî Belgrâdî

Nusûh Çelebî hakkında “*Evliyâlar Ansiklopedisi*”¹⁶³ ve “*İslâm Âlimler*

---

¹⁶⁰ Hulvî, *Lemezât*, s. 597.

¹⁶¹ Vassâf, *Sefine*, III., s. 247; Münîrî, *Silsiletü'l-Mukarrebîn*, vr. 24 b-25 b; Sâdık Vicdânî, *Tomâr-ı Turuk-i Âliyye*, (Tarikatler ve Silsileleri, haz: İrfan Gündüz), İstanbul, 1995, s. 250.

¹⁶² Münîrî, *Silsiletü'l-Mukarrebîn*, vr. 99 a.

¹⁶³ *Evliyâlar Ansiklopedisi*, c. 9, s. 281-283.

*Ansiklopedisi*¹⁶⁴ adlı biyografi eserlerinde bilgi verilsede, bu bilgilerin tamâmı Münîrî Ef.'nin verdiği bilgilere dayanmaktadır. Diğer biyogrâfi eserlerinde Nusûh Ef. hakkında herhangi bir bilgiye rastlayamadık. Bu zât hakkında da vereceğimiz bilgileri Münîrî Ef.'ye dayandırmaktan başka yolumuzun kalmadığını ifâde etmek zorundayız.

Münîrî Ef., İstanbul'da Tophâne'de, İskender Ef. adında bir zâttan tarîkat terbiyesi alan Belgrâdlı Nusûh Çelebî Ef., hakikat ve ma'rîfet bilgisi içeren "*Terşihât*"¹⁶⁵ adında bir eser dercettiğini, ifâde etmektedir.¹⁶⁶

Devâmında Münîrî Ef., bu zâtın fakîr ve garîpleri imkânlar dâhilinde gözettiğini, hattâ Baba Ca'fer adında bir dîvâneyi, hastalandığında kendi elleriyle temizleyip, yatağına yatırdığını, vefât ettiğinde de kendisi gereğini yapıp, etbât yanında defnettiğini, ifâde etmektedir.¹⁶⁷

Münîrî Ef., Nusûh Ef.'nin hastalandığında, Ağazâde Mehmed Çelebî'nin, bir gün ikindi namâzını kıldıktan sonra, huzûruna girip, kendisinde bir rahatlık görüp, "elhamdülillâh, hâlinizde bir düzelme var" dediğinde, kendisi kollarını açıp, "bak şu güller, sümbüller" diyerek kızamlıklarını gösterdiğini, o anda hanımı içeri girmek istediğini, fakat "artık gözümüze gözükmeniz revâ değildir" diyerek girmesine müsâade etmediğini¹⁶⁸ daha sonra başını yastıktan kaldırıp, sağına soluna işâret ederek üç kerre "aleykûme's-selâm" dediğini ve Yâsîn-i şerîf'in okunmasını emrettiğini, *سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبِّ رَجِيمٍ* (Onlara merhametli Rabb'in söylediği selâm vardır),¹⁶⁹ âyeti ve birkaç âyet daha okunduktan sonra, Yâsîn bitmeden rahmet-i rahmâna kavuştuğunu, ifâde ettiğini söylemektedir.¹⁷⁰

Yine Münîrî Ef.'nin ifâdesine göre, 981 h./1573 m. yılında rahmet-i rahmâna kavuşan Belgrâdlı Nusûh Çelebî, tebşîr tarîkıyla Belgrâd'da kendisinden

¹⁶⁴ İslâm Âlimleri Ansiklopedisi, c. 14, s. 283.

¹⁶⁵ Nusûh Ef.'nin "*Terşihât*" adlı eseri yazma hâlinde Süleymâniye Kütüphânesinde, Esad Ef. Kısım. 1360 numaeada bulunmaktadır.

¹⁶⁶ Münîrî, *Silsiletü'l-Mukarrebîn*, vr. 99 a.

¹⁶⁷ Münîrî, *Silsiletü'l-Mukarrebîn*, vr. 99 b.

¹⁶⁸ a.mlf., a.g.e., vr. 99 b.

¹⁶⁹ Yâsîn, 36/58.

başka iki kişinin de vefât edeceğini bildirmiş ve bildirmiş olduğu gibi de kendisi, Hafîb Ahmed Çelebî ve Mahmûd adında bir ümmî, bir ay içinde vefât etmişlerdir.¹⁷¹

Münîrî Ef.'nin ihvânından olan Alî adında bir zât, Nusûh Ef. vefât ettiği gece cenâzesini beklemeye gittiğini, bütün gece bir yeşil çekirgenin etrâfta gezip dolaştığını fakat sabâh yaklaşınca kaybolduğunu ve nereye gittiğini bilmediğini, ifâde etmektedir.¹⁷²

Şeyh Mahmûd Buhârî

Buhârâlî olan Şeyh Mahmûd Ef., ilim tahsîlinden sonra Nakşîbendî meşâyihinden tarîkatını tamâmlamış.¹⁷³ Münîrî Ef., isminin Mahmûd Buhârî olduğunu ve Buhârâ'dan Tamışvâr'a geldiğini, oradan da Belgrâd'a, daha sonra Silistre'ye gidip, bâzı sevenlerinin terbiyesiyle meşgûl olduğunu, ifâde etmektedir. Vefât târihi ile ilgili iki rivâyet vardır:

Münîrî Ef., Mahmûd Buhârî'nin 995 h./1587 m. yılında Silistre'de vefât ettiğini, ifâde ederken¹⁷⁴ Süreyyâ Bey, 1000 h./1592 m. yılında Silistre'de vefât ettiğini ve orada türbe-i mahsûsada defnedildiğini ifâde etmektedir.¹⁷⁵

Şeyh Velî Tamışvârî

Tamışvârlı Velî Ef. hakkında biyografî eserlerinde herhangi bir bilgiye rastlayamadık. Bu zât hakkında da sunacağımız bilgilerin tümünü Münîrî Ef.'ye dayandıracağız.

---

¹⁷⁰ Münîrî, *Silsiletü'l-Mukarrebîn*, vr. 100 a.

¹⁷¹ a.mlf., a.g.e., sile, vr. 99 b

¹⁷² a.mlf., a.g.e., vr. 100 a

¹⁷³ Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî*, c. IV., s. 153. Süreyyâ Bey, ismini Memed olarak kaydetmektedir.

¹⁷⁴ Münîrî, *Silsiletü'l-Mukarrebîn*, vr. 101 b.

¹⁷⁵ Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî*, c. IV., s. 153.

Münîrî Ef., Aynî Dede'ye hizmet ettikten sonra, Şeyh Muslihuddîn Ef.'den tâc ve hırka giyip, irşâd secâdesinde oturan Velî Ef., Tamışvâr'da müridlerini terbiye etmekle meşgûl olan bir zât olduğunu, ifâde etmektedir.¹⁷⁶

Münîrî Ef., Tasavvufa girişine sebep olarak Dimitrofça şeyhi Muslihuddîn Ef. olduğunu, ifâde eder. Şöyle ki, Tamışvâr fethinde Odabâşı görevinde bulunan Velî Ef. bir kış gününde Harûs kapısı yakınlarında köprüde dururken bir at arabası gelir ve yanında durur. Arabada olanlar, Velî Ef.'ye Velî Odabâşı adında bir kişiyi aradıklarını, söylerler. O da kendisi olduğunu söylediğinde, arabaya binip, hemen Dimitrofça'ya hareket ederler. Orada, Şeyh Aynî Dede'ye rabteder. Odabaşılık görevini bırakır, dervîşlik yoluna girer¹⁷⁷

993 h./1585 m. yılının kuraklığından¹⁷⁸ sonra Regâib gecesinde gelen büyük yağmur dindikten sonra, Tamışvâr ateşe tutuşur. Velî Ef. Tamışvâr'da hastalanır ve bir yıl yatakta yattıktan sonra 994 h./1586 m. yılının, Regâib gecesinde irtihâl eder.¹⁷⁹

Şeyh Alî Zigetvârî

(Türbe Şeyhi)

Bosna'ya bağlı Mostar şehrinde dünyâya gelen Alî Dede, küçük yaşta ilim tahsîline başlar. Rûhundaki açlığı bastırmak için İstanbul'a seyahât eder.¹⁸⁰

İstanbul'da tarikatını Nureddînzâde'den tamâmlayıp, hacca gider.¹⁸¹

Münîrî Ef.'nin ifâdesine göre tarîkate girme sebebi şudur: Dânişmend iken bir güzel kıza âşık olur. Bu derdine çâre bulmak amacıyla meşâyihin himmetine tevessül eder, dermân ümidiyle Nureddînzâde Ef. huzûruna gidip derdini arzeder. Şeyh Ef. de, o gece orada kalmasını söyler. Alî Ef.'nin kabahâtı hâtırına gelir, değerli insânlar yanında rezîl ü rusvây oldum diyerek tevbekâr olur, Şeyh Ef.'den özür diler. Mecâzî aşkı, hakîki aşka dönüşür. Daha sonraları da hilâfetle müşerref

¹⁷⁶ Münîrî, *Silsiletü'l-Mukarrebîn*, vr. 102 a.

¹⁷⁷ a.mf., a.g.e., vr. 102 a.

¹⁷⁸ a.mf., a.g.e., vr. 103 b.

¹⁷⁹ a.mf., a.g.e., vr. 105 a.

¹⁸⁰ Said Aykut, *Alî Dede Bosnevî, Allâh Dostları*, c. 8, s. 183.

olur. Şeyh-i Ekber ve İmâm Suyûtî hazretlerinin musannefâtından çok istifâde eder.¹⁸²

Rûmeli'ye geldiğinde, Mehmed Paşa Zigetvâr'da Meşhed-i Süleymân'a şeyh ta'yîn eder ve bundan dolayı "*Türbe Şeyhî*" ünvanıyla meşhûr olur. Serhadlarda çok fâidesi zuhûr eylemiştir.¹⁸³

Vefât târihine gelince, Atâî ve Süreyya Bey'e göre 1006 h./ 1597 m., Münîrî Ef. ve Said Aykut'a göre ise, 1007 h./1598 m. yılında, hâkeza Mehmed Tâhir de "*tamâm-ı vuslat*" terkîbinin delâleti olan 1007 h./1598 m. yılını göstermektedirler. İkinci namâzını kılarken, dördüncü rek'atta secdeye vardığında, rûhunu Hakk'a teslim etmiştir.¹⁸⁴, Kabri kendi dergâhının hazîresindedir. Merhûm Ekrem Hakkı Ayverdinin ifâdesine göre, bugün bu türbe kiliseye çevrilmiştir.¹⁸⁵

Eserleri:

Ëvveliyât, Es'iletü'l-Hikem ve Havâtimu'l-Hikem, Temkînü'l-Makâm fî Mescidi'l-Harâm, Sahâiyât fî'l-Furû', Mevâkidü'l-Âhireti ve'l-Letâifü'l-Fâhire, Muhâdarâtü'l-Evâil ve'l-Evâhir, Envâru'l-Meşârik, Risâle-i İntisâriyye, Tertîbu'l-Merâtib ve'l-Usûl li- Erbâbi'l-Mevsûl.

Çömlekçizâde Mehmed Efendi

Bu zât hakkında da biyografi eserlerinde herhangi bir bilgiye rastlayamadık. Bu zât hakkında da sunacağımız bilgileri sâdece Münîrî Ef.'nin bilgilerinden ibâret olacaktır.

Münîrî Ef., Kurd Ef.'nin hulefâsından, müfessir, muhaddis¹⁸⁶ olan Çömlekçizâde Mehmed Ef.'nin 1009 h./1600 m. yılında vefât ettiğini, ifâde etmektedir.¹⁸⁷

¹⁸¹ Atâî, *Zeyl-i Şakâik*, s. 466; Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî*, c. III., s. 504; Münîrî, *Silsiletü'l-Mukarrebîn*, vr. 103 b; Hancı, *el-Cevher*, s. 104.

¹⁸² Münîrî, *Silsiletü'l-Mukarrebîn*, vr. 104 a.

¹⁸³ a.mlf., a.g.e., vr. 104 a; Bursalı, *Osmânî Müellifleri*, c.1, s. 115; Hancı, *el-Cevher*, s. 104.

¹⁸⁴ Atâî, *Zeyl-i Şakâik*, s. 466; Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî*, c. III., s. 504; Münîrî, *Silsiletü'l-Mukarrebîn*, vr. 104 a; Bursalı, *Osmânî Müellifleri*, c.1, s. 115; Aykut, *Alî Dede Bosnevî*, a.g.e., c. 8, s. 184.

¹⁸⁵ Ekrem Hakkı Ayverdi, *Avrupa'da Osmânî Eserleri Romanya – Macaristan*, c. I., s. 255.

¹⁸⁶ Münîrî, *Silsiletü'l-Mukarrebîn*, vr. 104 b.

Tatar İbrâhîm Efendi

Tatar İbrâhîm Ef. Kırım'dan gelip, ilim tahsîlinden sonra Nûreddînzâde'den tarîkatını tamâmlar. Bir müddet Cerrahpaşa Câmîinde vâizlik yapmış. Nûreddînzâde'nin vefâtından sonra Küçük Ayasofyâ'da şeyhinin yerine nasbolunup, mürşid olur.¹⁸⁸

Salâtın câmiinde va'z edip, tefsîr ve hadîs okuturmuş.¹⁸⁹Hüseyin Vassâf, Tatar İbrâhîm Ef.'yi Azîz Mahmûd Hüdâyî'nin halîfesi olarak zikreder.¹⁹⁰

Atâî ve Süreyya Bey 1001 h./1593 m. yılında vefât ettiğini söylerken,¹⁹¹ Münîrî Ef. 999 / 1590-91 yılında vefât ettiğini ifâde etmektedir.¹⁹² Mehmed Tâhir ise, 1042 h./1634 m. yılında vefât ettiğini zikretmektedir.¹⁹³ Mehmed Tâhir'in vermiş olduğu bu târih yanlıştır.

Eserleri:

“Tefsîr-i Sûre-i Nûr” ve “Şerhi Hadîsi Emrullâhi Teâlâ Atanî Sebe'l-Mesânî.”

Pîr Abdülvehhâb ve Muslihuddîn Dede

Yiğitbaşî hazretlerinden terbiye olan, Anadolu'nun Elmalı kasabasında ikâmet eden, uzun yıllar mürîdlerin tebiyesiyle uğraşan ve 1000 h./1591 m. yılında vefât eden¹⁹⁴ Pîr Abdülvehhâb hakkında “Silsiletü'l-Mukarrebîn”den başka herhangi bir biyografi eserinde bilgiye rastlayamadık.

Pîr Abdülvehhâb Ef'nin hulefâsından olan Muslihuddîn Dede'ye gelince, bu zât hakkında da bilgi ve belgeye rastlayamadık. Ancak “Silsiletü'l-Mukarrebîn”den anladığımız kadarıyla, Belgrâd'da ikâmet ederken, dervîşleriyle yılda bir veyâ iki defâ erbâin çıkardığını, 1012 h./1603 m. yılının Cemâziye'l-

¹⁸⁷ a.mlf., a.g.e., vr. 1005 a.

¹⁸⁸ Atâî, Zeyl-i Şakâik, s. 370; Mehmed Süreyyâ, Sicill-i Osmânî, c. 1., s. 96; Münîrî, Silsiletü'l-Mukarrebîn, vr. 105 a; Bursalı, Osmânî Müellifleri, c.1., s. 23.

¹⁸⁹ Atâî, Zeyl-i Şakâik, s. 370.

¹⁹⁰ Vassâf, Sefîne, c.III., s. 11.

¹⁹¹ Atâî, Zeyl-i Şakâik, s. 370; Mehmed Süreyyâ, Sicill-i Osmânî, c. I., s. 96.

¹⁹² Münîrî, Silsiletü'l-Mukarrebîn, vr. 105 b.

¹⁹³ Bursalı, Osmânî Müellifleri., c. 1., s. 23.

¹⁹⁴ Münîrî, Silsiletü'l-Mukarrebîn, vr. 105 b.

âhirinde, Cuma gecesinde vefât ettiğini anlamaktayız. Münîrî Ef., Muslihuddîn Dede kimseyi yerine tayîn etmeyip tarîkatinde sıdk üzere çalışan yerini bulur, diyerek tevhîd gecelerinde dervîşlerinin bir araya gelmelerini ve tarîkat usûlunu sürdürmelerini vasiyet ettiğini, zikretmektedir.¹⁹⁵

Şeyh Mahmûd Edirnevî

Bu zât hakkında “*Silsiletü'l-Mukarrebîn*”den başka hiç bir eserde bilgi ve belgeye rastlayamadık.

Münîrî Ef., 1006 h./1597-98 m. yılında Edirne'den Belgrâd'a gelen Mahmûd Ef., Uşşâkî Mustafâ Ef.'den tarîkat terbiyesini aldığını, şeyhi 1008 h./1599 m. yılında vefât ettiğinde, Mahmûd Ef. şeyhinin kabrini ziyâret edip, yine Belgrâd'a döndüğünü¹⁹⁶ ve Belgrâd'da bir Uşşâkî tekkesi inşâ ettiğini, bu tekkede Ramazân ayının her son on gününde cemâatla saîmü'd-dehr olduklarını, 1010 h./1601 m. târihinde âhirete intikâl ettiğini ve o zamânlarda Uşşâkîlerin semâ' ve raks yapmadıklarını, ifâde etmektedir.¹⁹⁷

Pîrî Baba Peştevî

Bu zât hakkında da “*Silsiletü'l-Mukarrebîn*”den başka biyografi kitâplarında herhangi bir bilgiye rastlayamadık.

Münîrî Ef., mesleğinin saraçlık san'atı olan Peşteli Baba, gençliğinde Bosna Sarây'ında Aynî Dede'nin sohbetine râğbet edip, zevkle semâlarına karışıp, kalbinde kıpırtıların peydâ olmaya başladığını,¹⁹⁸ Şeyh Ef. de Pîrî Baba'ya itibar gösterdiğini, Pîrî Baba Şeyh'e rüyâsını arzettiğinde, Şeyh Ef., Bosnâ'da bir er daha peydâ olacağını, ifâde ettiğini, ve bundan birkaç gün sonra Şeyhe diğeri bir rüyâsını arzettiğinde, Şeyh ağladığını, yanından ayırmak istemediğini, fakat kendisinden tarîkatını tamâmlamaya imkân olmadığını, tarîkat nasîbini Budin'da Rüstem

¹⁹⁵ a.mlf., a.g.e., vr. 106 a.

¹⁹⁶ a.mlf., a.g.e., vr. 106 a.

¹⁹⁷ a.mlf., a.g.e., vr. 106 b.

¹⁹⁸ a.mlf., a.g.e., vr. 107 a.

Dede'den bulacağını, hayır duâ ve nasîhat ettiğini ve Pîrî Baba'nın hemen Budûn'a azîmet ettiğini, ifâde etmektedir.¹⁹⁹

Münîrî Ef.'nin ifâdelerinden şunları anlamaktayız:

Pîrî Baba Peşte'ye vardığında bir dükkânın küşesine geçip, bir sofrâ dikerek san'atını icrâ eder. Saraçbaşı, böyle yâdigârlar paşaya yarar, diye Rüstem Paşa'ya götürür. O da elli Flöri ikrâm eder. Bir gün işlerken uzlet arzusu gelir. Bir tekkede münzevî olup, bir yıl kadar bu tekkede riyâzat çeker, tekke halkının sofralarını silkerek, sofrâ hurdalarıyla geçinir.²⁰⁰ Bir yıldan sonra divâne gibi Budûn dağlarında ve bağlarında gezer. Bu hâlde iken, Mahmûd Dede adında bir dervîş, Şeyh Rüstem'e gelmesi için yönlendirir. Böylece Şeyh'in istidâdı ile terbiye olup, nefsinî tezkiye ve rûhunu tahliye eder. Netîcede kendisi mürşid olur.

Bir gün annesinin onu çok özlediği haberi gelince, Şeyh Rüstem dahî ziyâret etmesine müsâade eder ve "geldiğinde bizi bulamazsan ve görüşmek âhirete kalırsa şu sandıkta bulduğun ile amel et, bu sana vasiyetimdir", der.²⁰¹

Pîrî Baba annesini ziyâret eder. Annesi vefât edince, Bosnâ Sarây'ına gider. Orada, Mahmûd Dede'den bir mektûb gelir. Mektûpta "şeyh'in âhirete intikâl ettiği ve fukarâ hizmeti ona havâle olundu", yazısını okur ve hemen Budûn'a gider. Budûn'a vardığında sandığı açar, bir risâle, bir tâc ve şeyhin hırkasını bulur. Peşte'de irşâd seccâdesinde uzun bir müddet tarîkatını sürer.²⁰²

Pîrî Baba Şâm'a, ardından da Ka'be'ye gider. Orda bir müddet ikâmet ettikten sonra, Peşte'ye dönüp, Ömer Halîfe gibi zevâtı irşâd eder. Şâm meşâyihîyle sohbettâr olmak için Şâm yoluna yönelir, fakat İstanbul'a vardığında hastalanır ve rahmet-i rahmâna kavuşup, Edirnekapı'da medfûn olur.²⁰³

¹⁹⁹ a.mlf., a.g.e., vr. 107 b.

²⁰⁰ Münîrî, Silsiletü'l-Mukarrebîn, vr. 107 b.

²⁰¹ a.mlf., a.g.e., sile, vr. 107 b.

²⁰² a.mlf., a.g.e., lsile, vr. 109 a.

²⁰³ a.mlf., a.g.e., vr. 111 b.

Muslihuddîn b. Nûreddîn

908 h./ 1502 m. yılında dünyâyâ gelen Şeyh Muslihuddîn Ef.,²⁰⁴ Bulgaristan'ın Filibe kasabasındandır. İlimle meşgûl olduktan sonra, tasavvufa meyleder ve Sofyâlı Bâlî Ef.'ye intisâb edip, onun şerefli sohbetleriyle terbiye olur.²⁰⁵ İcâzet aldıktan sonra va'z u nasîhat etmeye başlar ve zamânında "Hasan-ı Basri-i Sâni" (ikinci Hasan-ı Basrî) mesâbesinde sayılmış.

Münîrî Ef.'nin anlattığına göre, Bâlî Ef. hakkında İstanbul'da ulemâ arasında "*Fusûsî'dir ve Şârih- i Fusûs'tur*" diye dedikodu yayılır. Muslihuddîn Ef. İstanbul'a gelip, mollalarla konuyu tartışır ve Bâlî Ef. hakkındaki dedikoduları ortadan kaldırıp, hakkettiği saygınlığını iâde ettirir.²⁰⁶

Sokullu Mehmed Paşa'nın da mürşidi olan Nûreddînzâde Ef'nin²⁰⁷ vefâtı "*Hayru'l-Amel*" terkîbinin delâleti olan 981 h/1574 m. yılıdır ve kabri İstanbul'da Edirnekapi dışında Sırt Tekkesi'ndedir.²⁰⁸

Sultân Süleymân, Zigetvâr Seferine çıktığında Şeyh Ef.'yi de götürür.²⁰⁹ Hattâ, bâzı rivâyetlere göre sefere bunun gördüğü rüyâ netîcesinde çıkılmıştır.

Münîrî Ef., Şeyh Ef.'nin Yahyalı Mehmed Paşa Câmii minberinde "ehl-i bid'at ve dalâlet" konusunu va'z u nasîhat ederken cemâat arasında lâubâlî meşrebi ve hurûfî mezhebi olan birinin de bulunduğunu ve Şeyh Ef. mülâhedenin kötülüklerini va'z ederken, o mülhide de nazar ile sersenişini eksik etmediğini, hâkezâ zamânında çok halife nasbettiğini ve tarîkatı da "*Nureddînzâde Tarîkatî*" diye Rûmelî'de kendisine nisbet olunduğunu²¹⁰ ifâde etse de biz bu isimle herhangi bir tarîkata rastlayamadık.

²⁰⁴ Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî*, c. IV., s. 494.

²⁰⁵ Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî*, c. IV. s.494 ; Bursalı, *Osmânî Müellifleri*, c.I., s. 171; Münîrî, *Silsiletü'l-Mukarrebîn*, vr.113 a.

²⁰⁶ Münîrî, *Silsiletü'l-Mukarrebîn*, vr. 113 a.

²⁰⁷ Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî*, c. IV., s. 495.

²⁰⁸ Vassâf, *Şefine*, c.III., s. 228; Bursalı, *Osmânî Müellifleri*, c.I., s. 171; Süreyya Bey, Emîr Buhârî kurbunda medfûn olduğunu ifâde etmektedir. Bkz: Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî*, c. IV., s. 495.

²⁰⁹ Vassâf, *Şefine*, c.III., s. 228.

²¹⁰ Münîrî, *Silsiletü'l-Mukarrebîn*, vr. 113 b – 114 a.

Eserleri:

Kur'ân-ı Kerîm'de En'âm Sûresi Tefsîri, Şerhu'n-Nusûs li-Sadreddîn Konevî, Menâzilü's-Sâirîn Şerhi, Risâle-i Mi'râc, Risâle-i Vahdet-i Vücûd, Risâle fi'l-Avâmili'l-Külliyeye, Risâle Muteallika fi'l-Hükmi ve'l-Mahkûm, Tercüme-i Fıkh-i Geydânî.

Şeyh A'mâ Bâlî Efendi Vidînî

“*Silsiletü'l-Mukarrebîn*”den başka bir eserde A'mâ Bâlî Ef. hakkında herhangi bir bilgiye rastlayamadık. Münîrî Ef., oğlunun nakline dayanarak Halep'li olduğunu, bâzı azîzlerin sohbetine rağbet ettiğini, sonra da Sofyâlı Bâlî Ef.'nin hizmetine girdiğini, hilâfetle müşerref olduğunu, Vidîn'de ikâmet edip ve halkı itikâda davet etmekle meşgûl olduğunu, ifâde etmektedir.²¹¹

A'mâ olduğuna sebep olarak Münîrî Ef. şu olayı nakleder: Elleri bilezik takmış ve değişik süslerle süslenmiş bir güzel bayan gelir, şeyhin elini öper. O gece bir siyâh perde şeyhin gözüne tutar. Ertesi gün sabâh olduğunda kör olmuş ve bu hâli ömrünün sonuna kadar devâm etmiş. 972 h./1564 m. yılında âhirete intikâl etmiştir.²¹²

Sarhoş Bâlî Efendi

Babası Amasyalı olan Sarhoş Bâlî Ef. Tire'de dünyâya gelmiş. Şiirde “*Cevherî*” mahlasını kullanmıştır.²¹³ Müfessir, muhaddis ve şâir olan Sarhoş Bâlî Ef., tahsîlinden sonra, Şeyh Ramazân Ef.'den tarîkatını ahzedip, Kurşunlu Tekkesi şeyhi olmuştur.²¹⁴

Sarhoş denmesine sebep, tevhîd kadehinde kendinden geçtiği için sarhoş nâmıyla meşhûr olduğunu Hüseyin Vassâf ve Mehmed Tâhîr ifâde etmektedirler.²¹⁵

²¹¹ Münîrî, *Silsiletü'l-Mukarrebîn*, vr. 114 a.

²¹² a.mlf., a.g.e., vr. 114 b.

²¹³ Bursalı, *Osmânî Müellifleri*, c.1., s. 80.

²¹⁴ Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî*, c.II., s. 5.

²¹⁵ Bursalı, *Osmânî Müellifleri*, s. 80.

Fakat Münîrî Ef., Sarhoş Bâlf Ef.'nin önceleri hevâ ve heves sâhibi, sonra da tevbekâr olduğu için sarhoş nâmıyla meşhûr olduğunu, söylemektedir.²¹⁶

Münîrî Ef.'nin verdiği bilgilere göre, çok kimseden para ve hediye almış, vefât ettiğinde üzüm sepetlerinde ve ev bucaklarında parası bulunduğunda, fukarâya niye tasadduk etmedi, diye halk arasında dedikodu yayılmış. Yine Münîrî Ef., bunun hâlinin Mevlânâ Celâleddîn'in hâline benzetir. Mevlânâ'ya gelenleri edephâneye dökermiş. Bâzı kimseler kendisine, onlarla fukarânın ihtiyâcını görsen olmazmıydı, dediklerinde, buyurmuş ki: dünyâyı sevdiklerimden uzak tutarım, ki aşklarını ve zevklerini onunla değiştirmesinler.²¹⁷

Münîrî Ef., paranın pisliği ve acısı dokunmasın diye onlara elini bile sürmediğini ifâde etmektedir.

Vefâtı 980 h./1572 m. yılındadır.²¹⁸ Münîrî Ef. ise vefât târihi ile ilgili aşağıdaki şiiri vermektedir.

*Zi'l-ka'dede sâkî-i ecel
Şeyh Bâlf'ye içirdi bir mey*

*Geçti ol mest-i mey-i câm-ı fenâ
Nâr-ı hasretle kodu dillere gî*

*Rihletin gûşedip onun şânî
Dedi târihini hey Şeyhim hey*

Sen 940 [1534]²¹⁹

²¹⁶ Münîrî, *Silsiletü'l-Mukarrebîn*, vr. 115 a.

²¹⁷ a.mlf., a.g.e., vr. 115 a.

²¹⁸ Vassâf, *Sefîne*, c.III., s. 225; Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî*, c. II., s. 5; Bursalı, *Osmânî Müellifleri*, c. 1., s. 80.

²¹⁹ Münîrî, *Silsiletü'l-Mukarrebîn*, vr. 116 b. Silsilede vefât târihi olarrak 940 gösterilse de, verilen şiirin ebced hesabı 980 yılını göstermektedir. Muhtemeldir ki, müstensihin hatasıdır. Şirin ebced hesabı şöyledir: {• = 5 + ى = 10 + ش = 300 + ى = 10 + خ = 600 + ر = 40 + • = 5 + ى = 10} = 980 h./ 1572 m.

Osmân Halife Belgrâdî

Bu zâtla ilgili Osmânlı dönemine âit biyografi eserlerinde herhangi bir bilgi ve belgeye ulaşamadık. Bu zât hakkında tek bilgi bulabileceğimiz Münîrî Ef.'nin "*Silsiletü'l-Mukarrebîn*" adlı eseridir. Bu esere göre, güzel ahlâk ve doğru yolda, takvâ sâhibi, sâlih kimselerin sohbetine rağbet eden bir zâttır. Yine bu eserden, Osmân Ef.'nin, Nusûh Ef.'ye muhabbeti ve diğer sâlih kimselerle münâsebeti olduğunu ve 1003 h./1594 m. yılında vefât ettiğini anlamaktayız.²²⁰

Alî Dede Belgrâdî

Bu zât hakkında Münîrî Ef., Ümmî Sinân tarîkatında Nusûh adında bir azîzden terbiye bulunduğunu, hilâfetle müşerref olduğunu, her yıl dervîşleriyle erbaîn çıkardığını ve 1003 h./1594 m. yılında âhirete rihlet ettiğini, ifâde etmektedir.²²¹

Belgrâdlı Alî Dede hakkında diğer tabakât kitâplarında herhangi bir bilgiye rastlayamadık.²²²

Muhammed Dede Belgrâdî

Bu zât hakkında "*Silsiletü'l-Mukarrebîn*" adlı eserden başka bir eserde herhangi bir bilgi ve belgeye ulaşamadık. Münîrî Ef., Muhammed Dede Belgrâdî'nin Ümmî Sinân tarîkatında ve Ustûnî Belgrâd'da Pervâne Dede adında azîzden tarîkatını tamamladığını ve 993 h./1585 m. yılında vefât haberi duyulunca, hanımı da Allâh'a "ya Rabbi, benim de canımı al" diye duâ ettikten sonra, rûhunu teslim ettiğini, ifâde etmektedir.²²³

Silsilesi: Pervane Dede, Nusûh Dede ve Ümmî Sinân Ef.

---

²²⁰ a.mlf., a.g.e., vr. 116 b.

²²¹ a.mlf., a.g.e., vr. 116 b. - 117 a.

²²² Sefîne adlı eserin müellifi Azîz Mahmûd Hüdâyî'nin halifeleri arasında "Alî Ef. Belgrâdî" adında bir zâttan da bahseder, fakat onun bahsettiği zâtn ve bizim bahsettiğimiz zât, aynı kişi olup olmadığı husûsunda bil bilgiye sâhib değiliz. Vassâf, *Sefîne*, c. III., s. 11.

²²³ Münîrî, *Silsiletü'l-Mukarrebîn* ilsile, vr. 117 a.

Hamza Dede

Hamza Dede hakkında da herhangi bir bilgiye ve belgeye rastlayamadık. Sâdece Münîrî Ef.'nin verdiği bilgilerden, Ümmî Sinânîlerden olup, Varadin'de ikâmet ettiğini anlamaktayız. Münîrî Ef., Hamza Dede'nin dervîşlerinden Bögürdelenli²²⁴ Veli Dede'den rivâyet eder ki "bir gün kendisi mezârını kazar, kefenini hazırlar ve ertesi gün vefât eder."²²⁵

Bögürdelenli Velî Dede'den başka herhangi bir dervîşi veyâ halifesi olup olmadığı konusunda hiç bir bilgiye sâhib olamadık.

Bâlî Efendi Sofyevî

Ustrumca'lı olan²²⁶ ve Sofya'da ikâmet eden Sofyâlî Bâlî Ef.,²²⁷ tahsîlini ve feyzini İstanbul ve Sofyâ'da tamâmlamıştır.²²⁸ Münîrî Ef., Bâlî Ef.'nin yedi yıl bir mağarada riyâzat çektiğini ifâde etmektedir. Münîrî Ef. bu zâttan bahsederken, çok saygılı ifâdeler kullanır. Hattâ, hakkında bilgi verirken saygıda kusûr etmesin diye çok az bilgi verir.

Münîrî Ef., bu değerli kimseyi zikretmeye ne ilminin ne de fehminin yetişemeyeceğini ifâde etmektedir. Devâmında yine, Rûm meşâyihinin zübdesi olan Sofyâlî Bâlî Ef., Rûmeli'de Kurd Ef., Nureddînzâde Ef. ve bunlara benzer azîzler gibi terbiyesiyle kemâl buldukları yerde vâsîfî ve yüceliğini anlamak için ilmi yetişemeyeceğini ifâde etmektedir.²²⁹ 960 h./1553 m. yılında vefât ettiğinde,²³⁰ Sofyâ'ya yakın olan Sâlihiyye'de defnedilmiş. Vefât ettiği zamân Abdürrahmân b. Abdülazîz adındaki bir kâdı onun adına bir câmi ve bir zâviye inşâ eder.²³¹ Rivâyetlere göre, mezarında bir çömlek altın çıkar. Altınlar Pâdişâh'a arz

²²⁴Kasaba tarihçesi.

²²⁵Münîrî, *Silsiletü'l-Mukarrebîn*, vr. 118 a

²²⁶Bursalı, *Osmânî Müellifleri*, c. 1., s.42.

²²⁷Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî*, c.II., s.4.

²²⁸Bursalı, *Osmânî Müellifleri*, c. 1., s. 42.

²²⁹Münîrî, *Silsiletü'l-Mukarrebîn*, vr. 119 b.

²³⁰Vassâf, *Sefîne*, c. III., s. 227; Bursalı, *Osmânî Müellifleri*, c.1, s. 42; Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî*, c.II., s. 4.

²³¹Mecdî, *Şakâik Tercümesi*, s. 521.

olduğunda, Pâdişâh, türbesine harcolunmasını emreder. Kâsım Çelebî'nin terbiyesi altında mürebbî olmuştur. Kâsım Çelebî ise Çelebî Halîfe'nin terbiyesi altında mürebbî olmuştur.²³²

Eserleri:

Şerh-i Fusûsu'l-Hikem: Süleymâniye, Ktp., Yazma Bğışlar 835; Mihrişâh Sultân 229; Serez 2371.

Tasavvuf Risâlesi (Beyânü'l-Esâs li't-Tâlibîn): Süleymâniye Ktp., Tâhir Ağa 433/3; Düğümlü Baba 315/2; 368/3.

Vâridât: Süleymâniye Ktp., Hâcî Mahmûd Ef. 2338.

Mecmûâtü'n-Nesâyihs Risâlesi: Süleymâniye Ktp., İzmirli 350.

Risâle fî Kazâ ve'l-Kader: Süleymâniye Ktp., Dâru'l-Mesnevî 55/2; Esad Ef. 3457/12.

Duânın Kabûlü ve Adem-i Kabûlü Hakkında Risâle: Süleymâniye Ktp., Esad Ef. 188/2; M. Ârif – M. Murad 2132.

Vakf-ı Nukûd Husûsunda Olan Kazâyâ: Süleymâniye Ktp., Esad Ef. 3729/11; 188/3; Reîsü'l-Küttâb 1167/8.

İbn Kemâl'ın Vikâyesine Reddiye: Süleymâniye Ktp., Esad Ef. 118/4; Reîsü'l-Küttâb 1167/9.

Kısas-ı İbrâhîm: İ.Ü. Ktp., Ty. 2410.

Tefsîr-i Âyât-ı Muhtelifê: Süleymâniye Ktp., Dâru'l-Mesnevî 55/11.

Risâle fî Şerh-i Hadîs-i Küntü Kenzen Mahfiyyen: Süleymâniye Ktp., Yazma Bağışlar 1438/7; Esad Ef. 3782/30; Şehîd Alî Paşa 2725/18.

Gör Kasîdesi: Süleymâniye Ktp., Düğümlü Baba 333; Hâcî Mahmûd Ef. 2338.

Şeryh-i Ebyât-ı Hazreti Mevlânâ: Süleymâniye Ktp., Esad Ef. 3466/10.

Etvârı Seb'a Risâlesi: Süleymâniye Ktp, Hekimoğlu 438/4. Sofyâlı Balî Ef.'nin bu eseri 1996 yılında yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır.²³³

²³² Münirî, *Silsiletü'l-Mukarrebîn*, vr. 120 a.

²³³ Alî Haydar Bostancı, *Tasavvuf'ta Etvâr-ı Seb'a ve Sofyâlı Balî Ef.'nin "Etvâr-ı Seb'ası"*, M.Ü.S.B.E., (basılmamış yüksek lisans tezi), İstanbul, 1996.

Şeyh Dâvûd (Hamîd-i Hindî)

Şeyh Dâvûd hakkında biyografi eserlerinde herhangi bir bilgiye rastlayamadık. Vereceğimiz bilgiler tamâmen Münîrî Ef.'nin verdiği bilgilerden ibâret olacaktır.

Münîrî Ef., Şeyh Üveys'e sohbetâr olup, tarîkat terbiyesini Şeyh Şemseddîn-i Rûmî'den²³⁴ alan Hamîd-i Hindî adıyla meşhûr olmuş Şeyh Dâvûd'un ilim ehli ve fazîlet sâhibi bir mürşîd olduğunu, bir çok eser te'lîf ettiğini²³⁵ ve te'lîf ettiği eserlerinin birinin sözleri yanlış anlaşıldığından dolayı, onu çekemeyen bâzı kimseler mehdîlik dâvâsında olduğu gerekçesiyle Sultân Süleymân'a gammazladıklarını,²³⁶ mehdîlik iddiâsında olduğu gerekçesiyle İstanbul'a bildirdiklerini, vefât edeceği gün şehâdetin yüce mertebelerinden va'z ederken, şehîd olması için duâ ettiğini,²³⁷ o gün ikindiden sonra da'vet olunduğunu ve kendisine şahâdet şerbeti keşfolunduğunu, duâsının kabûl olduğu için Allâh'a hamdedip, kazâya rızâ gösterdiğini ve o gece şahâdet şerbetini tattığını ifâde etmektedir.²³⁸

Kâsım Çelebî

Tasavvuf yoluna Şeyh Çelebî Halîfe vasıtasıyla giren Kâsım Çelebî, hilâfetle müşerref olduktan sonra, Alî Paşa zâviyesinde irşâdla meşgûl olmuş.²³⁹

Vefât târihi ile ilgili değişik görüşler vardır. Mecdî Ef., Sultân I. Bayezîd döneminin sonlarında vefât ettiğini ifâde ederken,²⁴⁰ Hulvî Ef., Kâsım Çelebî'nin vefâtı yaklaştığında zâviyesinden ayrılıp, "Baba Nakkâş"daki mağarasına çekildiğini ve mağaraya çekildiğinin kırkıncı gecesinde 915 h./1509-1510 m.

²³⁴ Münîrî, *Silsiletü'l-Mukarrebîn*, vr. 128 b.

²³⁵ a.mlf., a.g.e., vr. 127 a.

²³⁶ a.mlf., a.g.e., vr. 127 b.

²³⁷ a.mlf., a.g.e., vr. 128 b.

²³⁸ a.mlf., a.g.e., vr. 128 b.

²³⁹ Mecdî, *Şakâik Tercümesi*, s.375; Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî*, c. IV., s. 46; Vassâf, *Sefîne*, c.III., s. 225.

²⁴⁰ Mecdî, *Şakâik*, s. 375.

yılında vefât ettiğini söylemektedir.²⁴¹ Hüseyin Vassâf ve Süreyya Bey ise, 926 h./1520 m. yılında vefât ettiğini kaydetmektedirler.²⁴²

Münîrî Ef. bu zât hakkında bilgi sunarken, kendi ifâdesine göre bilgileri “*Şakâik*” adlı esere dayandırmaktadır. Devâmında, Sofyâlî Bâlî Ef, Şeyh Ramazân Ef. gibi zevâtın terbiye buldukları bu zât hakkında bir şey söylemekten acîz olduğunu ifade etmektedir.²⁴³

Çelebî Halife

Şeyh Cemâleddîn Aksarâyî'nin neslinden olan Çelebî Halife'nin²⁴⁴ künyesi “Ebu'l-Fuyûzât”tır.²⁴⁵ “*Telhîz*”in muhtasar şerhini okurken, tasavvuf sevgisi içine doğar ve Şeyh Alâuddîn'in halîfesi olan Abdullâh adında bir zât vasıtasıyla tasavvuf yoluna girer.²⁴⁶ Daha sonra Şeyh Alâuddîn'in hizmetine girer. Onun vefâtından sonra Tokat'ta Şeyh Tâhîrzâde'nin (İbnTâhir) hizmetine girer. Bu zâtın hizmetinde ağır halvetler çıkarır.²⁴⁷ Tâhîrzâde'nin vefâtından sonra, Erzincân'da Pîr Bahâuddîn Erzincânî'nin hizmetine girer. Daha sonra Seyyid Yahyâ Şîrvânî hizmetine girmek için yola koyulur. Fakat yolda vefât haberi gelir. Hemen döner ve bir müddet sonra Pîr Erzincânî'den hilâfet alıp, Rûm'a irşâd için yönelir.²⁴⁸

Vefât târihi ile ilgili değişik rivâyetler vardır. Bâzı rivâyetlere göre Sultân II. Bâyezîd ikrâmıla tâûnu def için Mekke-i Mükerrreme'ye kırk dervîşiyle birlikte gönderir. Yolda 887 h./1482 m. yılında irtihâl eder. Şeyhin bereketli feyziyle

²⁴¹ Hulvî, *Lemezât*, s. 438.

²⁴² Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî*, IV., s. 46; Vassâf, *Sefine*, c. III., s. 225.

²⁴³ Münîrî, *Silsiletü'l-Mukarrebîn*, vr. 123 b.

²⁴⁴ Mecdî, *Şakâik*, s. 285; Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî*, c. IV., s. 105.

²⁴⁵ Vassâf, *Sefine*, c. III., s. 228.

²⁴⁶ Kemâleddîn Harîrîzâde, *Tibyânü Vesâilî'l-Hakâik fî Beyâni Selâsili't-Tarâik*, Süleymâniye Ktp., Fâtih 430-432, c. 1, vr. 246 b.

²⁴⁷ Hulvî, *Lemezât*, s. 429.

²⁴⁸ Mecdî, *Şakâik Tercümesi* s. 286.

İstanbul tâûndan emîn olur.²⁴⁹ Diğer rivâyete göre ise, 899 h./ 1494 m.²⁵⁰, 900 h./ 1494 m. ve 903 h./1497 m. yıllarında hâc yolunda vefât etmiştir. Diğer bir rivâyete göre ise, Sultâm Bâyezîd-i Velî zamânında 910 h./ 1504-1505 m. yılında İstanbul'da korkunç bir zelzele olmuş. Yapılan duâ ve niyâzlara rağmen zelzele durmamış. Âlimler ve himmet sâhibi kimseler bir gönül eri seçerek onun Hicâz'a gitmesini ve Peygamber (s.a.v.) Efendimizin türbesine yüz sürüp, bu belânın def'i için Allâh'a niyâzda bulunmasını kararlaştırırlar. Ve neticede Çelebî Halîfe'yi seçerler. Çelebî Halîfe Üsküdâr'a ayak bastığında zelzele durur. Pâdişâh bu yolculuktan vazgeçmesini isterse de Çelebî Halîfe geri dönmez. Merhûm Selçuk Eraydın Bey, bu olayı göz önünde bulundurarak vefât târihinin 912 h. /1506 m. yılı olma ihtimâli daha kuvvetli olduğu kanâatındadır. Çünkü zelzele, tahmînen 910 h./1504 m. yılında meydâna gelmişti.²⁵¹

Münîrî Ef. bu zât hakkında bilgi verirken, bilgilerin tamamını Mecdî Ef.'ye dayandırmaktadır.²⁵²

Halîfeleri:

Şeyh Üveys, Sinân Erdebîlî, Kâsım Çelebî, Sünbül Sinân, Bayezîd Halîfe ve Mühyiddîn Halîfe,

Eserleri:

Tefsîru'l-Fâtiha ve Ve'd-Duhâ, Risâletü Hulviyyeti'l-Mutlaka, Te'vîlü "Hubbü'd-Dünyâ Re'sü Külli Hatîfetin" (bu risâleler Süleymâniye Ktp., Şehid Alî Paşa 1352'de mevcûtturlar), *Kitâbu'n-Nûriyye, Risâletü'l-Kevseriyye, Envâru'l-Îlâhiyye, Sirâcü's-Sâlikîn ve Minhâcü't-Tâlibîn, Envâru'l-Kulûb li Talebi Rü'yeti'l-Mahbûb, Risâletü'r-Rahîmiyye, Makâle Tevsîkiyye ve Risâle Tevhîdiyye, Habbetü'l-Mahabbe, Şerhu Erbaîne Hadîsen Kudsiyyen, Te'vîlâtü Erbaîne Hadîsen* (Süleymâniye Ktp., Lala İsmâîl 686), *Tefsîru Halekallâhu Âdeme Alâ Sûretihi* (Süleymâniye Ktp., Mûsâ Cârullâh 1084), *Sirâcü'l-Kulûb* (Süleymâniye Ktp., Mûsâ Cârullâh 1084), *Dîvançe* (Süleymâniye Ktp., Esad Ef. 2709), *Fasl fi Âdâbi'z-Zikr*

²⁴⁹ Mecdî, *Şakâik Tercümesi*, s. 286; Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî*, IV.I., s. 105; Harîrîzâde, *Tibyân*, vr. 247.

²⁵⁰ Bu târihi Mehmed Tâhir de benimser ve "*kad mâte şâh-ı evliyâ*" terkîbinin delâleti olduğunu ifâde eder. Bkz: Bursalı, *Osmânî Müellifleri*, c. 1, s. 51.

²⁵¹ Selçuk Eraydın, *Cemâl Halvetî*, Allâh Dostları, c. 8, s. 17.

²⁵² Bkz: Münîrî, *Silsiletü'l-Mukarrebîn*, vr. 123 b.

(Süleymâniye Ktp., Hâlet Ef. 805) ve *Risâle fî İsmeyni A'zameyn* (Süleymâniye Ktp., Tâhir Ağa 142).

Aynî Dede

Aynî Dede hakkında da biyografi eserlerinde herhangi bir bilgiye rastlayamadık. Vereceğimiz bilgilerin tümünü “*Silsiletü'l-Mukarrebîn*”e dayandırmaktan başka bir yolumuz kalmamaktadır.

Münîrî Ef., Küçük Hasan Dede ve Şeyh Muslihuddîn'e dayanarak, Aynî Dede'nin ilk önce terzilik mesleğiyle meşgul olduğunu, bir kış gününde, üstâdının evine su götürmeğe gitmişken, Sarây çocuklarının bir dervîşe kartopuyla vurmakta olduklarını gördüğünü, “bir garîb dervîşi incitmeye utanmıyormusunuz” diyerek, çocukları kovaladığını, dervîş de “belhordâr ol” diye duâ ettiğini, bu söz onun hoşuna gittiğini ve dervîşe birkaç kış armudu verdiğini²⁵³ bunun ardından dervîş “seni evlâd edindim, ihtiyâcın olduğu zamân beni Bursa'da bulabilirsin” dediğini ve bu söz Aynî Dede'nin kulağına küpe olduğunu, ifâde etmektedir.²⁵⁴

Devâmında Münîrî Ef. şunları ifâde etmektedir:

San'atını öğrendikten sonra icâzet alır. Bir gün bir yoldaşı ile İstanbul'a gitmeye karâr verir. Yolda bir kimse, İstanbul'da Dâvûd Paşa Hamâmında bir Pîr-i Tellâk olduğunu, ona ondan selâm söylemelerini, ister. Bunlar da İstanbul'a vardıklarında Dâvûd Paşa Hamâmına gidip, Pîr-i Tellâk'a selâmı iletirler. Pîr-i Tellâk bunlara saygı ve hürmet gösterip, hamâm yaptırdıktan sonra evine misâfir eder. Bir gün sonra Aynî Dede'yi bir Şeyh'e götürür.²⁵⁵ Pîr-i Tellâk Aynî Dede için Şeyh Ef.'den duâ etmesini ister. Şeyh Ef. ise, Aynî Dede için henüz erken olduğunu söyler. Pîr-i Tellâk da, bu kâbiliyetli adam kardeşimizin himmeti ve selâmıyla gelmiştir dediğinde, Pîr de elini kaldırır ve öptürür. Pîr-i Tellâk bunları dervîshâi.elerine götürür, yedirip içtirir. İstanbul'u gezerken, Aynî Dede'nin Bursa'ya gitme arzusu doğar, yoldaşı müsâade etmezse de daha sonra vedâlaşıp Bursa'ya gider. Bir gün Bursa'yı gezerken, bir âşığın eşeğe bindiğini, çocukları

²⁵³ Münîrî, *Silsiletü'l-Mukarrebîn*, 132 a.

²⁵⁴ a.mlf., a.g.e., vr. 133 a.

²⁵⁵ a.mlf., a.g.e., vr. 133a.

etrafında toplandığını²⁵⁶ ve bu âşığın babalığı (daha öce yardımcı olduğu dervîş) olduğunu görür. Fakat misâfir olduğu için, çocukları kovmaya cesâret edemez. Aşığı tâkip edip, şehir dışına çıktıklarında, âşık çimenlerde yatıp dururken, Aynî Dede yanına yaklaşır. Âşık başını kaldırıp, İstanbul'da Ayasofyâ yanındaki zâviyede Şeyh Sinân Erdebîlî'nin yanına gidip, ona bel bağlamasını söyler. O da, beni nasıl tanıyacak, bir yabancıyı ne yapacak, der. Dervîş, "git ona Bursa'daki dervîş gönderdi de" der. Aynî Dede dervîşin sözüne uyup hemen İstanbul'a gelip, Şeyh Erdebîlî'yi bulur. Şeyhin elini öper ve başından geçen olayı anlatır.²⁵⁷ Şeyh Erdebîlî de bunu dervîşlerine emânet eder. Akşam talkîn-i zikr eder ve halvete sokar. Burada Aynî Dede kemâl bulur.²⁵⁸

Aynî Dede, ömrünün sonuna kadar tâat ü ibâdet, insânları doğru yola sevk etme ve müridleri terbiye etmekle meşgûl olur. 971 h./1563 m. veyâ 972 h./1564 m. yılında Visoka'da Hakk'ın rahmetine vâsıl olur.²⁵⁹

Aynî Dede'nin Visoka'ya gitme sebebiyle ilgili Münîrî Ef. şunları nakleder:

Visoka'da Nusûh Başa adında bir fâkir tarlasını beklemeye çıkar, gece yarısında uyanır ve başını göğe kaldırıp, yıldızlara bakar. Kalbî rakk etmeye başlar ve ömrünü boşa harcadığını anlar. Uzun uzun ağlar. Bir ak bulut gelir ve bir ses duyulur ki, "Hak Taâlâ seni bağışladı, gelecek yıl şu alâmette Hak dostlarından biri gelip sana doğru yolu irşâd edecektir". Bu fakîr adam, şevkini artırır ve teveccühünü ziyâdeleştirir.

Bir yıl sonra, Aynî Dede rüyâsında Hz. Peygamberi (s.a.v.) görüp, Resûlullâh (s.a.v.) buna, şu alâmette ve şu hâlde olan Nusûh Başa adındaki fakîri irşâd etmek için Visoka'ya gitmesini tenbîh eder. Aynî Dede hayretler içinde kalır. Ertesi gün azîzi Sinân Erdebîlî'ye ve ihvânına vedâ edip, Visoka'ya gider. Visoka'ya vardığında, Nusûh Başa târifindeki kimseyi çarşı pazar gezerek sulehâ ve ulemâ arasında arar, fakat bulamaz.²⁶⁰ Bu târife uygun bir kişi var, fakat bu kimse dîn ve diyânet ve tâat ü ibâdetle alakası yoktur, derler. Nusûh Başa'yı

²⁵⁶ a.mlf., a.g.e., vr. 133 a.

²⁵⁷ a.mlf., a.g.e., vr. 133 b

²⁵⁸ a.mlf., a.g.e., vr. 134 a.

²⁵⁹ a.mlf., a.g.e., vr. 135 a.

²⁶⁰ a.mlf., a.g.e., vr. 136 a

huzûruna getirirler. Nusûh Başa bunu görünce, kendisini hemen tanır ve ağlayarak, “hay efendim geldiniz mi?” der. Aynî Dede, beni nereden tanıdın, deyince, Nusûh Başa başından geçen olayı anlatır ve hemen Şeyhin hizmetine girer.

Nusûh Başa, namâz vakitlerini edâ etmeye ve sohbetlere devâmlı katılmaya başlar.²⁶¹ Bir gün namâza gelmeyince, Şeyh de kendisi bizzât Nusûh Başa’nın evine gidip, sebebini sorar. Nusûh Başa da, Efendi gücüm ve takatım kalmadı, gönlüm başka şeylerin müşâhededindedir, âhiret kokusu ve yolculuk alâmeti göstermek üzere, der ve Yâsîn-i şerîf’i okumasını istirhâm eder. Şeyh, Yâsîn-i şerîf tilâvetini bitiremeden, Nusûh Başa rûhunu Hakk’a teslîm eder.²⁶²

Yahyâ Efendi Beşiktaşî

Zâhir ile bâtın ilimlere vâkıf, ilmiyle amel eden bir kâmil olan²⁶³ Yahyâ Efendi 889 h./1484 m. yılında Trabzon’da doğmuş.²⁶⁴ Babası Kâdı Ömer Efendi Şâm’da kâdı²⁶⁵ iken Trabzon’a tâyin edilmiş²⁶⁶ ve burada evlenmiştir. O zamânlarda Trabzon vâlisi olan Yavuz Sultân Selîm’in de Yahyâ Efendi ile aynı haftada doğan bir çocuğu dünyâya gelir. Bu çocuk daha sonraları Osmânî idâresini eline alacak olan Kanûnî Sultân Süleymân’dır.²⁶⁷

Rivâyetlere göre Şehzâde Süleymân, Yahyâ Ef.’nin annesi olan Afife Hânım’dan süt emmiştir. Böylece Yahyâ Ef. ile süt kardeş olmuştur.²⁶⁸

Yahyâ Ef. ilk tahsîlini babasının yanında yapmıştır. Daha sonraları, Yavûz Sultân Selîm hükümdâr olunca, o da İstanbul’a gelerek Şeyhulislâm Zenbillî Alî

²⁶¹ Bursalı, *Osmânî Müellifleri*, c. 1, s.200; Münîrî, *Silsiletü’l-Mukarrebîn*, vr. 137 b.

²⁶² Münîrî, *Silsiletü’l-Mukarrebîn*, vr. 137 b.

²⁶³ a.mf., a.g.e., vr. 143 b.

²⁶⁴ Mehmed Akkuş, *Beşiktaşlı Yahyâ Efendi*, Allâh Dostları, c.8, s. 128.

²⁶⁵ Sicill-i Osmânî’ye göre babası müftüdür. Bkz: Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî*, c. IV., s. 633.

²⁶⁶ Atâî, *Zeyl-i Şakâik*, s. 147.

²⁶⁷ Akkuş, *Beşiktaşlı Yahyâ Efendi*, a.g.e., c.8, s. 128.

²⁶⁸ Akkuş, *Beşiktaşlı Yahyâ Efendi*, a.g.e., c.8, s. 128; Münîrî, *Silsiletü’l-Mukarrebîn*, vr. 143 b.

Ef.'nin yanında tahsiline devâm etmiştir. 933 h./1526 m. yılında hocasının vefât senesinde icâzet almıştır²⁶⁹

967 h./1520 m. yılında Osmânî idâresine Kanûnî Sultân Süleymân geçtiğinde, Yahyâ Ef.' de ilmî kemâle ulaşmıştı. Sırâsıyla müderris olarak Cambaz Mustafa Medresesi, Hâcî Hasanzâde Medresesi ve Efdâliyye Medresesi'nde görev yapmıştır. Daha sonraları da Emir Hasan Çelebî, Mîhrimâh Sultân ve Sahn-ı Semân medreselerinde tadrîs fâaliyetinde bulunmuştur.²⁷⁰

Yahyâ Efendi şiirlerinde "Müderris"²⁷¹ mahlasını kullanmış, halk arasında ise "Molla Şeyhzâde" olarak tanınmıştır.²⁷²

Onun Kanûnî'nin yanında itibarlı olduğunu duyan çeşitli husûslarda ihtiyâç sâhibi birçok kişinin kendisine gelerek hükümdara şefâatçı olmasını talep etmişlerdir. O da bunların bir kısmını, pusula yazarak ilgili yerlere veyâ bizzât hükümdara gönderirdi. Fakat, ne yazık ki, Yahyâ Ef. hâlisâne niyetlerle yapmış olduğu bu aracılık, kendi itibarının da zedelenmesine yol açmıştır.²⁷³ Sonunda da Semâniye Medresesinden emekliye sevk edilmiştir. Bu hadîseden sonra, tasavvuf yoluna girer. Beşiktâş'ta mescid ve medrese inşâ etmiş.²⁷⁴ Beşiktâş'ta bağ ve bahçeler edinip, mücâhede ve ibâdet ile meşgûl olarak hayâtını sürdürmüştür.²⁷⁵

Süreyya Bey, Yahyâ Ef.'nin 979 h. 1569 m. yılında vefât ettiğini söylerken,²⁷⁶ Münîrî Ef. 978 h./ 1570 yılında vefât ettiğini söyler.²⁷⁷ Mehmed Tâhir ise, "*irtihâl eyledi kutbu'l-ulemâ*" terkîbinin delâleti olan 978 h./1570 m. yılında vefât ettiğini ifade eder.²⁷⁸ Canâze namazı Kurbân Bayrâmı muteâkıb, Süleymâniye

²⁶⁹ Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî*, c. IV., s. 633; Akkuş, *Beşiktaşlı Yahyâ Efendi*, a.g.e., c.8, s. 128.

²⁷⁰ Akkuş, *Beşiktaşlı Yahyâ Efendi*, a.g.e., c. 8, s. 128; Atâî, *Zeyl-i Şakâik*, s. 148.

²⁷¹ Münîrî, *Silsiletü'l-Mukarrebîn*, vr. 143 b; Atâî, *Zeyl-i Şakâik*, s. 149; Bursalı, *Osmânî Müellifleri*, c. 1., s. 200.

²⁷² Akkuş, *Beşiktaşlı Yahyâ Efendi*, a.g.e., c. 8, s. 130.

²⁷³ Akkuş, *Beşiktaşlı Yahyâ Efendi*, a.g.e., c. 8, s. 129.

²⁷⁴ Münîrî, *Silsiletü'l-Mukarrebîn*, vr. 144 b.

²⁷⁵ Atâî, *Zeyl-i Şakâik*, s. 148; Münîrî, *Silsiletü'l-Mukarrebîn*, vr. 143 b.

²⁷⁶ Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî*, c. IV., s. 633.

²⁷⁷ Münîrî, *Silsiletü'l-Mukarrebîn*, vr. 144 b.

²⁷⁸ Bursalı, *Osmânî Müellifleri*, c.1., s. 200.

Câmiinde Ebu's-Suûd Efendi tarafından kılındıktan sonra, Beşiktâş'taki bağ ve bahçelerinin yanında defnedilmiştir.²⁷⁹

Babazâde Mehmed Efendi

Babazâde Mehmed Ef. Karaman vilâyetine bağlı olan Larend'e'dendir.²⁸⁰

Uzun zaman Konya'da Ezelîzâde'nin âsitânesinde hizmet ve zâhir ile bâtını ilimleri tamamladı.²⁸¹ Müderris ve mütekaïden Eyyûb müderrisi olarak bulunmuştur.²⁸²

Münîrî Ef., Babâzâde'nin, Eyyûb-i Ensârî medresesi müderrisi, tâat ü ibâdet ve kanâat yoluyla ömrünü geçiren bir zât olduğunu,²⁸³ Eyyûb câmiinde beş vakit namazı cemâatla kıldığını, müteşerri', kemâl ve verâ' sâhibi bir zât olduğunu, ifâde etmektedir.

Münîrî Ef., bir defâsında Babâzâde'nin arkasında namâz kılariken, rukûunda ve sucûdunda yedişer İhlâs okuduğunu söylemektedir.

Münîrî Ef.'nin anlattığına göre, kâdıların tutumundan dolayı kâdılarda karşı saygı beslemeyen Babâzâde'nin kayını kâdı imiş. Kendisi, kayınının evine gelmesini yasaklamış. Bir gün kayını Babâzâde'nin evine gelip, kızkardeşiyle kapıda konuşmuş. Kapıdan uzaklaşınca da, Babâzâde Ef. bir iki ırgât alıp, kâdının durduğu yerin toprağını kazdırıp, başka bir yere götürür ve oraya başka bir yerden toprak getirtirir.²⁸⁴

Münîrî Ef., Babâzâde'nin ricâl-ı gayb'dan olduğunu ifâde etmektedir. Ve mâcerâyı şöyle anlatır: Bir gece Babâzâde Ef., Hz. Eyyûb-i Ensârî'nin türbesinde Kur'ân okumak için türbenin kapısına yaklaşır. Fakat, türbenin kapısının açık ve hiç tanımadığı bâzı kimselerin orada olduğunu görür. Aceba bunlar kimdir diye düşünürken, bir bölük cemâat daha gelir. Onların ricâl-ı gayb'dan olduklarını anlar.

²⁷⁹ Akkuş, Beşiktâşlı Yahyâ Efendi, a.g.e., c. 8, s. 131; Atâî, Zeyl-i Şakâik, s. 148.

²⁸⁰ Mehmed Süreyyâ, Sicill-i Osmânî, c.III, s. 125; Atâî, Zeyl-i Şakâik, s.288.

²⁸¹ Atâî, Zeyl-i Şakâik, s. 288.

²⁸² Mehmed Süreyyâ, Sicill-i Osmânî, c. III, s.125.

²⁸³ Münîrî, Silsiletü'l-Mukarrebîn, vr. 144 b.

²⁸⁴ a.mlf., a.g.e., vr. 145 a.

Onlar kendisine saâdet kapısı açıldığını işâret ederler ve kendisinin de onlardan yâni, Ricâl-i gayb'dan olduğunu müjdelerler.²⁸⁵

Atâî ve Süreyya Bey, 994 h./1586 m. yılında âhirete intikâl ettiğini ve Hz. Eyyûb'un yakınında türbe-i mahsûsada defnedildiğini ifâde ederken,²⁸⁶ Münîrî Ef., 990 h./1582 m. yılında âhirete intikâl ettiğini söylemektedir.²⁸⁷

Baba Kartâl

Bu zât hakkında “*Silsiletü'l-Mukarrebîn*”nin dışındaki kaynaklarda herhangi bir bilgiye ulaşamadık. Münîrî Ef, Mevlevî tarikatına mensûb olan Baba Kartâl'ın Mevlevî babalarından münfedir bir baba olduğunu ifâde etmektedir. Devâmında, isminin Ahmed Dede olduğunu fakat “*Kartâl*” mahlasıyla meşhûr olduğunu, 3.3.997 h./1.1.1589 m. târihinde vefât ettiğini ve Şâm'ın Dımeşk kasabasında, Mevlevî zâviyesinde defnolunduğunu ifâde etmektedir.²⁸⁸

Şeyh Hamza Bâlî

Şimdilik Şeyh Hamza Bâlî'nin Boşnak olduğu bilinmektedir. Başagić'in tahmînine göre, Şeyh Hamza'nın doğum yeri dedeleri olan Şeyh Hamza'ya zamânın Sultânı tarafından çevresiyle birlikte bağışlanmış olan İzvornik sancağına bağlı Vlasenica'nın Orloviçi köyüdür.²⁸⁹ Başagić'in bu görüşünü daha sonraki ilmî araştırmalar doğrulamaktadır. Hamza Dede adında bir zât Orloviçe köyünde 924 h./1519 m. yılında bir zâviye inşâ ettiği bilinmektedir.²⁹⁰

Sefîne adlı eserde Şeyh Bâlî'ye “Hamza” denilmesinin sebebini şu şekilde zikreder:

Hamza Bâlî'ni mürşidi Şeyh Hüsameddîn Ankarâvî, Ankara civârlarında bir mescîd inşâ ettiğinde, tüm dostlarını ve mürîdlerini açılışa dâvet eder. Hamza Bâlî geçikmeli geldiğinde mürşidi latîfe olsun diye, “efendim, tavuk suyu çorbası içerek

²⁸⁵ a.mlf., a.g.e., vr. 145 a – 145 b.

²⁸⁶ Atâî, *Zeyl-i Şakâik*, s. 288; Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî*, c. III., s. 125.

²⁸⁷ Münîrî, *Silsiletü'l-Mukarrebîn*, vr. 145 b.

²⁸⁸ a.mlf., a.g.e., vr. 145 b.

²⁸⁹ Başagić, *Znameniti*, s. 22; Başagić, *Bošnjaci*, s. 25.

riyâzat yaptığını söylüyorsun fakat vücûd geliştirenlerden olmuşsun. Yoksa riyâzatında bir kusûrun mu var”? Hamza Bâlî de, “efendim riyâzatımda kusûrum var, çünkü İstanbul’da gezerken, tavuk ve kedilere bırakılan yemeklerde gözüm kalıyor, bundan dolayıdır ki vücûd geliştirenlere benzemeye başladım” der. Bunun akabinden Şeyh Ankarâvî, “âhirette Resûlullâh (s.a.v.)’in amcası Hamza’nın bayrağı altında haşrolasın ve bundan böyle adın Hamza olsun” der. Şeyh Hamza bu sözlerden başına gelecekleri anlar ve arkadaşlarına anlatır.²⁹¹

Eğitimi hakkında herhangi bir bilgiye sâhip değiliz. Gençliğinde Vezîr Pertev Paşa’nın hizmetinde bulunduğu, daha sonraları Şeyh Hüsameddîn Ankarâvî’nin halîfesi olduğu ve bu görevi beş yıl yürüttüğü kesin olarak bilinmektedir.²⁹² Başagić, Bosna ulemâsı ve meşâyihî onu ümmî ve irşâda lâyük olmayan biri olarak niteledilerini söylemektedir.²⁹³

Münîrî Ef., Şeyh Hamza’nın mülhid ve zındıklıkla suçlandığı zamân başına neler gelebileceğini görünce İstanbul’dan Bosna vilâyetine kaçtığını ve Bosnâ’da Yukarı Tuzla kasabasında ikâmet edip, halîfeler nasbetmeye devâm ettiğini ifâde etmektedir.²⁹⁴ Çehajić, Bosna’da meyhânelere girip elverişli olduğunu tahmin ettiğine yaklaşır: “Evlâdım! Şeytân bevli olan şarâb sana nasıl bir zevk verebilir? Gel sana kıyâmet gününe kadar neşeli ve sarhoş kalabilmen için Rahmân’ın aşk şarâbından içireyim”, sözleriyle insânları kendi yoluna sevkettiğini ifâde etmektedir.²⁹⁵

Münîrî Ef. Şeyh Hamza’nın yakalanmasıyla ilgili şunları nakletmektedir: Yakalanması için İstanbul’dan çavuş gönderilir. Şeyh Hamza bunu duyar ve kaçır. Çavuş peşine düşüp, yakalar ve İstanbul’a götürür. Teftîş esnâsında hâlî şer’e muhâlif olduğu beyân edilir.²⁹⁶

---

²⁹⁰ Çehajić, *Derviški Redovi*, s. 192.

²⁹¹ Vassâf, *Sefine*, c.II., s. 304 -305.

²⁹² Atâî, *Zeyl-i Şakâik*, s. 70; Vassâf, *Sefine*, c.II., s. 304; Başagić, *Bošnjaci*, s. 25; Hancić, *el-Cevher*, s. 68.

²⁹³ Başagić, *Bošnjaci*, s. 26.

²⁹⁴ Münîrî, *Silsiletü’l-Mukarrebîn*, vr. 113 a

²⁹⁵ Vassâf, *Sefine*, c. II., s. 202; Çehajić, *Derviški Redovi*, s. 192 .

²⁹⁶ Münîrî, *Silsiletü’l-Mukarrebîn*, vr. 114 a.

Münîrî Ef., Şeyh Hamza'nın yolunda olanların birçoğuyla görüşüğünü ve dâvâlarında muhabbet dâvâsından başka bir dâvâları olmadığını, muhabbet ettikleri kimselere "sultânım" tâbiriyle hitâb ettiklerini ifâde etmektedir. "Sultânım" tâbirini Münîrî Ef. de hoş görmemektedir. Ona göre dervîş için en uygun tâbir "fakîr" tâbiridir ki, bu tâbir yokluğu ifâde etmemektedir. Bu tâbir "Allâh'a muhtâç olmayı" ifâde etmektedir. Katlölünmesine sebep olarak şahâdet edenlere dayanarak Münîrî Ef. "istesem İstanbul'dan tâûnu def' ederim" sözü olduğu,²⁹⁷ yoksa zındık veyâ mülhid olma gibi bir husûs olmadığı kanâatine varmaktadır. Münîrî Ef. "İstersem tâûnu İstanbul'dan def' ederim" sözüyle, kudreti kendine nisbet etme kanâatıyla katline hükmedildiği kanâatindedir. Fakat, Hamza Bâlî'nin zâhiri hâli ve bu sözden kastı kerâmet gösterme olmadığı, duâ ve teveccühle tâûnu def' etme kastı olduğu kanâatindedir. Yine Münîrî Ef., velâyet ve kerâmet iddiâsında olması dahî küfrü ve zındıklık hâlini gerektiremeyeceğini ifâde etmektedir.²⁹⁸

Āehajic, Ebû Suûd'un hocası İbni Kemâl'in fetvâsıyla İsmâîl Ma'sûkî idâm edildiği gibi, Bosnalı Şeyh Hamza Bâlî de İstanbul'da Süleymâniye Câmîinin arkasında, Deveoğlunun aşağısında, Tahtakale'de 1573 yılında, bâzılarına göre ise 1562 yılında idâm edilmiştir, fakat bu güne kadar bu konuyla uğraşan müelliflerin kaydettikleri bu idâm târihleri yanlış olduğunu, çünkü Şeyh Hamza'nın idâmı bu târihten 11 yıl sonra gerçekleşmiş olduğunu ifâde ederken,²⁹⁹ Şeyh Hamza'nın öğrencileriyle görüşme fırsatı bulan Münîrî Ef., Şeyh Hamza'nın 22 Zilka'de 981 h./ 03. 05. 1574 m. târihinde katledildiğini ifâde etmektedir.³⁰⁰

Atâî, Şeyh Hamza'nın öğrencilerinden biri şeyhlerinin kafasının yuvarlandığını görünce, hançerini çekip kendini parçaladığını, yâni kendini kurbân ettiğini ifâde etmektedir.³⁰¹

²⁹⁷ a.mlf., a.g.e., vr. 140 a.

²⁹⁸ a.mlf., a.g.e., vr. 140 b.

²⁹⁹ Āehajic, Derviški Redovi, s. 193.

³⁰⁰ Münîrî, Silsiletü'l-Mukarrebîn, 114 a.

³⁰¹ Atâî, Zeyl-i Şakâik, s. 71.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
SİLSİLETÜ'L – MUKARREBÎN'İN METNİ

Hâza Silsiletü'l-Mukarrebîn
ve
Menâkıbu'l- Müttekîn
(r.h.)

[21 b] Hamd ol Hüdâ-yı bî-hemtâya kim dostlarına **أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ**
عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ [Bilesiniz ki, Allâh'ın dostlarına korku yoktur; onlar
üzülmeyecekler de]³⁰² şerefin tâc eyledi. Ve onları dahî, evtâd-ı âlem eyleyip halk-ı
âlemi karâr ve kıyâmda ol sultânlar muhtâc eyledi. Ve salavât ol halk-ı azîm
sâhibine kim **رُبَّ أَشْعَثَ أَغْبَرَ مَدْفُوعٍ بِالْأَبْوَابِ لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللَّهِ لَا بَرَّهُ** [Nice saç başı dağınık,
kapılardan kovulan kimseler vardır ki, Allâh adına yemin etse, Allâh o yemini
yerine getirir (o kişiyi temize çıkarır)]³⁰³ kavliyle merâtib-i evliyâyı beyân eyledi.
Dahî, âl u ashâbına kim **أَوْلِيَائِي تَحْتَ قُبَابِي لَا يَعْرِفُهُمْ غَيْرِي** [Evliyâm kubbelemin
altındadır. Onları sâdece Ben tanırım]³⁰⁴ fehvâsı uluvv-i şânlarını ıyân eyledi. Ve
ba'dehu, bu zaîf ü nahîfü'l- muhtâc ilâ afvi Rabbihi'l-latîf. Vaktâkim rüzgârın kârı

³⁰² Yûnus, 10/62.

³⁰³ Müslim, el-Birru, 4754; Müslim, el-Cennetu, 5094

lagv u ehl-i hevâ yâd-ı kârı lehv olduğun bilip gûrûhuyla nüfûs-i zâyiadan oldular. Lâcerem, tarîk-i Hakk'a vuslat, aksâ-yı merâm ve vâsılîne vedd-i tâmm, şîâr-ı ehl-i İslâm olup, onâ binâen şöyle hâtır-ı fâtır ve zihn-i kâsıra hutûr eyledi ki, ömr-i gerânmayede hüsn-i hâlin müşâhede ve semt-i kemâlin muâhede eylediğimiz, belki şeref-i inâdet ve izzet-i sohbetleriyle müşerref olduğumuz azîzlerin mübârek adların hadd-ı beyâna getirip, âşıklara zikr-i cemîlleri yâdigâr kala. Ve sâdıklar isti'dâdlarına göre rûhâniyetlerinden nasîblerin ala. وَمَا بَقِيَتْ مِنَ اللَّذَاتِ إِلَّا مُحَادَّةُ الرَّجَالِ ذَوِي الْعُقُولِ [Akıl sâhipleri için dünyâ lezzetlerinden ne kalmıştır ki?]³⁰⁵

Lâkin, şol ihtilâl u ihtilâf ve mihne ü fiten istilâsında idi ki, âdem bildiğin unuttur diye, bu kande kaldığı netîce-i kelâmı ve fehvâ-yı merâmı sûrete getirip, makâm iktizâ eylediği vech üzere edâ ede bile idi. [22 a] Ona binâen kusûr ve kûsûr ma'zûr buyurulup, kemâl ehli onu igmâz-ı aynla setredip, kendi kemâllerin izhâr edeler. Ve bu muhtasarda meşâhîr-i meşâyih-i seleften dahî, ba'zılar anılıp mübârek isimleri yâd olunmak ile işitip, okuyanlar safâ deryâsına dala. Bunun birle ki, evliyânın mübârek adların bilip yâd etmeden azîm fâide-i âide olduğu mevâzi-i kesîrede zikrolunmuştur. Ahvâl u âmâllerine hod reşk olunup onlara muhabbet eylemeden fevâid-i uzmâ bulunmuştur.

Şî'r:

*Sîret-i k'ân ber vücûdet gâlib est
Hem ber ân tasvîr-i haşret vâcib est*

*Hükm-i ân hûr est ger gâlib turast
Çünkü zermîş ez mis emdân-ı zer est*

[Vücûdunda gâlib olan sîrettir, o sîret üzerine de haşr tesvîri vâcibdir. Eğer vücûduna gâlib isen, sîretin melek hükmünde olur. Çünkü zermîş bakır dolu altındandır].

Şeyh Şîrvânî (k.s.) buyurmuş ki: her kim bu tâifeye muhabbet edip, dost tutarsa, onun iyiliğiyle size vasiyyet ederin.

³⁰⁴ Ebu'l-Hasan Alî b. Osmân el- Cüllâbî el-Hucvîri el-Gaznevî, **Keşfu'l-Mahcûb**, Tahran, 1376, s.

70.

³⁰⁵ Hadîsin kaynağına ulaşamadık.

Ve Mansûr-ı Hallâc, *Aynü'l-Cem'* nâm kitâb-ı âhîrinde: “her kim bu bizim sözlerimize inana ve çâşnîsi ola, benden ona selâm eylen”, diye buyurmuştur. Sultânü'l-ârifin Ebû Yezîd Bistâmî hazretlerinin, Ebû Mûsâ nâm dervîşinden mervîdir ki: “Hak Teâlâ hazretleri arsa-i arasâtta bir ehl-i cenneti ve bir ehl-i cehîmi birbirine buluşturunup mülâkât ettiklerinde cânibinden ni‘met ve hasret ve rizvân ve hüsrân âsârı belirip, şükr ve reşk mütezâid oldukta, emir oluna ki: her biri makâmlı makâmına redd olunup mekânlarına varalar. Hîn-i redde cehennemî yanınca olan meleklerle ve müvekillere suâl edip, dünyada bu filân b. filân değilmidir?, diye. Melekler, belâ oldur diye cevâb verdiklerinde, cehennemî [22 b] taaccüb edip, diye ki, bu bir zaîf ü nahîf, fakîru'l- hâl, münkesiru'l- bâl kimesne idi. Hak Teâlâ, kemâl-i kereminden neş'e-i âhîrette ne ulû saâdet-i erzânî buyurmuştur, dedikte saîd-i merkûm guft u gûyun işitip, ne söyler şu âciz u furûmande derdmend, deyip tûra vara. Melekler buyurular ki, senin bilişin ve âşinân olup, izz u saâdetine ve efzûn-i ni‘metine reşkedip, dünyevî hâlin ve âhîrette menâlin söyler, dediklerinde, pes, hemen tazarru‘ yüzün ref' ü hâcet kapısına vaz'edip: Yâ Rabb! Benim bilişlerimden biri nâr-ı cehîmde azâb-ı elîmde olacak, cennet safâsı benim ne mezâkım ola. İlâhî, âşinâmı afv ve sehvinî mahveyle, diye şefâat edecek. Hak Celle ve Alâ şefâatin kabûl edip, cennet-i a'lâya bile götür, diye fermân-ı Rabb-i rahim bî- derîğ u inâyet buyurula.

Kıt'a:

Be tehdîd eğer ber keşed tîg-i hükm

Bemâ nenendi kerr vü beyân summ vü bukm

Ve ger derdehed sallâ-yı kerem

Gavâzîl gûyed nasîb-i berem

[kılıç hükmüyle tehdîd ederek da'vet edersen, kör ve sağır gibi olurlar. Fakat cömertlikle da'vet edersen, bülbüller bile onda nasîb almak ister].

Elhâsıl, iyilere muhabbet sebeb-i saâdet ve mûcib-i inayettir.

Beyt:

Sohbet-i mü'mîn turâ mü'mîn koned

Der dil er sengi bû ved mûgin koned

[Mü'mîn ile sohbet edersen, mü'mîn olursun. Gönlün taş gibi de olsa sükûnet bulursun]

Pes, bu ahkar-ı kemter Münîrî, bu birkaç evrâk-ı ketb edip, adın “*Silsiletü'l-Mukarrebîn ve Menâkibü'l-Müttekîn*” diye ol nâmle nâmîde kılındı. Zîrâ, meşâyih-i izâm kaddesallâhu ervâhum zikri ve nisbetleri kütüb-i adîde, egerçi mezkûr ü meşhûrdur. Lâkin, herkes onlara zafer ve destres bulmadığına binâen zikrolunacak azîzler menâkıbı sûret-i tahrîre gelip takrîrden sonra, Habîbullâh-i mükerrem (s.a.v.) cenâbından akl-ı kâsır [23 a] ve hâtır-ı fâtır ma'lûm edindiği vech ü tırâz üzere bu ana gelince, silsileleri beyân olunmağa kastolunup, emindir ki, hatmî hitâm-ı miskiyle tamâm olup, zeyl-i mutahharları bu kıtmîr-i hakîre dâm olup yevm-i ba'ste fazl-ı hakkla onlarla bile ba's müyesser olup, kıyâmette zümrelerinde kıyâm ve harîm-i rızvânda, onlarla harâm erzânî-i sübhâni buyurula, âmîn, âmîn yâ rahîm ve yâ muîn.

Seyyidü't-tâife, Cüneyd-i Bağdâdî hazretleri: *حكايات المشايخ جند من جنود الله*

diye buyurmuştur. Ya'nî hikâyât-ı meşâyih, Hakk'ın leşkerlerinden bir azîm leşkerdir. Ya'nî, kişinin kalbine muhabbet-i dünyâ ve ülfet-i ahvâ, vesâvis-i şeytâniye ve hevâcis-i nefsâniye birle galebe edip, kişinin her cânibin olup, Hakk'ın cenâbına ubûdiyyetten kalıp teveccühten munkatı' olmak halinde meşâyihin âlî revîşlerinden ve pâk yûrişlerinden ve Hakk'a vusûl buldukları zevkin girişlerinden âgâh oldukça, gönlünde dâiye-i muhabbet-i Hak peydâ olup, kendi kusûruna ma'rifetten ve onlar hakkâne sâlik oldukları husûs-i muhabbetten inşîrâh-ı sadr ve iftitâh-i îyd ve kadr-ı hâsıl olup, kendi dahî, Hakk'a teveccüh-i ikmâle ve itmâme erişirmeğe saî edip, Hakk'a vusûluna ve kurb-ı hazrete duhûluna sebep olur, inşâallâh. Evvelki hâlleri ma'zûl ve mahzûl ve ubûdiyyet zar'âat semtine meşgûl olup, ben dahî, onlar gibi olsam diye galebe-i hâl ile inşâallâh visâl-i mütaâl müyesser olur. Ve nevbâv-i envâr-ı cemâl-i sadrı münevver olur. *وَكُلًّا نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ*

أَنْبَاءِ الرُّسُلِ مَا نُنَبِّئُ بِهِ فُؤَادَكَ [Peygamberlerin haberlerinden senin kalbini (tatmîn ve)

teskîn edeceğimiz her haberi sana anlatıyoruz]³⁰⁶ diye Habîbullâh-i ekreme hitâbla, âyet-i kerîme [23 b] kuvvet-i kalbi ifâde etmek için nâzil olmuştur. Ve ol dahî, ona 'itimâdiyla teblîğ-i risâlette ve hizmet-i nübüvvette kuvvet bulmuştur. Ya'nî,

³⁰⁶ Hûd, 11/120.

peygamberlerin haberlerinden her âyet, duyurduğumuz şol haberlerdir ki, onun sebebiyle: “Yâ habîbim, senin mübârek gönlüne takvîyet edip te’yîd eyledik”, diye tesellî ve sabr-ı celîlesi, birle tecellî için Hak Celle ve Alâ lütf ü keremin erzânî buyurmuştur. Eğer, hod azîzlerin kelîmât-ı tayyibeleri ve işârât-ı âliyeleri fevâidinden zabtolunup, iz-ân makâmında ikâ’ oluna. Mûcib-i saâdet ve bâis-i izzet, âhîretten hâzır ve müheyyâ inâyetü’l-hakkiyyedir.

*Ânî tû ki ez nâm-ı tû mî bâred ışk
Vez nâme vü peygâm tû mî bâred ışk*

*Âşık şevved ankes ki begûyet begzâred
Ârî zider vü bâm tû mî bâred ışk*

[Oylesin ki, adından, mektûbundan ve mesâjından aşk yağar. Mahallenden geçen âşık olur, Senin kapında tavanında aşk yağar]

Hak Taâla, bir kulun istihkâkı cihetiyle cahîme emr olunup giderken, “filân mahallede, filân ehl-i ilmi bilir misin?”, diye suâl olunmağa işâret buyuruldukta, “bilirim”, diye cavâb ede. İmdî, seni ona bağışladım diye lütf-i ilâhî varır ola.

*Der dilem nakş şode nâm-i gedâyân deret
Pes, buved nâme-i a‘mâl merâ mühr-i kabûl*

[Kapındaki fukarâdan olmak gönlümde nakşoldu. Ameller defterine kabûl mührün bundan olur]

Bunun birle ki sözlerinde tavr-ı sülûk ahz olunduğundan gayrı semt ve meşrebleri ma‘lûm olup, hâlâtlarında ne makûle mülûk oldukları fehm olunup, her sâdıka hidâyet-nemâ ve inâyet-fezâ olduğunda iştibâh yoktur. Ona binâen bizden evvel olan kâmiller evvelden olan Hak dostlarının mübârek adların yazıp, revişlerin deyişlerin silk-i tahrîre getirip zâyî‘ etmemişlerdir. Kütüb-i tevârih ü menâkıb ve siyerde mazbût [24 a] ve mahfûz kalmıştır.

Lâ cerem, zikrolunacak azîzlerin dahî, nâm-ı şerîfeleri ve hikâyât-i latîfeleri münâsebetiyle nice zamîmât ve levâhuk ile bu hakîr sadrında idâ‘ olunmak mesâbesinde olup, muhibb-i evliyâ olanlara armagân için sûret-i beyâna gelmek lâzım olmuştur. Yessirullâhe taâla min fazl ü keremihi. Eğerçi, bu tuhfe-i acîbe bir âlî hasîb ü nesîbe arz olunmak lâzım idi ki, onun adâlet-i selâmeti iz‘afâya ve itâat emrinde, Kur‘ân-ı şerîfte sâlistir. Lâkin, bu husûsta, zâhir hâlde ma‘zûrum. Zîrâ, Pâdişâh-ı İslâm’ı medihde pür kusûrum. Ona binâen, za‘fîm zeylinden ayâğım

uzatmadım. Ve kendimi bir pâre balçık gibi yukarıya atmadım. Ammâ, Hak Teâlâ hazretleri cemi'-i mürâdâtın rızâ-yı şerîfine muvâfak eyleye.

[Silsileler]

Ve ba'de zâlik, tâliblere ma'lûm olâ ki, izhar ü eşhar olan silsilelerden bir kaçın zikredip meşâyih-i selef ma'lûm olmak gerektir ki, halef olan meşâyih bulunup asl-ı silsileleri sıhhat üzere tertîp oluna. Zirâ, asl-ı nisbetten garaz tarîkatlerine teslîmden ibârettir. Pes, evvelâ *Devhatü'd-Dirâye* nâm kitâpta, Abdürrahmân b. Muhammed b. Alî b. Ahmed el-Bistâmî 826 [1423] senesinde tahkîk ettiği vech üzere ve tertîb eylediği tarz üzere, kendi meşâyih silsilesin zikreymiş. Ve buyurmuş ki: "Telkîn-i Risâlet (a.s.), Hz. Alî b. Ebî Tâlib i'tâ ü ilkâ olunup, mâye-i sırr-ı saâdet ile mes'ûd olduktan sonra, ol dahî, telkîn-i zikri ve ilbâs-ı hırkayı Hasan-i Basrî'ye i'tâ edip, ol dahî, Habîb-i Acemî'ye, ol dahî, Dâvûd-i Tâî'ye, ol dahî, [24 b] Ma'rûf-i Kerhî'ye, ol dahî, Serî-i Sakatî'ye, ol dahî, Cüneyd-i Bağdâdî'ye, ol dahî, Mümşâd-i Dîneverî'ye, ol dahî, Ahmed Esved-i Dîneverî'ye, ol dahî, Ahî Ferec Zencânî'ye, ol dahî, Ahmed Gazâlî'ye, ol dahî, Ebe'n-Nasîb Abduttâhir Sühreverdî'ye, ol dahî, Şihabeddîn Ömer Sühreverdî'ye, ol dahî, Kutbuddîn Ahmed Ebherî'ye, ol dahî, Ruknüddîn Secâsî'ye, ol dahî, Asîluddîn Şîrâzî'ye, ol dahî, Ebâ Muhammed Abdullâh Belbânî'ye, ol dahî, Ebû Muhammed Kâsım Sîrhânî'ye, ol dahî, Kıvâmuddîn Muhammed Bistâmî'ye, ol dahî, Ebû Muhammed Celâleddîn Abdullâh Bistâmî'ye, ol dahî, Abdullâh Muhammed b. el-At'ânî'ye, ol dahî, Ebâ Muhammed Abdürrahmân el- mezbûr ki hâtime-i silsiledir. Bunlar birbirine telkîn-i zikr ü ilbâs-ı hırka ve ta'lîm-i tarîkat-ı vâşlîn eylemişlerdir.

Sivâsî Silsilesi

Kezâlik, Şemseddîn Sivâsî kendi meşâyih silsilesin nazmedip, onu li-eclî't-teberrük kendi elfâzıyla bi - temâm yazalım:

Mebde-i feyz-i cümle-i âlem

A'nâ serdâr-ı nisme-i âdem

İlm-i şer'îyi kamûya neşretti

Ümmetin şer' üzere haşretti

*Lîk, ilm-i ledünnî-i ahfâ
Eyleyip etmedi onu eclâ*

*Sadr-ı pâkında eyledi esrâr
Onu bûyundan anladı Kerrâr*

*Dedi ey ümmete olan hâdî
Bana ol sırra eyle irşâdî*

*Ki, gelir bûyi sadr-ı pâkından
Onu men' etme abd-ı çâkından*

*Ona şefkat edip dirâ-i Hayder
Çû taleb eyledin beyâ bir bir*

*Ona ilm-i ledünnî ta'lîm
Eyledi hem mefâtihin tefhîm*

*Zikr-i cerhîle eyledi telkîn
Bize ondan kaluptırır âyîn*

*[25 a] Hasan-ı Basrî'ye edip ta'lîm
Buldu ondan Habîb sad tekrîm*

*Erdi Dâvûd-i Tâî'ye ondan
Dahî, Ma'rûf-i Kerhî'ye ondan*

*Erdi ondan Serîy pür nûra
Dahî, ondan Cüneyd-i Mahbûra*

*Ba'de Mümşâd'a erdi bu devlet
Ki olur ona Dînever nisbet*

*Erdi ondan Muhammed'e ma'nâ
Ki ona Dînever dürür mesvâ*

*Çün erer ona Kâdî Vahyüddîn
Bulur ondan safâ-yı bûy-i dîn*

*Bû Necîbe erer bu dem nevbet
Ki ona Sühreverd olur nisbet*

*Erer ol servere çü Kutbuddîn
Ebher içre ki buldu ol temkîn*

*Oldu ondan Necâşî pes mesrûr
Ki olur Ruknidînle meşhûr*

*Çün Şihâbe erer safâ u sürûr
Şehr-i Tebrîzî eyler ol mesrûr*

*Buldu ondan Cemâl bu seyri
Sad safây ile ya'nî bu sırrı*

*Erdi, Çu Zâhid-i Gîlân
Etti sırr-ı mahf-i i'lân*

*Ondan oldu Muhammed pür nûr
Halvetî nâmıyla odur meşhûr*

*Pir Ömer-i Halvetî alur ondan
Sırr-ı sırta eriştirir cândan*

*Çün Ahî Marmara erer ma'nâ
Bulur ol feyz-i makdesi mesnâ*

*İzzüddîne erer bu dem esrâr
Halvetîler dürür bular yekbâr*

*Sadredîne erer bu dem nevbet
Ki Hayyyâmî dürür ona nisbet*

*Terbiyet etti seyyide ol şâh
Ya'nî, Yahyâ'yı eyledi çün mâh*

*Seyyid-i sâlikîn olup Yahyâ
Etti resm-i tarîkatı ihyâ*

*Halvetiye tarîkin ol sultân
Rûşen etti be hitta-i Şîrvân*

*Rûşenâ Rûm'a ondan ermiştir
Nice a'mâ onunla görmüştür*

*Erdi Yûsuf o Mısr-ı ırfâna
Oldu kâim - makâm o sultâna*

*Hizmetinde çu yandı hem çün mum
[25 b] dilleri Rûşen etti ol mahzûm*

*Erdi ondan Muhammede devlet
Ki Rukiyye vürür ona şöhet*

*Geldi çün şeh-i kobâd Şîrvânî
Gence erdi bulup o dem kânı*

*Ümmî-i a'em idi ol sultân
Ulemâ mahzarında dî- nâdan*

*Buldu Abdülmecîd o demden sûr
Oldu Şîrvân içinde hoş-meşhûr*

*Ne sad u atmış üç olup a'dâd
Hicret-i Mustafâ'dan ey hemzâd*

*Koydu Şîrvân ilin o pür himmet
Bastı Rûm'a kadem zehî minnet*

*Bahr-i tevhîtte ol idi gavvâs
Dürr-i nâ - sifteler getirdi hâss*

*Ma'rifet sahilinde hoş seyyâh
Mevhibetten sunardı her dem râh*

*Zâhir ü bâtın onda cem' idi
Rehnümâ oldu bu zaîfâna*

*Sıyyemâ bu kemine bî-câne
Bîst ü pence erişti çün pîrân*

*Kaddesallâhu sırrehum her ân
Oydu onlara Şems-i Sivâsî*

*Hemçû kitmîr bâ dil-i kâsî
Lîk tuttu çû dâmını muhkem*

*Umarım olmaya o senden kim
Peynikân gereftem ey Rahmân*

Gark-i isyân mekûn tû yâ mennân

Ve ma'lûm ola ki, Seyyid Yahyâ hazretlerine gelince ba'zı azîzlere ittisalda silsilede ihtilâf vardır. Aslı budur ki, telkîn-i zikirde nisbet olunduğu azîzin gayrine nisbet olunur. İlbâs-ı hırkada, kezâlik ilbâs-ı hırkada nisbet olunduğu azîzin gayrine nisbet olunur. Sohbetdâr olmakta, veyâhut bir azîz kendi şeyhine nisbetini zikreder. Ammâ, şeyhi şeyhine, veyâhut ser silsileden âhir-i halîfe silsilesi müteselsil olup, ol azîz o silsilede birine nisbet etmekle cânibinden silsilesi zikrolunur. Pes, ba'zılar iki cânibini bile i'tibâr edip silsilesinde meşâyih isimlerin zikreder. Ba'zılar ise, cânibinin [26 a] zikrini etmez. Nitekim Şemseddîn Sivâsî silsilesidir. Ba'zılar ise hemen şeyhinin şeyhine murtabıt olur, Risâlet-penâh hazretlerine kurb-i ittisâl kastettiği için. Lâkin câiz değildir. Mâdem ki, onun yüzünden dahî, terbiye ve pervereşî olmaya bu ma'nâ bilinmek lâzımdır ki, nâzır olan kimesne ihtilâftan teşvîşe teşekkük vâki' olmaya.

Üveysiyye Silsilesi

Üveysiyye silsilesinde kezâlik biri nazmedip, Mümşâd'a gelince silsileteyn-i mezbûreteyn ile müttefiktir. Ve Mümşâd-ı Dîneverî, Muhammed-i Dîneverî'ye telkîn-i zikr ve ilbâs-ı hırka edip ve ol Muhammed Bekrî'ye ve ol Kâdî Vahyeddîn Bekrî'ye ve ol Ebû Necîb Abdülkâhir Sühreverdî'ye ve ol Kutbuddîn Ebherî'ye ve ol Necâşî-i Rüknuddîne ve ol Şihâbeddîn Tebrîzî'ye ve ol Seyyid Cemâleddîne ve ol Zâhid Gîlânî İbrâhîme ve ol Ahî Muhammed Halvetî'ye telkîn buyurmuştur ki, serhalka-i halvetiyândır. Ve ol Pir Ömer-i Halvetî'ye ve ol Ahî Emrem Halvetî ve ol İzüddîn Halvetî'ye ve ol Sadreddîn Hayyâmî'ye ve ol Seyyid Yahyâ hazretlerine telkîn-i kelime-i celâli edip, terbiye ile kemâle ırgürmüşdür.

Ve evvelki silsile ile zikrolunacak silsile Ahmed-i Esved'den müttefiktir. Ve sâniye ve sâlise Muhammed Dîneverî'ye den müttefiklerdir. Ve Şeyh Muhammed b. nâm Evrîn-i Pehlevân nâm azîz ilbâs-ı hırkada meşâyihin tertîbin ve esmâ ve ilkâbın böyle zikreder: "İlbesenî eş-şeyh el-ârif el- âlim er-rabbânî el-mukarref min behâri esrarillâhi teâlâ el-melâzim fi hatireti'l-kudsi şerrefehullâhu'l-mütehâllî bi'l-mükâfâti ve'l-hakâiki el-müşârun ileyhi bi envâi'l- mekârimi ve't-tekî, zekiyü'l-milleti [26 b] ve'd-dîni, Ömer b. Zeynüddîn Şehriyâri el-Kâzerûnî. Kâle ilbesenî şeyhî şeyhü'ş-şuyûh ale'l-ıtlâkı sibâku'l-gâyâti kâşifü üveyzâti'l- müvahhidîn ilmü'l-mehdî ve'l-muhakkıkîn, eş- Şeyh Abdullâh b. Hâce İmâm ziyâü'l-milleti ve'd-dîni, eş- Şeyh Mes'ûd kaddesallâhu rûhahumâ ve hüve İbni'l-İmâme'l- âlim

eş-Şeyh Necmeddîn Muhammed b. Alî b. Ahmed el-Yesevî³⁰⁷ ve kâle ilbesenî vâlidî eş-Şeyh kıdvetü ashâbu'l-hakîkâti ve zübdetü erbâbi't-tarîkatı hırkatu's-sûfiyyeti şeyhü'l-muhakkıkîn senedi's-sâlikîn mühbiti envâri'l-yakîn Ebu'l-Hasan b. Muhammed eş-Şîrâzî ve kâle ilbesenî eş-Şeyh Ruknüddîn b. Mufazzıl Ebu'l-Kâsım el-Hatîb birredallâhü mezceahü. ve kâle ilbesenî eş-Şeyh Kutbuddîn Ebû Reşîd Ahmed b. Muhammed el-Hanefî el-Ebherî ve eş-Şeyh Cemâleddîn Ebu'l-Muzaffer Abdussamed ez-Zencânî tagammedehumullâhu rızvânehü ve kâle ilbesenî eş-Şeyh Zıyâuddîn Ebû Necîb Abdülkâhir b. Abdullâh es-Sühreverdî (r.h.) ve kâle ilbesenî vâlidî Abdullâh ve ammî Ebû Hafs Ömer b. Muhammed Amûye, kâle ilbesenî Ahmed el-Esved (r.a.), kâle ilbesenî kutbu'l-muhakkıkîn hüccetü kâtibeti't-tâlibîn Mümşâd Dîneverî ve kâle ilbesenî eş-Şeyh senedi's-sâlikîn Seyyidi't-tâifeti Ebu'l-Kâsım Cüneyd (k.s.), kâle ilbesenî es-Serî-i Sakatî (r.h.), kâle ilbesenî Ma'rûf el-Kerhî ve kâle ilbesenî Dâvûd et-Tâî (r.h.) ve kâle ilbesenî Habîb el-Acemî ve kâle ilbesenî eş-Şeyh Hasan el-Basrî (r.h.) ve kâle ilbesenî Emîrû'l-mü'minîn Alî b. Ebî Tâlib (r.a.) ve kâle ilbesenî Seyyidu'l-mürselîn ve Hâtemü'n-nebiyyîn Muhammed Resûlullâh [27 a] (s.a.v.). Bu tertîb ve tavsîf mübârek adlarında izâh-ı ziyâde edip sâdıklara ilm ü îkân artık olur.

Şeyh Hâcî Bayrâm Silsilesi

Şeyh el-Hâcî Bayrâm hazretlerinin tertîb-i silsilesi kezâlik bu vech üzere olup: “Onun şeyhi iftihârü'l-ârifîn Şeyh Hâmid-i Mısrî, onun şeyhi kutbu'l-murşidîn Hâce Alî, onun şeyhi senedi's-sâlikîn, Sadreddîn Erdebîlî, onun şeyhi zeynü'l-muhakkıkîn, Safıyyüddîn Erdebîlî, onun şeyhi Zâhid Gîlânî, onun şeyhi Cemâleddîn Tebrîzî, onun şeyhi Şihâbeddîn Atîkî, onun şeyhi Kutbuddîn Ebherî, onun şeyhi Ebû Necîb Sühreverdî, onun şeyhi Ahmed Gazâlî, onun Ebû Bekr Züccâc, onun şeyhi Muhammed Nessâc, onun şeyhi Ebû Bekr Şiblî, onun şeyhi Cüneyd-i Bağdâdî. Yukarısı kezâlik ittifâk üzeredir.

³⁰⁷ Ahmed Yesevî Türkistân vilâyetinden olduğu Alî Lâlâ zikrinde mezkûrdur (müellifin notu).

Zeyniye Silsilesi

Abdüllatîf el-Kuddusî, onun mürşidi Zeynüddîn Hâfî, onun azîzi Abdürrahmân eş-Şerbeşî-i Mısrî'dır, onun azîzi Mahmûd el-İsfehânî, onun şeyhi Nûreddîn en-Natanzî, onun azîzi Ömer Sühreverdî, onun azîzi Ebû Necîb es-Sühreverdî, onun azîzi Ahmed el-Gazâlî, onun azîzi Ebû Alî Nessâc, onun azîzi Ebû Alî Gürgân, onun azîzi Ebû Osmân Mağribî, onun azîzi Ebû Alî el-Kâtib, onun azîzi Ebû Alî Rudbârî, onun azîzi Cüneyd-i Bağdâdî, onun azîzi Serî-i Sakatî, onun azîzi Ma'rûf-i Kerhî, onun mükemmili Alî b. Mûsâ er-Rızâ, onun mürebbisi peder-i büzürg-vârı Mûsâ-i Kâzım, onun peder-i büzürg-vârı İmâm Ca'fer-i Sâdık, onun peder-i büzürg-vârı Muhammed Bâkır, onun peder-i büzürg-vârı Zeynelâbidîn, onun İmâm Hüseyin, onun [27 b] İmâm Alî (r.a.), onun mulakkını Hâtemü'n-Nebiyyîr (s.a.v.).

Silsile-i Uhrâ

Şeyh Ebu's-Saâdât, zikrettiği vech üzere ki, *Kûtu'l-Verâd* adlı kitâpta mezkûrdur: "Lekkane'n- Nebiyy (a.s.) kavlü **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** selâse merrâtın muğammidan ayneyhi râfian savtihi ve aleyye yesmeu. Sümme kâle Alî **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** selâse merrâtın muğammidan ayneyhi râfian savtihi, ve'n-Nebiyy (s.a.v.) yesmeuhu. Sümme lekkane Alî (r.a.) el-Hasan el-Basrî, ve hüve lekkane Habîb el-Acemî, ve hüve lekkane Dâvûd et-Tâî, ve hüve lekkane Davûd el-Kerhî ve Ma'rûf el-Kerhî eydan ehaze min Alî er-Rızâ ve hüve ehaze min ebîhi Mûsâ el-Kâzım ve hüve ehaze min ebîhi Ca'fer es-Sâdık, ve hüve ehaze min ebîhi Muhammed el-Bâkır ve hüve ehaze min ebîhi Zeynelâbidîn ve hüve ehaze min ebîhi Hüseyin eş-Şehîd b. Alî (r.a.) ve hüve ehaze min ceddihî Resûlillâh (a.s.).

Ve Ma'rûf el-Kerhî lekkane Serî-i Sakatî ve hüve lekkane Ebe'l-Kâsım el-Cüneyd ve hüve lekkane Mümşâd ed-Dîneverî ve'l-Kâdî Ruveym el-Bağdâdî. Fe emmâ Mümşâd felekkane Ahmed el-Esved ed-Dîneverî ve hüve lekkane ...³⁰⁸ İbnühü'l-Kâdî Vecîhüddîn. Ve emmâ el-Kâdî Ruveym lekkane Ebâ Abdullâh

³⁰⁸ Muhammed es-Sühreverdî eş-şehîr bi Amûye (müellifin notu).

Muhammed b. Hafif eş-Şîrâzî ve hüve lekkane Ebe'l-Abbâs en-Nihâvendî ve hüve lekkane Ahî Ferec ez-Zencânî ve hüve lekkane el-Kâdî Vecîhüddîn ve hüve lekkane ibni ehîhi Ebe'n-Necîb es-Sühreverdi ve hüve lekkane eş-Şeyh Necîbüddîn Alî b. Buzguş eş-Şîrâzî ve hüve lekkane Nûreddîn Abdussamed en-Natanzî ve hüve lekkane eş-Şeyh Bedreddîn et-Tûsî ve 'ş-Şeyh Necmeddîn Mahmûd el-Isfehânî ve hümâ lekkanâ el-Fakîh Hasan eş-Şemşîrî ve hüve ve 'ş-Şeyh Necmeddîn lekkanâ eş-Şeyh el-İmâmü'l-kıdvetü'l-hüccet [28 a] Cemâleddîn Ebe'l- Hasan Yûsuf b. Abdullâh b. Ömer b. Alî b. Hızır el-Acemî el-Gürânî nezîlü's-sarâfeti. Ve hüve lekkane eş-Şeyh el-ârif bi'l-lâh Şemseddîn Muhammed el-Attâr nezîlü'l- Buhârîyye bi'l-garbiyyeti ve hüve lekkane Seyyidinâ ve Şeyhinâ ve Kıdvetinâ el-Ârif bi'l-lâh-i teâlâ eş-Şeyh Şemseddîn Ebâ Abdullâh Muhammed el-Bekrî es-Sıddîkî el-Mugî et-Teymî el-Kadirî eş-Şâfiî. Ve hüve lekkane turâbi akdâmi'l-fukarâi Ebe's-Saâdât Muhammed b. Ebi'l-Abbâs Muhammed b. Ebi'l-Cûd Muhammed b. Ebi's-Senâ'i Abdullâh b. Ebi'l-Hasan Alî b. Ebi'l-Abbâs Ahmed b. Müşrif el-Mısrî el-Kenânî el-Behûtî el-Kâdirî eş-Şâfiî nezîlü's-sebi' kââti bahtü'l-bendekîn bi'l-Kâhireti el-mahrûseti."

Lâkin, ma'lûm olmak gerektir ki, Ebu'n-Necîb Sühreverdi Ömer Şihâbeddîn kasr olunduğu, ya musannifin gafletinden veya kâtibin sehviden olmaktır. Târihin mesâsı yoktur. Ebu'n-Necîb 563 [1255] târihinde vefât eylemiştir. Ve Alî Buzguş 678 [1279] târihinde rihlet eylemiştir. Ve Kâdirî nisbet olunduğunun vechi budur ki, ilbâs-ı hırkada nisbeti bu vechledir: "Ebu's-Saâdât Muhammed Bekrî'den, ol dahî, Ebû Abdürrahmân Tafnuncî neslinden, Zeynüddîn Ma'tûk kablinden, ol dahî, Eb'l-Feth Muhammed b. Gırâsüddîn Mâlikî huzûrundan ve tâcü'l-ârifin Ebu'l-Vefâ cenâbından, Ebu'l-Vefâ dahî, Zeynüddîn Abdürrezzâk deryûzesinden ve ol dahî, Kutb-i Rabbânî Abdülkâdir Gîlânî âsitânesinden ki, vâlid-i büzürg-vâridir." İlbas-ı hırkada nisbet tutar. Ve ilbâs-ı hırka ibârettir teslîm-i külliyyeden, ki tâc veya hırka giyirmekle şeyhinin tasarrufu altında ola demektir.

Ve Ebu'l-Feth dahî, altı cihetle [28 b] nisbeti Hz. Abdülkâdir Gîlânî'ye tutar. Üçü evlâd-ı kirâmları silsilesiyle ve üçü meşâyih-i uhar silsilesiyle *Kûtu'l-Verâd'* da mezkûrdur.

Hz. Şeyh dahî, Ebû Saîd Mübârek b. Alî Mahzûmî'ye ve Hammâd Rebbâs'a ve Ebû Saîd Ebu'l-Hasan b. Muhammed Hakkârî'ye ve ol Ebu'l-Ferec Tarsûsî'ye ve ol Ebu'l- Fazl Abdülvâhid b. El-Azîz'e, ve ol Ebû Bekr Dülef b. Cahder Şiblî

hazretlerine ve ol Seyyidü't-tâife Cüneyd Bağdâdî'ye ve ol Ma'rûf-i Kerhî ve ol Alî b. Mûsâ Rızâ'ya. Hz. Risâlete varınca zikr-i sâbık üzere nisbet tutar. Lâkin, Serfî-i Sakatî tay ettiği sehv-i kâtipten onların vallâhu a'lem.

Silsile-i Hâcegân-ı Nakşibendiyye

Merhûm ve mağfûrun leh Belgrâdî Nusûh Çelebî (r.h.) *Terşihât*³⁰⁹ adlı kitâbında zikreder ki: İmdî ma'lûm ola ki Hâce Ubeydullâh hazretleri ta'lîm-i zikri ve hâcegân-ı tarîkini kaddesallâhu ervâhahum, Mevlânâ Ya'kûb Çerhî'den, tutmuşlardır. Ve onlar dahî, Hâce Bahâuddîn Nakşibendî'den ve onlar dahî, Emîr Seyyid Gülâl'dan ve onlar dahî, Hâce Muhammed Semâsî'den ve onlar dahî, Hâce Muhamûd Encîz Fağnevî'den ve onlar dahî, Hâce Ârif Rîvgervî'den ve onlar dahî, Hâce Abdülhâlik Gucdüvânî'den ki, ol hâcegânın kaddesallâhu ervâhahum silsilesinin serhalkasıdır. Ve onlar dahî, Hâce Yûsuf Hemedânî'den ve onlar dahî, Hâce Alî Fârmendî'den ve onlar dahî, Şeyh Ebu'l-Kâsım Gürgânî'den. Ve Şeyh Ebu'l-Kâsım'ın intisâbı ilm-i bâtında iki cânibinedir. Birisi Şeyh Ebu'l-Hasan Harakânî'yedir. Ve onun dahî, Şeyh Bâyezîd-i Bistâmî'yedir. Ve Şeyh Harakânî'nin [29 a] vilâdeti Bâyezîd-i Bistâmî hazretlerinin vefâtından sonra olmuştur. Ve Şeyh Bâyezîd'in terbiyesi Hasan Harakânî hazretlerine bâtın ve rûhâniyet cihetiyle olmuştur. Ne onun terbiye-i sûrete ve zâhiriyyeye olmuş ola. Ve Şeyh Bâyezîd'in nisbeti irâdiyesi İmâm Ca'fer-i Sâdık hazretlerinedir (r.a.). Ve Şeyh Bâyezîd'in vilâdeti dahî, Hz. İmâmın vefâtından sonra olmuştur. Hz. İmâm'ın terbiyesi onun hakkında âlem-i ma'nâdan ve âlem-i rûhâniyetten olmuştur. Bi-hasebi'z-zâhir ve bi-hasebi's- sûre değildir".

Ve Hz. İmâm Ca'ferin (r.a.). Netekim, Şeyh Ebû Tâlib-i Mekkî *Kûtu'l-Kulûb*'unda getirmiştir. İki nisbeti sâbit olmuştur. Birisi, kendi vâlid-i büzürgvârlarına ki, İmâm Muhammed Bâkır'dır. Ve onların dahî, kendi vâlid-i büzürgvârlarına ki, İmâm Zeynelâbidîn'dir. Ve onların dahî, kendi vâlid-i büzürgvârlarına ki, İmâm Hüseyin'dir. Ve onların dahî, kendi vâlid-i büzürgvârlarına ki Emîrül-mü'minîn Alî'dir (r.a.).

Ve onların dahî, Hz. Risâlete'dir (s.a.v.). Ve meşâyih-i tarîkat kaddesallâhu ervâhahum eimme-i ehl-i beytin (r.a.) silsile-i nisbiyyelerine ulûluk ve izzet

cih etinden silsiletü'z-zeheb n mını komuşlardır. Ve Hz.  m m Ca'fer'in bir nisbeti dahî, Şeyh Eb  Tâlib-i Mekkî kavli üzere Kâsım b. Muhammed'dir ki, Muhammed dahî, Eb  Bekr-i Sıddîk oğludur (r.a.). Ve onun dahî, irâdet-i b tiniyyesi Selmân-i Fâris'edir (r.a.). Ve Selmân-i Fâris'in dahî, Hz. Risâlet'in sohbet-i Őer flerinin v c duyla nisbet-i b tiniyyesi, Em r 'l-m 'min n Eb  Bekr-i Sıddîk'ten dahî, olmuştur. Hz. Risâlete (s.a.v.) intis bından [29 b] sonra, ve dahî, Şeyh Ebu'l-Kâsım Gürgânî'nin nisbet-i irâdet-i b tiniyyesi Şeyh Eb  Osmân Mağribî'yedir. Ve onun Eb  Alî Rudbârî'yedir. Onun dahî, Cüneyd-i Bağdâdî'ye ve onun dahî, Ser i Sakatî'ye ve onun dahî, Ma'rûf-i Kerhî'ye v  Şeyh Ma'rûf'un dahî, iki nisbeti v k ' olmuştur. Birisi Dâvûd-i T i'ye ve onun dahî, Habîb-i Acemî'ye ve onun dahî, Hasan-i Basrî'ye (k.s.). Ve Hasan-i Basrî Em r 'l-m 'min n Hz. Alî'ye (r.a.). Ve onların dahî, Hz. Risâlet'e (s.a.v.). Ve bir dahî, Şeyh Ma'rûf'un nisbet-i ir diyyesi Hz.  m m Al  Rızâ'yadır. Ve onların dahî, vâlid-i büzürg-v rlarına ki, Hz.  m m Mûsâ-i Kâzım'dır. Ve onların dahî, kendi vâlid-i büzürg-v rlarına Hz.  m m Ca'fer-i Sâdik'tır (r.a.) il   hiri's- silsileti kemâ merre, vallâhu teâlâ a'lem.

Baba Kemâl Cendî

Kendi meŐayih-i silsilesinde nazmle zikrettiği tertîb budur:

Res d-i feyz Al  r  ze Ahmed-i Muhtâr

Pes, ez Al  Hasan-i Basrî âmed harz me-i esrâr

Habîb v  T i v  Ma'rûf pes, Serî v  Cüneyd

D  B  Al  (Eb  Alî Rudbârî ve Eb  Alî Kâtib) est diğer Mağribî (Eb  Osmân)

ser-i ahyâr

Ak b  n heme Bu'l-Kâsım ve pes ez Nessâc (Eb  Bekr)

 m m Ahmed v  pes Sühreverdi ve Ammâr

Pes, ez ekâbir-i mezkûr Şeyh Necmeddin (Kübrâ)

Ki, b d k dve-i ahyâr v  server-i ebrâr ( bn Şemseddîn el-M ft , asĐar min eh hi

Ahmed)

³⁰⁹ Bkz: Nus h Çelebî, *Terşihât*, Süleymâniye Ktp., Esad Ef. 1360, vr. 13 b- 14 a.

Kemâl (İbn Şemseddîn Müftî-i Türkistân) *vü Ahmed* (Mevlânâ) *ve anki Bahâi*

(Bahâuddîn-i Kübrâ) *millet vü dîn*

Diğer Muhammed pes Bu'l-Futûh (İbn Bahâuddîn-i Kübrâ) *fahr-i kibâr*

(Hâce Ebu'l-Vefâ Harzemî (r.h.) sebebi Bâlî el-Fütûh) *dâed*.

[Ahmed-i Muhtâr'dan Alî'ye yetişti feyz, ondan da sırlar hazînesi olan Hasan-i Basrî geldi. Bundan sonra Habîb, Tâî, Ma'rûf, Serî ve Cüneyd geldi. Bunlardan sonra iki Ebû Alî (ya'nî, Ebû Alî Rudbârî ve Ebû Alî Kâtib) ve ser-i ahyâr olan Ebû Osmân Mağribî geldiler. Bunlardan sonra Bu'l-Kâsım ve (Ebû Bekr) Nessâc'dan sonra İmâm Ahmed ve Ahmetten sonra Sühreverdî ve Ammâr geldiler. Bu ekâbir-i mezkûrden sonra Şeyh Necmeddîn (Kübrâ) ve kıdve-i ahyâr ve server-i ebrâr (Ahmed'in küçük kardeşi İbn Şemseddîn el-Müftî) geldi. Bundan sonra da Kemâl (Türkistân müftüsü İbn Şemseddîn), Mevlânâ Ahmed, Bahâ-i millet ve'd-dîn (Bahâuddîn-i Kübrâ), diğer Muhammed ve bundan sonra kibârlerin iftihârı olan Bu'l-Futûh geldi].

Sonra ma'lûm ola ki, bu silsilede olan azîzler ki nice zuafâ katında hafâ üzere olup, hem mübârek adlarıyla teyemmen ve zikr-i şerîfleriyle kulûba teyakkun hâsıl olmak için ihtisâr üzere zikrolunmak gerektir. Her tâife [30 a] silsilesi meşâyihin evkâtı bile ve semt ü tarîklerine iktidâ kıla, tâ fevâid-i rûhâniyet ve avâ'id-i tarîkattan kendilerine behre hâsıl ola.

Hz. Sıddîk Ebû Bekr (r.h.)³¹⁰

Hz. Risâlet-penâh ile hicrete ihtiyâr ve Hazretin yoluna cân u bâşını îsâr edip, gâra duhûl buyurduklarında, Hz. Sıddîk iki dizi üzere oturup hizmet-i Risâlet-penâh'a tevakkuf u nazar üzere iken, mazhar-ı himmet ve manzar-ı inâyet olup, gözlerin ikisini bile yumup zikr-i hafî-i kalbî ki, muktezâ-i makâm ol idi. Üç kerre tekrâr edip, Hz. Resûlullâh (a.s.) Sıddîk-i Ekber'e telkîn eyledi. Ol dahî, üç kere

³¹⁰ [Eğer Ebû Bekr'in îmânî âlemin îmânıyla tartılsa, onun îmâm ağır gelirdi]

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «لَوْ وُزِنَ إِيمَانُ أَبِي بَكْرٍ بِإِيمَانِ الْعَالَمِينَ لَرَجَحَ

El-Cebrî, *Müştâker*, 77; Kurd Efendi, *Mürşidü'l-Enâm*, (Müellifin notu).

deyip ol vedîat-i ilâhiyyeyle mulakkan oldu. Ol dahî, Selmân-i Fâris ve ol dahî, Kâsım b. Muhammed b. Ebî Bekr-i Sıdîka. Ve Kâsım Ca'fer-i Sâdik hazretlerine ve Ca'fer-i Sâdik Ebû Yezîd Bistâmî'ye telkîn-i zikr edip, ilkâ-ı yakîn buyurmuşlardır (r.a.).

Hz. Alî b. Ebî Tâlib (r.a.)³¹¹

Alî (r.a.) Risâlet-penâh hazretlerine buyurdu ki: "Beni bir amele kılâvuzla ki, Hüdâ-yı Teâlâ'ya akreb ve Hakk'ın kullarına eshel ü efdal ola", diye iltimâs yüzünden ricâ edecek. Ve hâtıra-i kesîre gelir ki, bu istihkâk u ihtisâs, hîn-i mücerrette Resûlullâh hazretlerinin yerinde kalıp yatağında karâr edip, sırr-ı risâleti saklayıp, cân u bâşıyla hâmî-i emânet ve hâfız-ı selâmet-i nübüvvet olduğudur.

Pes, Resûlullâh (s.a.v.) buyurdu ki: "عَلَيْكَ بِمُدَاوِمَةِ ذِكْرِ اللَّهِ فِي الْحَلَوَاتِ³¹² ya'nî üzerine lâzım olsun ki, tenhâ yerlerde Hakk'ı dâima zikreylemek." Hz. Alî buyurdu ki: "cümle-i nâs zikrederler. Zikrin [30 b] fazîleti böyle midir"? Pes, Hz. Resûl buyurdu ki: "Meh yâ Alî, yer yüzünde Allâh dır var iken kıyâmet kopmaz." Pes, Alî buyurdu ki: "Yâ Resûlallâh! Nice zikr edeyin"? Resûlullâh (a.s.) buyurdu ki: "Gözlerin yum ve benden işit, ve sen dahî, ben işitecek leyin de üç def'a", pes, üç kerre لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ dedi ref'i savtla Alî işitecek leyin. Ve Alî (r.a.) dahî, gözlerin yumup üç kere لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ dedi ref'i savtla Nebiyy (s.a.v.) işitecekleyin.

Ba'zılar murabba oturup, gözlerin yumup ve karanu odada oturup telkîn-i zikr etmekle ihtiyâr eylemiştir. Zîrâ, Resûlullâh ba'de salât-i subhi murabba oturup zikre iştigâl buyururdu. Ve murabba oturmak celse-i temekkündür. Ve tefrîg-i hâtırada göz yumulmak ile karanu odada olacak medhal-i ziyâdedir. Hâtır-i fâriga zikrin telkîn-i evka' ve enca'dır. Ve halvette olmak, telkînde olsun, iştigâlde olsun zikr-i hafî mesâbesindedir. Zîrâ, hulûsta müşterektir. Vallâhu a'lem.

³¹¹ Ve bundan zannolmaya ki, Hz. Ömer ve Hz. Osmân (r.a.) silsile-i ihtidâ'yi onlara resîde olmayıp, onlar da bu husûsta irfân mülâhaza oluna. Öyle değildir. Belki bayetten iktidayım, ihtedeytim sâdet-i mâyesinde cümlesi mustağraklardır (r.a.). (müellifin notu).

³¹² Hadîsin kaynağına ulaşamadık.

Ve Hz. Alî bu vedîatı ve ol mâye-i saâdet-i bast-ı ekremi, İmâm Hasan ve İmâm Hüseyin'e ve Hasan-i Basrî'ye ve Kümeyl b. Ziyâd hazretlerine (r.a.) îdâ' eylemiştir.

İmâm Hasan (r.a.)

On iki imâmdan ikinci imâmdır. Künyesi Ebû Muhammed'dir. Ve lakabı Takî ve Seyyit'tir. Vilâdeti hicretin üçüncü yılında Ramazân-i şerîfin ortasında vâki' olmuştur [625]. Resûlullâh (s.a.v.) hazretlerinin hilye-i şerîflerine eşbeh-i nâs'tan idi. Hz. Cibrîl cennet harîrlerinden bir kıt'a üzerinde [31 a] nâm-ı şerîfi yazılıp, Risâlet-penâh hazretleri huzûruna armağân getirmiştir. Bir gün Resûlullâh (s.a.v.) minberde iken İmâm Hasan hakkında kûşe-i hâtırlarının alâkası şu mesâbede idi ki: onu yanına alıp gâh ashâb-ı güzîne ve gâh Hasan yüzüne nazar ederdi (r.a.). Ve Risâlet-penâh buyurdu ki, bu benim peserim seyvit'tir. Tîz ola ki onun sebebiyle Hak Teâlâ ıslâh eyleye Müslümânların iki azîm yolunâ diye işârettir ona ki, fitne hoşuna gelmediğine binâen Hz. Alî şehîd olduktan sonra hilâfeti Muâviye (r.a.) hizmetlerine tafvîz edip cânibinden Müslümânlar asûd-hâl oldular. "Ol vâkı bir kimse ta'rîz tarîkiyle: Ey Müslümânlar! Yüzün kara edici Muâviye'ye bîat ettik. Bunca mâl ve menâlı ona koduk, deyince, cevâb verir ki: ey filân!, mülk-i dünyâ Beni Ümeyye'ye olacağına ve bin ay mikdârı onlara teveccüh edeceğine. Resûlullâh hazretlerine ma'lûm olup, ona binâen mübârek hâtıralarına hoş gelmeyince Hak Teâlâ Celle zikrehu ona aez-ı ziyâde Leyle-i Kadri ve âhirette Kevseri a'tâ edip izz-i Risâleti tesellî buyurup ³¹³ قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ ve ³¹⁴ إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ

³¹⁵ السُّورَةَ الْكَوْثَرِ sûresini inzâl buyurmuştur."

³¹³ Sûretü'l-Kadr.

³¹⁴ Sûretü'l-Kevser.

³¹⁵ Bu olayı Tirmizî şöyle kaydeder:

قَامَ رَجُلٌ إِلَى الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ بَعْدَ مَا بَاعَ مُعَاوِيَةَ فَقَالَ سَوَّدَتْ وَجْهَهُ الْمُؤْمِنِينَ أَوْ يَا مُسَوِّدَ وَجْهِهِ الْمُؤْمِنِينَ فَقَالَ لَا تُؤْتِنِي رَحِمَكَ اللَّهُ فَإِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرَى بَنِي أُمِّيَّةَ عَلَى مَنِيرِهِ فَسَاعَهُ ذَلِكَ فَنَزَلَتْ إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ يَا مُحَمَّدُ يَعْنِي نَهْرًا فِي الْجَنَّةِ وَنَزَلَتْ هَذِهِ آيَةٌ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ

Tirmizî, Tefsir, Kadir, 3347.

Sene-i hamsîn (50) [670] târihinde evâil-i Rebû'l-evvel' de civar-i rahmete vâsıl olmuştur. Sebeb-i mevti meşhûr budur ki, Cu'da nâm hâtunu Muâviye'ye yaramak hâtırı için zehir verip kâr-ı bed eylemiştir. Vallâhu a'lem.

İmâm Hüseyin (r.a.)

On iki imâmın ikincisidir.³¹⁶ Ve Ebu'l-Eimme'dir. [31 b] Künyesi Ebû Abdullâh ve lâkabı Şehîd ve Seyyid'dir. Hicretin dördüncü yılında mâh-ı Şa'bân'ın dördüncü gününde Medfne-i Münevvere'de vücûda gelmiştir. Resûlullâh (s.a.v) bi'z-zât mübârek adını Hüseyin deyip onunla nâmide buyurmuştur. Begâyet cemâl-dâr olup, yüzünün nûr-ı berîkinden gece tâbnâk olurdu. Sadrından aşağısı Risâlet-penâh hazretlerine eşbeh-i nâs'tan idi. Nitekim, İmâm Hasan dahî sadrından yukarısı ol hazrete eşbeh-i nâs'tan idi. Mervîdir ki, Hz. Risâlet-penâh İmâm Hüseyin'i sağ dizine ve nûr-dîde oğlu İbrâhîm'i sol dizine alıp, cemâllerine sürûr-i dil hâsıl iken, Hz. Cibrîl gelip dostluk gayreti böyle "bu ikisinden birin almak mukarrardır, illâ ihtiyâr-ı cenâb-ı şerîfine tefvîz edip hangısın teslim buyurasız"? Risâlet-penâh, "Hüseyin'i ihtiyâr edersem, firâkına hem benim hem Alî'nin hem Fâtıma'nın cânı kanayıp ve hem nâr-ı hasretle üç sîne yanıp elemzede olmaktansa yalnız benim hasretim ve nâr-ı firkatim yeğdir", diye İbrâhîm'i ihtiyâr edip, üçüncü gün Hz. İbrâhîm serdâr-ı ğilmân-ı cenân olup, cân-ı cihân iken dünyâdan nihân olur. Her bâr ki, İmâm Hüseyin Risâlet-penâh önüne gelirdi: "Ehlen ve merhaben bimen fedeyte yâ Beniyyî İbrâhîm" diye buyurdu. Ve İmâm Hüseyin dahî 61 [680] târihinde Şenbe günü yevm-i âşûrâ'da Makâm-ı Kerbelâ'da şahâdet şerbetin nûş edip. يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ [Ey huzûra kavuşmuş insân! Rabbine dön]³¹⁷ nidâsını gûş eylemiştir (r.a.).

Saîd b. Cübeyr [32 a] İbni Abbâs hazretlerinden nakleder ki, Risâlet-penâh hazretlerine dahî geldi ki, Yahyâ b. Zekerıyyâ (a.s.) kanı ecli için yetmiş kimesneden katliyle intikâm alınıp. Ammâ, oğlun Hüseyin kanı için şehîd

³¹⁶ Üçüncüsüdür.

³¹⁷ Fecr, 89/27,28.

olduğundan sonra iki kere yetmiş bin kimesnenin katli silk-i intikâma gelse gerek³¹⁸

Ve *Şevâhidü'n- Nübüvve* nâm kitâpta buyurur ki: “bu sıhhata yetişmiştir ki, Emîrül-Mü'minîn Hüseyin (r.a.) katline sa'y edenler kimse kalmamıştır ki ölmezden evvel bir fezâhat ve kabâhata müptelâ olmadan ölmüş ola veyâ katlolunmuş ola.

Zikr-i Zeynelâbidîn Alî b. Hüseyin (r.a.)

Bu on iki İmâmın dördüncüsüdür. Künyesi Ebû Muhammed ve Ebu'l-Hasan ve Ebû Bekir'dir. Lâkabı Seccâd ve Zeynelâbidîn'dir. Ve nâmı Alî'dir. Medîne-i Münevvere'de vücûda gelip 33 [653/54] ya 36 [656/57] ya 38 [658/59] târihinde doğmuştur. Anası Enû Şirvân-ı Âdil evlâdından, Yezdecürd'ün kızı Şehribânû'dur. Kemâl-i mertebe, ibâdette kâim olup, *وَلَا يَخَافُونَ كَوْمَةَ لَأَيْمٍ* [Hiç bir kınayanın kınamasından korkmazlar]³¹⁹ mertebesinde hulûsta müdâvim olduğuna binâen gâipten avâz gelip “ente Zeynelâbidîn” [Sen Zeynelâbidîn'sin] diye zikr-i şerîfine ünvan ta'yîn olmuştur. Esrâr-ı ledünnîden ve dâyie'l-ilâhiyyeden olan ma'nâyı peder-i büzürgvârı, İmâm Hüseyin'den mulakkan olmak ile istîfâb edip, onu sıdkıyla dâî ve mûcibiyle amelde sâî olmuştur. 94 [712] veyâ 95 [713] târihinde mâh-ı Muharremin sekizinci gününde dâr-ı ukbâda cây-gîr olup, evvâk-ı rahmet-i rahmândan habîr olmuştur (r.h.).

Zikr-i Muhammed b. Alî b. Hüseyin (r.a.)

Bunlar on iki imâmın [32 b] beşincisidir. Künyesi Ebû Ca'fer'dir. Lâkabı Bâkır'dır. Ulûmda tebakkur ve tevassu' etmekle öyle telkîb olunmuştur. Anası İmâm Hasan b. Alî (r.a.) Fâtîma nâmîle nâmîde olup, onun kızıdır. Medîne-i Münevvere'de, Saferin üçünde Cum'a gününde 57 [676] târihinde dünyâya vücûda gelmiştir.

³¹⁸ Hadîsin orijinalini Muhammed el-Gazî “Dâiretü Ale'l- Els” (c.1, s.1227) adlı eserinde şöyle zikreder:

قال لي جبريل عليه السلام: قال الله تعالى: إني قتلت بدم يحيى بن زكريا سبعين ألفا و إني قاتل بدم الحسين سبعين ألفا و سبعين ألفا.

³¹⁹ Mâide, 5/54.

Câbir b. Abdullâh (r.a.) nâm sahâbinin gözleri perdelenip rûşenâ-i çeşmden mahrûm kalmışken, bir kez Muhammed Bâkır onun yanına gelir, selâm verir. Ol dahî selâm alıp, “kimsin”?, diye sorar. Muhammed dahî kendiyi deyi verir. Câbir buyurur ki, “yâ İbni Resûlillâh yanına gel”! Ol dahî yanına gelir. Câbir dahî elin tutar ve bûs eder. “Sana Resûlullâh (s.a.v) selâm eyledi.” Bu dahî, “ve alâ resûlillâhi's-selâm ve rahmetullâhi ve berekâtuhu”, diye buyurur. Ba'dehu, “bu selâmın vechi nedir”?, diye Câbir'den suâl eder. Câbir buyurur ki, “bir gün Resûlullâh yanında iken bana dedi ki, ey Câbir şâyet sen kalıp Muhammed b. Alî b. el-Hüseyn nâm oğullarımdan ona mulâkât edesin, Hak Teâlâ ona nûr ve hikmet verse gerektir. Ona benden selâm eyle”, diye vechin beyân eder. Hârik-ı âdât ve envâ'-i kerâmât sâhibi pâkize-i âlemdir. Tarîkat ve dâyi'-i ilâhiyyeyi, babası Alî'den (r.a.) ahz edip, mûcibiyle Hak yolunda âmil ve bereketiyle Hakk'ın hîta-i eltâfına vâsıl olmuştur. 114 [732] senesinde elli yaşında iken civâr-ı rahmete irtihâl eylemiştir. Mezâr-ı mübâreki babası yanında Bakî'dedir (r.a.).

Zîkr-i Ca'fer-i Sâdık b. Muhammed Bâkır (r.a.)

[33 a] On iki imâmdan altıncı imâm, zât-ı şerîfleridir. Künyesi Ebû Abdullâh'dır ve lâkabı Sâdık'tır. Anası Ümmü Ferve binti Kâsım b. Muhammed b. Sıddîk-i Ekber'dir. Ümmü Ferve'nin anası Esmâ binti Abdürrahmân b. Ebî Bekir'dir (r.a.). Ona binâen Sâdık buyurmuştur ki, [Ebû Bekir ikinci kez doğmuş oldu]. Vilâdeti Medîne-i Münevverede 80 [699], ba'zılar 83 [702] târihindedir, der. Rebû'l-evvel ayının on yedinci günü yevmü'l-isneyn de. Ehl-i beytin uzmâsından ve evlâd-ı kirâmın ulemâsından. Kalb-i şerîfine müfâz olan ulûmun kesretinden efhâm kâsır olduğu ulûm ona nisbet olunur. Ve Mağrib'de Abdü'l-nü'min evlâdı birbirinden tevârüs ettikleri ilm-i cifr Ca'fer-i Sâdık'ın kelâmındandır. Sâhib-i kerâmât-ı zâhire ve havârik-i âdât-i bâhire olup, kerâmâtiyle kütüb memlû ve evsâf-ı şerîfesi siyerde metludur. Ezvâk-ı ledünniyye ve vedâyi'-i ilâhiyyeyi babasından ahz edip, çok tâliplere îdâ eylemiştir. 148 [765] târihinde Recebin nısfında İsneyn gününde civâr-ı Hakk'a vâsıl olup, mezâr-ı mübâreki Bâkır ve Zeynelâbidîn ve İmâm Hasan olduğu mezârdır (r.a.)

Zikr-i Mûsâ b. Ca'fer (r.a.)

On iki imâmın yedincisidir. Künyesi Ebu'l-Hasan'dır ve Ebû İbrâhîm'dir. Lâkabı Kâzım'dır. Kemâl-i hilmi ve mü'tedînden tecâvüzü olduğuna binâen Kâzım diye telkîb olundu. Anası Hamîde-i Berberiyeye Ümmü Veled idi. Vilâdeti Ka'be-i şerîfe ile Medîne-i münevvere beyinde Ebvâ nâm makâmında idi. Saferin yirmi üçünde Yevmü'l-ehadda [33 b] idi 128 [745] târihinde. Şakîk-i Belhî, hac yolunda huzûr-i izzetlerine dûş olup, zamîrine ittîlâ' bulduğunu ve kerâmât-ı zâhire sâhibi olduğunu zikredip havârik-i âdâttan vasf-ı şerîflerinde çok nesne yazmışlardır. Dahî ihâta etmediklerine i'tirâf eylemişlerdir. Lâkin, devlet-i dünyeviyye havfiyle [Halîfe] Mehdi b. Mansûr'dan cefâ-keşîde olup ve Hârûnü'r-Reşîd'den belâ-dîde olup, hilâfetlerine şâyet ki halk onu çeke diye vehm etmekle zât-ı şerîflerin hapsedip, Yahyâ b. Hâlid Bermeki, Hârûn işâretiyle, tâze hurmada zehirleyip 186 [802] senesinde Recebin yirmi beşinde Cuma' gününde civâr-ı rahmete vâsıl olmuştur. Ve şahâdet şerbetin nûş eylemiştir. Kabr-i şerîfi Bağdad'dadır. Babası İmâm-ı Câ'fer'den vedâyi-i ledüniyyeyi ahzedip zâhir ve bâtın ile zamânında mânendi yok idi (r.a.).

Zikr-i Alî b. Mûsâ (r.a.)

Sekizinci imâmdır. Babasının gibi künyesi Ebu'l-Hasan'dır. Lâkabı Rızâ'dır. Vilâdeti Medîne-i Münevvere'de, 153 [770] târihinde Rebîu'l-âhirin on birinci günü Pençşembe gününde dünyâya vücûda gelmişti. Anası Ümmü Veled olup, Necm ve birkaç adla dahî nâmide olup, lâkin mustekarr olduğu nâmı Tektüm idi ve Hamîde Kenizeni idi. Hamîde Kâzım'ın anası idi. Risâlet-penâh hazretleri vâkıa'da görüp, "Necme'yi oğlun Kâzım'a bağışla ki, yeryüzünün bahri olacak. Ondand bir oğul doğsa gerektir". Ondand, diye beşâret buyurmuştur. Rızâ'nın anası nakleder ki, Rızâ'ya kaldığımda asla ağırlığın duymayıp, uyduğumda [34 a] karnımda tesbîh ve tehlîl etmeğe başlayıp, heybetinden oyanı düştüğümde avâz işitilmedi. 280 [893] târihinde Ramazânın yirmi birinde, Tûs vilâyetinde, civâr-ı rahmete vâsıl olmuştur. Harûnü'r-Reşîd'in cânib-i kiblesinde, Senâbâd Hamîd b. Kuhtabe sarâyında metfundur (r.a.). Ahz-ı tarîkat babasındandır.

Zikr-i Muhammed b. Alî (r.a.)

Dokuzuncu imâm bunlardır. Künyesi ve ismi de İmâm-i Bâkır, lâkabı Cevâd ve Takî'dir. Vilâdeti 195 [811] târihinde Cuma' gününde Recebin on birinde Medîne-i Münevvere de. Anası Ümmü Veled Reyhâne'dir. Kemâl-ı fazl ve edep ve temâm-i ilm ve amel, böyle dahî tâze iken ârâsta ve pîrâsta olduğu cihetle Me'mûn halîfe ona mes'ûf olup, makbûl-i cân ü cihân ve dîde-heme-i âlemiyân cemâliyle furûr bulmak ile kendi kızı Ümmü'l-Fazl'ı ona tezvîc edip ve Medîne-i Münevvere'ye bile gönderip ve herhalde bin kerre bin dirhem irsâl izzü huzûrlarına tamâm riâyet-i cânibinde idi. Babası Rızâ âhirete nakleyledikten sonra henüz on beş yaşında idi. Me'mûn sahraya sayd için giderken, gözü civârı hazretlerine düş olur, ma'rifet ve kemâlin tecrübe eder. Hikmet-i Hudâ, sahraya çıktıkta dogânını sayda salar, dogân gayuka ağır kaybolur. Ba'de zamân bir hurde balık nîm-zinde pençesine kârvayıp gelip Emîrû'l-Mü'mînîn koluna konar. Döndükten sonra ker ve Cevâd hazretlerin evvelki makâmda bulurup Cevâd'ı elinde olan balıktan sorar. "Elimde nedir"?, diye suâl [34 b] eder. Buyurur ki, "Hak Teâlâ'nın meşiyeti ile kudret-i bahrinde balıklar olur, kâh olur ki, mülûk dogânları onu sayd edip, sülâle-i ehl-i nübüvveti onunla tecrübe ederler". Bu kez hayret-i ziyâde olur cemâl ve kemâline dikkat edersiz, Rızâoğlu siz küçük diye in'âm ve ihsânlar eder.

Vefâtı 220 [835] târihinde Zü'l-hicce'nin yedisinde Mu'tasım hilâfeti zamânında vâki' olmuştur. Dedesi Kâzım'ın tefâşi semtinde Bağdat'ta medfûndur (r.a.).

Zikr-i Alî b. Muhammed (r.a.)

Onuncu imâm bunlardır. Künyesi Ebu'l-Hasan ve lâkabı Hâdî ve şöhreti Askerî demektedir. Anası Ümmü'l-Veled'dir. Adı Semâne idi. Ba'zılar anası Me'mûn halîfenin kızı Ümmü'l-Fazl'dır demiştir. Vilâdeti Medîne-i Münevvere'de, Recebin on üçüncü gününde 214 [829] senesinde idi. Menâkıbı ve kerâmâtı çoktur. Bir velîme cem'iyetinde Ehl-i Sâmirâ'dan bir bî-edep, İmâm huzûrundan tahaşşüm etmeyip beyhûde sözler söyleyü dururken, İmâm buyurur ki, kolayın söyler, bu velîme'nin taâmından yeme gerektir diye haber verir. Pes, taâm gelip kondukta fi'l-hâl ol bî-edebin hâdimi ağlayarak geldi, "anan bamdan düştü, cânla çekişmededir yetiş", diye. Fi'l-hâl taâmı sunmadan çıktı gitti.

İmâmın vefâtı 254 [868] senesinde Cemâdiye'l-âhîrinin evâhîrinde Düşenbe gününde olup, Sermezhây [Sâmerâ] nâm mevzi'de medfûndur ki, Bağdât nevâhisindedir. Ba'zılar Kum, nâm mevzi'dedir der. Ammâ, hakk [35 a] budur, Kum'da Fâtıma binti Mûsâ b. Ca'fer'in merkad-i münevverleridir.

Zikr-i Hasan b. Alî (r.a.)

Eimme'nin on birincisidir. Künyesi Ebû Muhammed'dir, lâkabı Zekî'dir. Ve bu dahî Askerî denmekle meşhûrdur. Anası Ümmü'l-Veled'dir, adı Sûsan'dır. Vilâdeti Medîne'dedir 231 [845 / 46] ya 232 [846 / 847] târihinde. Bir kimse kitâbet-i hizmetin ederdi. Hâtunu hâmile idi. Murâd edendir ki, hayır duâ iltimâs eyleye ve doğacak oğlanın adın İmâm koya. Ve mişkât ma'nâsından sora, hâlini arz-ı arz etti, buyurdu. Hâtunu doğurunca evvelâ oğlan doğurdu. Ba'de hâmile oldukta bir oğlancık vücûda getirdi. Vefâtı 260 [873 / 74] senesindedir. Sermezhây'da babası yanında medfûndur.

Zikr-i Muhammed b. Hasan

Bunlar on ikinci imâmdır. Künyesi Ebu'l-Kâsım'dır, lâkabı Mehdî'dir. Sermezhây'da anası Nercis nâm Ümmü'l-Veletten vücûda 258 [872] Ramazânın yirmi üçünde gelmiştir. Mervîdir ki, vücûda geldiği gibi iki dizi üzere gelip ve şahâdet parmağını kaldırıp aksırdı. "Elhamdülil-lâhi Rabbi'l-âlemîn" dedi. Ebû Muhammed annesi hakîme vaz'-i hamilde, acâyip hâlini zikredip. Cümleden biri anası arkasını tutarken *ihlâs*³²⁰ ve *innâ enzelnâhu*³²¹ ve *âyete'l-kürsi*³²² okudum. Ol dahî anası karnında iken okudu. İmâmiyye'nin i'tikâdı üzere 266 târihinde Sermezhây'da anası bekâ dururken bir serdâba girip muhtefî oldu. Hurûcu [35 b] zamânına gelince değin (vallâhü a'lemü bi esrârihi).

Zikr-i Hasan-i Basrî (r.a.)

Bunlar tâbînin güzîdesi ve meşâyihin zübdesidir. Babası adı Yesâr'dır. Zeyd b. Sâbit (r.a.) memâlikinden idi. Hz. Ömer (r.a.) hilâfetinin evâhîrinde Hasan

³²⁰ İhlâs, 112/1-4.

³²¹ Kadî, 97/1-5.

³²² Bakara, 2/255.

vücûda gelip, Ömer mübârek parmağıyla tehînin ya'nî damâğın odmuştur. Ve anası Ümmü'l-mü'minîn Ümmü Seleme'nin (r.a.) hâdimesiydi. Gâh anası hizmetinde bulununca, Ümmü Seleme mübârek memesin verip avdırdı ki, ilm ü hikmet ü hidâyet ü inâyet onun bereketidir derler. Ashâb-ı güzînden çok kimesneden rivâyet eylemiştir. Hasan-ı Basrî dahî Habîb-i Acemî'ye ve Mâlik b. Dînâr'a ve Râbia-i Adeviyye'ye ve Atabetü'l-Gulâm nâm servere telkîn-i zikr ve âdâb-ı tarîkatı sipârîş buyurmuşlardır. Zikr-i âlileri *Tezkiretü'l-Evliyâ*³²³ mufassal ve meşrûhtur. Abdülvâhid dahî nâm azîz şerîf terbiyeleriyle mürebbî olup, ol dahî Ebu'l-Hüseyn, ol dahî Ömer, ol dahî Alî Zerrîn, ol dahî Ebû Abdullâhî'l-Mağribî, ol dahî İbrâhîm b. Şeybân Kirmânşâhî huzûruna telkîn-i zikr edip, müselsel ve mufazzal gelip, zikrolunduğu vech üzere terbiye ve kemâl bulmuşlardır. Kezâlik, İbrâhîm Havvâs-i Mağribî'den terbiye bulup ve Ebû Bekir Bîkindî dahî Mağribî'den ahz-ı tarîkat eylemiştir. *Nefahât*³²⁴'ta bunun zikrinde silsile mübeyyendir. Ve sâirin dahî vâsîf-ı cemîlleri onda meşrûhtur. Ve Hasan-i Basrî Hz. Osmân'ın maktelinden sonra Basra'ya rihlet edip, civâr-ı rahmete hicretin 110 [728] târihinde [36 a] vâsıl olmuştur. Her ilm ve fende ve zühd ve takvâda ve kemâl-i vera'da imâm-ı vakt idi. Abdullâh b. Ömer hazretleriyle dahî sâbk-ı sohbeti vâki' olmuştur (r.a.).

Zikr-i Habîb-i Acemî (r.h.) b. İsâ b. Muhammed (r.h.)

Bunların ibtidâsı ribâhorlukla iştihâr bulup, hattâ uğradığı yerlerde sıbyân teş'üm edip, yoldan savulalım, ribâhor Habîb'in tozu bize dokunmasın, diye kendiye işittirirlerdi. Bir gün ribâdan aldığı eti getirip zevcesine pişirmek için verip, yemek zamânında gelip taâm istid'â edecek, eti çorbaya kotarmak esnâsında görseler, sâfi kan olmuş. Kendiye arz ederler. Vâki' hâli görür, tevbe ve istiğfâr eder. Cum'a günü imiş, Hasan-i Basrî (r.a.) hizmetine gelir sıdk ve hulûs-ı böyle inâbet edip, Cum'ayı kılıp, evine gelirken, bu kez sıbyân "savulun, Habîb nâibin üzerine tozumuz konmasın", diye kendiye işittirler. Ko söyleyeni ey kişi, gel söyleteni gör, gözün aç halka dilin benle seni gör. Habîb bu kez tazarru' u niyâz kûşesiyle ve

³²³ Feridüddîn Attâr Nîşâbü'rî, *Tezkiretü'l-Evliyâ*, (3 Baskı) Tahran, 1374 s. 29-43.

³²⁴ Mevlânâ Abdürrahmân b. Ahmed Câmî, *Nefahâtü'l- Üns min Hadarâti'l- Kuds*, (haz: Mehdi Tevhîdî Pür), Tahrân, 1375, s. 73.

teveccüh ve ikbâl kûşesiyle, “ilâhî bu kadar yıllık günâh, bir anlık sulhla tebâh olmak sûretin gösterecek tâpına yüz tutmak saâdet-i ebedle Penâh’dır”. Fi’l-hâl münâdî salıp Habîb-i Acemî de her kimin alâkası ve hakkı var ise, gelsin alsın diye. Cem’ eylediği emvâl-i kesîreyi, cümle-i zevi’l- hukûka îsâr edip ve rehînleri sâhiplerine teslîm edip, hiç nesnesi kalmayınca [36 b] zevi’l- hukûktan biri dahî gelir, bir çâdırşebîn ona verip helâlleşir. Bereket-i tevbe ve şeref-i irâde ile kemâle yetişip- evliyâullâh’tan olur. Muhammed b. Sîrîn’le dahî sohbetdâr olup, 119 [737] târihinde civâr-ı rahmete vâsıl olur.

Zikr-i Dâvûd-i Tâî

Ki, Ebû Süleymân b. Mısır’dır. Habîb-i Acemî perverdelerinden ve onun terbiyesiyle kemâl bulanlardandır. Ba’zı muabberâtta Habîb Râî mürîdidir, diye zabt etmiştir. Ammâ, târihin mesâsı yoktur. Zîrâ Habîb, Sakatî muâsırıdır. Dâvûd-i Tâî, ona bir rûzgâr ve efâzıl-i dehr idi. Bir gün Bağdâd kûçelerinden geçip giderken Hamîd-i Tûsî derler, Bağdâd’ın ekâbirinden bir kimse vardı. Onu gördü ki, önüne çavuşları ve ademleri düşüp savuttur, diye halkı yollardan erip giderler. Fi’l-hâl kendiye hitâb edip yuf sana, Hamîd gibi kimesne dünyâ şevketinde senden ileri geçe ya sen dünyâdan ne safâ ve devletten ne vefâ umarsın diye, dünyâdan bîzâr ve bir kûşe ihtiyâr edip, kible-i Hakk’a teveccüh eyledi. İlm-i fıkhıta nazîri yok idi. Yirmi yıl İmâm-ı A’zâm hazretlerine telemmüz eylemiştir. Yirmi dînâr mikdârı babasından irs-ı intikâl eyledi. Yirmi yıl onunla kanâat eyleyip dest-i irâdeti Habîb’e olduğundan gayrı Fuzayl b. İyâd ve İbrâhîm Edhem hazretlerine yetişmiştir. 162 [778 / 79] târihinde civâr-ı rahmete vâsıl oldu.

Zikr-i Ma’rûf-i Kerhî (r.h.)

Bir ârifdir ki, ma’rûf oldu. Ebeveyni Tersâ idi. İncîl okumağa verdiler. Üstâzı sâlis-i selâse [37 a] dedirtmek mahallinde: بل هو الله أحد [Allâh birdir], deyip bir vechle dedirtemeyince düğüp, ol dahî kaçıp, İmâm Alî Mûsâ er-Rızâ huzûruna varıp, İslâm’a gelip. Ba’dehu, babası – anası yanına varıp, “hangi dîn üzeresin”?, diye suâl ettiklerinde: “Dîn-i İslâm üzereyim”!, diye cevâb verip. Fi’l-hâl onlar dahî İslâm’a geldiler. Dest-i irâdetin Dâvûd-i Tâî’ye verip, müstecâbü’ d- da’ ve ve kabr-i

tiryâk-ı ekber olup, hâcât ü mühimmât onda istimdâd olunur. 200 [815] târihinde dâr-ı âhirete nakleyledi. İbrâhîm Sayyâd-ı Bağdâdî kendi kenef-i himâyetinde tecrîd ü inkıtâ' emrinde perveriş bulanlardır.

Zikr-i es- Seriyü's- Sakatî (r.h.)

Cüneyd-i Bağdâdî hazretlerinin, hem üstâzı ve hem dayısıdır. Künyesi Ebu'l-Hüseyn'dir. İptidâ-i hâli sakat ve eski ve yatlı metâ' satmak idi. Habîb-i Râî dükkânı yanından geçerken, dervîşlere sarf için ona bir nesnecik i'tâ eyler. Habîb hayır duâ eyler. Kendi hikâyet eder: ol gün dünyâ pür kem üzere sevdi. İkinci gün Ma'rûf-i Kerhî bir yetim oğlancık getirir. Şuna bir eskice libâs eyle diye arz eder. Ol dahî oğlancığın hâline münâsîp libâs verir. Hak Teâlâ gönlüne dünyâyı sevdâsın bu şuglden râhat eyleye, diye duâ eyledi. Hemen, bir uğurdan dünyâdan el çektim. Duâ-i hayır berekâtiyle tarîk-i hakka yonulup ger ve Ma'rûf-i Kerhî'den telemmüz edip, ondan mulakkan olup perveriş olmuştur. Kezâlik, Ebû Ca'fer Semmâk nâm merd-i pâktan terbiye bulmuştur. Ve ol bereket sebebiyle [37 b] Üstâz-ı Bağdâdiyân olmuştur. 253 [867] târihinde Ramazânın üçünde dâr-ı rahmete rihlet buyurmuştur.

Seyyidü't-Tâife Ebu'l-Kâsım Cüneyd b. Muhammed el-Bağdâdî (r.h.)

Bu tâifenin imâmı ve tarîk-i Hakk'ın humâmıdır. Asl-ı Nihâvend ve menşe-i Bağdâd'dır. Ebû Süfyân-i Sevrî mezhebin ihtiyâr etmişti. Ve ba'zılar Şâfi'l-mezheb idi derler. Şükrün ta'rîfide Mekke-i Mükerrreme'de dört yüz mikdârı makâmât erenleri söz söyleyip, ol henüz yedi yaşında iken, ol dahî söz deyip ve ne dediği söze cümlesi kâil olmuştur. Ana karnında velâyet gösterip, oğlana bak. Serî-i Sakatî ve Hâris-i Muhâsibî ve Muhammed b. Alî Kassâb nâm vâsılîn ile sohbet tutmuştur. Ve onların şâkirdidir. Ve bu kavmin sâdâtı Harrâz ve Ruveyym ve Nûrî ve Şibli ve Ebû Alî Rudbârî ve Ebû Bekr Atûfî ve Ebû Tâlib Hazrec ve Ca'fer-i Hüdâ ve Şeyhü'l-harâm Ebû Saîd A'râbî ve Ca'fer-i Huldî ve Ebû Ca'fer Fergânî ve Ebû Ca'fer Haffâr ve Abdullâh b. Muhammed Şa'rânî ve Ebû Bekr b. Ebî Sa'dân ve Ebû Bekr Kettânî ve Ebû Bekr Vâsîtî ve Hüseyin Hallâc ve Ebû Bekr

Kesâyî ve Sâbit el-Habbâz, Mümşâd Dîneverî ve Ebu'l-Kâsım Kasrî gibi kimesneler nisbeti onadır. Nisbet edip, vâsılîn-i Hak olmuşlardır. Ebu'l-Abbâs Atâ, onun hakkında: *امامنا في هذه العلم و مرجعنا المقتدى به الجنيد* ya'nî, bu ilm-i ledünnî ve hakîkatta imâmımız, muktedâ bihi, merci'miz Cüneyd hazretleridir.

Bir gün, bir husûs için, Ruveyym huzûrunu halîfe-i zamâna götürürler. "Ey bî-edep", diye itâb eder. Buyurur ki, "nîm rûz mikdârı, Cüneyd hazretleri sohbetinde olan bî- edep olanlar [38 a] fe keyfe ki, ziyâde ola". Şeyh Ebû Ca'fer Haddâr, eğer aıkl mutasavver olaydı, Cüneyd-i Bağdâdî sûretinde olaydı. *Târih-i Yâffî*'de 298 [910] târihinde civâr-ı rahmete vâsıl oldu kaddesallâhu rûhahu'l-azîz diye takyîd eylemiştir. Meşâyih buyurmuşlar ki, tabaka-i sâniyede üç kimse var idi, dördüncü nazîrleri yok idi. Cüneyd-i Bağdâdî, Bağdâd'da, Ebû Abdullâh-i Cellâ, Şâm'da, Ebû Osmân Cîrî, Nîşâbûr'da (r.h.). Ammâ, üstâzlerinden Hâris-i Muhâsibî-i Basrî'dir.

Hâris-i Muhâsibî-i Basrî

Künyesi Ebû Abdullâh'dır. Ulûm-i zâhir ve bâtında cümle-i ulemâ-i meşâyihden idi. Muâmelât ve işârâtta makbûlü'n- nefis ve cemî-i funûn da zamânında mercû'-i evliyâ idi. Cemî-i ulûmun tasânîfî vardır. Büzürg-vâr ve âlî himmet ve sehâvet ve mürüvvette aceb idi. Kendi zamânında Bağdâd'da Şeyhü'l-meşâyih idi. Tecrîd ve tevhîde mahsûs kümmelden idi. Ebû Abdullâh Hafif fî zemâninâ pîrlerden beş kimse iktidâ'ya yarar. Onlara iktidâ edin, mâ adâsını teslim eylesen. Hâris-i Muhâsibî, Cüneyd-i Bağdâdî, Ruveyym, İbn Atâ, Ömer b. Osmân-i Mekki'dir. 243 [857] târihinde dâr-i âhirete rihlet eyledi. Bişr-i Hâfî hazretlerinin sohbetinden kemâle vâsıl olmuştur. Ki, İsmullâh riâyetiyle azamete nâildir. Ve kendinden sonra mânendi gelmeyeceğine işâret olunmuştur. 225 [389 / 90] târihinde dünyâdan âhirete rihlet eylemiştir. Ve ol dahî Âmir b. Şuayb nâm servere ve ol Hasan-i Basrî'ye mensûptur tarîkatta ve sîrette (r.h.).

Muhammed b. Alî el-Kassâb

*Nefahât*³²⁵'ta zikreder ki, Cüneyd (r.h.) buyurmuştur ki: halk sanırlar ki ben Serî-i Sakatî [38 b] şâkirtlerindenim. Ben şâkird-i Muhammed Kassâbım ki, ondan suâl ettim ki, tasavvuf nedir? Buyurdu ki: “*bilmem, lâkin* خلق كريم يظهر الكريم في زمان ” ya'nî, bir halktır ki kerîmdir, onu ol kerîm ızhâr eder, kerîm zamânda, kerîm reculden kerîm olanların mâbeyninde. Allâhu a'lem. Bunda işâret vardır ki, tasavvuf dille ta'bir olunmaz. Ammâ, senden senin zamânında sana ittibâ' edenler mâbeyninde zuhûr eder, demektir. Bunun ve Muhâsibî'nin nisbet-i tarîkatlarına zafer bulunmadı. Allâhu a'lem, Üveysîler olmaktır. Ammâ, şâkirtlerinden ...

Ebû Saîd Harrâz Ahmed b. İsâ

Ki, bir gün eteğin söküp, yine dikerdi. Görüp suâl eylediler. Nefsim beni meşgûl etmeden ben onu meşgûl edeyim, diye etmekle Harrâz oldu. Bağdâdî el-asıldır. Ve Mekke-i Mükerrreme'de mücâvir olup, meşâyihin ecillesinden ve kavmin eimmesinden idi. Şeyhü'l-İslâm eğer çi kendiyi, Cüneyd hazretlerinin şâkirtlerinden gösterirler. Lâkin, Cüneyd'in yârânından ve akrânından idi. Muhammed b. Mansûr Tûsî şâkirtlerindedir. Zunnûn-i Mısrî ve Ebû Ubeyd Basrî ve Serî-i Sakatî ve Bişr-i Hâfî böyle sohbet tutmuştur. 277 [890] târihinde nakl buyurmuştur (r.h.). Dört yüz pâre kitâb musannifâtı olmuştur. Ve Ebu'l-Edyân Ebu'l-Hasan-i Basrî, sohbetdârı idi. Muhammed b. Mansûr tarîkatta intisâbı ma'lûm olmadı. Meğer Üveysî ola (r.h.).

Ebû Muhammed Ruveyym b. Ahmed-i Bağdâdî

Kibâr-i meşâyihden ve cümlelerin memdûhi olup emânet ve ulûluğunda ittifâk eylemişlerdir. Mezheb-i Dâvûd'da [39 a] olup, efkah-i fukahâ'dan ilm-i tefsîrde güzîde-i dehr idi. Tarîkatta Cüneyd hazretlerine sâhib-i sırr olanlardan idi. Tasânîf sâhiblerinden ve tevekkül üzere sefer çekenlerden ve tecrîd'de kadem-i râsîh

³²⁵ Câmî, *Nefahât*, s. 82.

tutanlardan idi. Cüneyd buyurmuş ki: biz fâriğ-i meşgûluz, ammâ Ruveyym meşgûl-ı fâriğdir. Vekîl-i kâdı olup, refâhiyet ve tehaşşum gösterirdi. Ammâ, şuglünde fâriğü'l-bâl ve ahsenü'l-hâl idi. 303 [915] târihinde rihlet eylemiştir.

Ebu'l-Hüseyn Nûrî Ahmed b. Muhammed İbni Begavî

Begavî demekle zamânında meşhûrdu. Babası Herât'la Merv mâbeyninde Begâm nâm şehirden idi. Ammâ, kendinin mevlûdi Bağdâd idi. Yegâne-i ahd ve kudve-i vakt ve zarîf-i ehl-i tasavvuf idi. Ve ehl-i muhabbetin şerîfi ve şevkı ve aşkbâzılıkta bî- nazîr idi ki, meşâyih onu bu vâdin takdîm edip, ittifâk etmişlerdir. Ol buyurmuştur ki:

Sâatî ez ârif ber mütevellî kirâmî ter

Ez taabbud-i müteabbidân hezâr hezâr sâl

[Allâh katında, ârifin bir sâat ibâdeti âbidibin binlerce yıl ibâdetinden daha efdâldır]

Ve tarîkatta sözü kâtî'dır, diye *Tezkire*³²⁶de zikrolunmuştur. Ve Nûrî denmeğe sebep: geceyle kelâm edip söyleyince, mübârek dehânından nûr çıktığı müşâhid idi. Ve esrâr-ı bâtından, nûr ferâsetle haber verdiği için, onun için Emîrû'l-kulûb ve Kamer-i sûfiyye dahî, ona derlerdi. Serî-i Sakatî ve Muhammed Alî Kassâb ve Ahmed Ebu'l-Havârî ile sohbet tutup, Zunnûn-i Mısırî hazretleri görmüştür. Kezâlik Benân b. Muhammed b. El-Cemâl ki, meşâyih-i Mısırın kibârından ve Cüneyd-i Bağdâdî'nin ve emsâlinin sohbetdârlarından idi. Ona, dahî intisâbı vardır. Gerçi, [39 b] intisâbı Cüneyd'e dir. Ammâ, onun akrânındandır. 295 [907 / 08] târihinde civâr-ı rahmete vâsıl olmuştur.

Ebû Bekr Şiblî

Ki, nâmı Ca'fer b. Yûsuf'tur. Ve kabrinde dahî öyle yazılıdır. Aslı Mısır'dır. Bağdâd'a gelip, Hayru'n-Nessâc meclisinde tevbe eylemiştir. Ammâ, Cüneyd hazretlerine telemmüz edip, tarîkat erenlerinden olmuştur. Mezheb-i Mâlikî idi. Gâhi va'z u nasîhat ederdi. Babası halîfenin kapıcıbaşlarından idi. Cüneyd: "Her kavmin tâcı vardır, bu kavmin tâcı Şiblî" dir, diye ulûluğun zikreylemiştir. 334 [945 / 46] târihinde civâr-ı rahmete vâsıl olmuştur. Kenef-i terbiyelerinde perveriş

³²⁶ Attâr, *Tezkire.*, s.401.

ve doğru revîş üzere telâmîzi çoktur. Nebdâr b. Hüseyin, Şîrâzî, Ahmed Buhârî Esterâbâdî, Ebu'l-Fazl Temîmî ki, Kâdiriyye silsilesi ondan ona vâsıl olur. Ebû Sehl Sa'lûkî, Ebû Zerîha-i Râzî, gibi kimesneler ecillesindendir. Kezâlik, Memlî-i Acemî huzûrundan nümâyîş bulmuştur. Ve Memlî-i Acemî'den, Şeyh Alî Barî ve ondan, Şeyh Ebû Alî Gulâm b. Türkân ve ondan Şeyh Ebu'l-Fazl b. Kâmuh ve ondan Şeyh Alî Kârî Dâvûd ve ondan Seyyidî Ahmed b. Ebi'l-Hasan Rifâî terbiye ve tabiyye-i kemâl bulmuşlardır.

Ebû Alî Rudbârî

Nâmı Ahmed b. Muhammed b. El-Kâsım b. Mensûr'dur. Vezîrzâdelerden olup, nisbeti Kesrâ'ya çıkar. Bir gün Cüneyd-i Bağdâdî, mescitte bir kimseye, "işit dinle" deyince, Ebû Alî geçerken zannetti ki kendiye hitâb eder. Fi'l-hâl durdu ve ona kulak tuttu. Sözü derûnuna hidâyet oku oldu. Gönlüne [40 a] eser eyledi. Nesi varise terk eyledi. Tarîkat erenlerin ihtiyâr edip kendi dahî muhtâr oldu. Hâfîz-i hadîs ve âlim-i fikh idi. Ve imâm-ı muhlisîn ve seyyid-i ârifin oldu. Ebû Abdullâh Rudbârî'nin dayısı idi ki, ol dahî meşâyihin izâmından ve bu tâifenin kirâmından idi. 369 [979] târihinde intikâl etmiştir.

و حَقِّكَ لَا نَظَرْتُ إِلَيْهِ سِوَا كَابِعِينَ مَرْدَةٍ: Ebû Alî dahî hîn-i neza'da bu beytini deyip:

حتى ارا [senin vazifen mâsivâyâ gözünle görünceye kadar sevgi beslememendir] ona hemen cân eferine cânını teslim eyledi. 320 [932] târihinde ve Mısırîlerin ve sûfîlerinin şeyhi idi. Ve sûfiye tâifesinin şuarâsından idi. Ve bir nisbet-i tarîkatı dahî Ebu'l-Abbâs b. Mesrûk'a ve ol Hâris-i Muhâsibî'ye merbûttur. Ve Ebu'l-Abbâs Mesrûk dahî Serî-i Sakatî ve Muhammed b. Mensûr ve Muhammed b. El-Hüseyin er-Riclânî nâm azîzlerin şâkirdi olup, onlarla sohbetdâr olmuştur. Kezâlik, Ebû Alî Rudbârî Cüneyd'le sohbetdâr olduğu gibi Sevrî ve İbn Cellâ ve Ebû Hamza ve Mesûhî ve onların tabakasında olan meşâyihâ hizmet edip, sohbetdâr olmuştur. Kendi hayırmıştır ki: ilm-i tasavvufta üstâdım Cüneyd'dir, ilm-i tefsîrde Ebu'l-Abbâs b. Şureyh'dir, ilm-i edepte Sa'leb'dir, ilm-i hadîste İbrâhîm-i Harb'dır. Ve İbni Kâtib Ebû Alî kendi şâkirdidir. Aslı Bağdâd'dır. Ammâ, Mısır'da mukîm olmuştur. علامه اعراض الله عن عبدان يشغله. مالا ينفعه [şu bir alâmettir: "Allâh Teâlâ

kulunu meşğul etmek için kendisi için faydalı olmayanı ona musallat eder”] onun âlî sözlerindedir.

Ebû Bekr Atûfî

Nâmı Muhammed b. Alî b. El-Hüseyn b. Vehab’dır. Cüneyd güzîde telâmizesindedir. 345 [956] târihinde Remle nâm mevzi’de civâr-ı rahmete vâsıl olmuştur. [40 b] Ol buyurmuştur ki, üstâdım Cüneyd vasiyet etmiştir: her kim sûfiye tâifesine înân tutarsa dahî sözlerin kabûl ederse, ona deriz ki, buni duâda yâd eyleye. Bundan işâret vardır ki, cümle silsilelerin serhalka ve serriştesi olduğu gibi, rûhâniyetle kezâlik yâd edenler imdâd der.

Ebû Tâlib Hazrec b. Alî (r.h.)

Bu dahî Cüneyd hazretlerinin çıraklarından ve kenef-i himâyetinde perveriş bulan ecilledendir. Şîrâz’a varıp onda ba’zı ârıza-i beşeriyyeye müptelâ olup, Ebû Abdullâh Hafif iyi hizmetler edip, ba’zı serzenişlerin çıkmıştır.

Ca’fer el-Hazzâr (r.h.)

Künyesi Ebû Muhammed’dır. Cüneyd ile ve emsâliyle sohbet tutup mertebe-i kemâl bulmuştur. Şeyh Şiblî, onun menâkıbın söyleyip, fazlına gûyâ ve güvâh olmuştur. Ve Nebdâr b. El-Hüseyn Ca’fer Hudâ’dan hâlî âlî merd görmedim diye medhin eylemiştir. Serve ehli iken, mü’mil hissâsın selâmet ve âfiyet erzânî kıl diye hakkında duâ etmekle fakarâ-i ihtiyâr rüzgârın ol kâr üzre hatmeylemiştir. 341 [952] târihinde civâr-ı rahmete rihlet eylemiştir, merkad-ı şerîfî Şîrâz’dadır.

Ebû Saîd A’râbî

Nâmı Ahmed b. Muhammed’dır. Basrî el- asıldır. Mekke-i Mükerrreme’de sâkin olup, Şeyhü’l-harem olmuştur. Cüneyd ile sohbet tutup Ömer b. Osmân ve Ebu’l-Hüseyn Nûrî ve Hasan Mesûhî ve Ebû Ca’fer Haffâr ve Ebu’l-Feth Hammâl nâm azîzlere mertebede karîbdır. 340 [951] ya 341 [952] târihinde vefât eylemiştir.

Ca'fer-i Huldî

Ca'fer-i Huldî İbn Muhammed b. Nasîr'dir. Künyesi Ebû Muhammed'dir. Bağdâdî [41 a] el-asıldır. Huld, Bağdâd'ın bir mahallesidir. Ona nisbet olunur. Hasîr-i bâf idi, kesb-i helâle sâî idi.

Beyt:

Lokma-i kû nûr efzûd vû kemâl

an buved ez kesb-i helâl

[helâl kazanılmış lokmadan nûr ve kemâl zuhûr eder]

Cüneyd ve İbrâhîm-i Havvâs'a şâkirt olup, Nûrî ve Ruveyym ve Semnûn ve Cerîrî böyle sohbet tutmuştur. Dahî zamânında olan meşâyihle sohbetdâr olup, ilm-i tasavvufta yed-i tûlâsı var idi. Kütüb-i kesîreye mâlik ve tevârih şînâs, siyer-i meşâyihâ vâkıf, merd-i kâmil idi. Bu tâife seyrinde iki yüz dîvân ve iki bin pîr yâddâştîni olup, kemâl mertebe ihâtası var idi. Ve ol buyurmuştur ki: "Acâib-i irâk üçtür: Şath-ı Şiblî ve nûkte-i Murteîş ve benim hikâyâtım". 348 [959] târihinde dâr-ı âhirete nakl buyurmuştur.

Ebû Ca'fer Fergânî

Nâmı Muhammed b. Abdullâh'tır. Nezîl-i Bağdâd olup, Cüneyd ashâbından idi. التوكل باللسان يورث الدعوى والتوكل بالقلب يورث المعنى [lisânla tevekkül dâvâyı ortaya çıkarır, kalble tevekkül ise, mânâyı ortaya çıkarır] kelâmı âlîlerindedir. Hâdim-i Ebû Osmân Hayrî idi. Hâtırasına vukûf bulup kendi onun hizmetine yapışıp te'dîb-i acîb eylemiştir.

Ca'fer-i Haffâr

Bu dahî Cüneyd'in ashâbından addolunur ecilledendir. Lâkin, nâs onun akrânından addederlerdi. Ve sinnine karîb idi. Bağdâdî'dir. Ehl-i sıdk olan pîrlerle sohbet tutmuştur.

Abdullâh b. Muhammed b. Abdürrahmân er-Râzî eş-Şa‘rânî

Künyesi Ebû Muhammed'dir. Aslı Rey'den idi. Nîşâbûr'da azîm addolundu. Cüneyd ve Ebû Osmân ve Muhammed b. El-Fazl ve Ruveyr ve Semnûn ve Ebû Alî Cüzcânî ve Muhammed Hâmîd [41 b] ve onlardan gayrı bu tâifenin meşâyihîyle sohbet tutmuştu. Ebû Osmân'ın kibâr olan ashâbından idi. Ve Ebû Osmân onu azîm tutardı. Riyâzât-i acîbe ile mümtâz idi. 353 [964] târihinde vefât edip, bu tâifenin ulûmunda yed dolusu ve ehâdîs-i şerîfe hıfzında ihâtası var idi. Cümleyi sikâtından idi.

Ebû Bekr b. Ebî Sa‘dân

Nâmı Ahmed b. Ebî Sa‘dân'dır. Cüneyd'in ecille-i mu‘teberesindedir. Bağdâdî'dir. Rudbârî akranından ve meşâyih-i vaktinin âlemdeği idi. Ebû Hasan-ı Hadîk ve Ebu'l-Abbâs-i Fergânî bu tâifeden iki kimseden gayrı kalmamıştır. Biri Ebû Alî Rudbârî Mısır'da ve biri Ebû Bekr İbni Ebî Sa‘dân İrâk diyârında. Ammâ, Ebû Bekrin anılması yektir.

Ebû Bekr Kettânî

Nâmı Muhammed b. Alî b. Ca‘fer'dir, Bağdâdî'dir. Künyesi Ebu'l-Garîb'dır. Ashâb-ı Cüneyd'in fâik ecillesinden'dir. Nice yıllar Ka‘be-i şerîfe'de mücâvir olup, hakkında murtaaş-i haremin çırâğı Kettânî'dir diye buyurmuştur. Sohbetdâr-i Hızır'dır. Hattâ, bir gün beni bu tâife bilirlen, ben onları bilmem diye remz edip. Hikâyet eder ki, Yemen'de San‘â mescidinde merdum bir Abdürrezzâk nâm azîz nakl-i hadîs ederken, mescit köşesinde bir yiğit gördüm ki, başını burumuş. Niçin baş açıp Abdürrezzâk'tan hadîs dinlemezsiz dediğimde. Rezzâk'tan hadîs dinleyen Abdürrezzâk merdum birden hiç değildi. Ben dahî gerçek isen beni bil eti. Sen Hızır'sın (a.s.)

Abvülâhid İsfehânî Tarsûs'ta gittiği yılı [42 a] 322 [933] senesidir. Ol dahî Mekke-i Müşerrefe'de civâr-ı rahmete gitti. Ve Harrâz ve Nûrî'ye resîde olanlardandır.

Ebû Bekr Vâsıtî

Nâmı Muhammed b. Mûsâ'dır. İbni Fergânî demekle ma'rûftur. Ashâb-ı Cüneyd'in kudemâsından idi. Ve Ebu'l-Hüseyn Nûrî hulefâsından idi. Ol kavmin ulemâ-i meşâyihinden ve usûl ve ulûm-i zâhire ile ârâsta olanlardan idi. Usûl-i tasavvufta ona muâdil söz söyler yok idi. Şeyhu'l-İslâm buyurur ki, Vâsıtî imâm-i tevhîttir. Ve ilm-i işârette imâm-i maşrık'tır. Civânlığı zamânında Irâk'tan gelip, onda sözü ezâ idi. Merve'de karâr edip açıldı. Ba'zı ahbâb-ı Merve'de karâr ettiğinden, suâl edecek, ehlini tîz-fehm buldum. Ona binâen karâr ettim. Şehir be şehir gezip, seyâhat etmişken:

Beyt:

Koned her cins bâ hem cins pervâz

Kebûter bâ kebûter bâz bâbâz.

[Her cins kendi cinsiyle uçar, güvercin güvercinle uçar]

Ebu'l-Abbâs Seyyârî telâmiz-i ecillesindedir. Kendisi 320 [932] seneden ziyâde târihte Merve'de dâr-ı âhirete intikâl eylemiştir.

Hüseyn b. Mansûr-i Hallâc Beyzâvî

Künyesi Ebu'l-Mugays'dir. Vâsıt ve Irâk'ta olup, Cüneyd ve Nûrî ile sohbedâr olup. Ve Amır b. Osmân-i Mekkî nâm merd-i mübârekin telâmizinden idi. Meşâyih-i selef, onun tavrında ve muâmelesinde muhtelif olup, ekseri redd cânibine zâhip olmuşlardır. Ebu'l-Abbâs-i Atâ ve Şiblî ve Şeyh Ebû Abdullâh-i Hafîf ve Ebu'l-Kâsım-i Nasrâbâdî ve Ebu'l-Abbâs Şüreyh deylanmesine rızâ ve katline yazmışlardır. Ne bilelim ne söyler diye cevâp etmişler. *Keşf* [42 b] *el Mahcûb* adlı kitâpta, cümle meşâyih-i müteahhirîn onu kabûl etmişlerdir. Meşâyih-i mutekaddimîn'in ta'nî ve hecri aslı değildir. Belki Ebû Saîd Ebû Hayr zamânında maşrık ve magrib'da ile kimse yok idi. Lâkin, Şeyhu'l-İslâm, ben beğenmem belki meşâyih-i muvâfakat ve şer'-i şerîfe riâyet lâzımdır. Ammâ, redd dahî etmem. Siz dahî böyle eyleyin. Ve onu mevkûfu'l-hâl kon.

Bir gün Cüneyd hizmetlerinin kapısını dakk eder. Kimdir?, deyince "Hak" diye verir. Cüneyd buyurdu ki, "ne Hakkı, belki bi-Hakk'ı ey hasbet-i tefsîdhâ", dedi. Ya'nî, Hak değil, belki Hakla ve emr-i şeri'le hangi ağaç kısmını ifsâd

edersiz. Uğrâdığı vâkıya üstâzı duâsiyle oldu. Ve Amır b. Osmân-i Mekkî tevhîd ve ilm-i tasavvufta bir nice cüz-i nasîf edip sakladı.

Hallâc bir gün onu alıp, halka âşikâre okuyup gösterdi. Dakîk sözler idi. Anlamadılar. Ve inkâr-i Hallâcı gözden bıraktılar. Şeyh bedduâ edip, İlâhî bir kimseyi ona havâle eyle ki, elin, ayağın kesip, gözlerin çıkarsın. Ondan berdâr etsin. Ettiği duâ cümle vâki' oldu. Ve kedinin hulefâsından oğlu Ahmed makbûl-i meşâyih ve Fâris İbn İsa Bağdâdî Ebû Mansûr Mâterî'ye muâsır olup, Ebu'l-Kâsım Hakîm Semerkandî ile hem-vakt idi. Şeyh Ebû Bekr Kelâbâzî kitâplarında bî-vâsıta onun sözlerin îrâd eylemiştir. Makbûl-i âlem idi. Ve Abdülmelik Eskâf dahî ecille-i telâmizinden idi. Şerîf Hamza ve pederi Şeyhu'l-İslâm ile ve Pîr Fârisî ile ve Ebu'l-Hasan-i Taberî ile ve Ebu'l-Kâsım ile musâhabet esnâsında pederi Şeyhu'l-İslâm [43 a] nakleder: "Abdülmelik Hallâc-i Hüseyin'e şeyh-i ârif diye buyurur. Hallâc, ârif ol dır ki, bâb-ı iltâfta Seşenbe günü 309 [921] Zü'l-ka'de ayı, elin ayağın kesip asarlar." Ve ol vâkıya kendiye oldu, diye hikâyet eyledi. Ve İbrâhîm b. Fâtik dahî mürfidlerinden olup ol dahî rü'yâda Rabb-i izzete Hallâc'ın hâlinden sorar, "sırr-i rubûbiyyeti izhâr ettiği için öyle oldu" Cenâb-ı Kibriyâ'dan işâret olduğun hikâyet edenlerdendir.

Ebû Bekr Kesâî-i Dîneverî

Kahistân-i Irâk'tan idi. Ashâb-ı Cüneydin hulehâsından ve kendinin akrânından idi. Dînever'de karâr buyurmuştu. Cüneyd'le mükâtebât-i kesîresi olup, bin mes'ele ondan sormuştu. Vefâtına karîb cümlesini yuyup mahv eyledi. Cüneyd vefâtın işidecek, ne olaydı yazdığım cevâpları edeydi diyecek. Mahv eyledi derler, hazz eder. Bundan murâd hâl-i sûret kâl'da satılmasın içindir. Uyuyunca Kur'ân-i şerîf okuduğun işitirlerdi.

Sâbit b. Habbâz

Kudemâ-i meşâyih tendir. Cüneyd ve Ruveyym'le sohbetdâr olup ve tarîkatlerin ihtiyâr edip, onların hikâyâtın ve bülend-i hâlâtın nakledenlerdendir. Meşâyih-i Irâk'ın ulûlarından ve ilimde onların yegâne olan civân merdlerindendir. Ki, buyurmuştur: mâdemki, esbâb-ı dünyeviye'den cemîan kat'-i alâka etmem Şeyh

sohbetine gelmedim. Kerâmât-i zâhire ve ahvâl-i bâhire ve âsâr-i fâika ve etvâr-ı lâika sâhiplerinden idi. Yahyâ -i Cellâ ve Hayr-i Nessâc ve ondan ulû azîzler birle sohbetdâr olup. Eğer çi, Cüneyd cenâbından meydân-i recûliyyete kadem basmış idi. Ammâ, akrânından [44 b] Nûrî ve Ruvrym hemtâlarından kemâle ermiş, bu ümmetin yektâlerinden idi. Suâd-i azm olan gerde meşâyihin silsilesinin seyyid-i tâifeye râbitası ve tarîkat erenlerinin nisbedde-i serbestesi' dir.

299 [911] târihinde rûhu âlem-i ervâha mülhik ve mucâvir-i rahmet-i Hak olmuştur.

Ebu'l-Kâsım Kasrî (r.h.)

Ashâb-ı Cüneyd'in kibârından ve hîta-i hıfzında perveriş bulan sohbetdâr'arındandır. Çeşm-i ledünnî ile çeşm-i gayr-i ledünnî mâbeyninde nazarı olup, birbirine muftelif hâli zuhûr ederdi. Ve riyâzât-i şâkkı çekip mü'minîn cinden ba'zı zuhûr edip, mestûr-i ahvâlden ta'zına itilâ' hâsıl ederdi. Ve Cüneyd-i Bağdâdî hazretlerinin bunlardan gayrı telâmizi ki, yegâne-i rüzgâr olup, meşâyih mâbeyninde kibârdan idiler (kaddesallâhu ervâhahum bi etemmi't-takdîsi).

Ebû Muhammed Ahmed b. Hüseyin Cerîrî

Cüneyd'in kibâr olan ashâbından ve kendinin seccâdenişin olan ahbâbındandır. Sehl b. Abdullâh hizmetlerine resîde ve arzû-i likâ-i şerîfleri şevkını küşîdelerindendir. Ehl-i tasavvuf ilminde bahr-i [bî] pâyân ve ulûm-i zâhire ve kemâlde ummân idi. Ol buyurmuştur ki: "dîn usûl-i isti'mâl furû'la'dır. Ve tashîh-i furû' usûle muârıza iledir. Makâm-ı meşâyihde usûlu Hak Teâlâ ta'zîm ettiği ile ta'zîmde gayriyle çâre değildir."

311 [924] târihinde nakleylemiştir.

Ebu'l-Abbâs Ahmed b. Muhammed b. Sehl b. Atâ el-Arkî

Ehl-i tasavvufun ekâbir-i meşâyihindendir. Cüneyd-i Bağdâdî ashâbındandır. [44 a] Şeyh b. Îsâ Ahmed Harrâz bu azîzi ziyâde kirâmter addedip, muvakkar ve muazzez tutardı. Ve Şeyh İbrâhîm Mâristânî sohbet-i şerîflerine

resîdelerindendir. Nasîhatı ve sözü bu idi ki: “her kim gönlünü Resûlullâh (s.a.v.) sünnet-i edepleriyle arâsta eylerse, Hak Teâlâ ma‘rifet nûruyla münevver eder”.

309 [921] târihinde civâr-ı rahmete lâhik olmuştur.

Ebû Ya‘kûb İshâk İbni Muhammed en-Nehrecorî

Cüneyd-i Bağdâdî sohbetiyle ve Amır-i Mekkî ve Ebû Ya‘kub Süsî hizmetleriyle müşerref olup, terbiye ve perveriş bulan ecilledendir. Buyurmuştur ki: “dünyâ deryâ-i devr ü bî-pâyândır, âhiret onun sâhilidir, takvâ onun gemisidir. Ya‘nî ol deryâdan sâhile geçilmez illâ takvâ ile. Ya‘nî âhirete erilmeyen illâ takvâ birle.”

330 [941 / 942] târihinde dâr-ı âhirete nakl buyurmlardır.

Ebû Ömer Muhammed b.İbrâhîm Züccâcî Nîşâbûrî

Cüneyd ve Ebû Osmân ve Nûrî ve Havvâs sohbetine resîde ve terbiyeleriyle ihân-dîdeleridir. Nice yıllar Mekke-i Muhtereme’de mücâvir olup. Harem-i muhtereme de elin yumak vâki’ olmuştur. Edeb-i riâyet ettiği için ol buyurmuştur ki, erişmeyenlerden erişmek verene hâl harâm olur. Ol haberi ondan alan kimesneler fitneye düşer.

348 [959] târihinde âhirete nakil eylemiştir (r.h.) Mekke-i Müşerrefe’de.

Ebû Muhammed b. Abdullâh b. Muhammed Râzî (r.h.)

Râzî el-asıl, ammâ Nîşâbûr’da sâkin olmuştur. Ebû Osmân Hayrî ve Cüneyd-i Bağdâdî sohbetine ve hizmetine resîdelerindendir. Ondaki suâl eylemişlerdir ki: [44 b] “insân kendi günhükâr olduğu işleri bilir. Ammâ, günahkârlıktan bîzâr olmak imtinâ’ eylemez, sebep nedir”? Buyurmuş ki: “ilmi amelden ötürü okumazlar, beklî tefâhur ve cedelden ötürü okurlar. Ve zâhir işlerinden ötürü saî ederler. Âdâb-ı bâtinî üzere okumazlar. Pes, okuduklarında gönülleri gözü kör olur. Tâata gelecek endâmları ibâdet etmeden gücenir. Günâh edecek özenir.”

353 [964] târihinde âhirete nakleder.

**Ebû Muhammed b. Ca'fer b. Muhammed b. Nasîr- i
Bağdâdî (r.h.)**

Cüneyd ile Nûrî sohbetine yetişenlerden, tarîkatlarında sıklıkla eşenlerdendir. Buyurmuştur ki, her gâh ki bendelerden birinin gönlüne pervîzkârlık ya'nî muâsîden sakınmak karâr ile berekât-i ilm ol bende gönlüne nâzil ve rağbet-i dünyâ ondan zâii olur.

348 [959] târihinde nakleylemiştir.

Ebu'l-Hasan Alî b. Muhammed Müzeyyin-i Bağdâdî (r.h.)

Ol dahî Cüneyd ve Sehl b. Abdullâh ashâbındandır. Ve onların tabakasında olan azîzlerin ahbâbındandır. Buyurmuştur ki: "her ki Hak Teâlâ hazretlerine i'timâd edip halktan kendiyi müstağnî tutarsa, Hak Teâlâ küllü halkı ona muhtâç eder."

Mekke-i Müşerrefe'de mütemekkin idi. 328 [939 /40] târihinde nakleylemiştir.

Bir gün bir arslana düş olur. **نُؤم أَمَاتُهُ فَأَقْبَرَهُ** [sonra onun canını aldı ve kabre soktu]³²⁷ deyip okudu. Hemen şîr yerde câygîr oldu, mürd oldu. Dağ başına çıktıkta **نُؤم إِذَا شَاءَ أَنْشَرَهُ** [Sonra dilediği vakitte onu yeniden diriltir]³²⁸ dedi, fi'l-hâl arslan ayak üzere geldi durdu.

Ebu'l-Abbâs-i Süreyc

Nâm-ı şerîfleri Ahmed b. İmrân b. Süreyc fikhiyye-i fâik [45 a] idi Irâk'ta hattâ, "Küçük Şafî" diye ona lakap oldu. Cüneyd hazretlerin görüp sohbetdârlarından ve sûfiye kelâmından âlî söz diyen kârgüzârlarından idi. Ve buyurmuş ki "bana bu sözler kandan olduğun bilir mi siz? Cüneyd hazretleriyle mücâleset etmenin berekâtındandır". Şeyh Ebû Abdullâh-i Hafîf buyurur ki, İbni

³²⁷ Abese, 80/21.

³²⁸ Abese, 80/22.

Süreyç Şîrâz'a gelmeden ashâb-i ulûm sûfiyyeyi cühhâl addederdi. Çün geldi ilmiyle cümle ulemâ sırr-i ferv ettirip, sûfiyenin allû merâtibin ve onların bu vech-i makâmın deyip, onların delîli söze başlayacak ve fazıllarına şahâdet edecek. Cümlesi mu'terif ve mu'tekıd olup, sûfiye kısmını ulû tutar oldular. Ve ne tâife olduğun henüz bildiler. Ve kendi dahî kalem edip "ben âdam olmadım, illâ sûfiler vâsıtasıyla ve edep öğrenmedim illâ onlar sebebiyle".

305 [917] senesinde civâr-ı rahmete vâsıl olmuştur.

Ebu'l- Abbâs Ahmed el-Esvedü'd-Dîneverî

Kebş-i cebel demekle ma'rûf azîzdir. Mümşâd-i Dîneverî'nin perverdesi ve cenâbından bende-i efkendesî geçinen yektâlerindedir. Ba'zı silsilede Mümşâd-i Dîneverî Ebû Abdullâh Ahmed b. Yahyâ el-Cellâ ki Bağdâdî el-asıldır, Meşâyih-i Şâmın ekâbirindedir ve Remle'de dahî tavattun eylemiştir, ona nisbet olunur. Ve İbnü'l-Cellâ ve Cüneyd-i Bağdâdî ve Nûrî sohbetdârlarınan olup, Zunnûn-i Mısrî hizmetin etmiştir ki, Mâlik İbni Enes Sâhibü'l-Muvatta' ve Şeyh-i İsrâîl [45 b] nâm serverlerin saohbetdârıdır.

Ve Zunnûn 245 [859] târihinde irtihâl eylemiştir. Kezâlik, Zunnûn b. Ahmed b. Huzûriyye-i Belhî nâm ferîd-i dehre nisbet olunur. Benim üstâzımdır diye buyurmuştur. Bu dahî 240 [854] târihinde rihlet eylemiştir.

Ve İbn Cellâ kezâlik, Ebû Turâb Asker b. Husayn Nahşebî'ye nisbet olunur. Onun nisbetine ve kenef-i terbiyesine resîdedir ki, Nahşebî 245 [859] târihinde dâr-i âhirete rihlet eylemiştir. Ve Ebû Turâb Nahşebî Hâtim Âsım nâm azîzin kenef-i terbiyelerinde kemâl bulup ona nisbet olunur.

207 [822] târihinde dâr-i rahmete rihlet eylemiştir. Mevt-i ebyed, mevt-i esved, mevt-i ahmer, mevt-i ahdar kişinin sırası gerektir. Ki, bizim mezhebimiz de ola diye buyurmuştur ki, ol açlık ve tahammül ve muhâlefet-i nefsv murraka kimindir.

Onlar dahî Şekîk-i Belhî sohbetdârlarındandır ki, Horâsân meşâyihindedir. Evlâd-i agniyâdan olup, kâr u kesbinde iken bir putperesti görür ki, put önünde zârî ve niyâzı edip secde eder, hâcet tâlep eder. Bu dahî nasîhat tarikıyla "ey gâfil cemî'-i eşyâya kâdır olan Mevlâ'dan talep eylesen, hâcetin revâ ederdi". Putperest demiş ki, "ya senin hâcetin niçin revâ eylemez ki, serkerdân olup talep ravza

etmeyersiz". Fi'l-hâl tevbe edip teveccüh-i tâm eder. Ona binâen tevekkül sîreti ona gâliptir.

194 [809 / 10] târihinde dâr-i âhirete nakleylemiştir.

Ol dahî İbrâhîm Edhem (r.h.) sohbetdârlarından ve sîreti üzere olan kârgüzârlarındandır.

İbrâhîm Edhem

İbrâhîm [46 a] Edhem, Belh'in beyzâdelerinden olup, azîmet-i sayd edip bir saydın ardına tenhâ düşüp kavârkın bir avâz işitir ki: "ey İbrâhîm! Sen bu kâr için âfrîde olmamışsınız", diye ona kulak uracak erenin gâşiyesinden dahî bu avâz gelip. Fi'l-hâl atından inip, babası çobanlarından birine rast gelip, elbise-i fâhiresin ona verip ve çoban libâsın kendi giyip, ondan azm-i Mekke edip. Ve Fuzayl b. İyâz ve Süfyân-i Sevrî hazretlerinin sohbetlerine resîde olup, onda esved-i hâl ve fârigü'l-bâl olup, kemâle nâil ve rızâullâh semtine vâsıl olmuştur. Ba'dehu, Şâm Trablusu yanında Cebe-i Akra' eteğinde, sâhil-i deryâda 162 [778 / 79] târihinde fevt edip, onda defn olundu (r.h.).

Fudayl b. İyâz

Fudayl Horasânî el-asıl olup Semerkand'da vücûb gelip Ambûrd nâm mevzi'ce menşe' bulup. Yiğitliğinde hevâ ve hevesle haramîlik edip ve ma'sûka tutunup, bir gece ona azm etmişken, işitir ki, bir kimse Kur'ân-i şerîf okur, **أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ** [İmân edenlerin Allâh'ı anma sebebiyle kalplerinin ürpermesi zamânı gelmedi mi?]³²⁹ âyet-i kerîmesin kırâat eder. Hemen, mütenebbih olup, tevbe eder. Döner bir vîrâneye gelir. Ba'zı tüccâr konmuş kimi gitmek ister, kimi hâlâ Fuzayl yol bilmek üzeredir diye teşvîş yerler. Onu dahî işitir. Kalbine ziyâde te'sîr eder. Tekrâr tevbe edip, inâbetin istihkâm üzere eder. Ka'be-i şerîfe'ye azîmet edip, mücâvir olur. Ömrü onda temâm olup, 187 [803] târihinde âhirete

³²⁹ Hadîd, 57/16.

nakleder. Ol dahî İmâm Ca'fer-i Sâdık cenâbına erenlerden ve sıdkla [46 b] sîret ve tarîkatına intisâp edenlerdendir.

Süfyân-i Sevrî

Müctehid fi'ş-şer' olan olan eimmeden beşinci imâmdır. Anası karnında iken bir yerden bir harâm lokma anası tenâvül eder. Fi'l-hâl anası karnında ayağıyla deper bi'z-zarûri istifrâg eder, halâs olur.

Çok meşâyih sohbetin görüp havf ve haşyet üzere ömrü âhire erenlerdendir. Ve çok kimseden simâ'-i ilm ü hadîs eylemiştir. Hüsn-i hâlinde veseka olmada kimse ihtilâf etmiştir.

99 [717] târihinde dünyâyâ gelip 161 [777 / 78] târihinde âhirete nakleylemiştir (r.h.). Kezâlik, dahî Horâsân'da Ebâ İmrân Mûsâ er-Râî nâm kâmile hemsohbet olmuştur.

Ebû İmrân Râî

Üveys-i Karanî hazretlerine hemsohbet olup, 37 berekâtine vâsıldır ki ol tabî'n'in zâidlerinden olup 37 [657] târihinde Hz. Alî cânibinden sıffîn nâm mevzi'de mukâtelede menkûd olup, dâr-i âhirete nakleylemiştir. Ve ol dahî Hz. Ömer-i Fâruk ve Hz. Alî (r.a.) sohbetlerine vâsıl olmuştur.

İbrâhîm Setenbeherdî

Ve İbrâhîm Edhem murebbâlarından İbrâhîm Setenbeherdî'dir. Ebî Yezîd Bistâmî ashâbıyla oturmuş. Kalkın, Allâh dostlarından bir dost gelir, deyip kalkarlar. Onu görseler, İbrâhîm Setenbe geliyor. Bâyezîd buyurur ki, "hâtırâma gelir ki seni benim hakkımda şefî tutam". İbrâhîm buyurur ki, "eğer bana cemî'-i halkın şefâatin [47 a] verirse bir pâre bâlçık bahşîş etmiş olur." Bâyezîd cevâbında mütehayyir olduğu zîbâ sözdür. Ve kezâlik, bunun mürîdlerinden ve bu silsile pîrlerinden tarîka-i tevekkülü ahz edenlerden İbahîm rıbâtidir.

Kabri Herât'ta Zengi-zâde Rıbâtı kapısındadır. Setenbe birle yola girerler. Eu ona suâl eder ki: "hiç etmenin dârını yok" diye,cevâp verir. Ba'dehu, sorarlar, "gir yok" der. Ba'dehu sorarlar "gir ve yok" der. Ba'dehu, sorarlar "gîr ve yok" der. Ba'dehu, oturur, doğrusun söyle ben yoruldum der, gîr ve rıbâtı yoktur. Ancak, bir iki tâsma vardır. Ki, na'l üzelirse bağlamak için götürdüm. İmdî, yabana at, tevekkül-i mahaldir. Onun için ben yoruldum diye cevâp eder (r.h.).

Ebû İshâk-i Şâmî

Ebû İshâk-i Şâmî dahî İbrâhîm Edhem ashâbındandır. Kabri Akkeh nâm mevzi'dedir. Hâce Ebû Ahmed Abdâl Çeştî ve Hazîre-i Mar'aşî ve ulû Dîneverî ve Şeyh Hubeyre-i Basrî nâm serverlerden dahî ahz-ı tarîkat ve istifâde-i terbiye bulmuştur (r.h.).

Zikr-i Ebû Bekr Muhammed b. Dâvûd ed-Dîneverî

Muhammed Dîneverî nâmına bir azîz Üveysiyye ve Şemseddîn-i Sivâsî silsilesinde Mümşâd'dan ahz-ı tarîkat eylediğine mütefazzıldır. *Nefâhat'ta* ise, Ebû Bekr Muhammed b. Dâvûd b. Cellâ hizmetleriyle sohbetdâr olmuştur, diye nâm-ı şerîfin zikreder³³⁰. Ve Şâm'da çok müşâhede ile behre bulup, yüz yıldan ziyâde emür sürmüştü diye yâd eder. Ol buyurmuştur ki, mi'de mecmua-i taâmıdır. Her bâr ki helâl taâm yese bir kimse a'zâsına kuvvet-i salâh gelir. Ve her bâr ki, harâm nesne yese şüphât kuvveti takavvî bulur. Eğer helâl ve harâm [47 b] cem' olacak olursa, Hudâ ile kul arasına hicâp düşer. 350 [961] hudûdunda civâr-ı rahmete vâsıl olmuştur.

³³⁰ Câmî, *Nefahât*, s. 200.

Ebû Abdullâh-ı Dîneverî

Adı Muhammed b. Abdülhâlik'tir. Meşâyihin ecillesinden ve pîrlerin ekâbirindendir. Vâdiyu'l-Kurâ'da ikâmet edip, onda açlıktan vefât eylemiştir. *Nefâhat*³³¹ta kuvvet teferrusunu ve kemâl hulûsunu zikretmişlerdir.

Ve Ebû Abdullâh b. Muhammed b. İbrâhîm el-Hâşimî el-Karşî, ol dahî zikr olunmuştur. Ammâ, vefât târihi 599 [1202 / 203]'dadır. Silsilede bu mahalde râbîta olmağa münâsebeti yoktur.

Ebû Bekr Rakî-i Dîneverî zikrederin dahî. Nâmı Muhammed b. Dâvûd'dur. Ebû Alî Rudbârî akrânındandır. Ve İbni Cellâ ile sohbetdâr ve Zekâk-ı Kebîre şâkirt olmuş ecilledendir diye zikreder.

359 [969 / 70] târihinde rihlet eylemiştir.

Zikr-i Muhammed el-Bekrî

Bu azîz, Ammûye demekle meşhûrdur. Ve Abdullâh b. Sa'd b. El-Hüseyn b. El-Kâsım b. En-Nadr b. El-Kâsım b. Muhammed b. Abdullâh b. Abdürrahmân b. El-Kâsım b. Muhammed b. Ebî Bekr es-Sıdîk (r.a.) oğludur. Ve Sühreverd'e mensûptur. Ebu'n-Necîb-i Sühreverî'nin dedesidir. *Risâle-i Beyâniyye*'de on birinci aktâbdan ve mazhar-ı harf-ı zâ'dır, diye ta'yîn edip Muhammed-i Dîneverî'nin kâim-makâmı olup olduğun zikreder. Sâhib-i kerâmât ve sadr-ı velâyettir.

Zikr-i Vahyüddîn el-Kâdî el-Bekrî

İsmi Ömer, künyesi Ebû Hafs'dır. Lakabı Vahyüddîn'dir. Muhammed El-Bekrî el-mezkûrun oğludur. Lâkin, ba'zı silsilelerde [48 a] sıhhatına i'timâd-ı ziyâdedir, Vaciyüddîn diye zapt olunmuştur. "Vahyüddiyân" sehv-i kâtiptendir, veyâ lakap iki i'tibâr olunmaktır. Kezâlik, nisbet-i tarîkatı dahî babası Muhammed Bekrî'yedir. Ve bir nisbeti Ahî Ferec Zencânî'yedir ki, Zencânî'nin zikri gelecektir inşâallâhü teâlâ.

³³¹ a.mlf., a.g.e, s.269-271.

Zikr-i Ebû Necîb Abdülkâhir se-Sühreverdî

Ve Zıyâuddîn ile dahî telkîb olunur. Babası Abdullâh b. Muhammed b. Abdullâh b. Sa'd'dır (r.h.). Ulûm-i zâhire ve bâtında kemâlde idi. Musannefât-ı kesîre sâhibi on üç ona ile Ebû Bekr-i Sıddîk (r.h.) hazretlerine resîdedir. Nisbet-i tarîkatı Kādî Veciyüddîn'edir ve Şeyh Ahmed Gazâlî'ye ve babası Abdullâh-ı mezkûredir.

563 [1167 / 68] târihinde dâr-ı âhirete rihlet eylemiştir. Telâmiz-i makbûle ve kerâmât-ı meşhûredir. Şeyh Ammâr-ı Yâsir ve Şeyh Rudbihân-ı Kebîr ve Şeyh İsmâîl Kasrî ve Şeyh Şihâbeddîn Sühreverdî ve Kutbuddîn-i Ebherî ve Şeyh Cemâleddîn Abdüssamed Zencânî kenef-i terbiyelerinde kemâle erenlerdir. Kutbuddîn Ebû Reşîd Ahmed b. Muhammed el-Hanefî el-Ebherî dahî Ruknüddîn b. Mufazzıl Ebu'l-Kâsım el-Hatîb Sencâsî nâm azîze vedîat-ı ilâhiyye edâ edip, ba'zı silsilede ilbâs-ı hirkada Şeyh Abdüssamed Zencânî Ebû Reşîd Ebherî'ye meşâriktir. Ve Sencâsî yerine Necâşî ibâreti galattır. Ba'zı nüshada ise, Sencânî diye mestûrdur. Ol dahî bu mahalde galattır. Onlar dahî vedîat-ı ilâhiyyeyi Şihâbeddîn Tebrîzî nâm azîze idâ edip [48 b] kenef-i terbiyeleri mazhar olmağa ikâ' buyurmuşlardır. Ba'zı silsilede Şihâbeddîn Atîkî diye kayd eylemiş. Ammâ, mu'temidün aleyhâ olan silsilelerde Tebrîzî'dir. Bunlar dahî Seyyid Cemâleddîn huzûruna ve onlar dahî Zâhid Gîlânî İbrâhîm'e, onlar dahî serhalka-i halvetiyân Ahî Muhammed Halvetî'ye ol emâneti iblâg ve îsâl eylemişlerdir (r.h.).

Bu azîzler ki, efsâf-ı şerîfeleri bundan ziyâde bulunmadı. İllâ Cemâleddîn Tebrîz'e ve ba'zı yerde bu sîreh nisbet olunup ve adı Muhammed olduğu işâret olunmuştur. *Nefâhat*'ta Şeyh Cemâleddin Muhammed Bâkilencâr yâd olunmuştur. Târihi dahî 750 [1350] hudûdu olup. Meğer bu adla ammâ, sâdâtan olduğu mukarrar ve Tebrîz'e nisbeti muhakkaktır. Mu'temidün aleyhâ silsilelerde mukayyettir. Ve Ahî Muhammed Halvetî'den Seyfüddîn Halvetî terbiye bulup. Ve ondan Mevlânâ Zahiruddîn Halvetî mülakkan ve murabbâ olup, menkibe-i şerîfleri *Nefâht*³³²ta mezkûrdur.

³³² Câmî, *Nefahât*, s. 503.

Bir tâifenin ki, ibtidâsı Ebu'n-Necîb Sühreverdî ola, intihâsı bunlar gibi kimesneler ola. Ol tâifenin ulûlûğunda şüphe yoktur (r.h.).

Şeyh Ebû Bekr Tâyibâdî buyurmuştur ki, felek altında Zahiruddîn gibi kimesne görmedim, diye allû şânını zikreder. 800 [1397 / 98] târihinde nakil eylemiştir. Seyfuddîn 780 [1378] târihinde nakleylemiştir.

Bu makâmda meşâyih esmâsını tertîp edip *Risâle-i Bahâniye* sâhibi cem' eylediği vech üzere zikreder ki:

*Çünkü Hakka eyledi teslim-i cân
Hazreti İbrâhîm ol şeyh-i Gilân*

*İki kavme buradan düştü sebîl
Halvetîler [49 b] birle kavm-ı Erdebîl*

*Uşta gördün Erdebîl-i sûkenî
Âkil olan kişi dersin okunu*

*Âkil olan ibret alır gayriden
Sıhhatın hâli bilinir seyrûden*

*Halvetî'nin dahî irşâd yeridir
Gayrisi ölmüş durur ol diridir.*

*Halvetîlerden Üveys buldu zuhûr
Âftâb çıktı buluttan saldı nûr*

Murâd-ı kutbiyet-i munkati' olamyân cânipten irşâd-ı müteselsil ve müterettiptir. Zuhûru Ahî Muhammed Halvetî'dedir diye tahkîk için murâdını nazımla bayân eylemiş. Ammâ, hakk budur ki, bu kadah ve bu taarruz yerinde değildir. Zîrâ, Şeyh Haydar dalâl ve bid'ata düştüyse Rûm ilinde Hâcî Bayrâmî'ler ol silsiledendir. Ulû tâifedir ki, zikrolunacaktır inşâallâhü teâlâ. Ve aktâb-ı müteselsil olmak şart değildir. Ümmet-i Muhammed'den hak üzere olanların her biri iktidâyâ kâbil ve Kitâbullâha ve sünenle âmil olanlar silsile-i meşâyiha muntazam olmak sâlihtir.

Ve kezâlik, Muhammed Halvetî'den nisbet-i tarîkat Pîr Ömer Halvetî'yedir. Ve ondan Ahî Marmar'a ve ba'zı nüshada Ahî Emrem-i Halvetî'ye ve ba'zı da Ahî Meyrem'dir. Ve ondan İzüüddîn-i Halvetî'ye ve ondan Sadruddîn-i Hayâmî'ye ve ondan seyyidi'l-ârifîn ve senedi'l- muhakkıkîn Seyyid Yahyâ hazretlerine'dir (r.h.). Silsile-i meşâyih-i Rûm'dur ki, vafından müstağni ve ta'rîften âlî Cüneyd-i makâmında ve Abdülkâdir Gîlânî haremünde zâir-i harem-i kaddes ve ferîd gencine-i ins bir merd-i meydândır ki, zamânında yektâ ve hüsn-i hâlinde [49 b] bî-hemtâ idi. Tâ Cüneyd'e varınca edâ olan meşâyihin azmini ve izzetlerini muaddıl ve ahvâl-ı seniyyelerine şâhid-i âdildir. Zîrâ, ara yere zaîfû'l-hâl tahallül eylese cihet-i şeyhiyyeti kat' ve mertebe-i irşâdı ref'ederdi. Nitekim, zâhir rivâyâta dahî hâl böyledir.

868 [1463/64] veyâ 869 [1464/65] târihinde belde-i Bâkû'de âhirete nakleyledi (r.h.).

لَا يَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي ظَاهِرِينَ حَتَّى يَأْتِيَهُمْ أَمْرُ اللَّهِ [Ümmetinden bir tâife Allâh'ın emri

(kıyâmet) gelinceye kadar zâil olmaz]³³³ bu silsilede müteselsil olan eizze hakkında sâdıktır. Ve zâhir ve bâtına muvâfıktır. Zîrâ, mâdâm ki, Erkân-ı Devlet-i Tâhir-i Şâm'da ve Mısır'da ve Irâk diyârında idi. Hasan-ı Basrî'den tâ Ebu'n-Necîb Sühreverdî ve Şihâbeddîn Sühreverdî'ye gelince ki, âhiru'l-meşhûrîn fi'l-Irâk'tır. Bunlar dahî Devlet-i Tâhiri birle dâir ve zâhir-i şer'-i kavîm-i hâdimlerine mezâhir ederler. Ekser-i meşâyih ol semtlerde idi. Kimi Bağdât'ta, kimi Basra'da, kimi Şâm'da, kimi Mısır'da idi. Ve bunlara mülhak olan yerlerde idi. Hemen ki, Bağdât'tan hilâfet münkati' oldu, kuvvet Acem diyârında idi. Seyyid Yahyâ'ya gelince olan meşâyihin ekseri Acem diyârında idi. Hemen ki, Hak Teâlâ Osmânî'lere kuvvet verip Devlet-i Rûm cânibinde oldu. Meşâyih-i müteahhirîn Rûm diyârında münteşir oldu. Şimdiki hâlde erkân-ı devlet bozuldukça meşâyihin sınırları özöldü olur.

Me'mûn Halîfe Mısır'a azîmet edip ahrâmları görmeğe vardıkta, bir hâtûn arz eder ki, Emîrû'l-mü'minîni ziyâfet eyleye. Cemî'-i [50 a] askeriyle ve levâhik-i tevâbiyle Me'mûn Halîfe şâyet haracımızı bilmez ola, haraç defterini gösterin ki, kıyâma mukâvemete kâdıramıdır, diye defteri arzettiklerinde, hâtun derhâst e-ler ki, üç gün ziyâfet eyleye. Halîfe dahî hoş duyup, hâtun tevâbiin

³³³ Buhârî, el-i'timâm b, 6767; Müslim, el-îmân, 35; Tirmizî, es-Salât, 302.

teslîf ve kudretin bezledip. Tamâm Halîfe cemî'-i levâhikıyla ve askeriyle üç gün ziyâfet edip, kusûr yeri kalmayınca, dördüncü gün yüz elli mikdârî tabak cevâhir ile memlû edip, bî- bedel hüsn-i câriyelrin başına tabakları edip Halîfe huzûruna arz edecek. Bunlar dahî Halîfenin îz-i tûzuna olsun diyecek. Halîfe-i rû-yi zemîn suâl eder ki, “bu kadar mâl ve menâl kandan el verdi ve nereden eline girdi” deyince, hâtun “Pâdişâhımız! Emîru'l- mü'minîn hazretlerinin adâleti bereketiyle cümlesi ele gelmiştir”, diye cevâp eder.

Kezâlik, Bağdât'ta bir Mecûsî'nin haylî mâl-ı menâli olup, Halîfe-i zamân asker mühimmâtı için istikrâz-ı murât edinip, Mecûsî'yi da'vet eder ve murâdın söyler. Mecûsî hiç tereddüt etmez “ne ola ne kadar lâzım ise hâzır ve mühiyyâ'dır”. Halîfe suâl eder ki, “aslâ tereddüt etmeyip, bu kadar tafvîz-i küllî nedendir?”, diye suâl eder. Cevâp verir ki, “ya seni Hak Teâlâ bu kadar memâlike ve bu kadar kulları üzere emîn diye emîr edecek, ya benim yalnız mâlîma mı hiyânet edersin”?, diye cevâp verir. Halîfe, “kendi nefsime bu kadar i'timâd edemem” diye, [50 b] istikrâzdan ferâgat eder.

Kendi zamânımızda bildiğimiz merhûm Sultân Süleymân aleyhi'r-rahmete ve'l-gufrân asrında pirinç, un ikişere iken ve buğday üçere dördere iken ve bir vakıyye et birer akça iken ve yağ ununası beşere altışere iken ve asel vakıyyesi ikişere iken, vesâir-i havâic-i insâniye buna göre iken ve ondan evvel dahî ahsen-i hâl üzere iken, hemen ki, rüşvet kapıları açıldı ve Dîvân-ı Hümâyûn hizmetine yaramazlar takıldı, bereket gitti. Yirmi, oyuz, kırk yıl arasında pirinç iki yüz akçadan ziyâdeye satılmak vâki' oldu. Ve buğday yüz ellişer, yüz altmışere satıldı. Etin vakıyyesi onara ve dahî ziyâdeye. Ve yağın onunasi elli şer altmışere, ve balık vakıyyesi yirmiye ve kırka dahî satıldı. Ve sâir-i havâic buna göre oldu.

Ne dervîşlere kanâat yeri kaldı ve ne dîndâra diyânet yeri kaldı. Her kişiye müşkil oldu. Ve Âsitâne fesâdiyle dünyâ envâ'-i fesâtla doldu. Ve fesâdına vechle olduğu ileride nice mevâzıada zikr olunsa gerektir inşâallâhu teâlâ. Deccâl alâyimi peydâ ve fiten-i âhir zamân rüşvet horlar belâsıyla hüveydâ oldu. *إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ* [... biz Allâh'ın kullarıyız ve biz O'na döneceğiz]³³⁴.

³³⁴ Bakara, 2/156.

Kavm-ı Benî İsrâîl’de mâdem ki, istikâmet var idi, cümle gurûhlarına âfiyet ve selâmet yâr idi. Aralarında peygamberler zuhûr ederdi. Selâmet cihetiyle aglabî doğru yola girerdi. Hemen ki, rüşvete başladılar, zillete düştüler. Üzerlerine [51 a] her cânipten düşmân ulaştı. İyisi patlisi seçilmez oldu. Her biri bir belâya dolaştı. Tâ şu mertebe ki, peygamberlik değil, aralarından saltanat bile kalktı. Tâ kıyâmete varınca ol saâdetten berî oldular. Rüşvet zevâlden ayık ve zulüm hevâdan tâyiktir. Aslı ne ise sonu ona göredir. Kur’ân-ı şerifte hodnâtıktır ki: وَمَا كَانَ رَبُّكَ لِيُهْلِكَ الْقُرَىٰ بِظُلْمٍ وَأَهْلِهَا مُصْلِحُونَ [Senin Rabbin, halkları iyi ve ıslahatçı iken, o memleketleri haksız yere helâk edecek değildir]³³⁵ diye buyurur. Ya’nî, Hak Teâlâ vilâyeti ve şehirleri şirkle helâk eder değildir. Ol vilâyetin ehli birbiriyle ıslâh üzere birbirinin tam‘ edip zulümle alır değil iken. Ve Resûlullâh hazretleri buyurmuştur: الْمَلِكُ يَبْقَىٰ بِالْكَفْرِ وَلَا يَبْقَىٰ مَعَ الظُّلْمِ [Mülk küfürle devâm eder, fakat zulümle devâm etmez]³³⁶ Kâzî Beyzâvî bu mahalde buyurur ki: “Hak Teâlâ’nın fert-i rahmeti olup kendi hukûkunda müsâmaha ettiği için, onun için fukahâ Hak abdi takdim ederler. Hakk Allâh üzerine diye tahkîk eylemiştir.

Pâdişâhım gözlerin aç! Gaflet-i dilden gider. Bu tutum ki, şimdi vardır göresin âhir nedir.

Zikr-i Ahî Ferec Zencânî (r.h.)

Ebu’l-Abbâs Nihâvendî nâm azîzin mürîdlerindendir ve sohbetinde terbiye bulan ferîtlerindendir. Kezâlik, Ebu’l-Abbâs Ahmed el-Esved yektâlerinden ve dervîşlerinin bî-hemtâlarındandır. Kerâmet-i zâhir ve allû şânı asrında bâhir idi. Ashâb-ı Kehfe kıtmîr hemrâh olup nâil-i kemâl olduğu gibi, bunların hizmetinde ber herîze-i hakk, hüsn-i hâle vâsıla olup. Hânikâha misâfir gelmeli olsa addedince mezkûr kerebe âvâz verip, dervîşler ona göre levâzim misâfirini [51 b] gelmeden tedârik ederlerdi. Ve hılâfî vâki‘ olmazdı. Bir gün kezâlik edecek savt ettiğinden ziyâde bir kimse gelir, dervîşler taaccüp edip misâfirin hâlin tecessüs

³³⁵ Hûd, 11/117.

³³⁶ Hadîsin kaynağına ulaşamadık.

eylediklerinde, biri meğer Nasrânî olup remzince olduğu ma'lûm olur. Bir gün bir azîm yılan kendiyi sûdilî âşına pertâv ederekti, bunu görür, bir vechle eşceyi âgâh etmez. Hemen kendiyi ol dahî tencereye atar. Âşı yebâne döktüklerinde yılandır zâhir olur. Kedi kendiyi dervişler yoluna fedâ ettiğinin remzen ve işâreten bilirler. Şeyh emriyle kabre gömerler ve ziyâretgâh ederler. Zencân'da hâlâ ziyâret olunur diye *Nefâhâtta*³³⁷ kaydeder. Ve Şeyh dahî Zencân'da 457 [1065] târihinde dâr-ı âhirete rihlet edip defn olunur. Ve kendinin perverlerinden Ahmed Gazâlî zuhûr bulmuştur. *Vakâyyık Risâlesi* olup içinde العبودية بغير الربوبية زوال و نقصان والربوبية بغير العبودية بحال و عصيان [rubûbiyetsiz ubûdiyyet (kulluk) kusurlu ve kayıp olan ubûdiyyettir. Ubûdiyyetsiz rubûbiyyet ise, eksik ve âsî olan rubûbiyyettir], diye kayd buyurmuşlardır (r.h.).

Zikr-i Ebu'l-Abbâs Nihâvendî

Adı Ahmed b. Muhammed b. Fazl'dır. Tabaka-i sâdiseden addolunmuştur. Ca'fer Huldî'nin şâkirdi ve Ebû Abdullâh Hafîf huzûrunda dahî perverde bulan ecilledendir. Ve Şeyh Amû nâm azîzin pîri ve şeyhidir. Amû, sâlâr demektir. Şeyh Nihâvendî'nin işâretiyle ol lakap vaz' olunmuştur. *Nefâhâtta*³³⁸ kemâl-i teveccühün ve allû ma'rifetin ve Cenâb-ı Kibriyâ'ya muhabbetin ve nûr-i ilâhî birle mâye-i firâsetin zikreder.

Zikr-i Ebû Abdullâh b. Hafif eş-Şîrâzî

Nâm-ı şerîfi [52 a] Muhammed b. Hafif'dir. Şîrâz'da kendi asrında şeyhü'l-meşâyih idi. Şeyhü'l-İslâm diye allû şânını zikrederlerdi. Mürîd-i Ebû Tâlib Hazrec ve mensûb-i tarîkat-ı Ruveym ve Ebû Muhammed Cerîrî idi. Lâkin, ziyâde intisâbı Ebu'l-Abbâs Ahmed b. Yahyâ eş-Şîrâzî idi ki vecdde öyle mütehakkık görülmüş idi, sekri galebesinde sahrâ'ya düşüp şîrle oynardı. Ruveym ve Sehl Abdullâh nâm azîzleri görüp onlara yetişmiştir. Kezâlik, üstâzlerinden Ebû Muhammed Atâyî'dir. Kuvvet ve kanâatte kesbinde, sadakatte

³³⁷ Câmî, *Nefahat*, s. 149.

³³⁸ a.mf, a.g.e., s. 344.

az nesne ile maîşette ve âhiret-endiş olmasında nazîri yok idi. Ve Kettânî ve Yûsuf b. el-Hüseyin er-Râzî ve Ebu'l-Hüseyin er-Râzî ve Ebu'l-Hüseyin el-Mâlikî ve Ebu'l-Hüseyin el-Müzeyyin ve Ebu'l-Hüseyin ed-Derrâc nâm azîzlerle sohbeddâr ve tarîk-i hakta onlarla kârgüzâr eylemiştir. Ve Tâhir-i Makdisî ve Ebû Amr Dîmeşkî nâm azîzlerin ve emsâlinin dîdâryile behre bulmuştur. İ'tikâd-ı pâk ve sîret-i hoş pîr olup tarîk-i tasavvufta onun mühezzeb ve münakkah tasnîfâtı olduğu gibi ve kesrette ve vefrette dahî kimsenin vâki' olmamıştır. Şâfiyü'l-mezheb ve latîfü'l-meşreb kâmil idi.

Ve Nihâvendî-i mezbûrdur. Ve Şeyh Ebu'l- Hasan Sencerî'dir. 332 [942/43] senesinde âhirete nakleylemiştir (r.h.). Ebû Tâlib Hazrec ve Kettânî ve Ebu'l-Hasan Müzeyyin zikrolundu.

Zikr-i Yûsuf b. el-Hüseyin er-Râzî

Tabaka-i sâniyeden olup kendi asrında bu tâ'ifenin imâmı idi. [52 b] Telbîs tarîkıyla kendiyi melâmet makâmında addedip halkı kendiye reddedecek yolu ederdî. Zunnûn-i Mısrî şâkirtlerinden ve Ebû Turâb Nahşebî ve Yahyâ Muâz Râzî ve onlara mûmâsil meşâyihle sohbeddâr havadâr olup seferlerde Ebû Saîd Harrâz'ın yoldaşlarından idi. Ve Cüneyd-i Bağdâdî birle mükâtebatı vardır. 303 [915] Üç veya 304 [916] târihinde dâr-ı âhirete rihlet eylemiştir. Zunnûn-i Mısrî hazretlerinden nesâyih-i bedîa işitmiştir, ve muhâlefet-i nefste pend-i sûdmend gûş etmiştir. Tâlipleri *Nefâhâtta* görsünler.³³⁹

Ebu'l-Hüseyin Mâlikî

Nâmı Ahmed b. Saîd'dir. Bağdâdî el-asıldır. Fasîhü'l-lisân ve bedü'l-beyân idi. Cüneyd ve Nûrî ile sohbet tutup ba'dehu, Tarsûs'ta tavattun edip onda vefât eylemiştir.

Ebu'l-Hüseyin ed-Derrâc

Tabaka-i sâlisedendir, Bağdâdî'dir. İbrâhîm Havvâs hâdimidir. 320 [932] senesinde Şeyh Ebû Amr-ı Dîmeşkî ve Ebû İmrân-ı Müzeyyin ile bile semâ'da

gitmiştir. Yûsuf b. Hüseyin er-Râzî ziyâretine Bağdât'tan Rey nâm belde-i müteyemmine'ye azmedip arz-ı ubûdiyyet ve dâiye-i istikâmetle varıp dîdâriyle behre bulup. Ve ba'zı ta'rîziyle behre değer cevâp vermiştir.

Tâhir-i Mukaddes (r.h.)

Tabaka-i sâlise meşâyihinden olup, Şâm'ın ulû pîrlerinden ve onların kudemâsından idi. Zunnûn dîdâriyle şeref ve Yahyâ b. Cellâ sohbetinde müktenif olup. Şiblî veyâ Zunnûn-i Mısrî cerrü's-Şâm diye tavsîf ettikleri şâmı hakkında mestûr [53 a] ve nûkât-ı Zunnûn ile müstefid olduğu onun dîvânında mezkûrdur. Ve ma'rifet meydânında tek ve pûyâ eyleyen Tâhir mezbûrdur.

Zikr-i Ebû Amr-i Dimeşkî (k.s.)

Tabaka-i sâliseden Şâm-ı şerîfin yegânesi ve ol asrın âriflerinin u'cûbe-i zemânesi idi. Ebû Abdullâh-ı Cellâ ve ashâb-ı Zunnûn birle sohbetdâr ve pîrân-ı tarîkat olanlarla yâr-ı gâr idi. Ol buyurmuştur ki, "ızhâr-ı âyât ve mu'cizât peygamberlere aleyhimû's-salât farz olunduğu gibi evliyâyâ kerâmâtı pinhân eylemek öylece farzdır, ta halk fitneye düşmeyeler ve her harkı âdet sâdir olan müstedricinin başına üşmeyeler". 320 [932] senesinde âhirete intikâl eylemiştir (r.h.).

Şeyh Ebû Alî Hüseyin b. Muhammed el-Ekâri el-Firûzâbâdî

Şeyh Ebû Abdullâh Hafif ashâbından ve onların saâdet-i maâbinden terbiye bulan ahbâbındandır. Kâzerûn nâm beldeye gelir. Meşâyih-i vakt huzûruna cem' olur. Şeyh Ebû İshâk Kâzirûnî henüz oğlancık iken meşâyihle bile gelir hub-i Kur'ân okurmuş. Kur'ân-i şerîf okuturlar, Şeyhe hoş gelir, tevâcid eder ve Ebû İshâk'ı meşâyihden derhâst eder. Şîrâz'a götürür, onda Ebû Abdullâh Hafif ashâbından ve sâyiri meşâyihden simâ'-i hadîs eder. Sonra, şeyhiyle Irâk'a ve Hicâz'a sefer eder. Elhâsıl, sohbeti bereketiyle ulûluğa nâil ve kemâl-ı meşâyihâ vâsıl olur. Ba'dehü, Şeyh Hüseyin Şîrâz'da âhirete nakledip 340 [951] târihi

³³⁹ Câmî, Nefahât, s.97-98.

esnâsında vefât eder. Kabrini Şeyh Ebû Abdullâh [53 b] Hafif ravzasının kapısına karşı ederler (r.h.).

Şeyh Ebû İshâk İbrâhîm b. Şehriyâr-ı Kâzeûnî (kaddese rûhahu'l- azîz)

Babası Şehriyâr-ı İslâm'a gelip İbrâhîm İslâmı hâlinde dünyâyâ gelmiştir. Fârisî el-asıldır. Mevlûd-i menşei Kâzirûn'un nûrdârlı mekânıdır. Şeyh Hüseyin kenef-i terbiyesinden gayrı Kazirûn'da ve Şîrâz'da ve Basra'da ve Mekke ve Medîne'da ashâb-ı hadîsten çok kimesneden istimâ'-i hadîs edip rivâyet eylemiştir. Mekke-i Müşerrefe'de Şeyh Ebu'l-Hasan Alî b. Abdullâh b. Cehfem Hemedânî dîdâriyle müşerref olup ondan Zunnûn-i Mısrî'nin ba'zı kelimâtın rivâyet eder. Vüzerâdan biri ahabbından geçinip bir vechle dünyevî bir nesnesin kabûl etmedi. Ba'dehü, bir nice bende azâd eder, şeyhe haber gönderir. Şu kadar kul azâd ettim, sevâbın sana bağışladım der. Şeyh haber gönderir ki, bizim mezhebimiz kul azâd etmek değildir, belki azâdeleri kul etmektir. Rûhâniyetinden istimdâd olunur meşhûr azîzdir. *Terşîhât* nâm kitâpta bu bâbda allû hâli mezkûrdur. Zi'l-ka'deinde 426 [1035] senesinde dâr-ı âhirete rihlet buyurmuştur (r.h.).

Silsile-i Şeyh Muhammed nâm Evrîn-i Pehlevân

Zikrolunduğu vech üzere kendi şeyhi Ömer b. Zeynüddîn Şehriyâr Kâzerûnî'dir. Şeyh Ebu'l-Hasan Bişrî-i Sencerî (r.h). Bu dahî Ebû Abdullâh Hafif telâmizinden ve meşâyih-i harem-i muharremî ziyâret edenlerdir. Şeyh Şîrvânî ve Serekî ve Ebu'l-Hasan Cehfem ve Ebû Bekr-i Tarsûsî ve Ebû Amr-ı Necîd ve sâyiri meşâyih-i vaktı görüp dîdârleriyle ber hordâr olanlardandır. Ve Husrî ve Nûrî ve Ebû Zer'a-i Taberî dahî görmüştür. Ve onların sözlerin ve âsâr ve ehâdis-i şerife onlardan simâ' onlardandır. Şeyhü'l-İslâm'ın pîrlerindedir. Ve Şeyhü'l-İslâm buyurur ki, üç kimse gördüm Harakânî ve Tâkî ki, câsûsü'l-kulûb ederler. Ve Ebu'l-Hasan Bişrî sika rivâyette mu'temidün aleyh idi. Meşâyihden çok kimse görmüş idi.

FASL-I ŞEYH AHMED GAZÂLÎ (K.S)

Aslı Tûs'tandır ve kabri Kazvîn'de'dir. 517 [1123] târihinde âhirete nakl eylemiştir. Şeyh Ebû Bekr Nessâc ve Ahî Ferec mezkûr nâm azîzlerden ahz-ı tarîkat eylemiştir. Tasnîfât ve te'lîfât ve resâil sâhibi merdî bî hemtâdır. Ve *Hâtıra-ı Vukûf*'ta yektâ-i âlem olduğu vasf-ı şerîfnde memlâ'dır. Telâmîz-i bî mânend ve meârif-i ilâhiyye ile hem peyvend idiler. Cümleden biri Aynü'l-Kuddât Hemedânî gönülleri ihyâda âb-ı hayât-ı sâni idi. Yirmi günün içinde fenâ birle üns tutup Ahmed Gazâlî yüzünden murâda vâsıl olmuştur. Tesânîf-i kesîre sâhibi kimesnedir. Ve *Risâle-i Ayniyye* onun irşâdı şevkıyla tesvîd olup ehl-i meârif olmuş nesnedir. Kezâlik, Sühreverdî ki, zikrolundu onlar dahî gönül zevkine nâil ve teveccüh şevkine vâsıl olduğu onun yüzündendir. Şeyh Ebû Bekr b. Abdullâh et-Tûsî en-Nessâc bu tâifenin güzîdesi ve ma'rifet ehlinin dîdesidir. Şeyh Ebu'l-Kâsım Gürgânî [54 b] ashâbındandır. Ve Ebû Bekr Dîneverî birle sohbet tutmuştur. Ondan suâl etmişlerdir ki, matlûbun dîdârın görmeye mümkün müdür? Cevâp buyurmuş ki, sıdk gözüyle taleb ayînesinde ve *Nefâhâtta*³⁴⁰ kemâl-ı taleb. Ve temâm-ı mertebe-i mücâhedesin zikreder. Ebû Bekr Muhammed b. Dâvûd-i Dîneverî hud zikrolundu.

Şeyh Ebu'l-Kâsım Gürgânî

Ki, nâmı Alî'dir. Kendi zamânında bî- nazîr velî idi. Ebû Osmân-ı Mağribî şâkırtlerindendir. Keşf-i vâkiât-i mürîdân etmede âyât-ı zâhire'den bir âyet idi. Ve takrîrden evvel *Keşfu'l-Mahcûb* sâhibinin vâkiasın keşfeyletiğın zikreder. Ve Ebû Seîd Ebu'l-Hayr'le hem-asr olup zamânlarında bîhemtâ oldukları hâleti zikretmişlerdir.

Ebû Osmân Saîd b. Selâm Mağribî

Tasavvufta ve ilimde mânendi yok idi. İbni Kâtib sohbetine Vecîb-i Mağribî ve Ebû Amr Zeccâcî ve Nehrecorî ve bunlardan gayrı meşâyihin sohbetlerine resîde ve terbiyeleri kendiye nûrdîde olmuştur. Buyurmuştur ki, her

³⁴⁰Câmî, Nefahât, s. 370.

kim agniyâ sohbetini üzerine râcih tuta Hak Teâlâ ol kişinin gönlü hayâtın götüre. 370 [980] târihinde Nîşâbûr'da âhirete nakl eylemiştir.

Hirâse İbni Kâtib

Ki, künyesi Ebû Alî'dir. Kendi asr-ı ekâbirinden ve meşâyihin a'lâlerinden idi. Buyurmuştur ki, korkak gönlün nişânı ol dır ki, beyhûde söz demeye, ya'nî şeri'- şerîfin mücibinden ve hâlin muktezâsından gayri söz söylemeye. 340 [340] târihinde dâr-ı âhirete nakl eylemiştir. [55 a] Ve üstâzı mârre zikri Ebû Alî Rudbârî'dir.

Ebû Alî Rudbârî (r.h.)

Ol dahî Cüneyd-i Bağdâdî şâkirtidir. Faslı bu fasıl Ebu'n-Necîb Sühreverdî'nin telâmîzinden Şihâbeddîn Sühreverdî cânibinden meşâyih-i müteşâib olduğu ciheti.

Zikr-i Şeyh Şihâbeddîn Sühreverdî (r.h.)

Künyesi Ebû Hafs, nâm-ı şerîfi Ömer'dir. Peder-i büzürg-vârları Muhammed Bekrî İbn Abdullâh İbn Muhammed b. Abdullâh b. Sa'd'dir ki, Ebu'n-Necîb Sühreverdî ammîsidir. Ceddi büzürg-vârı Abdullâh nâm merd-i pâkın karındaşı olan Vecidüddîn Kâdî'nin ismiyle müsemmâ ve künyesiyle mükennâ olmak vâkı' olmuştur. Hz. Hızır'a vâsıl ve Ubbâdân (Abadan) cezîresine abdallardan ba'zının şeref-i sohbetine nâil olmuştur derler. Lâkin, tarîk-i tasavvufta intisâbı ammî Ebu'n-Necîb hazretlerinedir. Abdülkâdir Gîlânî izzetlerine sohbetdâr olmuştur. *Ve ente âhiru'l-meşhûrin bi'l-İrâk* diye himmet ve nazar cihetiyle hakkında beşâret buyurmuştur. Ve hem öyle vâkı' olmuştur. *Avârif* ve *Reşfû'n-Nesâyih* ve *İ'lâmü't-Tukâ* nâm mü'teberât onun tesanîfidir. *Avârif*'i Mekke-i Muharreme'de tasnîf edip her bâreke bir müşkili vâkı' olsa Hakk'a teveccuhle ve taleb-i tevfikeyle Beytullâhı ziyâret edip fazlı Hakk'a tevessül ederdi. Ref'-i eşkâlde böyle vechle Hüdâ-yı Teâlâ'dan meded taleb ederdi. Zamânında şeyhü'ş-şuyûh olup ırâktan ve tefiden erbâb-ı tarîkat müşküllerin ondan istifâ ederlerdi. Ba'zılar

[55 b] sordular ki, amel etsem acep gelir, etmesem betâlet olur?, cevâp buyurmuş: amel eyle acebe istiğfâriyle. Sa‘deddîn Hamûyi “metâbiat-ı Nebiyy (a.s.) nûru Şihâbeddîn alınıdadır”, diye vasf buyurmuştur. Vilâdeti 539 [1144] ve vefâtı 632 [1234 / 35] târihindedir rahimehullâhu rahmeten vâsiaten.

Mürîdlerinden murâda ermiş ve telâmîz-i pesendîdelerinden hadd-ı irşâda yetişmiş iken çoktur. Hâce Abdullâh İmâm İsbehânî kolunda Hâce Ahmed Merâgî onun irşâdiyle müsterşid olanlardandır. Ve Şeyh Rüknüddîn Cûrî Ahmed Merâgî’den ve Şeyh Zeynüddîn Alî Kellâ Şeyh Rüknüddîn’den ahz-ı tarîkat eylemiştir. Hattâ fahru’l-mutaahirîn ve tâcü’l-musannifîn Seyyid Şerîf Cürcânî (r.h.) Zeynüddîn Alî Kellâ’dan ahz-ı tarîkat eylemiştir. Ve buyurmuştur ki, mâdem ki, Alî Kellâ hizmetine ermedim refz-i gâyilesinden emîn olmadım. Ve sohbeti Hâce Attâr Muhammed b. Muhammed Neccârî’ye vâsıl olmayınca Hudâ-yı Teâlâ hazretlerin bilmedim diye all-ü şânlarını beyân için hasb ve hâlin zikreylemiştir. Ammâ, meşhûr olan budur ki, Alî Kellâ Seyyidî Ahmed Rifâî silsilesine merbuttur diye buyurmuşlar. Lâkin, sâbıkta tenbiye olunduğu vech üzere iki cânibe bile müntesip olsun. Birbirine ve mezâhım değildir. Vallâhu a‘lem. Ve cümle telâmîzinden Şeyh Bahauddîn Zekeriyâ Multânî’dir. Maârif-i zâhirî ve ulûm-i ilâhiyyeyi tahsîl edip on beş yıl mikdârı derse ve ifâde-i ulûmâ meşgûl olup yetmiş kimesne mikdârı ulemâ ve fuzelâ’dan her gün huzûrlarından istifâde ederlerken, azîmet-i hacc-ı şerîfi edip nüsûkle ve makâmât-ı müteberreke ile şeref bulup, avdette Bağdad’a gelip Şeyh Sühreverdî hânîkâhına konup Hz. Şihâbüddîn cenâbına bende ve mürîd-i serâfkende olup tekmîl-i tarîkat eyledikten sonra kendi seccâde-i irşâdda oturup oğlu Sadreddîn *Künûz-i Rumûz* sâhibî Emîr Hüseyinî ve *Lemeât* sâhibî Fahreddîn Irâkî ve *Fetâvâ-i Sûfiyye* musannifi olan Dervîş Berekât sohbetine ve şeref-i terbiyesine nâil ve vâsıl olup Fahreddîn Irâkî’ye hattâ kızın nikâh edip oğlu ondan vücûde gelip adını Kebîruddîn koyup, Şeyhin vefâtından sonra Kâim-makâmı oldu. Lâkin, şeyhin haset edip, Irâkî dahî Multân’ı terk edip Sadreddîn Konevî huzûruna gelip ve simâ-i *Fusûs* edip ol esnâda cem’ edip Sadreddîn hazretlerine arz eder. Hilye pesend eder. Ba‘dehü, Mısır ve ba‘dehü Şâm’a gelip ve oğlu Kebîruddîn dahî Şâm’a gelip civâr-ı Hakk’a onda vâsıl olur. Ba‘dehü, Şeyh Irâkî hasta olup 688 [1289] târihinde vefât edip Sâlihiyye’de Şeyh-i Ekber hazretlerinin yanında ve oğlu Kebîruddîn civârında defnolunur.

Emîr Hüseyinî

Nâmı Hüseyin b. Âlim b. Ebi'l-Hüseyin'dir. Aslı Kezyû'dendir, Gurnevâhisinden bir köydür. Bî- vâsita Şeyh Multân şâkirdi olduğuna *Künüzü'r-Rumûz*'dan fehm olunur. Ammâ, ba'zı kütüpte fehm olunup bulunduğu üzere Şeyh Ruknüddîn Ebu'l-Feth ve Ebu'l-Feth babası Şeyh Sadreddîn ve Sadreddîn babası Bahâuddîn mürididir. *Zâdü'l-Musâfirîn* ve *Nüzhetü'l-Ervâha* ve *Rûhu'l-Ervâh* ve *Sırât-ı Mustekîm* nâm kitâplar dahî Emîr Hüseyinî'nin te'lifidir. Ve süâlât-ı latîf ki, Şeyh Mahmûd Ceyyirî³⁴¹ ona cevâplar yazıp *Gülşen-i Râz* nâm kitâp onun üzerine mestûrdur. Bir gün av avlarken bir âhuya ok atmak esnâsında: sen ma'rifet için yaratılmışsın, bunun için değilsin deyinca derûnuna od düşer terk-i hevâ ve heves eder. Cevâlıkâ tâ'ifesin tarîkta ve tarîk-i hakta sanır. Onlara yâr ve yoldaş olur. Multân'da Ruknuddîn mezbûr zâviyesine gelirler. Ol gece Şeyh Ruknuddîn Risâlet-penâhı cemâliyle müşerref olup bu tâ'ifenin arasından oğlum ayır yola getir diye Yarındası gün olacak Cevâlıkâ tâ'ifesin suâl eder: Ranza'da Emîr aslı kimdir?, diye sorar. Emîr Hüseyinî deli derler. Onlardan erip ve tarîk-i hakk'a koyup tekâmül-i kemâlden sonra Horâsan diyârına Herât nâm beldede tevattun eder. Ehl-i Herât mürid ve mü'tekidi olurlar. Nice yıl terbiye-i müridîn edip Şevvâl'da 718 [1318] târihinde civâr-ı rahmete vâsıl olur. Abdullâh b. Ca'fer-i Tayyâr (r.h.) Günbed taşrasında medfûn olur. Şeyh Sadreddîn dahî [57 a] peder-i büzürg-vârı nakl eyledikten sonra kâim-makâm ve irşâd mesnedinde nice kimesnenin imâmı olup Emîr Hüseyinî *Künüzü'r-Rumûz*'da ikisin dahî vâsf ve methedip böyle demiştir:

Şi'r

Raht-i hestî çün burûn bûrd ez miyân

Kerd pervâzi hümâyiş zâşiyân

An bülend avâze-i âlem penâh

Server-i asr iftihâr-i sadri gâh

Sadreddîn ü devlet an makkûl-i Hak

³⁴¹ Matlab: Sayd dır (müellifin notu.).

Ne felek ber hâni cûdeş yek tabak

Lâkin, sebek-i inâyet-i ezeli birle muanvan ve esrâr-ı ledünnî hakkında mübeyyin ve tarîkat-ı müselsel ve tavr-ı âlî birle muayyen olan şâkirtlerinden Şeyh Necîbüddîn Alî Buzguş-i Şîrâzî'dir.

Şeyh Necîbüddîn Alî Buzguş-i Şîrâzî

Babası ehl-i Şâm'ın yerde sâhibi olanlardan olup ba'dehü Şîrâz'a gelip onda tavattun edip, tehhül edecek Emîrû'l-mü'minîn Alî (r.a.) hazretleri ona vâkıasında taâm getirip ve bile yeyip ve müjdeleyip, Hak Teâlâ sana necîb-i sâlih bir oğul verse gerektir, doğacak adın Alî koyup ve lakabın Necîbüddîn deyip birkaç yaşına girip buyurdukta ulûm-i zâhire ile arâste ve maârif-i fâhire birle pîrâste olup. Ve babası her bâr k, elbise-i fâhire edip kim ki akdâm ederdi, kabûl etmeyip avretler libâsın giymem diye ve nefis ata'meden el çekip fakîr elbâsiyle ve taâmiyle kanâat edip muhabbet-i fukarâya ve meyl-i sulehâ'ya idi. Ta şu ana değin ki, vâkıasında Şeyh-i Kebîr hazretlerinin ravzasından bir pîr-i muhteşem çıkıp ve onun ardınca altı pîr dahî [57 b] birbirinin heyresince çıkıp evvelki pîr bunun yüzüne tebessüm edip ve elin en sonraki pîr eline verip, bu vedîat-ı ilâhiyyedir. Senin yanında dursun diye tafvîz edip. Alî Buzguş dahî uyanıp vâkıasın pederine dîverir. Pederi dahî bu vâkiayı meğer Şeyh İbrâhîm deye ki, ol zamânın mecânin ukalâsından idi. Bir kimseyi vakıa birle şeyh huzûruna gönderip dedikte, Şeyh İbrâhîm meğer bu Alî Buzguş vâkıası ola deyip. Ol evvelki pîr Pîr-i Kebîr'dir. Ve sâyiri onun tarîkasında olanlardır. Ol sonraki pîr sağ olmaktadır. Terbiyesin ona havâle eylemiştir. Onu talep etmek gerektir diye cevâp verip. Alî Buzguş dahî pederinden haccin icâzet talep eder. Hac eyledikten sonra Şeyh Şihâbeddîn Sühreverdî hazretlerinin hizmetine vâsıl olur. Fi'l-hâl vâkıada gördüğü şeyh ki, eline eli teslim olundu idi biaynı oldur. Şeyh dahî Alî Buzguş hâline muttali' olur. Hizmetine bel bağlar. Mazmûn vâkıa tutup ve Şeyh dahî himmet ve nazar salıp nice yıllar mülâzemetler edip. Mülâzemet esnâsında Şeyh Alî Yemenî nâm azîz Şeyh Şihâbeddîn terbiyesi arzusuyla gelip ve şeyh geldiğine muttali' olur. Ve esrâr-ı cihetiyle bir birine ünüs-i kuds âşinâlığın edip. Ve Alî Buzguş birle himmetiyle muâmele edip ve Alî Buzguş'tan Şîrâz meşâyihin ve zühhâdın sorup. Ol dahî esmâsiyle zikredip ve ba'de'l-istimâ' mükâşefe cânibine teveccüh [58 a] edip alâ bi-meyli ve efsâf hâlleriyle Alî Buzguş'a gîr ve Alî Yemenî zikredip Ellâ Hüseyin nâm şeyh velâyetten düştü. Şîrâz

padişâhı Etâbek Ebû Bekrin hidâyâsın kabûl etti. Ve irâdet gösterip yanına getirdiği sebeble evliyâ diye onunda ismini mahvettiler. Hak nazarından düştü haber verir. Sonra, Alî Buzguş Şîrâz'a vardıkta dediği gibi çıkar. Ve zühhâdın biri sana bir nişân vermiş imiş, onu zikretmedin diye Alî Buzguş'a ta'riz eder. Alî Buzguş nekadâr ki, fikreder, hâtıra getiremez. Meğer sefere çıkacak esnâda zühhâdın biri iki çifte paşmak verir, beni yâd edesin, hayırdûâdan unutmayasın diye emânet etmiş imiş. Hâtıra getirmeyince Alî Yemenî paşmağına işâret eder. Ondan hâtıra getirir. Elhâsıl, Alî Buzguş Alî Yemenî'den zevkler sürer. Ve sohbetinden safâ eder. Ve Alî Yemenî'nin kuvvet-i mükâşefesi bu mertebede iken gîr ve Şeyh hazretlerine ihtiyâçla kapısına gelip hırkasın giyip ve ilbâs-ı hırkaya icâzet verir. Vilâyetine gönderir. Ol dahî vilâyetinde şöhret bulup çok kimesne mürîdi olup kemâle vâsıl oldular. Kezâlik Alî Buzguş muâmele-i garîbe İbrâhîm Meczûble edip *Nefahâtta*³⁴² mezkûrdur. Agrib-i garâyibdendir ve Cemâlüddîn Lorî nâm merd-i garîple dahî muâmelesi olup sırr-ı tevhîd onun sohbetinden ona mekşûf olup keyfiyet-i hâlin *Nefahâtta*³⁴³ zikreder. Ve Şeyh Şemseddîn-i Safî dahî kendi yoldaşlarından ve yola bile [58 b] çıkıp Sühreverdî hazretlerine meâ rabt olunan karındaşlarından ve sonra meşâyih-i kibârdan ve sâhib-i hâlât ve erbâb-ı kerâmâtta olduğun zikredip. Ve icâzet birle Şîrâz'a avdet ettiklerinde ikisine bile şeyh ilbâs-ı hırkada icâzetnâme yazıp ve her birine yirmişer tâc verip ve her tâcın üzerine Şîrâz kabilelerinden olan meşâyihin adların yazıp onlara ilbâs için ikisin dahî Şîrâz'a gönderir (r.h.).

Şî'r:

Saâdet ehl-i saâdetlü dilleri içre olur

Mücâneset ciheti birle birbirini bulur

670 [1271] târihi Şa'bânında civâr-ı rahmete vâsıl olur (r.h.).

Şeyh Nûreddîn Andüssamed Natanzî

Necîbuddîn Alî Buzguş perverlerinden ve meydân-ı sıdkta sâdet tuveynî kapan merdânelerindendir. Ulûm-i zâhirî ve bâtinî birle ârâsta ve mezâyâ-yı ashâb-ı

³⁴² Câmî, *Nefahât*, s.473.

³⁴³ a.mlf., a.g.e., s.479.

maârif birle pîrasta yektâ-i cihân ve hemtâ-yı devr-i zamân idi. *Kasîde-i Tâ'îyye-i Fariziyye* şârihi ve *Avârifü'l-Maârif* tercümesinin sâhibi Şeyh İzzüddîn Mahmûd Kâşî bunun telâmizinden ve himmet-i şeyh birle kasîdenin müşkilâtı küşâde olup sâyiri şurûha mürâcaat etmeden keşf olduğunu zikreder. Ve *Avârif*'te rivâyeti cihetin ba'zı icâzetnâmede zikredip ve ona erve'l-kitâb ya'nî, *Avârifü'l-Maârif* İzzü şeyhi ve Mevlâî Nüreddîn Abdussamed b. eş-Şeyh Alî el-İsfahânî ve mine's-şeyhi'l-âlim Zahiruddîn Abdurrahmân b. Alî b. Buzguş [59 a] vehümâ min şeyhihimâ el-imâm el-ârif Necîbuddîn Alî Buzguş eş-Şîrâzî ve hüve an şeyhihi kutbu'l-evliyâ seyyidi'l-ârifin musannefu'l-kitâb rahimehullâhu aleyhim ecmeîn. Veliye fi keşfi hakâyiki ve beyânî mu'dilâtihî tarîki hassın fi'r-rivâyeti an musannifini bilâ vâsîtatın ve hüve ennî râyetuhu fi mübeşşereti kırâeti aleyhi kitâbehü'l-mezkûr. Fe nebbehni alâ hakâyikihi ve dekâyikihi. Vallâhü'l-muvaffaku limen yeşâ' limâ yeşâ'. Kezâlik, *Tefsîr-i Te'vilât* ve *Kitâb-i İstilahât* ve *Şerh-i Fusûs* ve *Şerh-i Menâzili's-Sâirîn* sâhibi Şeyh Kemâleddîn Abdurrezzâk Kâşî (r.h.), Abdussamedin şâkirdi olup ve vedâyii'l-ilâhiyyeyi huzû hizmetlerinde bulup, Şeyh Ruknuddîn Alâuddevle hizmetleriyle Şeyh-i Ekber ve *Fusûs-i Hikem* husûsunda mükâtebât ve mürâselât edip birbirin tahziyeyi ve her biri semtinden sözlerin meşâyih kümmele havâle edip, münâkara ve münâkaşa vâki' olduğun ayniyle mektupları ibâretleriyle *Nefahât*³⁴⁴ sâhibi Câmî hazretleri yazmıştır. Ve Şeyh Bedreddîn Tûsî ve Şeyh Necmeddîn Mahmûd İsfahânî dahî Natanzî hazretlerinin telâmizinden olup kenef-i terbiyesinde kemâl ve cemâl-ı Hakk'a visâl bulandandır ulû azîzlerdir. Ve bunların ikisi bile Şeyh Hüsâmeddîn el-Hasan el-Fakiyye eş-Şemşîrî nâm azîze telkîn-i zikr edip, emânet-i saâdet sermedde-i îdâ' eylemişlerdir. Kezâlik, Hüsâmeddîn ve Necmeddîn Mahmûd ikisi bile Cemâleddîn Ebu'l-Muhâsin Yûsuf b. Abdullâh b. Ömer b. Alî b. Hızır el-Acemî el-Gürânî nâm azîze telkîn-i zikr eylemişlerdir. [59 b] Nezilü'l-karâfeti nâm mevzi'de îdâ' buyurmuşlardır. Şeyh Nüreddîn Abdurrahmân el-Mısırî nâm azîz ol diyârın meşâyihinden birin mürîdlerinden olup maslahatı tamâm olmadan şeyh vefât edip. Lâkin, acem erlerinden birinin himmetiyle maslahatın kemâle erişir diye vasiyyet edip. Ol dahî ol merd-i pâki terakküb edip gözlerken Acemî-i Gürânî mezbûr Mısır diyârına gelip teşrîf buyurduklarında, Abdurrahmân Mısırî kendiyi Gürânî'ye teslim edip yirmi günün içinde maslahata el verip irşâd makâmında akâ'd ve icâzet telkîn-

³⁴⁴ Mektûplar için bkz. Câmî, *Nefahât*, s.483-491.

i zikrde nâme yazıp birâder ta‘biriyle onları teşrîf edip. Zirâ, pîrlik mertebesine varmış idi. Onlar dahî onun âlî himmetiyle diyâr-ı Mısır’da terbiye-i mürîdîn ve irşâd-ı tâ‘ibîn edip kendi zamânında kible-i râgıbân ve kutb-i âlemiyân oldu. Ve Acemî-i Gürânî kezâlik Şeyh Şemseddîn Muhammed el-Attâr nâm azîzi kemâle îsâl edip, onlar dahî kudvete’l-muhakkıkîn ve bakıyyetü’l-müfesirîn eş-Şeyh Şemsuddîn Muhammed el-Bekrî es-Sıdîkî nâm azîze telkîn edip inşâallâh şeyhin yümn-i bereketiyledir, bir vecîz tefsîr yazıp, lâkin maânî-i kesîre tazmîn edip makbûl cemî‘ fuzelâ belki tâliplere yed-i beyzâ makûlesi olmuştur. Dîbâcesinde buyurmuştur ki: felemmâ kânet el-hememu fi külli zemenin bi’n-nisbeti limâ kablehu mutekâsiretün ve’l-fezâ’ilü rebûahâ bi-tilke’n-nesbe ve eseretün taayyünin alâ ehli’l-inâyeti fi külli zemenin teblîgu ehlihi mâ yatâcûne ileyhi bi evsatı tarîkin li yahsîlu hıfzu’ş-şerâyi’ [60 a] ale’l-vechî’l-lezî yelîku. Ve ûlâ mâ sarfû’l-inâyeti ileyhi fehmi kitâbillâhi’l-azîz. Ve zâlike lâ teyâtî li’l-cumhûri. Fî hâze’z-zemini ellâ bevâdîhi vecîzi. Hz. Sıdîk’a nisbet tenâsil bu vechledir. Muhammed b. Muhammed b. Abdurrahmân b. Muhammed b. Ahmed b. Muhammed b. Avz b. Abdülhâlik b. Abdülmünâim b. Yayhyâ b. el-Hasan b. Mûsâ b. Ya‘kûb b. Necm b. Îsâ b. Süfyân b. Avz b. Dâvûd b. Muhammed b. Nûh b. Talha b. Abdullâh b. Abdurrahmân b. Ebî Bekr es-Sıdîk’dır (r.a.). Ol dahî Şeyh-i Ekber es-Saâdât Muhammed b. Ebi’l-Abbâs el-Mısırî el-Kenân el-Behûtî el-Kâdirî nâm azîze telkîn-i zikr eylemiştir. Ki, *Kûtu’l-Verrâd* nâm kitâbın musannifi ve müdevvenidir. Kezâlik Abdurrahmân Mısırî Zeynüddîn Hâfî hazretlerine telkîn-i zikr edip Rûm vilâyetinde nice kâbiller ve Şâm ve Arap diyârında nice kâmiller ayağına yüz urup Hakk’a îsâlda muhtâç olup. Ayağı turâbını ol husûsta başlarına tâc eylemişlerdir. *Nefâhâtta* zikr-i şerîfleri meşrûh ve evsâf-ı münîfleri gidâ-yı rûh olup. 838 [1478] târihinde civâr-ı rahmete vâsıl olmuştur. Kezâlik, Şeyh Saîd el-Fergânî ilbâs-ı hırkada nisbeti Alî b. Buzguş izzetlerinedir. Ve nisbet-i silsilesinde onun dahî Şeyhü’ş-Şuyûh Şihâbeddîn Sühreverdî cenâbınadır. Onun dahî kendi ammisi Kādî Vecîhüddîn’edir. Onun dahî kendi pederi Ebû Muhammed Ammûye huzûrunadır. Dahî, Ferec Zencânî’yedir. İkisi bir yerden [60 b] ilbâs-ı hırka etmişlerdir. Ve Ebû Muhammedin Ahmed Esved’e ve onun Mümşâd’a ve onun Cüneyd-i Bağdâdî hazretlerinedir. Dahî Ferec Ebu’l-Abbâs Nihâvendî’ye ve ol Ebû Abdullâh Hafif’e ve ol Ebû Muhammed Ruveym’e ve ol Cüneyd-i Bağdâdî’ye ilbâs-ı hırkada nisbet olunur. Şihâbeddîn Sühreverdî ilbâs-ı hırkayı Cüneyd den yukarı ispât etmemiştir. Ve bu silsilede

nisbeti yukarıda mübâyindir. Zîrâ, ilbâs-ı hırkada nisbeti böyledir. Lâkin fehm olunan budur ki, sehv-i kâtipten ola. Zîrâ, Şihâbeddîn'in Vecîhüddîn ammisi değildir, dedesi karındaşdır. Nitekim, zikrolundu. Ammâ, telkîn-i zikrde nisbeti zikrolunduğu vech üzere. Ya'nî nisbeti Şeyh Alî Buzguş'adır. Ve onun Şihâbeddîn Sühreverdî'yedir ve onun ammisi Ebu'n-Necîb Sühreverdî'yedir. Ve onun Ahmed Gazâlî'yedir ve onun Ebû Bekr Nessâc'adır ve onun Ebu'l-Kâsım Gürgânî'yedir ve onun Ebû Osmân Mağribî'yedir ve onun Ebû Alî Kâtib'edir ve onun Ebû Alî Rûzbârî'yedir ve onun Cüneyd-i Bağdâdî'yedir. Böylece, tashîh ve tenkîh olmuştur. Tenbiye: bunda ma'lûm olmak gerektir. Zeyniye silsilesinin i'tibâriyle Muhammed Bekrî silsilesinin i'tibâri ki, Zeyniye Ma'rûf-i Kerhî'den yukarı ve Alî b. Mûsâ er-Rızâ (r.a.) hazretlerine nisbet olunur. Ol dahî peder-i büzürg-vârları Mûsâ-i Kâzım, ol dahî peder-i büzürg-vârları İmâm Ca'fer-i Sâdık, ol dahî peder-i büzürg-vârı Muhammed Bâkır, ol dahî peder-i büzürg-vârları Zeynelâbidîn [61 a] hazretlerine, ol dahî sebt-i sâni serhalka-i eimme-i rabbânî babası İmâm Hüseyin hazretlerinedir radiyallâhu anhum ecmeîn. Ol dahî İmâm Alî b. Ebî Tâlib, ol dahî Hz. Risâlet-penâh (s.a.v.) cenâbı âlîlerinedir. Muhammed Bekrî silsilesinde hem bu semt Alî Rızâ hâkipâlerine nisbet olunur. Ve hem Hasan-ı Basrî silsilesine zikrolunduğu vech üzere ki, Ma'rûf Tâî'den ve Tâî Acemî'den ve Acemî Hasan-ı Basrî'den ki, ahz-ı vedîat eylemiştir. Tekrâr zikirden mustağnîdir. İki cânibine i'tibâr olunmuştur.

FASIL EBU'N-NECÎB TELÂMÎZİNDEN ŞEYH AMMÂR-I
YÂSİR VE ŞEYH RÛZBİHÂN-İ KEBÎR VE ŞEYH İSMÂÎL-İ
KASRÎ CÂNİBLERİNDEN MÛTEŞÂİB OLAN MEŞÂYİHİ
ZİKREDER

Şeyh Ammâr-ı Yâsir

Tekmîl-i nâkısân ve terbiyet-i mürîdân etmede yegâne-i devrân idi. Keşf-i vakıa etmede lâ nazîr idi. Necmeddîn-i Kübrâ hazretleri ibtidâ onların yanında halvete girip ırz ve emniyet cihetiyle olup niyyet-i dürüst olmamak ile el vermeyip. Ba'dehü, hüsn-i taviyyet ve hulûs-i niyyet birle halvete girmeğe azîmet edince, hâtırına şeyh vukûf bulup derâyiki niyyet-i dürüst sahtî diye buyurup, itmâm-ı

müyesser olmuştur. Ve ebvâb-ı fütûhât-ı kübrâ'ya el verip vâsıl ve hizmetinde kemâl bulmuştur.

Şeyh Rûzbihân-ı Kebîr Mısırî

Aslı Kâzirûn'dandır. Ekseri evkâtı istiğrâk üzere olup Cemâl-ı Kibriyâ mutâliasından hâlî değildi. Necmeddîn-i Kübrâ sohbetiyle [61 b] behre mend olup bâkır mertebesinden altın menzilesine varıp sâfi ve hâlis olmuştur. Onun yanında dahî halvetler ve riyâzatlar çekip ve Necmeddîn huzûrunu dâmâd edinip Şeyhin kızından iki oğlu vücûda gelmiştir.

سمعت شيخنا اباالجناب يقول سمعت رزهان بمصر يقول قيل لي: Ve fi “*Tuhfeti'l-Bereretî*”:

[Şeyhimiz Ebu'l-

Cenâb'ı şöyle derken işittim: Mısırlı Ruzbihân'ı şöyle derken işittim: bana bir kaç defâ “namâzını bırak, çünkü senin ona ihtiyâcın yoktur” dedi. Dedim ki: “Yâ Rabbi, ben bunu terkedemem, bana başka bir şey teklif et”].

Şeyh İsmâîl Kasrî

Necmüddîn-i Kübrâ bunların hizmetine ve sohbetine nâil olup hırka-i aslı bunların dest-i mübâreklerinden giymiştir. Ve ol Muhammed b. Bankîl ve ol Muhammed b. Dâvûd ki hâdimü'l-fukarâ demekle ma'rûftur. Ve ol Ebu'l-Abbâs İdrîs ve ol Ebu'l-Kâsım b. Ramazân ve ol Ebû Ya'kûb-i Taberî ve ol Ebû Abdullâh b. Osmân ve ol Ebû Ya'kûb-i Nahrecorî ve ol Ebû Ya'kûb-i Senûsî ve ol Abdülvâhid b. Zeyd ve ol Kûmeyl b. Ziyâd ve ol Hz. Alî'den ve ol Hz. Risâletten (s.a.v.) (r.a.) [giymiştir]. Ve Ebû Saîd Fergânî zikrinde Ebû Ya'kûb Senûsî'yi zikreylemez. Belki, Abdülvâhid'den Ebû Ya'kûb Nehrecorî'ye nisbet-i ilbâs-ı hırka olunur. Ammâ, sehv-i kâtipten onların ve Muhammed b. Dâvûd anılmaz. Belki, ancak Dâvûd-i Hâdim diye zikrolunur. Ve İsmâîl Kasrî Necmüddîn-i Kübrâ'ya ve ol Mecdüddîn Bağdâdî'ye ilbâs-ı hırka zikreder. Ve Resûlullâh hazretlerine muannan ve muttasıl olmak gerek. Nitekim, hadîs-i sahîh dahî böyle [62 a] gerektir. *Tuhfetü'l-Berere* nâm kitâpta şart böyle olduğun yazmış.

Zikr-i Necmüddîn-i Kübrâ (r.h.)

Bunlar ve Cüneyd-i Bağdâdî ve Abdülkâdir-i Gîlânî ve Ebu'n-Necîb Sühreverdi ve Şeyh-i Ekber ve Seyyid Yahyâ ve Zeynüddîn Hâfî ve Hâce Bahâüddîn-i Nakşibendî bu azîzlerin cümlesi serhalka düşüp. و ليس من الله بمستنكر ان [âlemi bir şeyde cemetmek Allâh'a inkâr edilemez]. Keyfiyet-i sülûku ve tarîk-i hakk'a duhûlu ve merâtib-i âliye'ye cihet-i vüsûlu *Nefahâtta*³⁴⁵ mufassıldır. Tâpularına “*velîtrâşî*” derlerdi. Ol sebeble ki, galebe-i vecd'de nazar-ı âlîleri kır.e dokunduysa mertebe-i velâyete yetişirdi. Teferrüc tarîkıyla bir bâzergân gelip şeyh yürelerin dolanırken şeyhin kavî hâlinde nazarı bâzergân'a dokunur. Fi'l-hâl mertebe-i velâyete yetişir ve irşâd için şeyh vilâyetine gönderir. Bir gün Şeyh ashâbıyla oturmuş idi. Bir doğan bir toygâr ardına düşüp kovalarken şeyhin³⁴⁶ nazarı toygâra düşer. Fi'l-hâl toygâr dönüp doğanı tutar Şeyh önüne getirir. Sa'deddîn-i Hemevî hâtıra eder ki, Ashâb-ı Kehfin nazarı Kitmîr eser eyledi, kemâl buldu. Acep, bu ümmetten dahî öyle sâhib-i nazar var mıdır ki, eseri te'sîr eyleye diye hâtıra ederken Şeyh hâtıraya vukûf bulup nazarın etrâfa salıp nâgâh, hânekâh kapısına bir köpek gelip ve durup kuyruğun sallamağa başlayıp, Şeyhin nazarı ona dokundu. Hemen, hasende zuhûr edip mütehayyir edilip ve beyhûde olup şehirde taşra yüz tutup [62 b] gûristâna düşüp kırk elli kelb ona yâr olup yemeden içmeden kaldılar olduktan sonra şeyhin fermânıyladır firâr eylediler. Ve bu sebeble bu beyt buyurulmuştur:

Yek nazar mezâr kun tâ ki müstesnâ şevem zebnây-ı cins

Sek ki şod manzûr Necmüddîn segân râ serverest

[bütün mahlûkâtta müstesnâ olabilmem için bir nazar et bana. Eğer kasıt köpek ise, Necmeddîn köpeklerin efendisidir]

Hız. Şeyhin müridleri çoktur. Ammâ, birincisi yegâne-i cihân ve muktedâ-yı ins ü cân idiler. Biri Mecdüddîn-i Bağdâdî ve Şeyh Sa'düddîn Hemevî ve Baba Kemâl-ı Cendî ve Şeyh Razıyüddîn Alî Lâlâ ve Şeyh Seyfüddîn Bâharzî ve Şeyh Necmüddîn-i Râzî ve Şeyh Cemâleddîn Gîlî (Cîlî). Ba'zıları Mevlânâ Celâleddîn-i

³⁴⁵ Câmî, *Nefahât*, s.419-424.

³⁴⁶ Matlab: Doğan (müellifin notu).

Rûmî'nin perdesi büzürg-vârları Mevlânâ Bahâüddîn Veled dahî onun hizmetinde neş'e bulan ecilledendir derler. Birle Tatâr'ın hurûci vaktinde Hz. Şeyh şahâdet şerbetin nûş edip kendiye ok uran kâfirin perçemin tutup tutup elinden halâs olmadı ta kâfirin perçemin kesmeyince ona binâ'en Mevlânâ Rûmî gazeliyâtında buyurmuştur ki:

Mâ ezân muhteşimâni ki sâger gîrend

Ne ezân müflis-i kân ki baz-i lâger gîrend

[bir keçi alacak kadar müflis değiliz, kadehlerde olan muhteşemlerdeniz]

Şi'r

Be yeki dest mey-i hâlis-i îmân nûşend

Be yeki dest-i diğeri perçem-i kâfir gîrend

[bir elinde îmânın hâlis kadehini, diğeri elinde küfrün bayrağını tutar]

618 [1221]'de şahâdet şerbetin nûş edip âhîret lezâyizin deragûş eylemiştir.

Şeyh Mecdüddîn Bağdâdî (k.s.)

Künyesi Ebû Saîd ve nâmı Mecdüddîn Şeref İbni el-Müeyyidîn Ebi'l-Feth el-Bağdâdî'dir. Şeyhin yüzünden vecd ve cezebât ezvâkına vâsıl olup, bir gün zevkinde ben [63 a] kâz yumurtası makûlesi olup, şeyhin zîr-i-bâlinde kemâl bulup, yumurtadan çıktığında deryâya gittim. Şeyh sâhilde kaldı diye dilinden bu söz cârî olacak. Şeyh vâkîf olur. Deryâda mürd olasın diye tefevve eder. Mecdüddîn bu sözü işitir dedikte nedâmet çeker. Sa'deddîn Hemevî huzûruna niyâz eder. Şeyhin zevki zamânın tarakkub bana haber edesin. Pes, bir gün şeyh semâ' esnâsında gûşhâl oldukta Sa'deddîn Hemevî haber eder. Mecdüddîn Bağdâdî yalın ayak, başı kaba bir taşî pür ateş edip başına alıp şeyhin huzûruna i'tizâr makâmında durur. Çün, şeyh nâgâh eder buyurur ki, perişân sözün özrünü dervîşân tarîkında çün taleb edersin. Dîn-i İslâm'la ve îmân-ı selâmet üzere kaldır. Ammâ, deryâda olmak mukarrerdir. Ve ol sebeble ben dahî şehîd olup mülk-i Harezmi onun kıssasıyla elden gide. Sonra, Mecdüddîn Bağdâdî müttehem kılınıp Harezmsâh'ın anasın sırren nikâh etmiş diye gammâzlar Şâha gamz ederler. Gayret-i câhiliyyet birle sahoşlıkta Mecdüddîn hazretlerin deryâya attırır. Lâkin, hemen akabince Tatâr

hurûc edip hem şeyh şehîd olur, hem mülk-i Harezm elden gider. Mecdüddîn'in şahâdeti 607 [1210] ba'zıları 610 [1213] târihinde olmuştur der.

Şeyh Sa'deddîn Hemevî

Necmüddîn-i Kübrâ'nın güzîde merdlerinden ve sohbetinden neş'e bulan müridlerindedir. *Kitâb-ı Mahbûb, Secencelü'l-Ervâh [63 b] ey Mirâtü'l-Ervâh* nâm kitâpları tasnîf edip içine ezvâk-ı esrâr'dan dercettiği fehâvî-i mezâyâ-yı hakîkatının behresi olmayan kimesne yüresine uğramaz. Sadreddîn Konevî sohbet-i şerîfleriyle müşerref olup, ondan işittiği meânîyi Şeyh-i Ekber'e arz eder. Şeyh-i Ekber tasdîk eder.

İyd-i adhâ'da 650 [1252] târihinde dünyâdan nakl eylemiştir (r.h.).

Baba Kemâl Cendî

Necmüddîn-i Kübrâ huzûrunda tekâmîl ve ikmâl mertebesine vâsıl oldukça, ona bir hırka verip Türkistân diyârında Şemseddîn Müftî nâm ehl-i ilmin Mevlânâ Ahmed nâm bir oğluna bu hırkayı ilbâs ve gereği gibi terbiyesini bî-iltibâs edesin. Mertebelerine irşâd ve ma'rûf erenleri arasında onu a'dâd eylesin. Baba Kemâl, Cend'e gelip etrâfî cüst ve cû ederek, görse oğlancıklar oyna ve bir oğlancık te'eddüb üzere bunların libâsın gözleyip oyunların bakar. Hemen kalkıp Baba önüne selâm verir. Te'eddüple Baba gönlüne girer. Buyurur ki "nice bir gayrile libâsın gözleyeyüz ve siz bizim libâsımız gözleyesiz", deyince Baba derkenâr edip ve meclis-i müftüye bile varip hâl-i i'lâm edecek. Müftü buyurur: "bu oğlancığımız meczûptur. Şâyet hizmeti gereği gibi etmeye ondan necî karındaşı vardır. Müeddeb ve zihn-i münekkah ve mühezzeb Dânişmend Mevlânâ Muhammed nâmiyle nâmidedir. Cân ve dilimiz nûrdîdedir. Onu hizmetine kabûl eyle" deyince, Baba buyurur ki: "ol dahî nasîbiyle behremend olur." Ammâ, şeyhin havâlesiyle [64 a] biz Mevlânâ Ahmed'in hizmetine geldik, diye yolundan ilbâs-ı hırka edip ve tarîkında terbiye eyleyip azcık fırsatla zâtında olan kâbiliyet kemâle erip sıyt-ı kemâlâtı münteşir olup çok kimse sohbetinde terbiye buldular ve kemâle eriştiler. Cümleden biri Bahâuddîn-i Kübrâ makâsid-i âliye'ye urûc-ı vâfik-ı kemâle yûc olup kendi birâderi Dânişmend Mevlânâ terbiyesine onu havâle edip, ol dahî kemâl buldukta, Bahâuddîn dahî kendi oğlu Ebu'l-Fütûh nâm kâbilin terbiyesine

Dânişmend Mevlânâ'yı havâle edip Ebu'l-Fütûh dahî ecsâda rûh olup, Ebu'l-Vefâ-i Harezmi kenef-i terbiyelerinde mertebe-i illiyye'ye vusûl bulup hadîd-ı beşeriyetten merâkî-i melekîyyete duhûl ve urûc eylemiştir. Ki, erbâb-ı tevhîd ve ashâb-ı ezvâk ve mevâcid meşrebiyle temeşrub edip resâil ve eş'ârından bu ma'nâ-yı mübeyyin ve sâir-i hisâlınden ol fahvâ hakkında muayyendir. Cümle-i rubâiyyât ve eş'ârından:

Bedkerdem ve itizâr bed ter ze günâh çün est

Der in özr se da'vâ-i tebâh da'vî-i vücûd ve da'vî-i kudret

[özü kabahatinden büyük olan özürlerde da'vâ-yi tebâh, da'vâ-yı vücûd ve da'vâ-yı kudret vardır]

Ve fî'lillâhi lâ havle ve lâ kuvvete illâ bi'l-lâhi.

Hâce Ebu'l-Vefâ'nin vefâtı 635 [1237]'inde vâki' olmuştur, (r.h.).

Razıyuddîn Alî Lâlâ el- Gaznevî

Şeyh Saîd b. Abdülcelîl el-Lâlâ el-Gaznevî oğludur, ki Şeyh Saîd Hakîm-i Senâî ammisinin oğludur. Ka'be-i şerîfe'ye azmle Şeyh Ebû Ya'kûb-i Hemedânî sohbetine resîde idi. Henüz Necmeddîn-i Kübrâ ol vakt hadîs-i [64 b] şerîf talebi arzusıyla Hemedân'a gelmiş idi. Ol gece Alî Lâlâ vâkıasında görür ki, ta göge varınca bir nerdübân konmuş. Ve nerdebân başında bir kimse oturmuş. Halk birer birer gelip nerdübâna çıkıp ol şahsı ellerin alıp göge çıkarır. Alî Lâlâ'nın dahî elin alıp göge çıkarır. Şahsın ve nâmın bilir. Ba'de'l-vâkıa Alî Lâlâ âlemi geşt ü güzâr eder. Ondan nâm ve nişân bulamaz, ta Türkistân vilâyetinde Şeyh Ahmed Yesevî hizmetine gelip halvette iken Harezmi vilâyetinden bir kimse gelir. Şeyh Ahmed ondan suâl edip, "dervîşlerden kimse var mı?, halk niye meşgüllerdir", derken ol kimse der ki, "bir civân Necmeddîn-i Kübrâ nâmıyla nâmide olup halkın irşâdına meşgûl ve silk-i irâdetine çok kimse duhûl eylemiştir". Alî Lâlâ hemen ki bu sözü işitir halvetten taşra çıkar sefer-i tedârikin göre başlar. Şeyh Ahmed kış geçinip sonra gidesin diye görür. Çâre olmaz.

Maksûdun ararken yüz yirmi pîrden hırka giyip. Lâkin, vefâtından sonra hırkanın yüz on üç mevcûdu bulundu. Çün, maksûduna vâsıl oldu. Aradığın buldu. Ve Ebu'r-Rızâ'nın sohbetinden kendiyeye Resûlullâh (s.a.v.) hazretlerinden emânet tarifıyla bir turuk değmiştir. Mürîdîn terbiyesine iştigâl gösterip Ahmed Curfânî onun yüzünden kemâle misâl bulmuştur.

Rebîü'l-âhirin üçüncü günü 642 [1224] târihinde civâr-ı rahmete vâsıl olmuştur.

Şeyh Seyfüddîn Baherzî (k.s)

[65 a] Şeyh Necmeddîn sohbetinde sâdikâne hizmet ve hâlisâne halvet çekip kenef-i himâyetlerinde kemâl ve rû-yi visâl bulmuştur. Şeyh hizmetine hatâ-i kızların çalan bir yeğâne-i devrâni bir kimse getirmiş idi. Zifâf gecesinde dervîşlerine buyurur ki, “biz bu gece lezzet-i şer‘iyyeye meşgûl olsak gerek, siz dahî riyâzattan el çekip kendi lezzâiz ve huzûrunuza meşgûl olun” diye buyurunca, Seyfüddîn bir güğüm su hazır edip ve Şeyhin halvet-i kapısına hizmete bel bağlayıp durur. Sabâh Şeyh taşra çıktıkta onu görür. Buyurur ki, “ben size ferâğ ve asûde hâl olun demedim mi? Niçin kendiniz bu riyâzat erince bırakmışsınız” deyince, cevâp verir ki: “buyurdunuz ki, herkes kendi lezzet ve huzûruna meşgûl ola. Bu ednâ kıza hizmetin gibi huzûr ve tâpın maslahatı gibi lezîz nesne yoktur”. Şeyh bu kez buyurur: “beşâret olsun sana ki, pâdişâhlar senin rikâbın yanınca rûveyde edeler”. Hem Şeyhin beşâreti sonra mütehakkık olup, öyle vâki‘ olmuştur. Kemâl ehline hizmet, devlet olur. Tezellül yollarında izzet olur. Sakın nâdân izine basma. Sakın kamû hoş göz ve kişi zillet olur. Şeyh hazretleri bir def‘a Seyfüddîn’i erbaîne ik‘âd eder. Def‘a-i sâniyede girer. Erbaînde iken Şeyh halvet kapısına gelir, mübârek parmağıyla halvet kapısın dakk eder ve buyurur ki:

Ey Seyfeddîn menem âşık merâgam saz vâr est

Tû ma‘şûki turâbâ gam [65 b] çe kârest ber hîz birûn ay

[Ey Seyfeddîn, ben (sana) âşığım, gam benim içindir. Sen ma‘şûkumsun, senin gamla ne işin var, çık artık dışarı (yüzünü göster)], diye buyurup elin eline alıp ve halvetten çıkarıp Buhârâ cânibine revâne eder. Bir gün bir dervîşin cenâzesine hâzır olur. “Yâ Şeyh telkîn buyurun” diye Seyfüddîn huzûruna tekîf ederler. Meyyitin önüne ve bu rubâîyi okur:

Ger men gûne-i cümle-i cihân kerdestem

Lutfî tû ümîdest ki kîred destem

Koftî ki bevakt-i acz desteş gîrem

Âciz terâzîn mahâ ki eknûn hestem

[Cümele-i cihânın günâhını işlemiş olsam dahî (günâhıma bakmayarak) lütfunla elimden tut. Dediniz ki, çâresiz (acz) zamânlarda ellerinizden tutarım, bu çâresizlikten daha büyük çâresizlik mi istersiniz.]

658 [1259] târihinde civâr-ı rahmete vâsıl olup Buhârâ'da medfûndur.

Necmüddîn Râzî (r.h.)

Necmeddîn Dâye demekle ma'rûf ve ahvâl-ı seniyye ile mevsûftur. Necmeddîn-i Kübrâ hazretleri onun terbiyesini Necdüddîn Bağdâdî hizmetlerine havâle etmişti. Kemâl bulup keşf-i hakâikte ve şerh-i dakâikte lâ nazîr idi. *Tefsîru Bahru'l-Hakâik* ve *Mirsâdü'l-İbâd* ve *Menârâtü's-Sâirîn* onun te'lifidir. *Mirsâd*'ı te'liften sonra otuz yıldan mütecâviz olup ba'zı hallas ashâbı talebiyle *Menârât*'ı te'lif eylemiştir.

Ve telâmîzi kitâb-ı merkâmun dîbâcesinde böyle telkîb buyurmuşlardır: *"Emmâ ba'd, fekâle Şeyhana ve seyyedina ve mevlânâ el-imâm el-âlim er-rabbânî el-hâfiz muhyi's-sünneti nâsiri's-şerîati sultânü'l-meşâyih ve'l-muhakkıkîn hâdî el-mülûki ve's-selâtini hüccetullâhi ale'l-halki necmü'l-milleti ve'd-dîni Süneydü'l-vakti Ebû Bekr Abdullâh b. Muhammed b. Şâhâveru'l-Esedî er-Râzî."*

Cengîzhân vâkıasında Harezmi'den çıkıp Rûm vilâyetine gidip ittifâk-i Sadreddîn-i Konevî [66 a] ve Celâleddîn Rûmî ile mülâkât oldular. Akşam namazını bile kılip Necmeddîn imâmet eyler, iki rek'atta bile zamm-ı sûrede قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ okur. Hz. Mevlânâ metâyibe tarîkıyla Sadreddîn huzûruna zâhir birin sizin için, birin bizim için okudu, der.

Vefâtı 654 [1256] senesinde vâki' olmuştur. Bağdât'ta Serî-i Sakatî ve Cüneyd-i Bağdâdî kabrında taşra bir mezar vardır, onundur derler, vallâhu a'lem.

Aynuzzemân Cemâleddîn Gîlî (r.h.)

Haylî dânişmend ve yukarıdan fâzıl kimesne idi. Şeyhin sohbetine azîmet evâilinde kitâplarından bir latîf mecmua derceder. Ondan Şeyhin huzûruna revâne olur. Yolda vâkıasında görür ki, Şeyh mütemessil olup piştayi bırak diye emîr eder.

Uyandıktâ fikir eder, ben dünyâdan nesne getirmedim diye. İkinci gece dahî böyle. Üçüncü gece kezâlik emir olunup, bu kez pişte nedir diye sorar. Şeyh buyurur ki, “senin mecmûandır”. Pes, uyandıktâ hemen Ceyhûna ilkâ eder. Şeyhe vâsıl olduktâ, eğer mecmûayı bırakmamış olaydın abes yere yol çekerdin. Evveli erbaîn itmâmında Aynüzzemân diye ona lakab vaz’eder. Tahsîl-i kemâlden sonra Cemâleddîn Kazvîne varır, onda kalır. Şîrâz pâdişâhının hüsn-i irâdeti cihetiyle sâdâttan bir kimse Şeyh huzûrundan bir mektûb pâdişâha iltimâs eder. Ol dahî bir kâğıda “asel vizâziyâne ne” diye yazar. Seyyid azîmet edip [66 b] geldikte, “pâdişâh ic ağrısına mübtelâdır, hammâmıdadır” diye derler. Pes, Seyyid hamâm kapısına varır. Pâdişâh çıktıkta kâğıdı sunar. Okur, yazdığı görünce, Şeyh bizim hâlimiz yüz firâseitiyle bilir. Fi’l-hâl asel istimâl eder. Hoş olur ve Seyyide hilye-i en’âm eyler.

Zikr-i Cemâleddîn Ahmed Cûrfânî (r.h.)

Şeyh Razıyüddîn Alî Lâlâ ashâbındandır. Ve onun şeref-i terbiyesine nisbet kılınan ecnâbındandır. Şeyh Alâuddevle buyurmuştur ki, Ahmed Cûrfânî sülûkünü Ebu’l-Hasan Harakânî sülûküne münâsib buldum. Ve Razıyüddîn Alî Lâlâ’nın torunu Sultânü’l-ârifin Bâyezîd-i Bistâmî tavrına muvâfık buldum. Ve Razıyüddîn Alî Lâlâ epsem olmak ile her ki, Ahmedî pîşrov ittihâz ede. Cüneyd ve Şiblî’den buldukların bulur diye vâsf-ı şerîfin eylemiştir. Ahmed uzlet-i ihtiyâr etmişken Sa’deddîn Hemevî, Curbân’a gelir adam gönderir. Senin için işâretim vardır. Ve Alî Lâlâ gibi ben dahî bir icâzetnâme vermek tedârikin etmişimdir diye da’vet eder etmez cevâb verirken “ben Hakk’a icâzetnâme ile tapmak murâdım değil” diye da’vetin ve teklîfin reddeder.

Bir gün Ahmed Cûrfânî mürîdlerden birin murâkabe etmiş görür başmağın indirip birkaç, birkaç ensesine darb ve buyurur ki, murâkabe ol kimseye lâyıktır ki, bir hafta yemeyip aç kalan dervîş, ayak tapurtusun işidip aceb bana taâmle mi gelir diye hâtırına getirmeye.

669 [1270] târihinde Rebîü’l-evvel [67 a] salhında dünyâdan gitmiştir (r.h.).

Zikr-i Nüreddîn Abdürrahmân Esferânî Kesrakî

Şeyh Ahmed Cûrfânî yektâlarından ve onun ashâb-ı bî hemtâlarındandır. Tâlebeleri teslîk ve müridleri terbiye ve onların vakâyiin keşfte bî- nazîr idi. Şeyh Alâuddevle'nın babası bir gün Alâuddevle huzûruna “evliyâdan kim vardır?”, diye suâl eder. Ol dahî “Şüşter'de Şemseddîn Savcî ve Ebher'de Hâce-i Hâcî ve Yemen'de İbni Acîl'dir ki Ahmed b. Mûsâ b. Acîl'dir ki, ondan günâh sâdir olmamak ve günâha kastetmemek husûsunda bunlar evliyâ mâbeyninde Hz. Yahyâ b. Zekeriyâ (a.s.) mesâbesindedir”. Ve bunlardan gayrı nice kimesneyi zikreder ki evliyâullâhtan oldukların addeder. Bu kez babası buyurur ki, “ya Abdürrahmân Esferânî huzûruna irâdet getirmeğe ihtiyâr edip onları niçin ihtiyâr etmedin?”, diyecek. Cevâb buyurur ki, “benim murâdım semt-i sülûk ve tarîka-i sahîha olup, müsterşid olmaktan gayrı maksûd yok idi. Evliyâullâhı bilmek ve büzürgândan kim vardır diye tecessüs etmek maksûd değildi. Benim sülûkum vaktinde ise Şeyh Abdürrahmân'dan gayrı mürşid-i meslek ve üstâz yok idi. Ona münhasır idi. Bi'l-farz sâirleri vilâyette ondan artık olsa. Lâkin, ol üstâz idi. Eğer bir kimsenin demirciye ihtiyâcı olsa kumcuya varıp maslahatın arz etmek âkıl işi değildir”, diye teveccüh-i latîf eder. Ve Alâuddevle buyurmuştur ki, eğer âhirü'z-zamânda Abdürrahmân hazretlerinin [67 b] vücûdu olmasa, tarîk-i sülûk külliyetle mahvolup eseri kalmazdı. Lâkin, Hak Teâlâ celle ve zikruhu kıyâmete varınca bu tarîk-i müntamis olmamak için bâkî olmasın diler. Bir müceddid elbete zuhûr eder. Şeyh Abdürrahmân sebebiyle dahî zamânında tecdîd vâkî' olup ihyâ-i tarîkat eylemiştir. Ve Alâuddevle buyurmuştur ki, cemâathânede bana bir vakt-i gaybet vâkî' oldu. Ol esnâda İmâm Gazâlî'yi gördüm, başın aşağı eylemiş elinde kalem tutup fikreder. Keyfiyet-i hâlinden suâl eyledim. Cevâb verdi ki, “Simurgu üç sıfatla yazmışımdır. Hâlâ galat ettiğim görürüm” diye. Ben dahî gaybetten âlem-i şahâdete avdet ettiğimde vâkıyı Şeyh Abdürrahmân huzûruna dedim. Ol dahî buyurdu ki, ben Şekân köyünde iken ma'rifetten söz söylemek ziyâde arzu ederdim. Onda bana dahî gaybet vâkî' olup, Hz. Hak bana ol esnâda buyurdu ki, “her hasret ki vardır, İmâm Gazâlî'nin hasretine yetişmez. Zirâ, cenâbıma sülûku tamâm etmeden geldi” diye. Ol hâlde bana gösterildi. Çün gaybetten kendime geldim dilimi bağladım, epsem olmağı san'at edindim. Kendi ve hâlime mesgûl oldum diye cânibinden terakkiye

himmet lüzûmu ve ma'rifet göstermeden kişi kendi özünü saklamak gerek imiş diye. Ol fâide hâsıl olur.

Şeyh Abdürrahmâ'nın vilâdeti 639 [1242] târihinin Şevvâlında vâki' olmuştur. Ve Bağdâtta dünyâdan âhirete nakleyemiştir (r.h.). [68 a]

Zikr-i Ebu'l-Mekârim Ruknüddîn Alâuddevle Ahmed b. Muhammed el-Beyâbânkî (K.S)

“Urve” nâm kitâbın sâhibi ve asılda Simnân mülûkünden'dir. On beş yaşında iken Sultân hizmetine bel bağlayıp a'dâ ile muhârebatın birinde kendiye cezbe yetişip ve Ka'be-i şerîfe ziyâreti arzusu galebe edip avdet edip gelişte 687 [1288] târihinde Şeyh Abdürrahmân Kesrâkî sohbetine Bağdât'ta vâsıl olup ve hizmetinde iki yılda hâsıl olup 689 [1290] târihinde irşâda me'zûn olmuştur. Ba'dehu, 720 [1320] seneden tecâvüzde Sekkâkiyye hânekâhında on altı yıl içinde yüz kırk erbaîn çıkarıp ve sâir-i evkâtında 130 erbaîn çıkarıp tavr-ı beşerden. hâriç hâlile kûşîş ve cünbüşler etmiştir. Yetmiş yedi yıl yaş yaşadıkta Recebin yirmi ikisinde Cuma' gecesinde 736 [6.02.1336] senesi târihinde burc-i ahrâr Sofyâbâd nâm mevzi'de civâr-ı rahmete vâsıl olmuştur.³⁴⁷ Kutb-i zamân İmâdüddîn Abdülvehhâb hazîresinde medfündür. *Nefahât*³⁴⁸ta böyle mezkûrdur.

İmâdüddîn Abdürrahmân Pârsînî

“Urve”de İmâdüddîn Abdürrahmân Pârsînî diye kayd eylemiş. Kendi zamânında ol kutb olduğun ta'yîn eylemiş. Ve onun ardınca Abdullâh Şâmî kutb olmuştur. Ve Resûlullâh (s.a.v.) zamânında Veysel Karanî ammisi Usâm Karanî kutub olduğun tahkîk edip ve Abdullâh Şâmî on dokuzuncu kutb olduğun beyân edip yetmiş [68 b] altı senesinde 716 [1316] târihinde Rebîü'l-âhirinde âhirete naklettiğın zikrelemiştir. Pârsin Kazvîn köylerinden Ebher'e yakın bir teverru' husûsunda lâ-nazîr olduğu zikrolunmuş. Teşerru' bâbında ilmen ve amele bî-hemtâ ve zamânında bî-mânend olduğu mevâzia'-i kesîrede beyân olunmuş. Ve

³⁴⁷ Matlab: Sofyâ'dır (müellifin notu).

“Mezârât-i Evliyâ” yanında teveccühün aslın şerh eylemiş. Ve Şeyh-i Ekber kelimâtı hakkında redd-i sûretin gösterip, lâkin kibir ve teslîm tarîkıyla tevcih ve te’vîl edip kulûb-i zuafâyâ teşvîş vermemek ecli için tasvîb sûretin göstermiştir. Ve ta’mîr-i arâzî ve bilâd-i fazîletin zikredip tahrîbın zararın tahkîk eylemiştir. Hattâ, kâmillik edip terk-i imâretle zühd nâmın ıtlâk edenler şeytâna mütâbiattan gayrı nesne değildir ve dünyevî ve uhrevî husûsta merd-i bî- kâr gibi mürdâr demektir nesne olmaz diye buyurmuştur. Ve ol buyurmuştur ki, *أَوْلِيَّائِي تَحْتَ قَبَائِي*,

[Evliyâm kubbelemin altındadır]³⁴⁹ hadîsinde kubâbî’den murâd sıfat-i beşeriyettir ki, Hak Teâlâ velîsini halka ve kendiye gayb-ı sûretiyle zâhiren gösterip ve *لَا يَعْرِفُهُمْ غَيْرِي* [Onları sâdece Ben tanırım]³⁵⁰ ma’nâsı mâdem ki irâdet nûruyla kimsenin münevver olmaya, ol velî bilmek ihtimâli yok. Bâtin nûruyla bilinir. Zâhiriyle bilinmez demektir. Hüdâ-i Teâlâ’nın tenvîriyle münevver olan kulûb onu bilir ancak. Ve ol buyurmuştur ki, merd-i battâlî bâ-kâr olan devîşler arasında olmağa komak revâ değildir. Bî- kâr yüz kimseyi kârdan alı kor. *عدوى البليد الى الجليد سريقة والجمر يوضع في الرماد فيحمد*

[69 a] Ve ol buyurmuştur ki, “lokma-i helâl dahî olursa gaflet eylenirse cemiyete hâtır hâsıl olmaz. İmdî, lokma a’mâlin tohumdur. Tenâvil olundukta Hakk’ın ni’meti olduğu hâtıra gelip *bismillâh* deyip tenâvül olunacak, ondan hâsıl olan kuvvet cemiyet hâtıra ile hâsıl olur.” Ve *بداية الأولياء هاية الأنبياء* [velâyetin başladığı yer nübüvvetin bittiği yerdir] diye müteârif olan fehvâ, kendi şeyhinden nakleder ki, “enbiyâ’nın şerîatta nihâyeti, evliyânın bidâyeti demektir. Yoksa, tarîkatta nihâyet evliyâ bidâyet enbiyâdır diye tahkiyk buyurmuştur”. *زِرَا، الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ* [bugün size dîninizi ikmâl ettim...],³⁵¹ âhir-i nübüvvette mütehakkık olmuştur. Pes, velî kemâl-i şerîata vâsıl olmayınca velâyet derecesine kadem basmaz. Mekke’de inen şerâyi’le âmil olup, Medîne’de nüzûl eden ahkâmı kosa nâkıs olur. İnkârla olursa neûzübillâh, ve

³⁴⁸ Câmî, Nefahât, s.439.

³⁴⁹ Hucvîrî, Keşfu’l-Mahcûb, s. 70.

³⁵⁰ A.mlf, a.g.e., s. 70.

³⁵¹ Mâide, 5/3.

Resûlullâh (a.s.) hazretlerine cismiyle hâsıl olan mi'râc vefîye rûhuyla olmaz. Ve hem buyurmuştur ki, "enbiyâ alehimü's-selâm halkın gözünü açmak için gelmişlerdir ki, kendi ayıpların ve Hakk'ın kemâlin görelersin. Kendi aczin Hakk'ın kudretin ve kendi zulmün ve Hakk'ın adlin ve kendi cehlin ve Hakk'ın ilmin ve kendi zilletin ve Hakk'ın izzetin ve kendi kulluğun ve Hakk'ın hüdâvendliğin ve kendi fakrın ve Hakk'ın gınâsın ve kendi taksîrin ve Hakk'ın ni'metin ve kendi fenâsın ve Hakk'ın bakâsın görelersin. Ve buna göre noksânı kendinde, kemâlî Hak'ta müşâhede edersin." [69 b] Ve buyurmuştur ki, "enbiyâ (aleyhimü's-selâm) kasten günâha mübâşeretten ma'sûmlardır. Evliyâ günâhı hor tutmaktan mahfûzlardır". Onun için Risâlet-penâh buyurmuştur: ان تغفر اللهم

فاغفرهما و ان عبد لك لا الملة Ve buyurmuştur ki, "bu fakîr-i bî-çâre yanında ondan beter günâh olmaz ki, kişi kendini mukassır ve mücrim tutmaya". Ve "Urvê"de Hz. Hızır ihyâdan olduğun ve asıl ve meşrebin ve mevlidin tahkîk edip zikreylemiş. Ve Abdürrazzâk Kâşânî hilâfına zâhib olmuş.

Lâkin, Hâcî Şa'bân³⁵² nâm merd ki, sıdk ve riâyet-i şer' üzere idi, Dimitrofça'lıdır. Hakîre hikâyet eyledi ki, "şürekâ ile değirmenimiz mahalline çeke dururken Hısârlık nâm mevzi'de suyu gereklinde kaldık. Hâtıra geldi ki, ya Hızır ve İlyâs meded-i mahallidir diye delime cârf oldu. Fi'l-hâl Kaytâs³⁵³ nâm yâveci çıka geldi. Bir değil, bir ve kardeşlik ile şu mahalden çıkaralım diye da'vet ettik. Ol dahî gelip yardım etti. Değirmeni suyu gereklinden halâs eyledik. Yarındası Kaytâs'ı buldum. Allâh râzı ola, dünkü gün tamâm yoldaşlık demende yardım ettin, dediğimde, Nerede, ne mahalde?, diye suâl etti. Ben dahî değirmen hâlini andım. Hayır dün ben filân yerde idim diye haber verdim. Ben dahî ilhâh ettim. Kasem eyledi ki haberim yoktur. Hâcî Şa'bân tahkîk edindim ki, gelen Hızır'dır (a.s.)".

Ve Râcelî Hâcî Yûsuf hikâyet eyledi ki, "bir gün Dimitrofça'da Koca Muslihuddîn [70 a] Şeyhın huzûruna geldim. Buldum ayak üzere durur, ta'zîm ve tevfir cihetiyle bî- mehâbâ hizmetlerine suâl ettim. Ne hâlettir şu giden kimse ile musâhabet edip, kalktım ben ettim ki, ben kimseyi görmedim. Buyurdu ki, şu

³⁵² Matlab: Dimitrofçi'dır (müellifin notu).

kapıya girerken gibi gidene görmedin mi? Hayır diye cevâb verdim. Buyurdu ki, Hızır (a.s.) gelmiş idi, gitti. Sana imdî gözükmedi diye buyurdu (r.h.)”.

Ve bu husûsta meşâyihin ahabârı kadr-i iştirâkle tevâtür mertebesine varmıştır. İllâ hakîr-i pür taksîr hâtırına şu kadar hutûr eder ki, rûh-i şerîfleri mütecessid olup gözükme ihtimâlî vardır ki, kümmelde ol tasarruf muhakkıktır. Şeyh-i Ekber menkıbesinde ve gayrı mevâziada ol makûle ahvâlî mezkûrdur, vallâhu teâlâ a'lem ve Resûlihi.

Lâkin, Alâuddevle hazretleri Hızır (a.s.)³⁵⁴ hakkında zikrelediği ahvâl-i ihyâ havâsındandır ki, Urve'de zikrelemiştir. İzz-i huzûrları tahakkuk etmedikleri husûsu uluvv-i mertebeleriyle şerh ü beyân eylemek ne ihtimâl idi. Ve efrâd-ı mü'minînden vâhidin ahabârı lüzûm-i kabûldur. Şer'-i şerîfe muhâlif dahî değil. Kabûlu akvâ ve evlâdır. Ve inâyet-i Hudâ Teâlâ ümmet-i Muhammed'e olup, onu sebebe muâvenet ve Hz. İsâ (a.s.) dahî onlara muzâheret için ibkâ edip. Rabb-i Kerîm'ine Habîbi hürmetine lütf-i dâimi ve ihsân-i sermedîdir, elhamdülillâhi alâ ni'mâihi ve ş-şükru alâ âlâihi.

Ve müridlerinden çok kimse zuhûr edip, Şeyhin âsitânesi Ka'be-i maksûd ve merkez-i vaz'-i hudûd olmuş idi. Beş yüz bin [70 b] Florilik emlakını kendi tarîkat-ı sûfiler için vakfetmiş idi. Müridlerinin ferîdlerinden Muhammed b. Muhammed el-Edkânî'dir ve Ebu'l-Berekât Takiyüddîn Alî ed-Dostî es-Simnânî'dir ve Şeyh Ubeydullâh Gürcistânî'dir ve Şeyh Ubeydullâh ve Alî Dostî münâsebetinden fehm olunur ki, Ahî Muhammed Dağistânî dahî onun hulefâsındandır.

Muhammed Edkânî

Pîr-i mehîb ve merd-i mutesallib idi. Seksen yaşına varmış idi. Ol buyurmuştur ki, “Resûlullâh (s.a.v.) hazretlerinin عَلَيْهِمُ بِالسَّوَادِ الْأَعْظَمِ [Çoğunluğa (sevâdu'l-a'zam'a) dikkat edin]³⁵⁵ diye buyurduğu kavî-i şerîften murât

³⁵³ Yahyâ Çelebî'nin övey babası ıdı (müellifin notu).

³⁵⁴ Matlab: Hızır (a.s.)'dır (müellifin notu).

³⁵⁵ İbni Mâce, Fiten, 3940; Ahmed, Müsned, Evvelü Müsnedi'l-Kûfiyyîn, 17722.

Kur'ân'dır". Bundan fehm olunur ki, teşerru' tarîkında mecd ve etbâi-i ahâdîs-i şerîfe'de revîş-i müsâid imiş.

778 [1376] târihinde civâr-ı rahmete vâsıl olup İsferyâ'yın a'mâlinden, ya'nî nevâhisinden bir hisârda medfûn olmuştur (r.h.).

Ebu'l-Berekât Alî Dostî

Ahî Muhammed Dağıstânî dervîşlerinden birine samediyet tecellisi olmak ile altı yıl miktarı yemeyip ve içmeyip Şeyh da'vâ-yi rubûbiyyet vartasından halâs idim diye çok ictihâd edip bir vechle yemek yedirmeyip, âhir ol dervîşi Ka'be-i şerîfe götürüp ve Alî Dostî bile olup Medîne-i Münevvere'ye geldiklerinde Resûlullâh (s.a.v.) ravzasından suâl edip, dervîş, "Resûlullâh (s.a.v.) ravzasıdır" diye cevâp verip. Şeyh dahî, eğer onun ümmeti ve benim mürfidim isen onun ettiğin ve benim ettiğim [71 a] ile diye elhâhla Alî Dostî kendi eliyle üç lokma ağzına koyup ve onun üzerine Ka'be-i şerîfe'den olup, Ba'dehu, menâsik tamâm olduktan sonra dervîşlerle berâber yersin hoş ve ellâ sebab-i tard olur, diye ibrâm edince, dervîşlerle berâber olup ol varta'dan halâs olmuş üstâza ihtiyâc bu makûle yerlerde olur.

Çok kimse hılâf-i dîn ve müğâyir-i mezheb-i hakk olan nesne ile tecelliyât esnâsında kalır. Onunla helâk olur. İstidrâc ol yüzden dahî el verir. Dalâletten halâs olmaz. Câhiller dahî onu velâyete hamlederler. Kendileri dahî helâk olurlar. Sâlik-i hakk olanlar sıfât-ı beşeriyyelerin ve vücûdların efnâ edip, ancak vücûd-i Hüdâyı müşâhede eylemek zevkini sülûk-i tahrîre getirirler. Vücûdiyye cehlesi ta'bir ve itlâkatta cür'etler edip ne kabîh ibâretler yazmışlardır. Onu ma'rifet sanırlar. Mücessime ve müşebbihe ve hulûliyye mezhebinden halâs bulmazlar. Neûzübillâh-i teâlâ, bu husûsunda medâr ve fezleke tarîka-i ehl-i sünnet ve cemâattır. Şeri'-i şerîfi itlak eylemek tecvîz ettiğin itlâkı câ'iz. Eşedd-i cehli ma'rifet sanıp türrehâtan ne hâsıl *İhyâ-i Ulûm*'da dahî *Kitâb-i Tevhîd*'de vücûd-i vahdet ma'nâsı tasvîr edip temsîl eylediği veche münâsib değildir. Zîrâ, fehm-i tebâdur etmez illâ vücûd-i mümkinine cüza' itlâkın etmek neûzübillâh min zâlike fe keyfe vücûdiyye yazdığı türrehât ve itlâkât kabâhatından dağlar münsnedi' [71 b] olur. Ehl-i keşfin hâli ızmihlâl ve mahv-ı resmledir. Aklın tavrı ise fikirledir Ve fikir ise resmledir. Hak Teâlâ hazretleri cenâbın fehm ü vehm gelinden tezyîh etmeyince, varta-i teşbîh

ve teccîm'den kimse halâs olmaz. *Ta'likâ-i Fusûs* nâm risâlede bu vartayı def' edecek mertebe Hakk'ın avnıyla tahrîr olunmuştur.

Şi'r:

*Ey ber ter ez hıyâl ü kıyâs ü gomân ü vehm
Ve az herçi goftend, şenîdim ve hândeîm*

*Meclis temâm geşt ü be-pâyân resîd ömr
Mâ hemçünân der evvel-i vasfi tû mânde îm*

[Her hayâl, kıyâs, zann, vehmden ve her söylenenden, duyulandan ve okumalardan a'lâsın. Meclis tamâm oldu, ömürler sona geldi, biz ise hâlâ Seni vasfetmenin başlangıcındayız].

Bir kimse ictihâtta idi. Ba'zı mükâşefât arzedip, her bâre ki def' olunmak cânibine sevkolunurdu hılâfın işlerdi. "Bir gün beni meleklerle bir ettiler. Sana namâz ve oruç tutmak lâzım değildir", dediler. Eyittim ki, be hey derdmend hod melekler şiddet-i ibâdetde fütûr bulmazlar. "Sana felâh yoktur, illâ beş vakit namâzı cemâatla kılıp riâyet-i hudûd-i şer'-i şerîf etmekle olur", denildikçe namâzın terk etti, orûcun aşikâre ekle başladı. Bir dîvâne-i bigâne oldu. Giderek ol hâleti sebeb-i kesb ü kâr eyledi. Velayetler satmağa başladı. Cehle şeytanetini kerâmetle tehaddese başladı. اللهم ارزقنا العفو واعافية في الدين والدنيا والاحرة [Allâhım, bizi dinde, dünyâda ve âhirette avf ve âfiyetle rızıklandır].

Alâuddevle hazretleri bir gün buyurdu ki: "mâdâm sâlik tecellîde sûret-i idrâk ede, ona tecellî-i sûrî derler. Ol sûretten Hak Teâlâ hazretlerin tenzîh etmek gerektir. Ammâ, Hakk'ın tecellîsi onu bilmek gerek. Nitekim, Hz. Mûsâ (a.s.) şecereden إِنِّي أَنَا اللَّهُ [Bil ki, ben Allâh'ım]³⁵⁶ kelâmın işitti. Her kim şecere Hak'tır derse, ona küfür lâzım gelir. [72 a] Ve her kim, ol söz Hakk'ın değildir derse, ona dahî küfür lâzım gelir. Tecellî-i sûrî bu nev'ile i'tikâd etmek gerektir".

Şeyh Alî Dostî ol mecliste hâzır idi. Pes, Şeyh buyurdu ki: bu yıl Alî Dostî'nin vâkıyası bana hoş geldi ki, dervîşlerin I'tâd-ı sebâtı cihetiyle derim ki, Hak Teâlâ bu yıl ona küllî mevcûdât sûretinde tecellî eyledi. Hak Teâlâ hazretleri onun dili üzerine ol onda verdiği lafızla, Hak hazretlerin tesbîh ü suverden tenzîh eyledi.

³⁵⁶ Kasas, 28/30.

Hak Teâlâ hazretleri kendiden sordu ki, “Beni gördün mü?” Alî Dostî dedi ki: “yok yâ Rabb”. “Ya bu gördüğün ne idi?”, deyince. “Âsâr ü ef’âl ve suver-i sıfâtımız. Lâkin, Sen cümleden münezzehsin yâ Rabb”, dedi. Hak Teâlâ hazretleri bu sözde onu setâyîş edip, sözünden râzı olmuştur.

Şeyh Abdullâh Gürcistânî

Gürcistân köylerinden bir köyendir. Babası vefât edip, kendi küçük kalır. Ba‘dehu, anası bir kimseye varır. Babalığı nâ-şâyesteliğinden karâra mecâl kalmaz. Bir çeşme yanında bir azîm ağaç var imiş. Onda varıp yapraklar arasına ihtifâ edip dururken, bir bölük dervîşler gelirken suya uğrarlar. Eklenip dinlenirken Abdullâh’ı görürler. Rıfk ve lütfle söylerler. Onlara enip yanlarınca gider tâ Semnân’a. Şeyh Alâuddevle hânekâhına gelirler. Şeyh nûr-ı firâsetle kâbil olduğun müşâhede eder. Dervîşler getirip gitmişlerken geri ardlarınca adamlar gönderir. Abdullâh’ı münâzia-i kesîreden sonra döndürür, terbiyesine meşgûl ve baba oğul hakkında ettiği himmeti mebzûl eyleyip, [72 b] makâmât-ı âliye’ye ve derecât-i refîaya îsâl eyler. Babsı gittiğinin avz-ı ezâf-i muzâaf hayretle zuhûr eder ki, onun hakkında hüsn-i iltifât ve tamâm-ı ihtimâm eylediği vech üzere ma’lûm değildir ki gayrı hakkında etmiş ola. Hatta, rubâiyatında bile himmetin izhâr edip, ona muhâtabetle ayibten iş’âr eylemiştir. Mertebe-i irşâda ve derece-i tekmîle vâsıl oldukta, Tûs’a onu havâle edip onda tâliblerin irşâdına iştigâl gösterip, terbiye-i mürîdin ederken, sultân-ı vakt ba‘zı ‘adâ ile muhârebe eylemeğe yüz göstermekle Şeyhin bile götürmeğe istid’â eder. Hikmet-i Hudâ Şeyh’e şehâdet mertebesi nasîb olur. Cesed-i mübârekin Tûs’a nakledip, onda defnolunur (r.h.).

Baba Mahmûd Tûsî (r.h.)

Şeyh Abdullâh mezbûrun mürîdlerinden ve onun yegâne olan ferîdlerindedir. Bir defa’ Şeyh erbaîne haylî dervîş ik’âd edip çile çekerlerken hâdim-i hânekâh olan dervîşe tenbih eder ki: “bu gece iki dervîşe kavî vârid yetişse gerek. Gaflet etmeyesiz, halvetten taşra gitmesinler. Beyhûdelik etmesinler”. Hâdim hâzırbaş olup, tevakkuf ederken, hemen Baba Mahmûd na’râ urup ve feryâd edip, halvetten taşra geldi. Bir dervîş dahî ona Hindu İlyâs derlerdi, ol dahî kezâlik,

Baba Mahmûd ardınca sıçradı, ardlarına düştü. Hindu İlyâs'ı tuttu. Baba Mahmûd dağlara düştü. Hüsn-i terbiye ile Hindu İlyâs bir mikdâr yerine geldi. Ve Baba Mahmûd meczûb u mağlûp [73 a] kalıp kerâmât u havârik-i âdât zuhûr edip, ömrü onun üzerine murûr eyledi (r.h.).

Ahî Alî Kıtlıkşâh (r.h.)

Bunlar dahî Abdullâh Gürcistânî müridlerindedir. Ol saâdet-i mâyesinin feridlerindedir. Hüsn-i terbiye ile mertebe-i kemâle ve adâb-ı sûfiyye ile derece-i tekmîle vâsıl olup, yegâne-i akrân iken, Şeyh Abdullâh'ı pâdişâh-i vakt askeriyle gitmesine istid'â edince haber verip, biz saâdet-i şahâdetle mes'ûd olmak işareti var. Bizden sonra bizim yerimize Ahî Alî'yi mürşid bilesiz. Ve onu benim halîfem kılasız. Sefere bile gitmişti. Hz. Şeyh'e şahâdet mukarrer olacak Şeyhin vasiyeti üzere makâm-ı irşâdda câygir olup çok kimesne matlabına destegîr olur (r.h.).

Şeyh Hâfız Bahâuddîn Ömer Eberdehî (r.h.)

Bu kâmil, Ahî Alî terbiyesiyle makâm-ı irşâda vâsıl olmuştur. Babasından yetim kalmışken akrabası terziliğe sipâriş ederler. Meğer Mevlânâ Razıyüddîn Alî Mâyânî ki, Abdullâh Gürcistânî müridlerinden ve Eberde nâm mevzi'de Hz. Hızır'le sohbetdâr olan serverlerdendir. Bir gün suâl eder ki: “Oğul Ömer kandadır”?, cevâb verirler ki: “*Pîş-i derziyân est*” [Terzi yanındadır]. Mevlânâ buyurur ki: “*her ki der pîş-i derziyân bâşed*” [terzinin yanında olanı getirin]. Fi'l-hâl Mevlânâ taleb edip, yanınca Tûs'a götürüp bir hâfız-i kelâmullâh olan üstâza sipâriş eder. Şeyh Hâfız riâyet-i cihetiyle Hâfız'ı Eberde'he sonra götürüp Bahâuddîn Ömer dahî hâfız-i Kur'ân olduktan sonra gönlüne dâiye-i süluk galebe edip. Lâkin, [73 b] müteredit olup, Nişâbûr'da Şemseddîn Halîfe nâm azîz meşhûr âlim olup ve Şeyh Ahî Alî, Dihî Vîrânî nâm köyde uzletnişîn olup ve nâmdâr-ı meşâyih'e dil ü dîde tutup, fikir dryâsına dalıp, dâiye esnâsında iken bir azîm pâk ü pâkizî cemâathâne görüp ve onun önünde bir revâk ve ol revâkta bir perde tutulmuş. Ol cemâathâne cemâatıyla memlû ve revâk azîmü'ş- şân, ekâbir-i meşâyihle Şemseddîn Nişâbûrî revâk kenarında oturmuş. Ve cemâathâne ortasında bir tâc asılı durur. Şemseddîn buyurdu ki, “bu tâc her kimin başına olursa onun

terbiyesi bana havâle olunmuştur”, deyip. Çok kimse ol cemâattan imtihân ettiler. Kimse başına olmadı. Bahâuddîn dahî bir küşede dururken, Şemseddîn: “oğul gel sen dahî tecrübe eyle”, deyince, Bahâuddîn eyler. Ve yürüdükte, perde harekete gelir. Ardından heybetli bir şahıs ileri gelip ve Bahâuddîn elinden alıp, Ahî Alî yanına el tutup bu tıfla şîr ver deyip. Bu heybetten ol dahî üyanıp inâyet-i Bârî kime sevk ettiği ma’lûm olup, mülâzemet ihrâmın bağlayıp huzûruna vâsıl oldukça, şîr için dir geldin, diye. Vâkıa-i hâle remz edip, dest-i bîat ona müyesser olup, telkîn ondan mukadder olduğu zuhûr bulup, hizmetlerinde ma’rifet ü hakikat ve tekmîl-i tarîkat, Bahâuddîn’in kâbiliyetinde zuhûr bulmuştur. Ve Şeyhü’l-İslâm-ı Bağdâd, Nûreddîn Abdürrahmân sohbeti ve hayır duâsı bereketi hakkında mutahakkık [74 a] olup, onunla dahî şeref bulmuştur.

Alâuddevle’nin üstâdı olan Nûreddîn Abdürrahmân hem oğludur ve hem tarîkatta halîfesidir. Meğer, Bahâuddîn Ka’be-i şerîfe’ye giderken İsfirâyenî bana eylediği hânekâh’a konar. Ol sebeble Şeyh Abdürrahmân ısmarlar ki, çün Ravza-i mutahhare şerefiyle müşerref olasız, ben niyâzmend olduğum arzedip, bu ibâretle de ki, ümmetin âsilerinden bir âsî Pîr Abdürrahmân Bağdâdî duâ merâsimin hâk-i pâk îsâl eder. Pes, Bahâuddîn şurût-i ziyâretle müşerref oldukça, Şeyh Abdürrahmân huzûrunun emânetin ol ibâretle ta’bîr edip, îsâl-i Risâlet-penâh huzûrunu müşâhede eder ki, kaşların çâtar ve buyurur ki: “ol tevâzu’dan öyledir. Ammâ, ol benim ekâbir-i ümmetimdendir”, diye. Ol dahî ve bu dahî ol hazretten kemâl-ı şeref bulurlar. Gelip Abdürrahmân’a hâlî diyecek. Hak’a şükredip Bahâuddîn’e azîm teveccühle duâ-i hayr eylemiştir.

Kezâlik, Şeyh Muhammed Hâlid rûhâniyyetinden ve Hâce Abdürrahmân Gehvâger himmetinden ve Razıyüddîn Alî Mâyânî sohbetinden şeref bulmuştur. Sebebi dahî bu ki, ol vilâyette azîm vebâ olup herkes kendinden ümît kesmiş idi. Razıyüddîn, Mâyânî köyünden Eberdeh’e gelip ve Bahâuddîn’i yanına alıp def’-i vebâ için Şeyh Muhammed Hâlid merkadında hatm-ı şerîf okunmak emrolundu ki, merkad-ı şerîfi Escîl köyünde idi. Hâce Abdürrahmân ise, mahbûbân-ı Hak ve meczûbân mutahakkık olanlardan olup. [74 b] Ve Şeyh Muhammed’in merkad-ı kapısında bir taştâ makâm u me’vâ tutup. Lâkin, ağır sözler deyip ve bî-huzûr olacak yüzler gösterip, ihtimâldir ki, Razıyüddîn’in hilâfına sâlik olup, belki vebânın ezdiyâ’dan isteyip. Razıyüddîn müteşerri’ ve azîmü’ş-şân olduğu cihetle bir bî-huzûrluk ola diye. Bahâuddîn azîm teşvîş yeyip, lâkin izhâr etmez. Şeyhle

bile gidip Escîl'e karîb olduklarında, köy halkı bunları karşılarlar. Bahâuddîn köylü Hâce Abdürrahmân'dan suâl eder. Cevâp verirler ki, taş üzerinden kalktı ve Berât değirmeninin bir karabucâğına muhtefî oldu. Dedi ki, bir koç geliyor, ben onun sürüsüne harîf olmadım diye gitti. Bu kez merkad-ı münevver ziyâretine gelip, köy halkı dahî cem'olup dururlarken, Emîr Alî Beyin ki, oranın hâkimi idi. Hâce Abdürrahmân'ın mu'tekîdlerinden ve serâfkend-i mürîdlerinden olup, ol vakt meğer oraya Hâce'ye geldiğın gördüklerinde, Raziüddîn huzûruna derler ki, şimdi yerinde onu bulmayınca cümlemize bî-huzûr olur. Onun gitmesin bizim san'ımıza hamleder, diye arzettiklerinde, Raziüddîn değirmene teveccüh eder. Buyurur ki, konuk olanları böyle mi tutarlar, deyince Hâce karanûden karşı gelir, bir birinden derâgûş eder. Ve Hâce Raziüddîn'in kulağına bir nesne der. Fi'l-hâl Raziüddîn ağlar. Bir müddet ayak üzere kalırlar. Köy halkı Emîr Alî Beyin size muntazırdır, deyince hemen Hâce taşraya çıkıp, be hey moğolcuk [75 a] azîz kanağım vardır, yürü deyince hemen Alî Bey'ine gider. Ardınca çağırır, be hey moğolcuk yorta yorta yürü git deyince, ta gözden kaybolunca yortum edip. Şeyh Hâfız dahî Hâce'nin hâlî bir türlü dahî olmadan Raziüddîn huzûruna ben bir günde hatim ederin, diye isti'câl eder. Raziüddîn buyurur ki, üç günde hatm olunmağa buyurulmuştur. Ol dahî hatmı şurû' edip okurken, Hâce Abdürrahmân semtine başlayıp söze ve kelimâta başladıkta, Raziüddîn üzerine haykırıp ve sus edip, üç gunedek Kur'ân-ı Şerîf hatm olunca sâmit ve sâkit olup. Ve ba'de'l-firâğ duâ olunup ve Şeyh Hâce vedâ' edip gider. Hak Teâlâ mahz-ı re'fet ve rahmetiyle ol beliyeye-i azîme def' ü ref' eder ve elhamdülillâh.

Mevlânâ Fahreddîn Loristânî (r.h.)

Ulûm-i zâhire iştigâlinde iken gönlünde dâiye-i sülk-i tarîkat-ı meşâyih karâr tutup, Mısır medreselerinden birinde iken, mutâlaa esnâsında beşeriyet cihetiyle bir kelâl gelip, hâtır açılmak ecli için hücreden taşra kadem basıp seyrederken, dâiye-i sulûk-i tarîkat hâtıra hutûr edip. Âhir-i cümle varmadan çıkmak çün murâddır hemân etmek. Günü bir gündür diye cümle kitâpların hücrelerine koyup Mısır'da Şeyh Şâdullâh nâm azîzin hizmetine yüz urup ki, Mısır'da irşâda meşgûl meşâyihden idi. Mâdem ki, sıhhatta oldu onun peyvend-i sohbetinde behre-mend olmak üzere idi. Hemen ki, gitti Tûs vilâyetinde İmâm

Gazâlî [75 b] evlâdından Şeyh Muhyiddîn azîze teveccüh etti. Lâkin, ümîd-i purî onda hâsıl olmadı. Ondan da Vîrânî nâm karyede, Ahî Alî Kıtıakşâh oğullarına yonuldu. Onda dahî murâdın bulmadı. Gitmek tedârîki esnâsında Ahî Alî oğulları buyurdular ki, bizim pederimiz dervîşlerinden Eberde nâm karyede Şeyh Hâfız vardır. Ona varsanız olur. Şâyet, murâd vusûl-i husûl bula. Fikir eder ki, Muhyiddîn, Horâsân şeyhi bunlar ise Şeyhzâdelere, dervîş nice etsin neylesin, diye behre-i tarîkattan ümîdin ref'edip. Ammâ, ihtiyât cihetiyle Eberde'he teveccüh edip. Şeyh Hâfız meğer bir mühimmiyle âhir gitmiş imiş. Bunun geldiğinden fevr-i firâsetle âgâh olup, azîz mihmânımız geldi diye mühimmi olmadan dönüp geldikte, bu meşhûr mısra-i evvel mülâkatta okur:

Yâr derhâne vü mâgerd-i cihân ger dîdim

[Yâr evdedir, biz ise cihânda onun peşindeyiz]

Elhâsıl, aralarında hâlisane sohbetler ve meâ nice erbaînler çıkarıp, terbiye hulûsuyla behre bulur. Ba'dehu, Şeyh Hâfız dahî vefât edip âhirete nakledince, Mevlânâ Fahreddîn, Câm vilâyetin teşrîf edip, Şeyhu'l-İslâm Ahmed'in terbiye-i mutahharelerinde erbaîne girip, Câm meşâyihinden kimseye ol kadar ihlâs u i'tikâd etmemiş idi. Ve ol buyurmuştur ki, Şeyh Ahmed'in kendi evlâdına iltifât-i azîmi olup. Hattâ, evlâdından Hâce Muhammed Halvetî ki, zâhirî iken perîşândır. Ona dahî iltifât-i azîmdir. Herât ulemâsının sulehâsından bir kimse bîat ve irâdet cihetiyle hizmet-i şerîflerine gelip, [76 a] hâlin arzedecek. Ehlin yanında olmak gereksin, diye cevâp verip. Ol kimse ziyâde-i cidd ü ihtimâm gösterir. Çâre olmaz. Bî-bahre oyuna gelip karâr edecek civâr-ı rahmete vâsıl olur. Meğer, Şeyhin tenbîhi bu imiş.

Mevlânâ Câmî hazretleri buyurur ki: "ben dahî küçük iken Harcerd Câm'da babam evelerinden birinde azîz merkûm nüzûl edip. Ol takrîrle ben dahî nazar-ı şerîflerine varıp, beni dizi yanına alıp havâda parmağıyla ba'zı esmâ Ömer, Alî gibi yazıp bana sorar idi. Ben dahî resmine de düşüp, deyiverirdim. Tebessüm edip bana taaccüb ederdi. Ol lütf ü şefkat benim gönlümde muhabbet tohmün ekip, ol vakitten bir ve bu tâifenin irâdet-i semtinde olup, yevmen fe yevmin olmâya gönlümde ezdiyâdda olup. Ümîdim budur ki, onların muhabbetiyle ömür sürüp ve onların muhabbeti üzere âhir emrim görüp. Ve onların zümresinde haşır olam", diye bu azîzin menkıbesinde şeref-i sohbetlerin sülûk-i tahrîre getirmiş (r.h.).

Ba'dehu, 800 [1397] sene târihinde haremeyn-i şerîfeyn ziyâretine varıp. Ve ondan Mısır'a gidip, onda civâr-ı rahmete vâsıl olup, İmâm Şâfiî kabrine yakîn Karâfe nâm mevzi'de Seyyidî Fahreddîn kabrı demekle merkad-ı şerîfî şöhet bulmuştur.

Zikr-i Şâh Alî Ferâhî (r.h.)

Bu azîz Şeyh Alâuddevle Semnânî mürîdlerindedir. Fere nâm mevzi'in hâkimi babası imiş. Pîr olduktan sonra, kendisi ehl-i hüküm olmadan ferâgat [76 b] edip, pâdişâh-ı vakt olanın ordusuna oğlu Alî'yi gönderip ki, hükûmet menşûrunu kendi nâmına edip, gel diye gönderecek. Yolda kuttâ-i tarîk bunlara taarruz edip olancasın karîb ve Şâh Alî yaralanıp beyhûde yere düşüp, küşteler arasında kalır. Bu hâlet Alâuddevle'nin kalb-i pür- nûrlarına münkeşif olup, dervîşler üç def'a gelip kimseyi diri bulmayıp âhir ziyâde tecessüs ve tefehhüs ile Şâh Alî mezbûr diri bulunup, hânekâh-ı Şeyhe getirilip, tîmâr olunup hoş olunduktan sonra, Şeyhe dilersen maslahatın ecli için Pâdişâha yürer, dilersen baban hizmetine var, diye tahyîr edicek. Şâh Alî buyurur ki, benim murâdım cenâbından ayrı ve hizmetinden münfek olmamaktır. Lâkin, pederlerine varıp ve sülk-i tarîkat için istîndân edip babası dahî sağlığına şükürler edip ve me'mûluna müsâade edip izin verdikten sonra, Şeyhin hüsn-i terbiyesine resîde ve onun eser-i kemâlî kendiye nûrdîde olup, Hak Teâlâ hazretlerinin evliyâsı zümresinden addolunup, zamânında bî-mânend ve seyr ü sülûkünde behre-mend oldu (r.h.).

Şeyh Muhammed Şâh-ı Ferâhî

Şâh Alî Ferâhî mürîdidir. Ol bî- hemtâ'nın yegâne şâkirdidir. Sâhib-i keşf ü ilhâm ve riâyet-i tarîkat sâdıkında ihtimâm edenlerden idi. Ka'be-i şerîfe şerrefehallâhu arzûsun edip, âhir ömründe azm-i râh-ı hacc edip, Hürmüz yolunda Menûcân nâm mahalle geldikte hasta olup ve ömrü onda âhir olup, [77 a] civâr-ı rahmete vâsıl olup, onda medfûndur.

Ol yolda giderken, bir şehrin harâbâtı var idi. Oraya geldikte murâkabe ile oturup istiğrâkta iken, hemen bir na'ra urar ve sayha-i azîm eder. Ulemâdan biri hemrâhı idi. Onun sebebinden suâl eder. Buyurur ki, "bu şehrin harâbâtı bana

keşfoldu. Gāyette cemîleveşi gördüm ki, nazîri yok. Dedim ki: “yâ Rabb, bana onu bağışla”! Sırrına onun verdiler ki: “niçin demedin beni ona bağışla”. Vez evvel zen hemen ol vakitte tevfik-i tevbe bulur.

Şeyh Bahâuddîn Ömer (k.s.)

Bu azîz Muhammed Şâh-ı Ferâhî'nin hemşîre-zâdesi ve kenef-i terbiyelerinde kemâl bulan mürîd-i dildâdesidir. Câmî hazretleri buyurur ki: “ba'zı ekâbir-i tarîkattan mesmû'mdur ki, silsile-i âlâiyye'de ma'lûm değil, ona mânend ola. Ve onun ictimâh u ihtimâmına vâsıl olmuş. Bulana sofrasında iken, meczûb ve pîrân-i tarîkat nazarında mahbûb idi. Âsâr-ı cezbe galebesi sebebiyle namâz edâ etmek esnâsında kimseyi yanında korlardı. A'dâd-ı rek'âta ve edâ-yı salâta âgâh ederdi. Bu tâifenin evâil-i hâlinde maksûdunu bulmamak taattaşî gâyetinden ve sultân taleb savletinden ki, bu tâifeye vâki' olur.

Tapusu ve Şeyhi Muhammed Şâh'a maksûdun bulmadığından söz deyip. Ve şevk-i âsârından teşvîş yeyip, zebân açtıktan Muhammed Şâh bu beyti kendiye okur:

Beyt:

Eğer nâled kesi nâled ki yârî der sefer dâred

Tû bârî ez çi mî nâlî ki yârî der begal dârî

[Sevgilin kollarında olduğu hâlde niye şikâyet edersin. Şikâyet enenin sevgisi geçicidir.]

Ki, talebi ve şevk-i saâdet [77 b] mâyesı olduğun iş'âr ve maksûdunda olduğun ızhâr eder. Âdeti bu idi, mescide ve câmia hâzır olduğunda hükkâma ve onların hâssına Müslümânların mühimmât-ı kinâyeti husûsunda söz söyleyip, mescide ekser-i evkâtı onunla güzerân ederdi. Mahremlerinden bir azîz suâl eder ki: “mescitte bu sözler ve bu takayyütler hilâf-ı sumt ve sükût nedir”?, deyecek. Buyurmuş ki: “eğer hâmûş otursam, maktûb müstehlek ve müstağrak olduğumdan cümle havvâsım hâssasından kalıp ne gözüm görebildi ve ne de kulağım işiti”. Bir gün bir dervîş tulû-i eftâb vaktinde izzü huzûrlarına gelir. Görse ki, murâkabeye varıp başını dizine komuş, nâgâh başını kaldırır. Buyurur ki, “hiç kâbil midir ki, sabâh namâzından bu ana dek bir kimse Hak Teâlâ hazretlerine elli bin yıllık tâat ü ibâdet eyleye. Bundan ma'lûm oldu ki, ona nisbetle bast zamân vâki' olup ona elli

bin yıl gösterilip, onu Hak tâatında sarf eylemiş ola. Bu ma'nâdan azîz vakt olanlar buyurmuşlardır ki:

Ân derâza vü kûtehî der cism-i hâst

Ân derâz vü kûtehî der cân kucâst

Ân derâz vü kûteh evsâf-ı tenest

Refetn-i ervâh, diğêr refitenest

[Hani rûhun uzunkuğu ve kısalığı. Uzunluk ve kısalık bedenın vasıflarındandır. Rûhların gidiş başka bir gidiş şeklidir.]

Ve âdet ve de'bi sâimü'd-dehr olmak idi. Hizmet-i mahdûm Mevlânâ Sa'deddîn Kâşgarî (r.h.) nakl buyurur ki, Mekke-i Mûkerreme beyâbânında vücûd-i şerîflerine âlâm-ı cismâniye âriz olup, hasta olduğunda nakleder ki, vakt eyledin ki, iftâr eyleye çâre olmadı. [78 a] Bir gün gördüm ki, ehl-i gaybdan bir cemâat mahzası yanına uğradı. İçeri girmediler, geçtiler. Mevlânâ buyurur ki, bu sır serbesteyi ona dedim. Buyurudu: "kutb cemâatıyla uğradı, lâkin ayağım uzatmış idim. Onu gördüklerinde geçtiler. Pes, ayağım çektim, onlar dahî dönüp yanına geldiler ve fâtiha-i şerîfi okudular". Hizmet-i Mevlânâ buyurur ki, hemen ol gün hoş oldu, savmini iftâra ihtiyâc olmadı. Câmî hazretleri buyurur ki, bu beyti hâtıramdadır ki ba'zı ashâbını devâm-ı teveccühe ve matlûb-i hakîkî ikbâline terğib edip okurdu:

Delârâmî ki dârî dil derû ben diğêr

Çeşm ez hemme-i âlem furî bend

[kalbinin sevgiline bir bağlantısı varsa, başka şeylere (âlemlere) gözünü kapat (bakma)].

857 [1453] Rebîanın sulhunda civâr-ı rahmete vâsıl olup, ferzend-i büzürgvârı ve sâiri ashâbı Çekâra karyesinde, Cifr nâm mevzi'de, ki nice eyyâm idi onda otururdu. Mezârın onda kazmağa mübâşeret etmişlerken, Sultân-ı şehîr kurbunda medfûn olmasın, isti'dâ edip onlar dahî kabûl edip ve Sultân namâzına hâzır olup, ondan cenâzesin bizzât omuzuna alıp Hile yere götürüp, şehrin îdgâhı kurbunda denf olunup. Ba'dehu, Sultân-ı vakt üstüne âlî imâret ve meşhed-i bâlâ rutbet binâ edip, merkad-ı münîrleri ziyâret olunup, a'lâ ve ednâ onunla teberrük eder (r.h.).

Menkıbe-i Şeyhanâ ve Mevlânâ Alî Efendi

El-merhûm şerîat bostânın bülbülü, tarîkat ravzasının külli hatıra-i kudsün dâire-i âsitâneyi onun [78 b] zâyiri Şeyhanâ ve Mevlânâ ve A'lânâ Alî Ef. (r.h.).

Bu azîzin hisâl-ı hamîdesi çok idi. Ve zamânında zühd ü ibâdet ve salâhında nazîri yok idi. Şer'-i Ahmedî ile ârâsta bed' ü dalâletten ictinâ bile pîrâste evkât-ı hamsede sâhib-i tertîb ve cemî'-i hâlde vakûr ve edîb ve mübârek ü metâbi'-i habîbpezîr idi. İbtidâ-i hâlinde hatm-ı Kur'ân-ı Şerîf ettikte, kalb-ı mutahharına lâyah olur ki, Resûlullâh (s.a.v.) rûhu için hatm-ı şerîf ederin, diye mübâşir olup. Hatım eyledikten sonra, vâkıasında cemâl-ı nübüvvetle müşerref olup kalb-ı şerîfine mâye-i kâbiliyyet ilkâ olduğu ve işâret olunup, Şeyhin dâmingîri olacağı remz olunup ba'zı alâyim birle i'lâm olunur. Hem öyle vâki' olur.

Bu hakîr, hîn tahrîrde sebeb-i nisbet ve dâiye-i muhabbet ve irâdet-i şerîf hâllerin bildiğimiz cihetle halef olan meşâyih üzere zikr-i şerîflerin takdîm edip. Lâkin, hâtıra olundu ki, halkı insâfa hamletmezler. Ve benim bildiğim yere gitmezler. Belki ca'li takdîm-i mahz-ı tezlîl ve mustahakları te'hîr, tagyîr ve tebdîl makûlesi olup, bu vech üzere ta'n ve teşî'leri fehm olunup. Lâcerem, müşkilküşâ-i cemî'-i âlem Kur'ân-ı Şerîfi Muharreme tevessül edip. Bu emrde Hakk'a teveccühle tefâ'ul ettim. Bu âyet-i kerîme geldi ki: وَإِنَّ لَدُنْهُ عِلْمَ لِمَا عَلَّمْنَاهُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

[...Şüphesiz o, ilmin sâhibiydi, çünkü ona biz öğretmiştik. Fakat

insânların çoğu bilmezler].³⁵⁷ Pes, bundan bu emrde istihkâk-ı ciheti ma'lûm. Ve inşâallâhi teâlâ uluvv-i derecâtı [79 a] mefhûm oldu. Nefs-i emrde merhûm izhâr-ı acz ve kasr-i nefis cânibine nâzır olup, tıfl-ı ebcedhân mesâbesinde kendiyi add addedip. Lâkin, bildiğiyle amelde zamânında ondan a'lâ kimesne görülmemiştir. Merhûmun zâtında ve dervîşlerinde acâip ahvâl zuhûr ederdi. Lâkin, avâm âdeti üzere ecredip, hayde ve menzilede vaz' olunmak mertebeden hiç addetmezdi. Setr-i hâlde ve kitm-i taânîk kemâlde ihtimâm edip gösterişten ârî ve iddia mahallinde tavrişten biri idi. Ve gazâ ve hacc ve hizmet-i tezzîn ve imâmet ü hitâbet fezâyiliyle mevsûf ve sehâ ve cûd ve ahlâk-i hamîde hisâliyle ma'rûf idi. Nice yıllar gazâda saî edip, azîzi olan Şeyh Mahmûd nâm merd-i kâmil sohbetiyle kemâl

³⁵⁷ Yûsuf, 12/68.

bulup. Ba'dehu, tezzîn ve imâmet ü hitâbet ile tesettür edip. Ve murâbit fi sebîlillâh olmak ile kendiyi avâmdan gösterip, nice yıllar cidd ü saî ve istikâmette küşîş edip.

Merhûm Gazî Hasan Paşa, Seçân altında ettiği gazâ-i azîm ki, serhatlarda meşhûrdur. Mezkûr olan Efendi hareket ve cümbüşe bâdî olup, gazzâtın gayrete gelmesine bâis olmuştur. Tafsîle muhtâcdır, deyince çetelerle âşup yürütüp, sebab-i yağmâ ve târâc olmuştur. Ol vakt sulehânın nazarı serhad-ı İslâm'da idi. Zîrâ, telvîsât-i mezâlim ile mülevves olmamış idi. Nitekim, ibtidâ-i Devlet-i Osmâniye'de Arap ve Acem'de velâyete kadem basmış ve ulûm-i zâhirede hatt ü âferîn almış [79 b] her kanda ki, bir kâmil kimse var idi ise, Osmânî memleketine akıp gelirlerdi. Hak Teâlâ her vechle onlara kuvvet ü fırsat verirdi. Ammâ, hemen ki, tarzı bozdular rüşvetle ve mezâlimle reâyâ elinde olan mâlî süzdüler, gelmeden i'râz eylediler. Ve himmet ü inâyette igmâz eylediler. Ammâ, mâl-ı rüşvet dediğim câhil ve Hak'tan korkmaz vezîrler çok nesneye ruhsat verdiler. Dîn bilmez defterdârlara irhâyı inân ettiler. Münâsib hedâyâ nâmıyla, mâl alır oldular. Mustehakk ü nâ-mustehakk bakılmaz oldu. Ve tîmârlar satılmasına kapı açtılar. Kanda bir ber dînbeği var ise, bir derleğe ve bir tîmâra sarmıştı. Zîrâ, verdiği akça iki yılda çıkar. Kalanın müftünden zabteder. Bu iki ma'nâ ise, cemî'-i nâsa hiyânettir hadîs-i şerîf mücibiyle ve akl-ı muktezâsınca. Pes, gâzilere riâyete olunmaz oldu. Kimi çifteci kimi keseci oldu. Yararlar nâmdâr olmaz oldu. Kezâlik, bu sebeble ulemâ ilme çalışmaz oldu. Süfehâ akça ile menseb alır oldular. Mülâzimlerden verdiklerin tahsîle başladılar. Nice dîne bakmaz kimesne, kâdı oldular. Cemî-i âlemi fesâda verdiler. Ulemâ nâmına olanlar da, bu vazî' çok gördüler. Câhil vezîrler helâl, diye rüşveti alır oldular. Ağâlara te'sîr etti. İçre ve taşrası dahî bir oldu. Fesâd sâatının çerhleri kuruldu. Yeriyle salâh nâmeleri turladı. Defterdârlar dahî, emânetleri iltizâmla verir oldular. Nefaa vardır diye Pâdişâhın aklın uğurlamağa zafer [80 a] buldular. Dînsiz âmiller ise, reâyâ hakkında merhamet etmek öğüdün selâmet ümîtlenmek menzilesindedir. Harâc u kavîn hakkı defterlerin hizmet diye evbaş u kallâş kimesnelere verir oldular. Onun için reâyâ ve bir ayâğım ve mihnetle ellerinden doldular. Zülûm kapılar açıldı, fasâd ateşleri saçıldı. Böyle mâl-ı habîs hâsıl olur oldu. Beytü'l-mâl bir kişi götürüldü. Ondandır ulûfeler verilir oldu. Lâbûd, fesâd müntecc-i fesâttır. Serhad kavlı dahî tama'-i tameri depreşti, hazîneye el urdu, defterdârlarla bir oldu. Hazîne bahşı kalenderiye

vardı. Bundan akça tamaî hâsıl oldu. Muhaşeler ve hîlebâzlar birle her vilâyet doldu. Ve bu cümle-i câmi‘ [إِنَّ اللَّهَ لَا يُصْلِحُ عَمَلَ الْمُفْسِدِينَ... Allâh bozguncuların işini düzeltmez.]³⁵⁸ âyet-i kerîmesidir. Ve الملك يبقى بالكفر ولا يبقى بالظلم [mülk küfürle devâm eder, fakat zulümle devâm etmez]³⁵⁹ hadîs-i şerîfin fehvâsıdır. Onun için ortalık 1012 [1603] târihinin fesâdı mertebesine tedennî eyledi.

Eğer bu ma‘nâ ıslâh olmazsa göresiz dahî ne olasıdır. Ve ne görülesidir. Allâhümme ıslah ümmete Muhammedin (s.a.v.). Bu makûle fesâd zuhûru sebebiyle merhûm-i merkûm uçlardan gönlün kaldırdı. Ba‘zı kasabâta anılıp iki def‘a hacc-ı şerîfe şerefehallâhu şerefi müyesser olup, tarîkatı ki Üveysiyye‘dir. Hem tarîkatları Şâm-ı şerîfte Abdülkerîm Ef.’le ve birâderi Muhammed Çelebî Ef.’nin şerefi sohbetleriyle müşerref olup, iki seferde bile fevâid-i azîme istifâdesiyle avdet buyurmuşlardır. Ve cümle fezâilden nâil olduğu dahî musîbetzede olup yirmiden [80 b] mütecâviz evlâd-ı kirâmınının şerhası acısını çekip, emr-i ilâhî‘ye inkıyâd göstermiştir. Cümleden biri Ömer Çelebî nâm bir oğlu hasende Yûsuf misâli, hatta ya‘kût-i hâl ve talepte kemâl-ı ihtimâm üzere olup, dânişmend el öpmüşken mat‘ûn olup, şehâdet şerbetini nûş edip, böyle iken sabır mertebesin yerine getirip ve merhûmu kendisi gusledip ve Hakk‘ın emrine rızâ-yı tahkîki için mübârek gözlerinden bir damla yâş gelmek vâki‘ olmayıp ammâ, kalbı ızdırâbından ve derûn harâretinden mübârek beşeresinden ve cemî-i kuvvâsından tegayyur u za‘f müşâhid idi. Kendiden sonra evlâd ü ahvâddan kimesnesi kalmayıp kendi dahî 1005 [1596/1597] târihinin Cemâdiye‘l-ülâ‘ında dâr-ı âhirete nakleyledi (r.h.).

Ol vakt ki, gazâ-i ekber olup Eğri³⁶⁰ altında bunca asâkir-i küffâr Devletlü Hünkâr Muhammed Hân üzerine gelip, askerın muhtarları firâr edip hezîmet haberleri şâyi‘ olmuşken, merhûm hasta yatırken haber gelip şâyi‘ olacak bir mikdâr tavakkuf edip, “haber gayrı vâki‘dir, diye cevâb buyurur. Fi‘l-vâki‘ yarındası gün zafer ü nusret ahbârı şâyi‘ olup, küffâr münhezim olduğu mukarrer olur. Ve haber ber-aks oldu. Ve cümle hisâl-ı hamîdesinden kendinin kudretine ve

³⁵⁸ Yûnus, 10/81.

³⁵⁹ Hadîsin kaynağına ulaşamadık.

³⁶⁰ Eğri (Eger) Macaristan‘da Heves ili, il merkezidir.

cihet-i ma'efetine göre sehâvette ve garîpleri ve enbâ-i sebîli ziyâfette ve ni'metini inâ'mda hiç ona muâdil zamânında dönmemesine yok idi. Ve cümle-i mücâhidâtta [81 a] Kur'ân-ı şerîfi tilâvette müdâvim ve evrâd ü ezkâr teheccüdünde kemâl riâyetiyle tamâm derecede kâim idi. Ve kelâmullâh-ı kadîm kitâbetinde mehamm-ı dîniyye yazmakta mukaddem olup, altmış mikdârı mushâf-ı şerîfi yazmak vâki' olmuştur. Nefs-i mübârek olup ta'lîm-i sibyânda mübârekliğini zuhûrda olup, dönme bir şâkirdi bî-behre olup nasîbinden kalmamıştır. Uluvv-i himmetiyle dervîşlerinden nice evvel irâdette cezbeyle vâki' olup ve nicesi tez günlerde âhirete intikâl edip, hadîs-i şerîfin fehvâsına mutâbık vâki' olmuştur ki, Câbir hazretleri rivâyet eder ki, Resûlullâh hazretleri buyurdu: المؤمن واه راقع و سعيد من هلك على رقعته اي مذنّب تائب مستغفر ف سعيد من تاب على توبه [göçsüz ve lekeli olan mü'min, lekesi yok olduğunda mutludur. Ya'nî, günâhına tevbe eden günâhkâr affedilir ve mutludur]³⁶¹

Ebû Zeyd nâm bir dervîşi tamâm cezbede iken ve kemâl mertebe-i keşf yüz tutmuşken, âhirete intikâl eyledi. Kayyim Sûfi derler. Halîmü'n-nefs, selîmü'l-bâl, zeyl-i tâhir, hisâl-i hamîdesi zâhir, halkın aybından gazz-ı basar edip, kendi cânibine töhmet ile nâzır bir mübârek kişi idi. Ve Alî Dede nâm bir dervîşi çift sürerken hâtiften avâz işitip huzûruna irsâl olunur. Irâdet ü sohbetten sonra kıratla gerek mecâlis-i mev'izada, gerek mecâlis-i zikirde, gerek livechillâh ba'zı ziyâfette ve mecâmi-i mü'mininde Risâlet-penâh hâzır oldu. Ve filân ve filân husûsu şöyle ve şöyle sipâriş buyurdu ve tenbîh eyledi. Fi'l-vâki' her tenbîhi ve her işâreti [81 b] şer'an ûlâ ve uhrâ ve evce olan umûr idi. Kemâl-i derece halîmü'n-nefs, selîmü'l-kalb, agrâz-ı nefsanîyye'den müberrâ ve çûn ü çerâdan muârra idi.

Elhâsıl, merhûm azizin her ciheti kâmil ve hüsn-i hâl üzere şâmil, tarîkatı şer'-i şerîfi riâyet ile âmil ve hudûd-i süneni himâyet birle inşâallâh Hakk'a vâsıl idi. Nisbet-i tarîkatı Şeyh Mahmûd nâm ve Şâm-ı şerîf'te Abdülkerîm nâm azîzlerle idi ki, menkûbe-i şerîfleri inşâallâh zikrolunur. Onlar dahî Şeyh Dâvûd Hamîd-i Hindî'ye, onlar dahî Şemseddîn Rûmî huzûrlarına, onlar dahî kutbu'l-Muttekin Üveys hazretlerine. Kezâlik Hamîd-i Hindî'nin dahî nisbeti Üveys hazretlerinedir. Onlar dahî Çelebî Halîfe'ye, onlar dahî Pîr Ömer'e, onlar dahî Seyyid Yahyâ hazretlerinedir (kaddesallâhu ervâhum).

³⁶¹ Albânî, Fethû'l-Kebîr, c. 1, s. 5906.

Bu zaîfin hâtırasınca rûzgâr idi ki, Mevlânâ Celâleddîn Rûmî hazretlerinin:

*Ger ser-i firavn râ derd bûdî vü belâ
Lâf-i Hudâ-yı kucâ derd-i hed ân enûd*

*Çün dem-i gargaç resîd koft egullu 'l-ebîd
Küfr şod îmân dîd çünki belâ rû nemûd*

[Eğer firavn'un başında ders ve belâ olmasaydı, o inatçı kendini tanrı ilân etmezdi. Başına belâ gelince küfrü imâna dönüştü, çünkü boğulma ânında "ben Senin kulunum" dedi],

diye buyurduğunun Şeyh-i Ekber'in *فقبضه الله طاهرا مطهرا ليس فيه شئ من الخبث* [Allâh onun rûhunu pislikten temizlenmiş (temiz) bir sûrette aldı], diye buyurduğu kavlinde gönül nizâ üzere iken, bir gece merhûm güya hakîri der kenâr edip, ağzıma bir beyâz lokum bıraktı. Uyandığım gibi bu hâtıra geldi ki, Firavn-ı lâîn-i dehri ve bir kavilde hulûlî ve bir kavilde, illet-i mûcibe'ye kâil olup hîn garkta Hz. Mûsâ da'vet ettiği Rabbü'l-âlemîn [82 a] gerçektir, diye tahkîk ettiği cihetle imâna mübâdere edip, mezheb-i âtilî olan habesten zâhir ve mutahhar olup, bilâ îndî ikrâra mülcî ve teslîm-i mûcib olduğu fâideyi ifâde için Mevlânâ tahkîk buyurmuş. İmânı makbûl olmak-olmamak murâd değildir. Nihâyet Şeyh-i Ekber hazretleri gayr-ı vücûhla sıhhat-i îmânına istidlâl eylemiş. Ol vücûh dahî mutahakkık olduğu takdîrcedir. Ve bu husûsu tashîh ü tenkîh edip, bir risâle tesvîd olunmak müyesser oldu.

Alî Halîfe nâm merhûmun dervîşlerinden bir sâdık ve tarîkatta fâik-i âşık var idi. Merhûmun menâkıbından çok nesne naklederdi. Lâkin, Hak'a vusûlu şer'-i şerîfî riâyet ve süneni münîfe-i himâyet ve bid' ü dalâletten mücânebet ile oluncak bunlarsa merhûmun hâli idi. Gayr-ı hâlin zikreylemek ve hisâlda tatvîl-i hikâyât etmek ne ihtiyâc, diye ihtisâr-ı ihtiyâr kılındı.

Menkıbe-i Muslihuddîn Efendi

Biri dahî kutb-i velâyet ve merkez-i sadâkat, muktedâ-yı âşıkîn ve dâire-i vâsılîn şeyh Muslihuddîn hazretleridir (k.s.). Bu azîzin merebi ve tarîkatında

mezheb-i seleften numûne ve semt ve tarzı birinci güne idi. İbâdette âbid, zühd ü takvâda zâhid, himmet-i kavî, firâg-ı halle müznevî bir merd-i meydân idi. Ve kerâmât-ı zâhir ve hüsn-i hâli bâhir, kutb-i devrân idi. Menâkıbı iken çoktur. Ba‘zan zikr ile âşıklar safâ sürsünler ve serhad-ı Rûm’da arınca imiş [82 b] görsünler, gerçeklerin himmeti gâzilerle nice sene hempâ ü erenlerin nazarı mücâhidîn saîle yek cihet ü yektâ olduğun bilsinler.

Süfyân b. Ayniyye, İbn Mübârek hazretlerine buyurmuş ki: “kaçan halkı ihtilâf ü ihtilâl üzere görsen, mücâhidîn ve sugûr ehline mülâzemet ede.” Gör nefsi emrde rahmânında hayr ü bereket belki sermâye-i saâdet ve mâhic-i kerâmet serhât-ı İslâm’da idi.

Bu hakîre iki sıkı nakleyediler ki Hatvân’da Nûrullâh Ef. nâm hatîbten bir gün gâziler seğirdîm’e gidip bir levendin küçüğü ibtidâ kâfir âlânıya urup şehîd olur. Meğr, vilâyet kâdısı bile sekretmiş. Küçük düştüğü gibi kaybı be hey nâmerd azîmin saklamadın düştün dur diye hitâb eder. Fi’l-hâl durup kâfiri ahtârıp helâk eder. Ondan sonra gîr ve yere düşer. Kâdı bu hâleti görünce demîste olur ..... devâsını peyveste olur. Hele Hakk’ın avnıyla kâfiri ..... Lâkin, kâdı hayrette kalır, tâ ikinci zamânına gelince. Ba‘dehu, avdet edip levendin semtine uğrâr. Kaşâğı çıkşâmesin işitir ve levend ireler. Kâdı geçip giderken içre dün. Mezbûr gâzî, Kâdı Ef. dahî hayrettemisin?, diye mâverâ-i perdeden hitâb eder. Kâdının bu sebeble gazâyâ mübâşeretin ve kazâdan munkati‘ olduğun mezbûr Nûreddîn Ef.’nin nakleyediler. Ve mezbûru dahî bu fakîr bilip tamâm-ı seka idi. Kimi sûfi, kimi zâhid, kiminin nakli âbitten. Kavî sözün [83 a] var ise bana nakleyle.

Mücâhitten merhûm Şeyhin sözüne kelâm-ı ibtidâ hâli senâyi‘ ehlerinden olup rüzgârın kesb ü kârıyla geçirirken, kış günlerinden bir gün bir garîbe iki oğlancığın alıp çârsûdan ve terşerin geçer dururken, merhûm görür. Gönlüne terahhum galebe eder. Be hey fakîr, bu hâlde ve bu zamânda bu nâ-resîde mâhrular, gele ne hâl ve ne iftreke gezersin? Önünde saksî ile kömür var imiş. Gel şunlar ve sen dahî ısın diye. Keyfiyet-i hâlinden suâl edecek. Zayıf âh edip, filân hâce hâlimde komaz, rencide ve remîde eder. Oğlancıkların pederleri yakın zamânda vefât etti. Mezbûr Hâce çiftlerimize taarruz edip şerret ü şakâ ile nâibe hükmettirip bizi böyle zamânda hâlimizde komaz, incitir. Perde kalmışlar cehennem oduna nâibleri göz göre nâr-ı cehîmi görmeyin. İ‘mâye yuf, dâr-ı ukbâyı satarlar azacık dünyâ için. Dînine hiç yer komayan merd-i bî- ukbâyâ yuf, diye teessûf ü telehhûf yeriken

hasmı dahî ardınca gelip geçe dururken, merhûm gayret oduna tutuşur. Ve Hâce ile muhkem tutuşur. Niçin bunları incitirsin? Sen emsâli kimesneler eytâmvar ehli incitince kimden terahhum bakılsın? Kimden merhamet kapısı açılsın?, diye nasîhat tarîkiyle yüreğine kılıç urdukta, ol dahî itâliye şurû' edip, semtine göre kelimâta başlar. Şeyh-i merhûm bî-karâr olup şer'e da'vet edip, merkûme-i yetîmler ile bile mahkemeye bizzât [83 b] Kādı huzûruna götürür ahvâli arzedip, Resûlullâh (s.a.v.) izzetine ve hürmetine şu fakîrenin hasb-ı hâlin şer'-i şerîf ile bî-garz u avz görüyor. Rızâen lillâh olsun, diye üzerine sürünce, Kādıya dahî gayret gelip livechillâhi teâlâ dinlemeyi mübâşeret edip, Hâce'nin sözünde fesâd ve da'vâsında inâd zuhûr edip, sözü kesâda vardıkta hüccetin yırtıp nâibe serseniş olunup zûr olduğu zuhûr etmekle, cümle şerr ü şurûnu ref' edip, yetîmler için hüccet yazılıp ellerinde yerleri ibkâ olunur.

Şi'r

Râsti mevcîb-i rızâ-yı Hudâst

Kes nedîdem ki gum şode ez reh-i râst

[Dürüstlük, Allâh rızâsını kazanmaya sebeptir, dürüstlükten dolayı zarâra uğrayan hiç kimseyi görmedim]

Şeyh dahî, bir dâbbe kiralayıp ve itâ'm-ı taâm edip maslahatın tamâm edip köylerine gönderir.

Şi'r

Maslahat nâ-merd işi olmaz dilârâdan gelir

Her belâ ebterden olur lütf-i serverden gelir

İlm ü dânişle mürüvvet kapısı bulmaz fütûh

Pâk-ı tînetten olur tab'-ı hoş yerden gelir

Şeyh hazretleri ol gece şeref-i cemâl-i nebevî ile ve Hz. Alî (r.a.) terbiyesiyle müşerref olup, Aynî Dede hizmetine rabtolunmağa işâret olunup. Sebeb-i şülûk ve bâis-i şükûk, ol hizmet-i eytâm ve merhamet-i bîve-i nâkân olup, dîn yolunda hemân ve nice sâdıklara imâm oldu. Ba'de zamân Dimitrofça'ya gelip âhir ömrüne dek onda olup, cesed-i pâkı onda medfûndur.

Dervîşlerinden Küçük Hasan Dede nakleyledi ki: merhûmdan dahî, kulağıma dokunmuş idi ki, Dimitrofça'ya gelmesine bâis [84 a] ve bâdî oldur ki, Şeyh Aynî Dede huzûru onun işâretiyle olup, lâkin kendisi hizmetten devr olmamak ricâsın edip, gitmek câiz olsaydı, Sofyâlı Bâlî Ef. ziyâreti istidâ' olunurdu. Lâkin,

gönlüm safâsı huzûrunuzda dedim rûşenâsı nazarınızdadır, diye gitmek niyâzın arzedecek. Aunî Dede kabûl etmeyip, yok etbette dediğim Pîre varmak gerek. Ve Bâlî Ef. gibi adamın ziyâreti onda dahî hâlısıdır, diye remzeder. Şeyh dahî, emre imtisâlden gayra mecâl olmadığı görünce, buyurduğu adam için istihâre eder. Ve meşgûl olur ki, ne makûle diyâra gider. Ve bi'l-cümle tedâruk-i sefer ve azîmete kemer bağlayıp yoldaş bulup ve nazar ü teccessüs eder ki, Bâlî Ef. misâl-i müşârün ileyhi sâdıkm ola ki ziyâret- berekâtı Şeyhin derûnuna hâkim ola. Mescitte ve ol yörelerde görmez, ümîd tuttuğu safâ-yı dile eli ermez ki, ru'yet-i sulehâyı kurret-i uyûnu'l-etkiyâ-ı mücîbdir. Âkıbet çarsûya girip nazar-ı şehbâzını salıp. Şâyet, ankâya hêmper olam diye mülâhaza ederek bir Mevtâbî Pîrin huzûruna gözü düş olur. Câmı u dili hoş olur. Doğru dükkânına gelip selâm ile feth-i kelâm eder. Mevtâbî aleyke olup, Muslihuddîn Dede çün geldiniz ben gitmek gerek lâzım gelir, diye. Ol dahî, ben ülfete ve sohbe ve ümîd-i safâ-yı rûhâniyete geldim. Fırkatu hâcet dâyesiyle [84 b] gelmedim diye rağbet ve taleb-i sohbet gösterir. Lâkin, Mutâbî pîr kat'edip, çâre ve imkân değildir ki, elbete gelmeniz bizim gitmemizi iktizâ eder, diye cevâp eder.

Şî'r

Çift çiftle olur avretle er

Bir diyârın halkına bir er yeter

Şemseddîn Tebrîzî, Şâm-ı şerîfte bir fırının civânında kâbiliyet müşâhede eder. Bununla münâsebet etmek için satranç oynamağa vâsıta eder. Giderken ârifin nazar-ı sohbeti eser eder. Fırının civânı kâr-ı bârından gözer eder, İslâm'a gelir. İmdî, sana bunda durmağa icâzet yoktur. Kendi vilâyetinin kutbu oldun. Var ol vilâyeti dîn-i İslâm üzere hıfzıyla, diye buyurur. Pîr Mevtâbî dahî bir iki günün içinde ehlin ve iyâlin tedârik edip dostlarından Hâcî Hasan nâm bir kimesneye ısmarlayıp, kendi Şâm-ı şerîf arzûsun edip gider. Onda eli mâşâallâh anılıp ba'dehu, geri gelip. Lâkin, Dimitrofça'ya uğramayıp Ayluk nâm kasabaya geçer ve iyâlin götürüp ezzamân gözer eder. Onda civâr-ı rahmete vâsıl olur (r.h.).

Mezbûr Muslihuddîn Ef. dahî Dimitrofça'da tavattun edip. Ve ehlin getirip şevk-i bezerin kalıp sâdıkmına saçıp etrâf ü eknâftan ashâb ü ahab ü mürîdân pür iltihâb ezdiyâd üzere olup, evkâtını tâat ü ibâdet ve kanûn-i tarîkat ile geçirip. Velî Bey câmiî kurbunda zâviye binâ olunup, her yılda halvetler ve çileler çektirip,

dervîşler ve mühibler etrâf ü eknâf kasabâtından [85 a] gelip istifâde ve iktisâb-i rûhâniyet ederlerdi. Hâl-ı hayâtında nice halîfeler nasbedip tezkiye-i nefis, tasfiye-i kalb, tahliye-i rûh edip nice fütûh bulurlardı. Hayır duâsı isticâbetle mihnetzedeler istihdâdla ber-mürâd olmak ile şöhret bulup meşhûr-i âfâk olmuş idi.

Cümleden biri Şaklaviş nâm kasabadan Dervîş nâm bir hattâta cinnî alâka edip, nice müddet mihnetzedesi olup, hakîre hikâyet eyledi k, Şeyhin şöhretiyle huzûrlarına gelip hâlîmi arzettiğimde inşâallâh hayrola. Lâkin, eğer sen bunda iken cinnî mezbûre gelirse bana göster diye buyurdu. Ben dahî, tarakkub üzere birkaç gün eklendim. Hiç yânıma gelmedi. Hâlîmi Şeyh huzûruna yine dedim. İnşâallâh gelmez diye cevâp verdi. Ve hayır duâ eyleyip bir nüsha verdi. Ben dahî Şaklaviş'a varıp bir haftadan sonra gözüktü. Kapıda durup, “bre zâhım, ben sana ne eyledim ki benden şevvâ ettin”? Ben dahî hicâbımdan ve korkumdan hiç tanımadım. Ondan âh edip gitti. On beş gün mikdârı geçecek gir ve bir meşe kenârında gözüktü. Ondan sonra hiç görmedim diye hikâyet ü beyân eyledi. Merhûmun semtinden sâhib-i tasarruf olduğu müşâhid idi.

Dervîşleri kutb-i devrân idi, diye da'vâ ederler. Vallâhu a'lem ve resûlihi.

Lâkin, ol husûsa iki vechle istidlâl olunur. Biri bu hikâyettir. Zîrâ, Hak Teâlâ bir kulunu kutb ikâmet edince cinnî ü insi ona temkîn eder. Nitekim, [85 b] Bağdâd ehlinden bir kimse Şeyh Abdülkâdir Gîlânî huzûruna, kızım ev dâmından kapılıp götürüldü, diye Şeyhten meded umup arz-ı hâl edecek. Buyurdu ki, “bu gece Kerhâk harâbesine varıp beşinci tepe yânında dâire çizip *Bismillâhi alâ niyeti Abdülkâdir* deyip otur. Ondan cinler korkunç suverle ubûr edip, hücûm edenden pervâ yemeyesin, sabâha karşı pâdişâhları geldikte, beni Şeyh Abdülkâdir gönderdi, kızım cinler kapmışlardır, buluveresiz, diye emir eyledi.” Fi'l-vâki' dediği gibi edip. Ve korkunç sûretler ve mehîb eşkâlle cin askeri geçip. Lâkin, dâireden içeri kimse zafer bulmayıp, âhir pâdişâhları geldikte arz-ı hâl edip. Fi'l-hâl tevakkuf edip ve atından enip yer öpüp, şunun kızın kapıp getirin tez bulun, diye emredip. Fi'l-hâl cinler bir mardı kız ile bile olup getirdiklerinde, kutbun rekâb-ı tahtında böyle fesâd eylemek neden lâzım gelir diyecek. Cinnî dedi ki, ben Sîn mardılarındanım, gönlüm kapmıştır. Ona binâen kaptım hemen onda mardın boyunun urmağa. Emredip kızı babasına teslim eder.

Bir vech dahî budur ki, Hasan Hâce nakleyledi ki, bir gün Şeyh huzûruna bir gâzî levend üslûbunda tekellüfsüz Şeyhle musâhabet eder gördüm, Ba'de, çıkıp

gittikte, levendi gördünüz mü?, yedilerdendir, diye buyurdu. Bundan dahî fehm olunur ki, Şeyh “kutub” makâmında ola. Tahtında olan ricâlî [86 a] bile. Vallâhu a’lem.

Zamânında her cânibde beyler, pâdişâhlar himmetiyle hareket edip, düşmânla dövüşmede ve gâzîler çeteye eşmede hâzırda regâyıbda merhûmdan istimdâd ederlerdi. Ve kendi dahî yararlarına pek rağbet ederdi.

Bir gün Hüseyin Dede hakîre hikâyet eyledi ki, Şeyh huzûruyla Gâzî Hasan Paşanın ma’rifet-i sâbıkası ve yararlığına rağbeti sebebiyle Gargorç’a ziyârete varıp, Korşîk nâm mel’ûn askerini nice bozduk diye suâl edecek. Cevâp eyledi ki, mel’ûnun inhizâmı günü gecesinde bir mikdâr istirâhat edeyin diye, kalkan üzerine dayanıp hâbe varmışken, vâkıamda gördüm ki, Şark cânibinden azîm asker gelip üzerime uğradı. Bana, ne durursun, gel kâfire dövüşelim, diye ikdâm ettiler. Ol esnâda şevkimden uyanıp hemen ayak üzere gelmişim. Görenler taaccüp ettiler. Sabâha dek lâzım olan mühimmâ ve gereği gibi tenbîhi edip, ale’s-sabâh cenge mübâşeret olunup, Hak Teâlâ’nın avnıyla nusret ü fırsat müyesser oldu. Kâfir askeri münhezim oldu ve Korşîk diri tutuldu, diye hikâyet etti.

Hüseyin Dede nakleyledi ki, Şeyh hazretleri hod ondan evvel zikretmiş idi. Ol vakt Sakmâr altında olan asker İslâm’dan ızdırâbım ve teşvîşim var idi ki, nice oldular ola diye. Bir gece vâkıamda onu gördüm ki kılıcım kuşanıp Câmî’-i Haremî önünde cevelân ederken nâgâh bir asker peydâ olup geldi. Bunları [86 b] Sâkmar’a imdâda sevkettim. Gidelim dediğimde, hayır onlara nesne yoktur. Onlar safâdadır, işte gör diye işâret eylediler. Ben dahî nazar ettim, gördüm fi’l-vâki’ refâhiyetle sâkinler. Ammâ, gel Hasan Paşaya imdâda gidelim diye beni bile götürdüler. Bir vâkıa istidlâlî ile kâfirin Hasan Paşa ucunda inşâallâh inhizâmı vardır, diye tenbîh etmiş idi. Birkaç günden sonra Korşîk münhezim olup tutulduğu haberi geldi.

İhvânımızdan Dimitrofça’lı Derrî Ef. ³⁶² hikâyetidir ki, “civânlığında muhkem hasta olup ümîdi benden kat’etmişlerken, vâlidem merhûm Şeyhten hayır duâ ricâ edip, nüsha taleb eder. Merhûm merkûmeye müsâade edip. Vâlidem dahî

³⁶² Mitrofça (Mitrovica)’da medfündür.

*Ulûmda rehâ yok müferrik eğer
Senin olsa hîn ve müferrik Hüseyin*

*Vefâsın etti Derrî onun râziyâ
Dedi târîhi kün mea’l-muhlisîn.
Sene 1031. (müellifin notu).*

gelmeden cismime hiffet geldi. Kalktım abdest aldım, namâza durdum. Namâz kılarken vâlidem geldi, beni namâzda görünce dem-beste oldu. Hakk’a hamd etti. Şeyhe hulûs-i irâdeti ziyâde oldu.

Kezâlik, ihvânımdan Gaybî hikâyet etti, “babam evlâdı durmazmış. Ben doğunca dedem Şeyhe varıp, kızım evlâdı durmaz diye hâlin hikâyet eder. Hâlâ bir oğlancığı doğdu. Hayır duâ temennî ü ricâ eder. Merhûm duâ eder ve âdın Gaybî ko, diye emreyler”. Bu mahallı yazdığımda elli yaşına varmış idi. Zâdallâhu fi ömrihi bi’l-hayır.

Ve cümle-i menâkıbından biri merhûm Sultân Süleymân aleyhi’r-rahme ve’r-rıdvân, Sigetvâr’a gelip Pertev Paşa, Göl’ü muhâsara edip, bir ay mikdârı dönüldükte merhûm Şeyh dervîşleriyle ve Dimitrofça’da nice ehîbbâ ile [87 a] bile gazâyâ varalım, diye Göle’ye teveccüh edip. Oraya vardıkta dört beş gün geçmeden, hisârın fethi müyesser olup. Ve fethi husûsunu remzedip, Pazartesi günü merhûm Şeyh dervîşleriyle geldi. Ve feth haberi şâyi’ oldu. Hamd ü şükürler olundu. Ba’dehu, Çihârşembe günü Hüseyin Dede’ye öğleden çıkıp Sigetvâr gazâsına yetişelim. Elbette bir koçı bul diye tenbîh eder. Hüseyin Dede dahî fikredip, hiç kimse koçu tevehhüm etmez. Koçisi olanlar askere zahîre götürmek üzere olmağın istis’âb eder. Hâlâ hiç koçu ela girmez diye tereddütle cevâp verecek. Hz. Şeyh Tâhir’a koçu aramada teşvîk veyâ dervîşine demeğe lâ-be’s olduğu için öğleden eyler. Vechesin ile de düştüğümü ve ondan hiç âgâh olduğumu erenler gazâyâ geçtiler diye keşf-i râz edip. Ve bu keşfi رَايَا وَجُودًا لَمْ تَرَوْهَا [biz onlara karşı bir rüzgâr ve sizin görmediğiniz ordular göndermiştik.]³⁶³ âyetine ve نُصِرْتُ بِالصَّبَا [sabâ rüzgârıyla yardımlaştım]³⁶⁴ hadîsine muvâfıktır. Pes, merhûm mağfûr elbette koçu bulunmak gerektir, diye ilhâh ve sırdan âgâh edecek, Hüseyin Dede kemer-i ihtimâmı miyânına bağlayıp, ikindiye dek bir koçu bulup revâne olurlar. Ol gece Tvârnik nâm mevzi’edek varırlar. Yarındası gün eşdurup ikindi zamânında Osek’e’ye girerler . Otasında yakın yerde konak yeri olmamakla düşmândan dahî bî-vakt-i havf olmak ile, Şeyhi köprüden geçirmezler. Cuma’ günü sahûra kalkıp Şaklaviş’a azîmet [87 b] eder. Cuma’ namâzına yetişemez. Lâkin, nice kimesne ahbâbdan murâfakat için yol yoldaşı olurlar. Ordû-yı hümâyûna

³⁶³ Ahzâb, 33/9.

akşamadek yetişemezler. Yarındası gün orduya duhûl u vusûl müyesser olup, sehl-i zamân geçer, hisâr tutuşut. Ol gün feth-i müyesser olur, elhamdülillâh-i teâlâ. Ba'de sinîn bu fakîr bu hikâyeyi bir mecliste takrîr edip. Hz. Şeyhin kerâmâtına mûtaallık söz açtığımda Gargarifça nâm kasabada Koca Şa'bân Sipâhî ol vakit bizimle Terzî Sûfî nâm bir sâlih kimesne sefere bile gidip gece ile kravul hizmeti Srem Beyi Bâlî Bey'e Srem sipâhîleriyle fermân olunmuş idi. krâvuldan gelip sahura uyumuşken mezbûr Terzî Sûfî zamânından sonra beni uyarıp, gel Şa'bân Bey yürüyüşe gidelim, İnşâallâh hisâr fetholur dedi. Ben dahî latîfe edip, düşün ise hayrola dedim. Ol dahî, inşâallâh olur. Ak abâlî dervîşler gelip hisâra ateş verdiler. Ve hisâra girdiler. Hayır-ı alâmettir diye ilhâh edip, abdestlenip bile gittik. Dahî, eyler ve çadır yoldaşlarına uğrâdığımızda, biri Şeyh Muslihuddîn geldi haber verdi. Kanda konda diye buluşmağa mübâdere edip giderken fi'l-hâl hisârda ateş peydâ olup, halk şevke gelip gönlü olmayanlar bile ihtimâm edip, ol gün hisârın fethi olunmadan ümîd kat' olunmuşken, müyesser oldu, diye hikâyet eyledi. Nefs-i emrde merhûm mâdâm ki, hayâtta idi. Serhadın [88 a] hâli hoş idi. Ve guzzât dahî nakledip filân cenkte, filân yerde Şeyhi gördük diyenin nihâyeti yok idi, diye hikâyet ederlerdi.

Ve mâl-ı ganâimden eksiksiz hâkk izzetlerine irsâl edip, Şeyhin vücûdu gönüllerine kuvvet ü bâis, cur'ât ü celâdet idi. Zîrâ, merârla istimdâdda tecrübe etmişlerdi. Ve merhûm dâr-ı âhirete nakleyledikten sonra, uclar üç dört yıla dek şöyle tenezzül eyledi ki, ekser-i zamânda kefere çeteleri galebe edip, giderek nice kal'a elinden çıktı. Lâkin, rûhâniyet-i kuvveti dahî imdâddan hâlî olmayıp.

Merhûm İbrâhîm Paşa aleyhi rahmete'l-aliyyi'l-a'lâ, Kânija'ya yapışıp muhâsara ettiğinde bu hakîr-i münzûb Dimitrofça'ya varıp, merhûmun merkad-ı münîrleri ziyâretine Gaybî nâm hatîb ile bile vardım. Göl'e ve Sigetvâr kıssasın ve zikr-i sâbık üzere muâmelesin anıp, yâd ettim. Hitâb ettim ki, "hey koça Şeyh Ef. gerçek er isen nâ-puhte perversin biliyorum." Ve tahkîk edinmişim ki, meydân-ı sıdkta şîr-i nersin. Hâlâ Kânija dükülür. Rûhâniyetin kuvvetiyle cemî-i enbiyâ ü evliyânın himmeti Hak Teâlâ hazretlerinden dilerin ki, Kânija feth ola, diye istiânet edip, rûhu için sûre-i feth okumağa başlayıp. Ve mezbûr Gaybî Çelebî bile okuyup tamâm olmadan yorgunluktan nev'â göze öncü gelip, onu görsem bir horoz, bir tavuğu fi'l-hâl eşîge alıp eşti. Sûre-i mübâreki tamâm edecek, mezbûr Gaybî

³⁶⁴ Buhârî, Cum 'a, 977; Müslim, Salâtu'l-İstiskâ', 1498; Ahmed, Müsnedi Benî Hâşim, 3005; Mâlik, Muvattâ, Hacc, 838; Ebû Dâvûd, Menâsik, 1778.

Çelebî'ye dedim, elhamdü lillâh Şeyhin sûret-i tasarrufu işâret olundu. [88 b] İnşâallâh hisâr fetholunur dedim nefsi emrede. Ol haftada Cuma' günü asâkir-i küffâr gelip bir hafta mikdârı dövüş edip, Hak Teâlâ fazlından asker-i İslâm'ı gâlip edip. Ve Cuma' gecesi küffâr firâr edip, yarındası gün Yevmi's- Sebt hisârdan emân taleb olunup, Pazar günü hisâra asker-i İslâm derstres buldu elhamdülillâh. Merhûmun zâhiri kuvvet-i rûhâniyeti dahî bu vechle zuhûra geldi. Ol Cuma' geçesi dervîş havâlede bulundum, der. Sahrâ câmiinde hatîbiyle musâhabet ederek, askerden korkum vardır diye arz-ı havf ızhâr eyledi. Ne sebeble diye suâl ettim. Bu gece şu ovâlar başlar. Çâdırı, asker ile dolmuş idi. Birine, be hey gâzîler, be hey efendiler, askerimiz girdâba düşmüştür. Onlara imdât eylen diye ricâ ü temennî sûretin ızhâr ettiğimde, bize ihtiyâç kalmadı, diye cevâp verdiler. Kokarın ki, a' râz sûretidir. Dervîşler dahî, şâyet ihtiyâç dahî olmaya, hem öyle vâki' oldu da, el hamdülillâh.

Ve merhûmun cümle kerâmâtındandır ki, Dimitrofça'ya dânişmendlerinden biri gelir. Onda cihetle kalmak sûretin gösterir. Kasabalı dahî, ehl-i ilme rağbet cihetiyle bir kız dileyip düğüne vâ'de korlar. Bu kez Şeyh merhûm Hâcî Hasan nâm kimesne dükkânına uğrar. Hatîbi ne eylediniz, düğünü haçın edecek oldunuz?, diye sorar. Ol dahî, filân Cuma'dan va'de konuldu. Şeyh, buyurun ki, eğer bu Cuma'ya olmazsa kalması müyesser olmaz, diye. Şeyhin sözün yerine [89 a] getirmek için dostlar muâvenet eder. Ol Cuma'ya kızı getirip düğün ederler. Gelesi hafta Hatîbin gayrı avretten bir kızcağızı var imiş. Ol haftaya kız vefât eder. Hatîp beşeriyet cihetiyle Şeyhin cümle-i muhâliflerinden iken gîr u kerâmetine mukir olup. Hikâyet ederdi ki, eğer ol Cuma' cemiyet olmayıp olunmadan kızım vefât etmiş olsa, kalmağa cidden gönlüm yok idi. Hakk'ın takdîri böyle oldu. Sonra, Hatîp kendi câmiine müteveli bile olup, mâl-ı evkâftan haylı akça itlâf edecek. Tefîş ü tefehhus olunup bana teslîm olmadı. Derfet ile alıp, tahsîli mümkün olmadı, diye taallül edip. Muârizlar ise tahsîl olmuştur. Ve mâl-ı nukûd kabzettik, diye üzerine şahâdet edenleri cerh ü tarh ederken, Şeyh Ef. bile bu husûsa şâhittir diye cemâat-i müslimîn idivirdiklerinde, hâkim ol vakit Şeyhi dahî da'vet edip, bildiği vech üzere şahâdet eyledikte, Hatîp, merkûm Şeyhin bana garazı vardır, büyük hasmımdır, diye cerh sûretiyle ta'rîz edecek. Şeyh hazretleri bî-huzûr olup, indallâh ben senin hasmın değilim. Gayret okun pertâv eder, hedefine rast gelir. Fi'l-hal Hatîb düşüp masrû' olup meclisten meyyit-i müteharreke makûlesi getirip, kırk gün zahmete ü

mihnete mübtelâ oldu. Âkıbetü'l-emr, Şeyhe mürâcaat ve sûret-i zırâat birle hayır duâsın iltimâs eylediklerinde, gerçi sara' zahmetinden halâs oldu. Ammâ, âhir ömrüne [89 b] varınca nikbetten halâs bulmadı.

Kezâlik, bu fakîr bir gün giderken gördüm Şeyh hazretleri ileride mescitte revâne olup gider. Hâtıra oldu ki, ricâln önü ardı bir olur. Aceb Şeyhte dahî bu hâl varmıdır?, diye tahattır edecek. Fi'l-hâl dönüp hakîre baktı. Hakîr dahî taaccüp edip, hayâ ü icâb galebe etti.

Kezâlik, Hâce Paşa derler bir fakîr var idi. Gündüz sâim ve gece kâim idi. Lâkin, evvelki hâli hevâ ü hevesle ve a'vâne kitâbet ve nâkıs kimesnelere muâşeret ü mübâşeret semtiyle idi. Keyfiyet-i hâlinden ve sevâ rûşenlerinden rücû' ettiğinin mâlından bir gün suâl olundu. Buyurdu: bir gece köylerde mest ve lâ ya'kıl pay varken, merhûm Şeyh geldi, tabânıma bir asâ çaldı ki, acısı dama çıkıp ve onda uyanıp. Henüz tabanım dahî acır. Humâr def' olunup ve köyden kasabaya gelip Şeyhin huzûr-i şerîfine vardım. Gördüğü gibi, ey zavallı ben seni dövmedim, gayrı kimse dövdü, deyince hayrete vardım ve tevbe ü istiğfâr eyledim nefis-i emrde. Âhir-i ömrüne varınca sıyâm ile ve leyâlî kıyâmla ve taât ü takvâ ile ömür sördü.

Hey mededin lahzası sırr-ı dille vâkıfların

Kaldırır zîg vü dalâl himmet-i âriflerin

Ve cümle menâkıbından biri Hâcî Veys nâm kimesne, bir gece vâkıada Câmi'-i Haremi önünde gezeken gördüm ki, Şeyh sufa'nın bir cânibinde oturmuş. Karşısında bir tavîlü'l- kâm kimse oturmuş, gâhı ağlayıp, Şeyhin kulağına sırla söyler. [90 a] Âhir başın kaldırdı ve âşikâre söyledi, "imdî, yarın sâim olmak gerektir", dedi. Şeyh dahî sâim olmak gerektir. Pes, ale's-sabâh edâ-yı salât-i fecr ettiğinden sonra, bu vâkıayı Hüseyin Dede'ye işrâb etmek niyetiyle varıp oturduktan bir oğlan geldi. Seni Efendi ister, gel hemen gidelim diye haber verip götürdü. Ol dahî, dükkânda gelin, Efendiye varayın, göreyin inşâallâh, şimdi gelirin diye gitti. Çokluk eğlenmeden yine geldi. Suâl ettim, "haber-i hayır mı"? Ol dahî "hayırdır". Efendi, bu gün oruç tutmağı buyurdu. Ve senin için dahî ısmarladı ki oruç tutasın.

Zehî erenim gönüldendir nükâhı

Ne gâfil var tapısında ne sâhî

Ba'dehu, Hâcı Veys bu husûsa kendiye mülâzemet edip. Ne kadar saî
ettimse bunu keşfedip anmağa müyesser olmadı. Tamışvâr'a³⁶⁵ gider oldu.
Mücerret bu sırr-i serbeste-i keşften ötürü hizmetine bel bağladım. Tamışvâr'a
vardım ve geldim. Hiçbir vechle açmağa müyesser olmadı. Âhir bir gün, bir
destmâl güzel elime alıp, her ne hâlet olursa açım, diye alma ile huzûruna vardım.
Ba'zı misâfirîni yanında buldum. Onlar gidecek elmâyı destmâlla sunup münâsebet
ve münâsebetsiz göz karartıp anmağa murâd edinmişken, müezzin "Allâhu Ekber"
diye ezâna başlayacak. Bre ibrîk diye acele ile kalktı. Onda dahî müyesser olmadı.
Ba'dehu, tîzde intikâl-ı şerîfleri oldu (r.h.).

Hüseyin Dede hikâyet eder ki, oğlu Mahmûd Bey odun [90 b] getirtmek için
riâyâsin getirip ve sefine bulup, ellerine tâpşırmuş iken, Bayrâm Bey merhûm ol
esnâda Dimitrofça'da hamâm yapmak üstüne olmak ile âmme-i müslimîne enfa' ü
ehemm olmak cihetiyle kümeyi alır, kireç yaktırmak ecli için. Bilâ terâh kendi
odununa gönderir. Şeyh gelip hâlî arzettiklerinde, beni gönderip elbette reâya
hizmetlerinden kalıp oturmasınlar. Kümeyi almak ile işlerine Bey mâni' olmasın
diye Beye irsâl eyledi. Ben dahî, varıp söyledim. Sözüm kabûl etmeyip, bu
ehemmdir, mesâlih-i müslimîndir diye kümeyi vermedi. Dönüp gelirken görsem
Şeyh dahî geliyor. Nice oldu?, suâl etti. Ben dahî, hâlî i'lâm eyledim. Bî-huzûr
oldu, Hak'tan dilerin murâdına ermeye, diye gazapla hışım okunu pertâv etti.
Hikmet-i Hudâ, Bayrâm Bey hamâmı yaptırıp, ateş yakıp kendisi ibtidâ girmeğe
murâd edip hamâma sağ ve selâmet gelip, câmikâne girip sofaya oturduğu bir
oldu. Hemen düştü, tellâk bile gelmişti. Bey bayıldı, su serpti gözlerin dumal etti.
Fi'l-hâl cân teslîm eyledi, (r.h.).

Ba'dehu, Keyvân nâm çâvuşla bir gün bu musâhabet anıldı. Dedi ki, bir
gece vâkıamda gördüm ki, Şeyh nikâbla minârede salâ okuyup durur. Kime salâ
okur diye suâl ettim. Bayrâm bey'e salâ okur, diye cevâb verdiler.

Tâ dil ehl-i dili nâyed be derd

Hîç kavmi râ Hudâ rusvâ nekerd

[Ehl-i dili kırmayan kavmı, Allâh asla rusfây etmez]

Bir gün merhûm [91 a] bu fakîri çağırtdı. Ve bir pâre kâğıt çıkardı. Yaz
şuna ki, ol ismarladığın iş olmadı. Erenler çerhî gayrı cânibine döndürdüler.
İnşâallâh ol hayırlı ola. Hakîr dahî yazıp taaccüp ettim. Cehle civânı eyle benim

³⁶⁵ Tamışvar, Romanya sınırları dâhilinde bulunan bir şehirdir.

Efendim. Bunun aslı nedir?, diye sordum. Buyurdu ki, Tur Alî Bey Belğrâd sancağına tâlip ve râğıbdır. Ammâ, gayrı cânibine saldılar, diye cevâp buyurdu. Hikmet-i Hudâ ol yıl Ka'be-i Şerîfe'ye azîmet edip menâsik-i hâccı tamâm edip dâr-ı âhirete intikâl eyledi (r.h).

Halîl Beyzâde merhûm Mustafâ Bey hikâyet eyledi ki, ol vakit ki Şeyh Hamza'yı³⁶⁶ Tuzla'da tutup kayd-ı bendle Âsitâne-i Saâdet'e götürdüler. Çâvuş bir kaydle eyluka uğrayıp Hamza Şeyhin ziyâretine vardım. Ba'de'l-mükâleme ve'l-musâhabete bana cezbeye salmak kasteyleydi. Habs-i nefis edip bana nefes eyledi. Suâl etti ki, ısıcak nefes derûnuna indimi?, diye suâl etti. Ben dahî yok dedim. Bir dahî etti. Kâr ve olmadı. Bir dahî etti, kâr var olmadı. Âhir suâl eyledi ki, şâyet kimesnenin taht-ı tasarrufunda olup irâdet vermişsin. Ettim ki, bilmem irâdetimi köpek mi, it mi, hanğısın menzilesine komuşlardır. Dimitrofça'da bir hoca var idi. Ona varıp gelirdim. Beni onun üzerine tercîh edersin. Saâdet-i nefis sana i'tâ ettin ki, ben onun [91 b] çok lütfun görüpdurun. Köpek yerine dahî bizi addetti ise, üzerine meşâyihtan kimesyi tercîh edemem dedi. İmdî, olmaz diye me'yûs oldu. Mezbûr Mustafâ Bey eder, bir gün cengâne oğlancığı kapıya dayanmış durur gördüm. Buna bir iki akça çıkarıp verdim. Ol gece görsem halk bana uşup elim öpüp gelip giderler. Bu safâdan uyandım. Ale's-sabâh koçıya binip ferahla gidip tâ Dimitrofça'ya huzûr-i şerîflerine varıp, tamâm menâl-ı kemâl ümidiyle vâkıam deyiverdim. Tebessüm edip, bir kimesneye biri iki akça sadaka vermişsin, diye cevâp verdi. Hicâb edip merâtib-i âliyeden vehmettiğim hâlâttan huzûrunda utandım.

Kezâlik, Mustafâ Bey hikâyet eyledi ki, "Tamışvar'da Fazlı Halîfe nâm müezzinin birâderi azm-ı sıla eder. Yolda bir gece tûfân ve fırtına kopup yoldaşlarımdan ayrılıp yolum yave kaldım bir yerde ki eğer kalacak olursam kendimi helâk makâmında kodum. Fi'l-hâl Şeyh hazretlerin istimdâd edip taleb-i gıyâs eyledim. Dâbbem âhir cânibine çekindi. Ben ise zapttan kalmıştım. Fi'l-hâl görsem yoldaşlarım beni talep ederler. Yakîn imiş. Hod avâzların işittirdim". Ve merkûm Mustafâ Beyin birâderi Muhammed Bey münî'm bir devletlü iken, Tamışvar gâratında nesi var ise alınıp fakîr ve fâkıhya düşüp, Dimitrofça'ya gelmiş iken [92 a] merhûmun mezâr-ı şerîfini ziyâret eder. Duâ-i hayır eyler ve der ki, "be hey Efendi, bizi da'vet ile nice bir dünyâ mihnetin çekiver" deyip, konağına vardığı

gibi titreme tutar, hasta olur. Üç dört günden sonra vefât eder. Ayağı ucunda defnolması müyesser olur (r.h.).

Bu hakîr pür taksîrin merhûmla vâkıatta muâmelem ve sohbet-i hayır âsârlerinden fevâidim iken çoktur. Kānija fethinden sonra bir gece güya ki, merhûma konak olmuşum. Ve içeriye ve taşraya nâzır bir hânede konmuşum. Onu gördüm ki, merhûm geldi, içerisi güllüğe nâzır hücreğine kondurup onda olmamıza işâret buyurdu (r.h.).

Merhûmun mu'tâdı idi ki, her yıl öksüzceleri cem'edip kimine papuç, kimine arakçın, kimine dolama, kimine kapama alıverip gözderdi. Kezâlik, Zi'l-hiccenin sekizinde öksüzceleri donatıp hamâma götürür. Âridir üstâz Oruç nâm tellâk hikâyet eder ki, ben tıraş eder iken, Usta Oruç şu oğlancıkları da bir hoş tut. Heyhât ki, bir dahî hizmetimiz edesin, diye remzetti. Hamâmdan çıkıp öksüzceleri yanınca alıp, kendi yarındası gün edâ-yı salât-i subhi edâ edip, ba'de'l-işrâk civâr-ı rahmete vâsıl oldu.³⁶⁷ 982 [1574] târihinde³⁶⁸ rahmetullâhi teâlâ aleyhi doksan yaşına varmış derlerdi.

Lâkin, onsekiz bin âlemin [92 b] sırrından bir mikdâr feth-i kelâm edip, 972 [1564] ya 973 [1565] târihinde nazma getirmiş idi. Onda çünkü "ömrüm erdi yetmiş yaşına", diye buyurmuş. Ol takdîrce ömrü ya seksen ya seksen bir olmaktadır. Ve a'leme bi- hakîkati.

İlhâh merhûmun silsile-i tarîkatı Sarâyî Aynî Dede'yedir. Ol dahî Sünbül Sinân Ef.'ye, ol dahî Çelebî Halîfe hazretlerine, ol dahî Pîr Ömer hazretlerine, ol dahî Seyyid Yahyâ hazretlerinedir. Hulefâsından Velî Dede Tamışvarî ve Muslihuddîn Dede ve Bâlî Dede ve Hasan Hâce ve diğer Hasan Hâce'dir ve Hüseyin Dede'dir. Dahî sâf-ı dil, pâk- tab' dervîşleri çoktur. Lâkin, Hüseyin Dede cümleden hizmetin ziyâde edip, mazhar-ı manzar ve mahall-ı himmet idi. Ve merdâne revîşi ve sâdikâne yûrişi var idi. Hastaları iyâdede ve gece ile bekleyip hizmet eylemede hiç nazîri yoktu. Cümleden Şa'bân nâm dervîşin hastalığı

³⁶⁶ Hamza Şeyhi kayd- ı bendle götürdükleri beyânındadır. (müellifin notu).

³⁶⁷ *Kutb-i âlem cihân-ı terk etti
müddet-i ömri çünkim oldu tamâm*

*Oldu bu gaybıyâ ona târih
Yâ İllâhî ola bihişt makâmı
Sene: 983 [1575]*

hizmetinde iken, birkaç kişiyi cennette görüren diye haber verir. Mezbûr Şa‘bân Dede “vefâtından sonra haber verdiği kimesneler dahî vefât ettiler” diye hikâyet ederdi. Şeyhle bir gün Aynî Dede’nin merkad-ı azîzini ziyâret için dervîşlerle Sarây’a giderlerken soğuk zamânda taşrada konarlar. Şeyh uyuyacak, neremle mübârek ayakların göksüne ayak koyup saklayan gönle yakındır, diye işrâb eder. 1000 [1591 / 92] târihinde civâr-ı rahmete ol dahî vâsıl oldu. Ve Hasan [93 a] Hâce dahî bir oğuz sâde dil merhûm idi. Oğuzlukta nice letâifi vardır. Ka‘be-i Şerîfe’ye azîmette Şâm-ı Şerîf’te Mahmûd Bey nâm bir devletlü bunu hoş görür. Murâd ettiğinde müsâade eder. Bârgirin satmak lâzım gelir. Bârgiri meğer al imiş. Ol devletlinin dahî yüz seksen florîlik Cebel-i Arab nâmına bir mu‘teber al atı varmış. Onu kendi bârgiri sanıp bir pazâra götürür. Evvelden kendi bârgirini söyleştiği kimesneye kendi bârgiri zannıyla on altı florî’ye verir. Sonra, oğuzluk ve eblelik münkeşif olur. Atı alan kimseyi bulur. Onlar dahî letâifinden ve oğuzluğundan nice semt-i lağv ü hezl tarîkiyle cerîde-i beyâna getirip, ba‘dehu Cebel-i Arabi eline tapşırır. Ol yolda merhûm Şeyh işâretiyle yedilerdendir diye, zikrettiğimiz levende İstânbûl’da rast gelir. Mezbûr levendhâyı iki gün mukaddem buluşmak gerek idim, diye arz-ı teşevvuk eder. Hasan Hâce aslın suâl edecek. Mora semtinde iki er gelmişti. Gittiler. Ammâ, gel sana İstânbûl’u seyrettirin deyip, Dîvân-ı Hümâyûna iletir ondan ba‘zı cevâmiadan gel sana bir er göstereyin diye Sarâçhâne’ye götürür. Oradan külâhla bir dervîş koka yâmâr ve koka işler. Açmazın onu gösterir. Ammâ, doğru bakmak için gidelim, diye geçerken selâm verir. Ol dahî selâmı enfile alır. [93 b] Ondan geçince sana himmeti vardır, dervîşin debi budur, diye veda‘laşıyor. Haber verir, her biri berîne gider. Defa‘-i sâniye de gir ve Ka‘be-i Şerîfeyi ziyâret eder. Ondan gelip 1009 [1600] târihi haddında âhirete nakleyledi (r.h.).

Bâlî Dede dahî, nice müddet zâviye-nişîn olup, Tamışvâr’da rûzigâr geçirip, ba‘dehu isti‘lâ-i a‘dâidin erdi’l- laînin şerr ü şurûnda gidip Dimitrofça’ya gelip, ondan Belgrâd’a gelip temekkün etmişken 1011 [1602] târihinde dâr-ı âhirete nakleyledi. Hayl-ı hulûs ve şevk-ı derûn üzere dervîş idi. Ve Mustafâ Dede dahî Tamışvâr’da temekkün edip, alâm ü şedâidine katlanıp, tâ ibtidâdan zâviyeye ihtiyâr etmeyip, fârigü’l-bâl dervîşliğe ihtiyâr edip, târih-i tahrîrde sıhhatta idi. Merhûm Şeyhin meşrebine ve semtine semti ve meşrebi cümleden muvâfik idi.

³⁶⁸ Merhûm Münîrî Efendinin risâlesinde merhûmun târihi 983 yazmışlar. Ammâ, sahîh rivâyet 982 dir. (müstensihin notu)

İki defa' Tamışvâr muhâsara olup Hak Teâlâ fazlından şerri a'dâdan ehl-i İslâmı halâs etti. Mağrib meşâyihinden biri "Tamışvâr'ı Hak Teâlâ bir dervîşin hürmetine şerr-i a'dâdan sakladı" diye ba'zı kimesneye işrâb ederdi. Ve Hasan Hâce Visoko'da gayrı yerlerde temekkün etti. Mücâhede ve taabbud'da müciddir ve menâhî'den müctenibdir. Lâkin, hod furuşluk tarîkiyle halkın nazarından sâkattır. Hak Teâlâ kâffe-i ehl-i İslâm'a hayırlar ve hüsn-i hâtime müyesser eyleye. Hîn-i tahrîrde ol dahî sohbetinde idi. Eğerçi, hüsn-i hâllerinden [94 a] dahî çok hâl müşâhittir. Muhtemeldir ki, onu dahî setr-i hâl eyleye. Râçe'de Muhammed Dede nâm bir pîr, onun dahî haylî hüsn-i hâlin nakleylediler. Merhûm Şeyhin dervîşlerinden idi. 1010 [1601] târihinde gâliba dâr-ı âhirete nakileyledi (r.h.).

Menkıbe-i Şeyh Mehmed el Ma'rûf bi Kurd Efendi

Merhûm-ı merkûm Sofyalı Bâli Ef.'nin terbiyesiyle mürebbi olup hizmetinde neşvünemâ bulup, cihet-i isti'dâdı ve kuvvet-i nihâdı seyr-i sülûkten müşâhede olundukta "tarîkatın kurdu" diye merhûm Bâli Ef. latîfe sûretiyle hüsn-i me'line remzettığı sebebiyle "Kurd Efendi" demekle nâm-ı şerîfi âleme şâyi' olmuş idi. Lâkin, inşâallâh semmet ü nazar cihetiyledir. Sigetvâr fethi yılından sonra uclara bir defa' çıkıp Mustafâ Paşa merhûma nice fevâidi ifâde edip ve mukaddemiyle Budûnî teşrif edip, sâyi-i himmetin uclara best ve serhad-ı İslâm'ı nice sene zaptetmek gerektir. Beylere dahî himmet ü nazar edip, ondan avdette merhûm Şeyh Muslihuddîn ile Dimitrofça'da mülâkât etmişler idi. İki Cum'a günü bir yerde cem' olup sûfiler meclis-i semâ' edip ictimâ'ları zevkinden çok kimesneye safâ-i rûhânî ve cezbe-i sübhânî olup, sâdıklar ol meclisi müzâkere ederlerdi. Fâzıl ü kâmil ve mezâyâ-yı hakâika vâsıl azîz idi. Azîzlerimizden Seyyid Abdülkerîm Emîr Ef. hazretleri esnâ-i zikirlerinde buyurdu ki, "Mısır'da ve Yemen'de bu kadar yıl eklenip [94 b] ulû azîzlere vefâik-i meşâyih hizmetine vâsıl olup, şeref-i sohbetleri Kurd Ef.'ye vâsıl olmayınca tavr-ı fenâdan zevk almak müyesser oldu. Ve gönül her birinden bir tesellî buldu. Lâkin, Kurd Ef.'ye vâsıl olmayınca tavr-i fenâdan zevk almak müyesser olmadı. Ve fenâ ne imiş ondan ol ma'lûm oldu". Ulûm-i zâhirede mütebahir fâzıl merhûm idi. *Hidâyenin Metni, Bidâye-i Tercüme ve Şir'atü'l-İslâm* nâm muabber kitâba mufassal şerh yazıp, çok

ifâdeler buyurmuştur. “Mürşidü'l-Enâm”³⁶⁹ demekle mulakkıbdır. Dervîşler ve sâdıklar terbiyesine ve ulûm-i zâhir u bâtın ifâdesine meşgûl ve mücidd-i sâî idi. Sultân Murâd Hân çok iltifâtlar edip. Lâkin, dervîşlik dâiresinden taşra kadem başmazdı. Zamânında hayli hulefâsı zuhûra gelip etrâf ü eknâfa münteşir olup, halkı da'vet-i Hakk'a ve tarîk-i müstekîme sevk-i bid' ü dalâletten müberrâ ü mukarrâ vechle tâat ü ibâdete ve envâ'-i riyâzata mücidd ü sâîler idi.

Mezbûr Vâiz Emîr Ef. ve Öziçeli Muslihuddîn Ef. ve Nevrekop'ta Çömlekçizâde Muhyiddîn Muhammed Ef. ve gayrı çok kimesneleri îkâz edip, sıdkla tarîk-i Hak'ta sâlik olmağa sebep olmuşlardı. Ve çok dallîni hidâyete getirip, savb-ı inâyete raptetmişler idi. Mezkûr Muslihuddîn Ef.'nin dervîşlerinden Ca'fer Bey nâm bir sipâhî sâimü'd-derh olup, gecelerle ise kâim olması kuvveti zamânında kimesnede görülmemiş idi. Bütün gece hafiyeye tevhid edip teheccüd kılar. Yarındası [95 a] nev'-i fütûrdan ve âsâr-ı nevmden nesne mülâhaza olunmazdı. Pür sevk idi. Tatâr ve Besprem³⁷⁰ fethi yılında Sinân Paşa dönüp düşmân Ustûnî Belgrâd'a gelip meşhûr hisârda feryâd edip “be hey kardeşler, Bayrâm gönünde nereye kaçarsınız”, diye gayretlendirip, gazâyı gıpta gösterip, sonra yoldaşları elinde tesbîh alıp şehîd bulurlar (r.h.).

Ve Dervîşlerinden İbrâhîm nâm bir sebûk rûh, dervîşliğinde ve hüsn-i hâlinde kemâl-ı ihtimâmında olduğundan gayrı, merhûmun hayır duâsına mazhar düşüp senâ-yı cüz'iyede ve her cihetiyle kâbiliyyette hiç nazır yoktur. Hîn-i tahrîrde sıhhatta idi. Hak Teâlâ hüsn-i hâtîme dahî müyesser eleye, hayli hoş kimesnedir.

Ve ihvânımızdan Köse Sinân Halîfe nâm bir sâlih, bir Ramazân-ı şerifte i'tikâfta iken uykuya varır. Uyandıktan cümle derû-dıvar tespîh ederken işitir. Emîr Ef. Belgrâd'a teşrif buyurduktan, dest-i irâdet getirip, ezzamândan sonra hasta olup vâkıasında Bâlî Ef. ve Nûreddînzâde merhûm ve Kurd Ef. da'vet edip, sen şimden sonra bizimle olmak gereksin, diye da'vet ettiklerin haber verdi. İkinci, üçüncü gün civâr-ı rahmete vâsıl oldu (r.h.).

Elhâsıl, merhûmun vücûdu âleme rahmet ve nevi'-i âdeme hidâyet-i mahza idi. Sıla tarîkıyla Sofyâ semtine ve Bâlî Ef.'nin merkad-ı şerifleri ziyâretine gelip.

³⁶⁹ Kurd Efendinin “Mürşidü'l-Enâm” adında bir eseri Süleymâniye Ktp., Serez 1639 numarada bulunmaktadır.

Ve mülâkâtlarından nice kimesneler mugânım, [95 b] safâ-yı rûhâniyetle mugtenim olup, İstanbul'a avdet edip, Tatâr Pâzârcığına gelince, hasta olup, birkaç günden sonra dâr-ı âhirete nakl buyurdular. Meğer pederleri dahî onda yatırmış. Hikmet-i Hudâ toprakları bir yerde imiş. Nakleylediler ki, hastalığı müştedd olduğunda sabr-ı ihtiyâr edip, rızâ-yı tahkîk için "âh" demek veyâ ağlamak vâki' olmadı. 997 [1588]'de civâr-ı rahmete vâsıl oldu (r.h.).

Silsile-i mübârekeleri Bâlî Ef. hazretlerine ve Bâlî Ef., Kâsım Çelebî Halîfe'ye mensûp ve ondan mücâz olup irşâd makâmında kâim olmuştur.

Menkûbe-i Hızır Efendi el-Ma'rûf bi-Yayabâşîzâde

Ferîdü'd-dehr ve vahîdü'l-asr, mecemü'l-mekârim Şeyh Hızır (r.h.) Polat'a ve Besperem yılında emr-i zü'l-emr işâretiyle sefer-i hümâyuna çıkıp, mezâlîm-i zulm müşâhede ü muâyeneden tahammül edemeyip, İstanbul'a gidip va'z ü nasîhata müdâvim ve tarîkatta kâim olup, fuzalâ-i dehr'den nice kimesne meclis-i şerîflerine mülâzim idi. Va'zında hilâvet ve takrîrinde selâmet varidi ki, zamânında mânendi yok idi. Hilm ü merhameti gâlip ve söz-i derûnla Hakk'a râgîb merhûm idi. Sonra, Eğri yılında pâdişâh-ı âleminâ hele bile çıkıp, umûr-i askere mutaallık çok ihtimâmlar edip ve Eğri'de emân verilip ve emânı te'yîd eylemede kendi bizzât hisâra girip cidd ü mesâî-i meşkûre eylemiştir. Ba'de'l-feth a'dâ-i dîn, asker-i İslâm'a yakîn gelip kal'a [96 a] ve denilikle asker zayıflanmıştır diye, hücûm-i nâr semûm gibi edip.

Çönlünde cevher celâdeti olmayan mihnetler firâr yüz tutup kaçtılar

Leke lek damarını yolunda acıdılar

Asker-i İslâm nâmına mihnetler çıkıp

Verdiler düşmâna karşılık heyecâna yuf

Şîr gibi zülüm vü cevr içre cerî ola cerî

Tilki gibi düşmâna karşı kaçma durmaya yuf

³⁷⁰ Vezprem, Macaristan sınırları dâhilinde bulunan bir şehirdir.

Merhûm, güzîde bulanların mukâvemete karârı kalmadığın görecek, nekâbet â'dâniyetiyle ve dîn-i İslâm gayretiyle bî-ihtiyâr eyler. Ve sürüp kendiye kâfir alâyına urup. Birinci gâzilerle şahâdet şerbetin nûş ve mâcerâ-yı dünyâyâ ferâmûş eylediler.

1005 [1596] târihinde civâr-ı rahmete vâsıl oldu (r.h.). Pes, Pâdişâh-i âlempenâh, Hz. Şeyh şehîdin cism-i mutahharîn İstanbul'a götürmeğe emîr buyurmuşken, kış günü olmak ile perişân dil dervîşler tahammül edemeyip Tatâr Pazârcığında³⁷¹'ta Kurd Ef.'nin yanında defnederler. Ba'zı ehîbbâ mezâr-ı şerîfini binâ için ihtimâm edip, binâ olan bir zimmî imiş. Mezârın açtığında ba'zı hâl müşâhede eder. İslâm'a gelir bi- hamdülillâh.

Beyt:

Şol hâl üzere gerektir ehl-i îmân:

Onu kâfir görüp ola Müslümân

Bulmaz şol hayy-i semtine çıkar

Ölüler himmeti küfrü yıkar

Merhûm zâhir ve bâtında müceddi-i sâî olup, mecmûât-ı latîfe-i hakâik ü dakâik ile tahşîye edip, ihâtasında ukûl-ı kâsır ve tahkîkât zamânında kendiye münhasır olup fevâid-i azmî ile [96 b] münderic iki mecmûası kendiden sonra vakf olsun diye ahhâbı tahşîye edip, mezâyâ-yı muhâzırât ve tefâsîr ile doldurmuş idi. Ve *Mülteka'l- Ebhur* nâm kitâp fâika-i şerh yazmağa başlamış idi. Kâfi-i vâfi üslubûnda best-i kelâm ile yazdığına latîf tahkîkler etmiş idi. Ve *sûre-i kadr*'a latîf tahrîri var idi. Bu fakîr istinsâh etmiş idim. Nisbet-i tarîkatı Mentesevî Muhammed Çelebî Ef.'yedir ki, Vişne demekle ma'rûftur.

İhvândan İbrâhîm Ef. nakl eyledi ki, Sütlüce semtine çelebilerimizle temekkün lâzım geldi. Merhûm onda olurmuş. Va'zıyla müşerref oluruz diye hazzedip, câmi-i şerîfe sûfileriyle gittiğin işittim. Bu kez meclis-i zikrullâha başladılar. Yârândan ki sırrın ettim. Bu mübâreği dinlemeğe geldim. Zikrullâhı zâviyesinde de ederdî, diye gönül muzdarıp iken, hemen sûfnin birin çıktı, fisıldadı. Hemen, zikrullâhı döndürdüler. Ondandır oturuğu yerde va'za başladı. Feth-i kelâm eyledi. Buyurdu ki, şunca zamândır va'zdan ferâgat olundu idi. Ammâ, kulûbun teveccühünden şimdi lâzım geldi, diye tahkîka başladıktan

sonra harîr puşlardan biri karşısında oturmuştu. Harîr kinler hakkına dolaşıp durmağa ta'riz eyledi. Hiç herîf aldırmadı. Âhir tasrîh edip, be hey zâlim, çün halâya düştün, ol telavvuzla mescide gelmek lâzımmıydı? Karşımızda oturmak ne hâcet [97 a] idi, diye keskinlik edip, merhûm kerâmet eyledi, diye ol karındaşımız hikâyet ederdi (r.h.). Onlar dahî Ezelîzâde Konevî nâm azîze müntesibdir. Onlar dahî Cemâl Ef. cemâlinden yüz gösterir. Onlar dahî, Molla Habîb Ankaravî, onlar dahî muhyi't-tarîkatü'l- halvetiye Seyyid Yahyâ hazretlerinedir (k.s.).

Belgrâd'da müftü nasb olunmadan ve medrese yapılmadan ümmîlerden bir deli âgâh kimesne teehhil eder. Birkaç ay bunun üzerine geçer gider. Bir gün ehliyle musâhabet açar. Kandan olduğun ve kandan kaptığın sorar. Zirâ, aldığı bir garîbe imiş. Ol dahî, aslın ve farkın silk-i takrîre getirir. Meğer ikide yardışlar ve bir birine nikâhı câiz olmayan hısımlar. Kişinin cânibine od düşer, nedâmet ateşine tutuşur. Kendi hâlin istiftâ eder. Müftü fikh-i aklî birle hatâ eder. Recm olunmasına fetvâ verir. Bu kişi dahî fetvâyı görünce ehl-i urfa götürür. Bana recm lâzım olmuş. Şer'le lâzım olanı icrâ eyle, diye şer'-i şerîfin hükmün tahkîk için zâbit-ı memâlik olana havâle eder. Ol dahî mahkeme-i şerîfe götürür. Hâli i'lâm eder. Meğer nâib mes'eleden âgâh imiş. Kâdıyı bile husûs-i kâdıyaya âgâh etmiş. Tefrîg ederler. Beher hâl sâdıklar dâim doğru yolla giderler. Sonra, onun sebebiyle medrese yapıldı ve müftü vaz'olundu.

Müslüm oldur kim tarîk-i hakkı tekrîm eyleye

[97 b] *Aşk ol merde ki kendin ona teslîm eyleye*

Kezâlik, Hâdım Alî Paşa ve yürelerinden birinin kızına cinnî alâka eder. Kızın tâkat u kuvveti gider. Ne müâleceye dermân, ne cinnîden emân bulur. Pes, müftî-i mâcinler cinn ilâcı için *âyete'l-kürsî*³⁷²yi yazıp fercine yapıştırmak ile şâyet ki, el çeke diye. Pes, anası ve babası kasteder. Kız meğer hidâyet nûruyla münevvere ve ednâsız tahkîr-i Kur'ân'dan etmem. Ve tahkîr-i Kur'ân-ı azîm semtine gitmem, diye aslâ rızâ vermeyip. Hemen Hakk'ın avnıyla cin der kesilir. Gavâil ve şurûrundan emîn olur, el hamdülillâh.

Mükerremden kelâmullâhi tekrîm eden

³⁷¹ Bugünkü Bulgaristan sınırları dâhilinde olan Doriç kasabası.

Menkûbe-i Şeyh Şemseddîn Sîvâsî

Bir merd-i kâmil, maârifeye vâsıl ve selefe muâdıl azîz idi. Eğri seferine gelip şeref-i sohbetleriyle müşerref olup ve hîn avdette Seyyid Yahyâ virdinde mucâz ve onların dahî me'zûn olmak fâidesiyle müstefâd olmak müyesser oldu (r.h.).

Buyurdular ki, "bu vird-i şerîfi müdâvemet eyleyene fâidesi âidesinden kat' - i nazar ile okunan yerde, âmme-i vilâyete bile berekâtı mütevâlîdir. Ve fâidesi ve âsârı azîmdir". Buyurdular ki, bu def'a sefere çıkma sebep ü bâis bu oldu ki, Kur'ân-ı şerîfe tefeul ü berekât Kelâm-ı kadîmi tevessül edip, ol gazânın niyetiyle feth-i mushaf-i şerîf ettiğimde bu âyet-i kerîme geldi ki عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يُهْلِكَ عَدُوَّكُمْ

وَيَسْتَخْلِفُكُمْ فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ [Umulur ki Rabbiniz düşmânınızı helâk eder ve onların yerine sizi yer yüzüne hakîm kılar. Sonuç sakınanlarındır]³⁷³. Fî nefsi'l-emr Hakk'ın avnıyla Eğri gibi hisn-i hasîn az müddette feth olunup, yedi Krallın askeri ve bunca Hersek banların şeytâncerrâr leşkeri zıllullâh üzerine hücum edip, yürüdükte muhannes ve mülevves tab' olanlar firârî nâmıyla nâmidde olup. Ve kulûb-i zulm endişeleri mişelere bölük, bölük tutup zıllullâh sıdkla Hakk'a yüz tutup hâcet elin dergâh-ı Hâlik'a ref'eyledikte, zua'fâ ve ehl-i vefâdan kalan, ehl-i İslâm düşmân üzerine hemen hücum edip, heybetleri gönüllerin mum gibi eritip, a'dâ kaçmağa yüz tuttukta, tavuk boğazlamağa eli varmayan miskinler, bî-dînler ecsâdına yaralar ve yaraklar basıp şihâb-ı sâkıb gibi kılıçları enip, hemçü şeyâtîni yüz üzere yüzer, yüzer düşürüp, Allâhu Teâlâ'nın avnıyla ekserin helâk eylediler. Azîz merkûmun va'z u nasîhatı lütf ve meşâyihâne tavrı ve semt-i şerîf tasavvufta bir bahr-i muhîr ve zâhir-i ilimde deryâ-i amîk idi. Yirmiden ziyâde musannefi olup *Muhtasar-ı Menâr'a*, *Zübdetü'l-Esrâr* nâmıyla bir metin şerh yazmıştır. Beyne't-tâlibîn mu'ted oldur. Ve zamânında yirmi dokuz halîfe nasbedip, etrâf ü eknâftan seccâde-i irşâdda ik'âd buyurmuşlardır. Eş'âr-ı âşikâne ve setem-i pîrâne olup, seksen yaşına karîb olup, 928 [1521] târihinde vilâdeti olup, ve 1007 [1598] târihinde civâr-ı rahmet-i rahmâna vâsıl [98 b] oldu.

³⁷² Bakara, 2/255.

³⁷³ A'râf, 7/129.

Ba'zılar nakileyledi ki, nice yıl kendi seccâde-i irşâdda oturduktan sonra, tekkyesinde gece ve gündüzde zikr-i şerîf munkati' olmamıştı.

Menkıbe-i Şeyh Abdürrahîm el-Kefevî

Bu azîz evvelden taleb-i ilimde olup, envâ-i fûnûn ile getirip çok mahalli tahrîr eylemiştir. Ale'l-husûs, mantıkada tefenneni ba'zı ta'likâtında görüldüğü üzere hayli yed-i tûlâsı var imiş. Ve Mollâ Çelebî demekle iştiâr bulup, İstanbul mevâlisine ma'lûm ve aralarında ma'rûf kimesne idi. Sonra, Kefe meşâyihinden biri intikâlî hâlinde seccâdesin ona ta'yîn ve tahsîs ü tafvîz edip, zamânında zâhir ü bâtında lâ-nazîr ve bî-hemtâ azîz idi.

Kâbiliyet dâd-ı Hak râ şart nîst

Dâd-ı Hak râ kâbiliyet şart-ı ust

[Allâh, kulunun kâbiliyeti olduğundan dolayı ihsân etmez, kâbiliyeti verdiği için ihsân eder]

Ahbâb u bendelerinden bir sâdik hikâyet eyledi ki: “bir gün Lâle zamânında Mu'tâdîn'e muhâlif sahrâya seyre çıkıp, *seyr-i fi'llâh* eyler iken lütfunun bir katresin verdi. Ol dem Rabbın onda rahmet-i deryâsını deyince, dervîşlerde bir şevk ü cezbe peydâ olup, semâa girip vardıkça şevk ezdiyâd üzere olur. Kimi bir cânibine gider, kimi bir yânına düşer. Zâkirler ferâgat edip, kesmek murâd edindiklerince kalanlar gîr ve kalkıp şûr u şeydâ gibi âh ve vâveyle hû ve hâ deyip, munkati' olmak ihtimâlî olmayınca, Hz. Şeyh tasla sü getirip mübârek elin suya sokup vardıkça, sükûn hâsıl olup, [99 a] meclis nihâyet bulur.”

Çok hâlâtın ve cezebâtın ve tarîk-i Hak'ta uluvv-i derecâtın nakleylediler. 1000 [1591 / 92] târihi hudûdunda âhirete intikâl eylemiştir (k.r.).

Menkıbe-i Şeyh Şa'bân Efendi

Bu azîz Amasyâ'da olurmuş. Acâib meşrebin ve bâtınında kuvvetin ve uluvv-i himmetin naklederler. Ve Mollâ Çelebî ve Şemseddîn Sivâsî birle mükâtebe ve münâsebet edip. Erbâb-ı kulûb zamânlarında bu üç azîze muâdil ve hemenân kimesne yok idi, derler. Dervîşliğe intisâb edenlerden biri tâcı giyen etmek, îmân giyenliğidir. Bu sözü vâki' ise sûfîyye tarîkatına iktidâ ve îmân sa't-i îmândır demektir, Allâhu a'lem ve resûluh. Hırka-i âdâya mütaallık ahvâlî ve duâsı

isticâbette zamânında misâli yok idi. Hamîdli Pîrî Ef.'ye vâsıl olup, kenef-i tarîkatında kemâl-i hâsıl etmiştir. 1000 [1591] târihinden mukaddem nakil buyurmuştur.

Menkıbe-i Şeyh Nusûh Çelebî Belgrâdî

Fânî fi'l-lâh, bâkî bi'l-lâh, vâsıl ilallâh azîz idi. İnşâallâh ona şüphe yok idi, Belgrâdî idi, tarîkat-i Nakşibendiye idi. İstanbul'da Tophâne'de İskender Ef. nâm azîzin şeref-i sohbetleriyle müşerref olup vusûl bulmuştu. *Terşîhât*³⁷⁴ nâm bir kitâb cem'edip, hakâika ve maârife mütaallık muhâzarât içine dercetmiştir. Ki, ol kelimât-i tayyibe zamânında bir azîze müyesser olmamıştır. Ahlâk-ı hamîde sâhibi ve ahvâl-ı seniyye mâliki vilâyetinde yekyâsı [99 b] bir azîz idi. Ba'zı meczûpları ve garîpleri kudretine göre gözetip, hattâ Baba Ca'fer nâm bir dîvâne-i bî- nâm dahî hasta olduklarında kendisi bi-nefs-i mübâşir olup, mülevves yerlerin yuyup ve sâir-i a'zâların gusledip. Tâze gönlün girip ve döşeğe yatırıp vefât edince, kemâ yenbegî hizmetlerin edip, ba'de'l-vefât kendi etbâi yanına defnedip, merdâneler işin ederdi. Ol makûlelere hayâtlarında dahî ihtirâm edip, kirâmı birle tutardı. Kendisi dahî 981 [1573] târihinde Hakk'a vuslat bulup, civâr-ı rahmete intikâl eyledi. Belgrâd'ın salhâsında iki kimesne dahî intikâl edeceklerine işâret olunup. Ve onlara tebşîr tarîkıyla kendi a'lâm edip, üçü bile bir ayda gittiler (r.h.). Biri Hatîb Ahmed Çelebî ve biri Mahmûd nâm bir ümmî idi.

Ağazâde Mehmed Çelebî hakîre nakleyledi ki, merhûm matû'n olup, iyâde tarîkıyla ve Hak civârı cihetiyle varıp gelirdim. Bir gün ikindiye kılıp huzûruna gelip, sîmâ-yı şerîfnde haffet alâmeti müşâhede olunup, elhamdülillâh bula yine hoş olasız alâmet-i hayır vardır dediğimde, kolların açıp neam, bak şu gülleri, sünbülleri diye hasbesin gösterdi. Ol hînde halîlesi geldi, buyurdu ki, içeri gidin, siz şimden sonra bizim gözümüze görünmek revâ değildir, diye içeriye gönderdi. Hâlin tefehhas ve tegarres ederken, yastıktan [100 a] başın kaldırdı. Sağına soluna işâret edip “aleykûme's-selâm”, “aleykûme's-selâm”, “aleykûme's-selâm” deyip, “*Yâsîn-i şerîfî*”³⁷⁵ oku deyip, سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبِّ رَحِيمٍ [Onlara merhametli Rabb'in söylediği

³⁷⁴ Nusûh Çelebî'nin bu eseri Süleymâniye Ktp., Esad Ef. 1360'ta bulunmaktadır.

³⁷⁵ Yâsîn, 36/1-83.

selâm vardır]³⁷⁶, bir iki kaç âyet dahî okunup, Yâsîn tamâm olmadan rahmet-i Hakk'a dârü's-selâma rihlet eyledi.

İhvânından Alî nâm bir kimesne hikâyet eyledi ki, ol gece beklemesine kaldım. Bütün gece bir yeşil çekirge çevresin dolanıp yürürdü. Sabâha karîb olacak, nice olduğun bilmedim.

Merhûmun hisâl-ı hamîdesi iken çoktur. Herkese lütufla ve her nefse rıfkla tekellüm ederdi. Evlâd-ı kirâmından biri tâzelik semtiyle bir nâzenîne hanîn ve semtine yakîn olayın, diye ba'zı yaranı tahrikiyle meyleder. Ol gece bir rüyâ görür. Pederi hazretlerine arzeder. Üzerine hemen uğrayıp, hey sakın oğul, diye azîm nasîhatlar eder. Ve Mustafâ Paşa merhûm ki, sehâ birle hâtîme geçip, onun zikrinâmesine hatm urmuştu. Kemâl-i mertebe mu'tekid olup, başına gelecek sencândan âgâh edip, lâkin اذا نزل القضاء كان العطب في حليته [Allâh'ın hükmü geldiğinde, yok olma onun hilyesinde] muktezâsınca çâreger olmayıp, tevâzu' birle mükâtebet ve mürâselet gönderip, tâ âhirete nakledince istimdâd edip, ba'de kendiye bi-lâ sebep ve bi-gayrı hak belâ-i nâgehânı gelip, merhûmu boğdular (r.h.). Bî-cürüm, ü günah girdi onun kanına devrân, bir dahî onun misli gelince gece ezzamân merhûm Mustafâ Paşa sahâda ve ahlâk-ı hamîdede [100 b] ve ulemâ u meşâyihî rağbette bî-mânend idi. Asrında bir meke derûn oturmuş idi.

Cümle-i menâkıbından biri, "bir pîr gelir, devletlü paşa dört kızım vardır. Dördü bile yetişmiş. Bir akçacığım yoktur. Dermânda eleğim hâlînde nice nice zuafâyâ ettiğin gibi bana dahî bu husûsta dermân eyle" dedikte, "Yüz kuruş yetermi"?, diye suâl eder. Pîr dahî "yeter devletlü Paşa" der. "İki yüz kuruş yetermi"?, devletlü Paşa der. Pes, Paşa vekîl harcine emreder: "mükemmel ikişer kat her kızına çehâz ka'yr" diye tenbîh edip Tamâm edecek mülâzimleri çağırtrtıp, kızım vardır erkek evlâtlarınızdan her kim alırsa ol düşün mahlûlleri dahî verin, diye va'de edip, dört yiğit fi'l-hâl seçilir. Onlara kızları nikâh eder. Mahlûle tevakkuf ederler. Hikmet-i Hudâ dördüne bile ol gün tîmâr düşer. Pîre dahî iki yüz kuruş verip kuykuleriyle ve cihâzla mahall-ı maksûda gönderir. Rûm ve Arap ve Acem'den dervîşler ve meşâyih ve ulemâ ve sâdât ve garîbân en'âm u ihsâna mustağrak olup, sahâsıyla cümle-i âleme iştihâr vermişti. Hattâ, serne-i kâbe-i şerîfe şerefhullâha gelip, azîm en'âmına mazhar düşüp ve Harem fukarâsı için

³⁷⁶ Yâsîn, 36/58.

başka sasakât onlar ile irsâl edip, kendi mehriyle mehirleyip, ne kadar olduğun kimse bilmedi. Bu makûle ma'nâya Resûlullâh (s.a.v.) işâret edip buyurmuştur ki:

[101 a] ان الله تعالى أقروا ما احتصم بالنعم لمنافع العباد يقرهم فيها ما بذلواها فاذا منعوها نزعها منهم فحوا

الي غيرهم (an İbni Ömer) [Allâh Teâlâ bâzı kavimlerle onlara nîmet vererek hasımlaşır, kullara bol menfaat vererek onunla onlara itirâf ettirir. Eğer o nîmetlerden engelleyecek olursa süküp alır onları diğeriine bırakır.]³⁷⁷

Budûn'da bî-bedel medrese ve câmiâ' ve dükkânin ve birkaç ilîce yaptırıp, reşk-i Mısır ve Şâm etmiş idi. Ve etrâf ü eknâfta kırktan ziyâde cevâmi' ve mesâcid ve yirmi mikdârı hân ve ona göre mektep ve sâir-i hayrât ü hasenât edip, Budûn'u serhatların reşk-i memâlik Horâsân ve Fârs emiş idi.

Mukarriblerinden biri hikâyet eyledi: "Bir gün be hey Sultânım, bu senin harcın Nehr-i Tunâ'dan alıp sarf etsek yine çok idi", dediğimde, "bereketi harcında buldum. El çeksem hazîne-i dîk gösterir" diye cevâp etti. Ba'de zamân Merhûm İbrâhîm Paşa gelip serdâr-ı İslâm oldukta sahâdan geçip nebâlet mertebesine terakkî edip, ezzamân içinde sahâyyla âlemî kul etmişti. Hattâ, sahâsına Nebâi Baba nâm harbi kal'anın fernikleri gürühle tapıp, envâ-i tuhfun mazhar ü elvân-ı en'âmına manzar düştüler. Lâkin, rüzgâr-ı zûrkâr muvâfakat etmeyip, 1010 Muharreminde âşura günü [11.07.1601]³⁷⁸ civâr-ı rahmete vâsıl (r.h.). Âzîzler münâsebetiyle iyilerin adı zikrolunmak, iyiler huzûrunda makbûldür.

Menkıbe-i Şeyh Mahmûd el-Buhârî

Bu azîz Buhârâ'dan gelip Tamışvâr'da birkaç ay tavattun edip, onda nazar-ı himmetlerin salıp nice kimesneyi [101 b] mübtedîlerden muhtedî eyleyip, Tamışvâr ekâbirlerinden ve münâsib ehlinden Sabâyî nâm şahıs huzûrlarına irâdet göstermek

³⁷⁷ Muhammed es-Sehavî, el-Mekâsidü'l-Hasene, c. 1., s. 968.

³⁷⁸ Târih, vefât-i târihidir.

*Bi devâdrurur âr-i œel ey ilvân
Bulmadul m̄ ya ki m̄ e m̄ rz-i m̄ vt e devâ.*

*Ah kim gitti bizim devletimiz ey fukarâ
Yine oldu i'imiz leyl ü nehâr ehle vâh*

*Oldu ol câhid fi'l-lâh vezîr ibrâhîm
Devler târihini cennet-i firdevs revâ.*

sûretiyle gelip, bu gece intihâra eylen, kâbiliyet ü istidâd var ise bir ser ü çeşm destegîrlik mahall-ı derîğ değildir deyip, ol dahî gelip meşgûl olmak sûretin yerine getirip, Şeyhle bile gelmiş. Nevâyî dervîşlerinden biri:

“Nakşibendiye aceb kâfile-i salârend ki berend ez-rehi pinhân be-harem kâfile râ heme-i şîrân-ı cihân beste-i in silsile end rûbeh ez hîle çe sân bukseled in silsile râ”[Nakşibendiyye, öyle acâib bir kâfileye benzer ki, reîsleri bu kâfileyi gizli bir yoldan götürürler (irşâd ederler). Dünyânın bütün aslanları bu silsileye bağlıdır. Bu silsileden hiçbir tilki hîlesiyle bunlardan kurtulamaz] deyip, onda bir kapıya girip Sabâyî dahî ardınca gireyin derken, kapı dar gelir. Ol dahî saî edip gâh yanından gâh önünden girmeğe cehdedip, kendi girse sarığı girmez. Sarığı girse kendi ilişir. Bir vechle girmeğe çâre bulmaz. Bundan netîce zâhir olur, harmân üzere kalır. Şeyh, sonra Belgrâd’a gelip mulâkât-ı şerîfiyle çok kimesne müşerref olup, lâkin anlaması müyesser olmayıp, Buhârâ’dan gele dururken Silistre³⁷⁹ semtinde ba’zı ehîbbâ zuhûr edip, onları terbiye için ol cânibine azîmet buyurdular. 995[1587] târihinde ba’de çok zamân geçmeden vefât haberi alındı (r.h.).

Menkıbe-i Şeyh Velî Tamışvârî

El-merhûm azîz merkûm selîmü'l-bâl ve hamîdü'l-hısâl ve sâhibü'l-hâl kimesne idi. Mehûm Aynî Dede’ye hizmet edip sonra Şeyh Muslihuddîn [102 a] mezkûr tâc ü hırka ilbâs edip ve seccâde-i irşâdda ak’âd edip, Tamışvâr’da nice rüzgâr terbiye-i sûfiyye edip, vedîat-ı ledünnî ile mürîdlerin ta’biye ederdi. Evrâd ü ezkârın sürmede ve usûl-i tarîkatın tutmak makâmında durmada yektâ-i bî- hemtâ idi. Mühibb ve vecîhi azîz idi. Sâf-i dil ve velî-i kâmil idi.

Tamışvârî Sarlı Ahmed Ef. haber verdi ki, sülûküne sebep Dimitrofça şeyhi Muslihuddîn Ef. olur. Tamışvâr fethinde kendisi odabaşı olur. Eşkallerden düğmeler edip levendâne hâl üzere iken bir seher bir şûr zuhûr eder. Harûs kapısı semtine gidip kış gününde köprü üzere dururken, görse bir koçi gelip, buna berâber geldikte durur. Koçıda olanlar suâl eder ki, “bunda Velî Odabâşı derler bir kimse vardır bildiğiniz değildir”? Kendisi der ki, “biz Velî Odabâşı’yız, hizmet var mıdır”? Derler ki, “ona bir mektûbumuz vardır. Görsen size midir”? Mektûbu

---

1010 (müellifin notu).

alır, okutur. İçinde yazılısız ki, “Velî Odaâşî siz saâdetiniz kapısı açılmak zamânıdır. Mektûb vusûl bulunca bir ân anılmayasız, gelesiz.” Hemen gelir, “bizden gayrı Velî Odaâşî yoktur. Mektûb bizedir. Kaçın gidersiz? Hemen gidelim”. Onlar dahî “hiç gayrı hizmet yoktur, hemen budur”, derler. İmdî, hemen gidelim, diye koçuya girer. Dimitrofça’ya azîmet eder. Şeyh merhûm Aynî Dede’ye rabteder. Kendisi dahî terbiye eder. Oda [102 b] bâşılığî sûretin kor, dervîşler sîretin alır, el hamdülillâh.

Devr-i diğeri ve tavr-ı âhir olup, nukûd-ı erzâk ve kayyim ü ahvâl ve ekâbir ü a’yân ve emsâle televvün ve tebeddül gelip, cemî’-i âlem mütekayyir olup, umûm-i vilâyâtı kurak basıp ki 993 [1585] senesi idi. Nice bilâd ve diyâr-ı ahrâk bi’n-nâr olup istiskâ namâzlarına âmme-i diyârda çıkılıp gözden Hazîrân ayının mümted olup, ne yağmûr ve ne kar yağıp, ekinler rûz hasardan sararıp hayvânâta yedirdiler. Ve hayvânât dahî yok yere telef olmasın, diye boğazlamak için ucuz – ucuz giderdiler. Bu makûle beliyeye-i âmme mustevlî olup, altın altmış Osmâniye iken ikiyüz Akçaya ve Kuruş yüz Akçaya çıkıp ve Salâtın peşin bir dirhem, kumaş dört veya beş Akça üzere keserlerken, rüşvet kapıları açılıp saltanat arzı yıkılıp, bir dirhem kumaşı yirmi Akça üzere kallaplar kesmeye başlayıp, zabt ü rabt ref olunup ve Beylerbeyi Akçası ve fitnesi olmak nâmı cihâmı tutup, el hâsıl, cemî’-i âdât-ı kadîme belki umûr-i şerâyi’ koyma ref olunup, cüce ve dilsizler ve nisâ tâifesi umûr-ı saltanata karıştı.

Mezhek ü dilsiz cüce kısmı edermi maslahât?

Pâdişâhın kim raiyyet perveri olmaya yuf

Hayf-ı divân arzına hırs ü tama’ vere hilel

Da’b kanûn-i kadîmin ehli kim kalmaya yuf

Rûnek-i insân olan nâmûs nûru kalmadı

[103 a] *Halk hayvân-i tab’oldu heykel-i zîbâya yuf*

Nâs gitti zümre-i nesnâs tuttu âlemi

Gul gibi türlü sûretle gezen âlâya yuf

³⁷⁹ Silistre (Silistra) bugün, Bulgaristan’ın kuzeydoğu kesiminde, Tuna Irmağı’nın güney kıyısında Romanya (Dobruca) sınırı yakınında il merkezi şehirdir.

Sîret-i insâna dikkat ile bakma sûrete

Sâyısı hoş meyvesi yok arar bâlâya yuf

Elhâsıl, ortalık mühmel ü mehtul olup, Ni‘metullâh-i Velî mufassal kasîdesinde ve ahâlî mâ-beyninde ma‘rûf kıta‘ında remzolunan fehvâ zuhûr edip, ahvâl-ı âlem bir güne ve kavm-ı Âdden ve Semûd ve iki halkdan numûne olup, rahmet kapıları kapanmış iken, Recebin ibtidâsında Regâyb gecesinde, bâd-i semûm peydâ olup, durma gökyüzü bulutlanıp akşâm olduğun gibi azîm yağmur yağıp, üç gün mütevâliye değmeyip kurumuş çeşmeler ve belirmez eşmeler kaynayıp bî-kârlar ke‘l-evvel su gelip, fukarâ dârî saçıp, sebab-i maîşetleri ol oldu.

Lâkin, Tamışvâr ol Beled-i Ustivâr ol gün ateşe tutuşup akşama dek ahrâk bi‘n-nâr olur. Ol gün merhûm çalışıp duruşurken ta‘b u nasb gelebe edip, ol gece hastalanır. Bir yıl tamâm ferâş esîri olup, görünülecek Regâib gecesinde civâr-ı rahmete vâsıl olur (r.h.).

Feyzî nâm şâir ki, hevâsına tâbî‘ ü şurîdelikle şâyi‘ idi. Bir meclis esnâsında münâsebetle merhûm Velî Dede zikr olunudu. Kendi meğer tekyesinde bir müddet karâr ve ba‘zı hüsn-i hâllerinden haber olmuş. Dedi ki, “ben Şeyh makûlesini teslîm etmek emr-i beîttir”. Lâkin, merhûm meşreb ü mezhebiyle [103 b] makbûlumda,

Ehl-i dil diller alır dildâr olur

Fâsık insâf eyler ona yâr olur

Ve dedi ki, cümle-i hisâldan biri budur ki, icâre ile tutup, istihdâm eylediği kefere makûlesi İslâm’a getirip, sözü deûnlarına eser ederdi. Meğer bir oğlan serkeşlik edip çâre olmayınca hiddetle onu reddedip, yürü yıkıl, diye tevbîh edecek. Oğlan gider, ba‘d zamân gelir, “bana İslâm’ı telkîn eyle” diye inkıyâd eder.

Menkıbe-i Mustafâ Dede (r.h.)

Şeyh Muslihuddîn evâhir-i menkıbesinde nâm-ı şerîfi ve ba‘zı hâli zikrolundu. 1029 târihinde Saferin 25’inci gecesi [01.01 1620] Salı gecesinde vefât eyledi, diye hâzır olanlardan haber verdiler. Ve muhbirin aynıyla yazdığı mektûbun ibâreti budur. Ve cümle sırrından biri budur. Vefâtından biri sehl-i mukaddem kendiye gelip *Lâ ilâhe illallâh* dedi. Kendiye suâl olundukta, “El hamdülillâh,

Resûlullâh hazretlerinden iki adam gelip selâm getirdiler.” Ba‘de elini göksüne koyup *Lâ ilâhe illallâh* dedi. Yâ Rabbi bir pîrim inâyet-i hidâyet Senden diye, rûh-i şerîfin Hız. Allâh’a teslim etti *إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ* [biz Allah’ın kullarıyız ve biz O’na döneceğiz].³⁸⁰ Ve sünenden muhbir sorup kendi 99 ve 9 ay olduğun haber vermiş (r.h.).

Menkıbe-i Şeyh Alî Sigetvârî

Âlim ü fâzıl ve muhâzarâtta kâmil azîz idi. Merhûm Nûreddînzâde terbiyesiyle murebbî olmuş idi. Ve onun perverdelerinden ve bendelerinden [104 a] idi. Nice resâil sâhibi ve *Evveliyât* nâm kitâbının musannifidir. Hakk budur ki, ihtimâm-i tâm eylemiştir. Makbûl-i cemî-i fuzalâdır. İptidâ-i sülûküne bâis budur ki, dânişmed iken bir tâzeye meftûn olup, hayret ü dehşetle gezip bir yerden çâre ola diye meşâyihin himmetine tevessül edip, dermân ümîdiyle Nûreddînzâde merhûmun huzûruna gelip azr-ı hâl eder. Ve bî- muhâbâ hayretinden keşf-râz eyler. Şeyh buyurur ki, hoş saî edelim. Ammâ, bu gece bunda olan görelim, diye el koyup ol gece ettiği fezâhat ve arzylediği kabâhat hâtırına gelir. Nedâmetler çeker “Azîzler yanında rusvây oldum” diye kendiye nifrin eder. Sahra Şeyh çıkageldikte, tevbekâr olup özrûn diler. Hakk’ın avnıyla ve Şeyh himmetiyle aşk-ı mecâzî hakîkiye mübeddil kılınıp, şeref-i sohbetiyle hüsn-i hâlin kemâle varıp hilâfetle müşerref olup, Ka‘beyi nice yıllar mücâvir olup ve Şeyh-i Ekber ve İmâm Suyûtî hazretlerinin musannefâtından çok istifâde edip ve gâlibâ bu takrîble haremi tahallus edip, âşıkâne eş‘âr söyleyip nicesinde Harem-i muhteremi methedip, ba‘dehu Rûm’a geldikte merhûm Mehmed Paşa Sigetvâr’da³⁸¹ Meşhed-i Süleymânî’ye Şeyh ta’yîn edip, serhadlarda çok fâidesi zuhûr eyledi. Meşreb-i aşk ü şevk üzere olup, *Kasîde-i Fârîziyye*’nin her beytine birer gazel der iken, dahî itmâm-ı müyesser olmadan ve irâdet seferine Sâtırcî nâm serdârıyla bile varıp, hîn-i avdette [104 b] ikindi namâzın kılarken secdeye vardıkta, rûhunu Hakka teslim edip, 1007 [1598 /99] târihinde civâr-ı rahmete vâsıl oldu. Hak sözü söylemede ve umûr-i lâzimeyi ifâde kimesneden muhâbât etmezdi. Tefsîr-i şerîf ile mûmâreseti

³⁸⁰ Bakara, 2/156.

ve ehâdîs-i şerîfe ile ülfeti yukarıdan idi. Kasâid-i arabiyye ile müâneseti husûsunda hod zamânında mânendi yok idi.

Halil Beyzâde Mustafâ Bey (r.h.) bir gün birkaç ok ile yâynı ele alıp bir meşelik ve pereşlik semtine okları atıp, yâzıktır biri bulunmaz der iken, onu görsem gîr ve attığı oklar elinde açmaz kodu bir dahî tanımadın. Ve Vârât'a varıp gîr ve dönüşte ba'zı kimesneye, ben umardım ki bu seferde bana şahâdet müyesser ola. Ne acep diye ızhâr ederdi. Sonra, kılıç şehîdi olmadıysa da emîndirir ki, muhabbetullâh şehîdi ola, vallâhu a'lem bi esrârihi.

Menkıbe-i Çömlekçizâde Muhammed Efendi

Bu azîz Kurd Ef.'nin hulefâsından olup, Nevrekop³⁸² yaylakında yanınca yaylayıp, kemâ yenbegî hizmetin edip, edip bende-i bî- harfidesi olup, berekât-ı hizmetle kemâle yetişmiş azîz idi. Muhaddis ve müfessir ve mezâyâ-i ulûmda muhakkık ve mudakkık idi. Ve aç yılında emr-i zu'l-emr ile sefere gelip, uğradığı kasabâta ve şehirlere hakkâne va'z u nasihatlar ve ârifâne pend ü himmetler edip, kalıbı ayâğına su gibi akıtmış. Va'zında âşikâne edâlar edip ve tâzeliğinde ba'zı mücâyebe olduğun deyip [105 a] onda olan hey mânına ve vâle ü hayrân ve sergerdân olduğun zikrederdi. Ya muhabbet-i hakîkîde terakkî mukarredir, diye va'zında latîf temsiller getirip tasvîr-i maânî ve mefhûm ümmîlere latîf vücûhla murâdı ifhâm ederdi. 1009 [1600] hudûdunda dâr-ı âhirete nakleyledi (r.h.).

Menkıbe-i Bekir Efendi

Kulûbdan merhûm Nûreddinzâde perverlerinden ve kenef-i terbiyesinde hâsıl olmuş bendelerinden idi. Selîm ü halîm merhûm idi. Budûn serhadına çıkıp nice ifâde edip. Bakî-i ömrünü va'z u nasihatla geçirip, meğer merhûm Şihâbeddîn Paşa hîn-i fetihde bir şecere diker. Giderken azîm olup ol târihten bu târihe gelince kâim olup, bir rûzgâr-ı azîmde sernegün olup, yıkıldıktan sonra çok zamân

---

³⁸¹Zigetvar (Szigetvar) bugün Güney Macaristan'da Drava Çayı'na karışan Fekete Vizsuyu kenârında şehirdir.

³⁸² Nevrekop (Gotse Delçev) bugün Bulgaristan'da Blagoevgrad idâre bölgesinde Mesta ırmağının yukarı havzasında bulunmaktadır.

geçmeden merhûm Bekir Ef. civâr-ı rahmete vâsıl olur. Şecerenin yerine defnederler.

Evvelden naklolunur ki, Şihâbeddîn Paşa bende bunda kâzık kakâyn diye bir haşebi yere kâkar, giderken tutup neşvünemâ bulur. Onu onun vilâyetine hamlederlerdi. Şeyhin gömülmesini dahî vilâyetine halk hamleylediler. Şecer-i salebiyye yerine tayyibe halfoldu, diye ba'zılar münâsebet kasteylediler.

Menkıbe-i Tatâr İbrâhîm Efendî

Nüreddînzâde merhûmun mürebbîlerinden ve zebânının yektâlarından idi. Evvelâ Bâbâ nâm belde-i ma'rûfede tevattun edip, Nüreddînzâde [105 b] merhûmun veled-i büzürg-vârı babası yerine ittihâz olunmuşken, merkûm İbrâhîm Ef. Şeyhin merkadı ziyâretine gelip birkaç gün eğlenmek esnâsında iken, Çelebî vefât edip, Tatâr Ef.'nin velâyeti mesâbesine addolunup, Şeyhi yerine şeyh nasbolunur. Ve İstanbul'da Şeyhü'ş-şuyûh olup kemâl mertebe şöhret ve halk arasında rağbet buldu. Ve sultân Murâd'a şeyh makâmında olup riyâset galebe etti. Va'z u nasîhat ile çok ifâdeler etti. Ve çok kimesneyi halîfe edip etrâfa gönderdi. Bir i'tikâfında لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ [Resûlullâh, sizin için bir güzel örnektir]³⁸³ âyet-i kerîmesine “*Kudve* ve *Usve*” cihetiyle tasavvuf ibârâtiyle bir risâle tedvîn edip, Sultân Murâd'a göndermiş idi. Ve tasavvufta bir mufassal kitâb dahî tasnîf edip ashâbı ve ahbâbı elinde mütedâvildir. 999 [1590/91] târihinde dâr-ı âhirete nakl eyledi (r.h.).

Menkıbe-i Pîr Abdülvehhâb

Anâdol'da Elmalî nâm kasabada tavattun edip, Yiğitbâşî'den pervereş bulup, nice yıllar mürîdler terbiyesine ikâmet gösterip ve safâ-i dil ta'biyyesine meşgûl azîz idi. Hulefâsından Belgrâd'da Muslihuddîn Dede semt ü tarîkatında ve revîş ü ibâdetinde pîrinin hüsn-i hâline ve vufûr-ı kemâline dâll olup, menâkıbından çok nesne zikrederdi. Uluvv-i derecâtına nişâne ve eâlâ-i zamâneden olduğu fehmolunur. Elf [1000-(1591)] târihi [106 a] esnâsında âhirete intikâl eyler. Ve

³⁸³ Ahzâb, 33/21.

mezbûr Muslihuddîn Dede dahî ebnâ-i zamândan I'râz edip, agrâzdan müberrâ u mukarrâ sâde dil, sâfi derûn olup, dervîşlerinden hayli kimse cem' olup her 'yilda gâh bir gâh iki def'a erbaîn çıkarıp cidd ü küşîşte ve hoş revîşte kanâat üzere olup, 1012 [1603] târihinde Cemâziye'l-âhir evâhirinde Cuma' gecesinde dâr-ı âhirete nakleyledi. Kimseyi yerine ta'yîn etmeyip, tarîkatında sıdk üzere çalışan yerin bulur, diye tevhid gecelerinde ger ve dervîşler cem' olmak ve usûl-i tarîkatı sürmek üzere vasiyet eyledi (r.h.).

Menkıbe-i Şeyh Muhammed el-Edirnevî

Bu azîz Edirne'den Belgrâd'a 1006 [1597 /98] târihinde gelip, mülâkâtı müyesser olup, bebek-i eytânı münâsebetle suâl olunup kendi azîzi ki, Uşşâkîli Mustafâ Ef.'dir. Bir gece bi vakt çağırıp elbette Belgrâd'a varmak gereksin diye zâd u zâdâde ve refik ü râhile tedârik dahî olunmayıp, hele sefere azîmet eden beylerden biri ol esnâda Edirne'de rastgelir. Ona kuşluk gelir. Ba'dehu, temekkün esbâbı tehayyî olunup, tâlib-i Hak olanlar dâmingîri olup, ba'dehu azîzi 1008 [1599] târihinde dâr-ı rahmete vâsıl olduğu haberi gelip, azîm teessüf yeyip, varıp mezârın ziyâret edip, ba'dehu yine Belgrâd'a gelip bir hoş [106 b] tekye binâ edip mecma'-i âşikân ve menba'-i sâdikân olup, Ramazân'ın her aşer-i ahîrinde cemâat-i kesîre ile i'tikâf edip ve sâimü'd-dehr olmak üzere ömr-i azîzlerin tamâm edip, 1010 [1601] târihinde civâr-ı rahmete rihlet buyurdu (r.h.).

Azîzi dahî Uşşâkîlerden sâdâttan bir kimseye ittibâ' edip tahsîl-i tarîkat etmiş imiş. Zikirleri nermle oturdukları yerde edip, raks ü semâ' etmezlerdi.

Menkıbe-i Şeyh Rüstem Budûnî

Bu azîz hayli nazar ehli ve himmet-i erâ olup, nefsi Budûn'dan³⁸⁴ Rüstem Paşa derûnda veyâ ondan evvel temekkün edip, sayyâd kalıp ve tavr u tarîkatı ziyâde hub idi. Aynî Dede işâretiyle Pîrî Baba Budûn'a gelip, geşt ü güzâr ve tâlib-i etiyeye-i ahyâr iken, dervîşlerinden Mahmûd Dede Şeyhe gelmesini tergîb edip, alâka u irâdet getirmek semtini tasvîb edecek. Gökte seyredip pervâz oranlar yeryüzünde olanlara alâka u irâdet getirmeğe hâcet değildir der. Teferru' gösterecek

³⁸⁴ Budun (Buda) Macaristan'da Tuna nehrinin öbür yakasında bulunmaktadır.

ve bi'l-cümle Aynî Dede'nin terğibi hâtır nişânı olmağın varıp mülâkât edecek "yüksekte uçan bu mudur"?, diye latife sûretiyle yanına getirip ve nasihat edip, zannın yukarıdan, ammâ, hâlin mahak tecrübeye gelince sıyrıfler pazarında hâce geçinen olmaz. Ol gece kendi hâlin ma'lûm edinmek niyetiyle Şeyhin işâretiyle istihâre edip, vâkıasında görür ki, bir kalın urgân beline bağlanmış ve kendi haremine [107 a] koşulmuş. Durma haremindedir cevelân edip, gider Şeyhe hâlin arzedince, onun hâlî benim elimdedir. Ve olan dünyâ muhabbeti dilindedir. Koşulup cevelândasın. İmdî, akşama benim niyetle istihâre edip, onu dahî ma'lûm edinmek lâ-buddur. Ol gece görse bir âlî dîvân kurulmuş. Bir vechle ki, ne işitilmiş ne görülmüş. Cemî'-i halk-ı âlem ona râğıb ve ol dîvânı görmeğe tâlib. Onu görse ki, bu dîvânda sadrnişîn olan Rüstem Şeyh'tir. Kendi dahî görmeğe rağbet edip, Şeyhin önüne vusûl bulup, ihtiyâc-ı niyâz yüzün tutar. Şeyh bir mushaf-ı şerîf çıkarıp eline sunup, bu dahî koynuna koyar. Yarındası gün Şeyh huzûruna varıp bî-ihtiyâr irâdet getirip bîat eyler.

Muhammed Dede nâm bir dervîş birle sohbet ve ülfet-i mukaddemâtı sübkedip, haylî hulûs ve erbâb-ı husûs tavrı üzere bir mustakîm halîm kimesne idi. Onlar uluvv-i hâlin naklederlerdi. Ve Sofyevî Bâlî Ef. dervîşlerinden olduğun derdi. Sigetvâr seferinden sonra dâr-ı âhirete rihlet eyleyip, Budun'da Debbâg-hâne semtinde deffnolunup, üzerine taş veyâ bir alâmet vaz' olunmasın diye vasiyet etmiş imiş (r.h.).

Menkıbe-i Pîrî Baba Peştevî

Bu mübârek azîzin ibtidâsı saraçlık san'atı olup, dahî tâze civân iken Bosnâ Sarayında merhûm Aynî Dede'nin sohbetine rağbet edip, zevk ü şevk birle semâ'larına [107 b] karışıp derûn-i dâiye taleb peydâ olmağa başlayıp. Şeyh dahî i'tibâr mertebesinde addeder olup, ba'zı vâkıât dahî huzûruna arzeder oldukça, şâyet Bosna'dan dahî bir er peydâ ola, diye bir vâkıasında hazzeder. Dahî eder himmet ü nazar mahallinde vaz' olunur. Birkaç günden sonra, bir vâkıasın ve vâkıa-i hâlin dahî arzeder. Aynî Dede merhûm ağlar, geriye eder. Buyurur ki, neyleyin iki elem dahî keseler. Ben seni yanımdan koyivermezdim. Ammâ, benim yüzümden sana itmâm-ı tarîkat müyesser değildir. Sana tarîkat behresi Budûn'da Rüstem Dede'nin yüzündendir, diye kerr ü hayır duâ eyleyip, nasihat eder. Pîrî Baba bu nükteden

âgâh olup, semâh cânına dokundukta durma eyler ve sana nigâh Budûn azîmeti tedârikin eder. Ve Aynî Dede'den himmet ü hayır duâ iltimâs eder.

Elhâsıl, onda vardıkta Peşte'de³⁸⁵ bir dükkân köşesine geçer oturur. Ölçer biçer hele bir tane sofrâ diker, san'atını ızhâr eder. Saraçbaşıya iletir, hayli istihsân edip, cemî'-i üstâzlar mâbeyninde gezdendirir. Her biri tahsîn eder. Sonra, böyle yâdigâr paşalara yarar, diye Rüstem Paşaya arzederler. Ol dahî tahsîn edip, elli Flori ihsân eder. Birin dahî işleyeyin derken uzlet arzusu galebe eder. Bir tekyenin bir bucâğına müzevî olur. Bir yıl mikdârı riyâat-keşlik edip, tekye halkı sofraların silkip [108 a] sofrâ hurdasıyla geçinip, bir yıldan sonra hayret galebe edip dîvâne-i bigâne mesâbesinde gezip, Budûn'un dağlarında ve bağlarında güşte ü güzâr edip ve hayret zevkini sürüp keşfe mutaallık ba'zı ahvâl yüz gösterip, Oturduğu postu altında akça bulunur olup, levendât u guzzât himmet dileyip halkın iltifâtına döşer. Ve nice kimesneler başına uşur. Bu hâlde iken Mahmûd Dede nâm dervîşi Şeyh Rüstem'e gelmesini sevkeder. Ve gönlün aparmak için önce gider. Yukarıda zikrolunduğu vech üzere hizmete vusûl ve silk-i irâdete duhûlden sonra, Şeyh isti'dâdı cihetiyle terbiye ve tarîkat semtiyle nefsinin tezkiye ve rûhunu tahliye edip, günden güne saâdet müteveccih ola başlayıp tâ kendisi dahî mürşid olmağa kâbil ve şeyh menzilesinde kâmil olup, Şeyhin makbûlu ve ömrünün mahsûlü olup, bir gün vâlidesinden hasretler arz olunmuş. Ve derd-i firkatından saçı yolunmuş mertebelerin ızhâr edip, şu kadar müddetten beri ve beni koyup gitmek ne revâdır, diye gelmesine nice mukaddimeler bestedip, kendi dahî ol husûsta taksîrin bilip, hâlini Şeyhe arzeder. şeyh dahî icâbet-i da'vet farz u vâcib, ammâ, gelince bizi bulmak zann gâlib vardır. Lâkin, görüşmek âhirete kalırsa, filân sandukada bulunduğun ile âmil ol sana vasiyyettir. Meftâhın kendiyeye tâpışır, vâlidesine gönderir. [108 b] Bu dahî sılasına vardıkta, vâlidesinin ve hizmetine müteveccih olup, ona meşgûl ve oğulda ana hakkında me'mûl olan vücûda gelirken, vâlidesi âhirete nakledip ve kendi yektâ kalıp, semtince tarîkatında ictihâd üzere olur. Ol esnâda Arab diyârından bir azîz gelip ve çok kulûbi ele alıp, Pîrî Baba'nın yanında vâsfederler. Simâsında nûr-i velâyet lemeâni ve ricâlullâh'tan olduğu hüsn-i tavîfî beyân eder, diye hüsn-i hâlin keşf ettiklerinde buyurdu ki: "ricâlullâh'tan olursa buraya gelir". Ol azîz dahî bir gün ulemâ u fuzelâ ve ba'zı fukarâ birle bir yerde cemiyette cem'olurlar. Velâyet ahvâlinden ve sulehâsı ve fukahâsı nâlinden söz

açıp, bildikleri kimesneleri zikrederlerken rişte-i kelimâta Pîrî Baba dahî dizilip, ba'zı semtin ve sehl ü ümmetin ol azîz huzûruna i'lâm ettiklerinde, biz onu görmek gerekiz, diye ba'zı eşrâfla müteveccih olup huzûrlarına azîmet ederler. Hîn-i mülâkâtta birbirin der agûş edip ve tarîkatları semtince birbirine dilhoş ederler. Birbirine yâr olduğun bilince ağıyârı hüsn-i semtiyle def' ü bîgâne-i evtâdın ref' ederler. Azîz meğer Emîr Evhadüddîn nâm pîrin dervîşlerinden imiş. Halep'ten öte bir yerde Risâlet-penâh hazretlerinin işâretiyle gelip, kemâl ehlinin ba'zı kemâlâtın ve esrâr-ı ledünnîden ba'zı murâdâtın îdâ' edip, ba'dehu elvedâ deyip yine vilâyetine çıkar gider. [109 a] Pîrî Baba'ya bir tenebbüh gelip, hay gâfil erin kemâlını kabûl ayağına gelince makbûl değildir. Lâ cerem, sûret-i hizmet vücûda gelip her kemâl-ı rağbet ü minnet cihetiyle sutûdedir, deyip ve ardına düşüp köyden köye ve kasabadan kasabaya ve şehirden şehire sura gide. Serv-i pâ brhine gide gide Selânîk³⁸⁶ yörelerinde yetişip tazarru' u niyâz yüzünü ayağına koyup, küstâ halk ettim, edâ-yı hizmette taksîrât ettim. Bende-i niyâzımda makâmından gelip, beni hizmete kabûl eyle. Ve hizmet-i izzete bendeği kul eyle, diye inkiyâd-i tâm ve teslim-i mâ-lâ-keîâm, birle meyyit gibi kendiyi gassâl eline tafvîz eder. Azîz dahî himmet ü inâyet cihetiyle dahî çok lütuflar edip, geri vilâyetine irsâl eder. Bu dahî, muhâlefete mecâl olmayınca hasretle dönüp Bosna Sarâyına geldikte, Budûn cânibinden mezbûr Mahmûd Dede'nin mektûbu gelip, "Şeyh hazretleri âhirete intikâl etti, fukarâ hizmeti size îsâl olundu, gelesin" diye mâcir ili bildirip. Ol dahî cân atıp Budûn'a vâsıl oldukta sandığı istid'â edip, açtıktâ bir risâle ve bir tâc ve şeyhin hırkası içinde bulunup, seccâde-i irşâdda Peşte'de nice yıllar tarîkatın sürüp, halktan inkitâ'la ve ekâbire varmadan gönlü irtifâ'la maîşet edip, Mustafâ Paşa gibi mühibb-i ulemâ ve mürid-i sulehâ iken, ne meclise varmağa ihtiyâr eylemiştir ve ne onun kendiye [109 b] gelmesine icâzet vermesini îsâr eylemiştir. Ve tecerrüd-i ihtiyâr edip hizmet-i Mevlâ'dan gayrı nesneye i'tibâr etmemiştir. Mustafâ Paşa merhûm Felek semtinde üç kal'anın keferesi ziyâde şinâat üzere Feleğin yolunda kabâhattan hâlî olmadıklarına binâen Krala i'lâm eder ki, ol kalân eşkiyâsına tenbîh edesin ki, mûcib-i naks-ı ahd olmayalar. Kral dahî, onlar ne bizdendir ne sizdendir, diye iğmâz edeyin, diye. Sânuca Mustafâ Paşa merhûm dahî feth ü nusrette Şeyhten istimdâd ü himmet taleb edip ve mübâşerete işâretine tavakkuf

³⁸⁵ Budim'e bağlı bir kasaba. Macaristan'ın başkenti Budimpeşte.

edince, bu bizim hâlimiz değildir. Belki ol makûleye iştigâl-i noksân kemâldir. Ammâ, husûs iştigâlî ger ve dervîşlerinden bir müezzine havâle edip, onu ondan sorun, diye cevâp verip ve hâsılı ona ol emri tefvîz edip, ol da ol gece Şeyhe üç ilim verildiğın müşâhede edip, Şeyhe arzedince, Bâyezîd nâmına guzzâtan hizmetine mülâzemet eder. Kimesneyi paşaya irsâl edip, paşayı feth ü nusretle muştula ve sana müjde bir çoha verir ola deyip gönderir. Ol dahî Paşaya tenhâsında bulup, Şeyhin dediğın deyecek. Paşaya sıdkla i'timâd gelip ve henüz bir çoha gelmiş imiş. Onu ona verir. Mustafâ Paşa dahî etrâf beylerine haber edip, filân zamânda ve Vaç nâm mevzi'de cem'olasız, diye tenbîh edip, beyler dahî aslın bilmeyip, buyurduğı mahalle, dediğı zamânda cem'olurlar. [110 a]

Zafer bulmak dilersen düşmanına

Duyurma sırrını kendi tenine

Ondan toplar çıkarıp kâr-ı güzârların birin serdâr edip, Genevî ve Vidin ve Şumuşka nâm kal'alar beş on günün içinde fetholunup, içinde asâkir-i İslâm'dan nice nefer konup, zabt-ı müyesser oldu. Nice kimesneler ehl-i İslâm'dan dahî haberdâr olmayıp, işidir yerince olur, şuyû'-i murâd değildir. Maksûd yerin bulur, el hamdülillâh. Ucların evvel hâli böyle idi. Ta mürteşiler ve yâtlı kişiler uca gelip,

Basınca kanı oldum kim Münîrî şems rahş idi cihân

Ol dem için ağlarsa iş bu demler ağlasın

Ammâ, kâr-ı diğêr olup, hemen ki onlar geldi. Kanda kallâş ve nikbeti ve evbâş vereni var ise, beğliğê heves edip, iki üç îre bir tebdîl ola. Başladılar reâyât-ı İslâmiyyeye tilki kuyruğın işlediler. Zîrâ, riâyete istihkâk yok, kütüğünde kıyâma mecâl yok. Kezâlik, zeâmetler sebde girdi. Timâr-ı sipâhiler yine âfet erdi. Tatârân ise cümleye serber oldu. Uğradiğı köyler ve kasabalar kara yer oldu. Reâyâyı dağıttı. Düşmân vilâyetine akıttı. Hor ulemâ-i râsihîn bu husûsu tenbîh buyurmuşlardır. اترك الترك ما تركوك ان احبوك اكلوك وان بغضوك قبولك [terkettiğın şeyi de terket, yediğın şey sevdiğın de olsa terket ve buğzettiğın şeyi de terket], diye tahkîk etmişlerdir.

Hâlâ dostluk ve yardım cihetiyle Memâlik-i Osmâniyeden iki paşalık vilâyeti yok ettiler. Mâl u menâllerin yediler. [110 b] Tatâr ise, terk-i deryâ cûcden sedden taşra metrûk olanlara terk dediler. Lâkin, onlardan kat'-ı nazar ile ağalar

³⁸⁶ Yunanistan'da bir liman şehir olan Selanik, 1913 yılına kadar Osmânlı yönetimi altında bulundu.

hilekâr duâk oldu. Kediler ve zağarları hizmetkâr yerine yemâk oldu. Paşalarla defterdâr bile beytü'l-mâli habş kalenderi eylediler. Şimdiki hâle nazar eyle ki, ucları ne ettiler niyelediler. Yeniçeriler matrapaz olup, cümle-i ekâbir ise hîlebâz u hiyânetsâz oldu. Pâdişâh ise, gâh söz ve gâh sâza meşgûl olup, memleketine şîve ü nâzedip, memâlik-i İslâmiye bertaraf olmağa az kaldı. Kanda hâin var ise reâyâ üzerine havâle eyledi. Kanların içirmeğe başların piyâle eyledi. Mâl u menâllerin zulmeye nevâle eyledi. Resm-i cevri ü cefâyı merhametsizlere kâle eyledi, *إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا*

إِلَيْهِ رَاجِعُونَ [...biz Allâh'ın kullarıyız ve biz O'na döneceğiz].³⁸⁷

*Gul gibi ehl-i zulmün keskin oldu dışleri
Hayf ola miskînlere Allâh'a kalmış işleri*

*İyiler gitmek ile gitti iyilik
Yaramazlar çoğaldı gör tedârik*

*Sorunca kendi zannında müslümân
İşine nişine bakınca şeytân*

Merhûm Pîrî Baba'ya bir kâbil vücûd alâka edip, hizmetine be kerd ü toka kemer bağladıkta, bir kitâba nazarı dokunur. Babaya bu yıl hacc-i ekber yılı, ancak nola bir himmet ü nazar olunsuz hacc yoluna azîmet etsiz. Pîrî Baba dahî, sende himmet erisin, sen gidip ben kalmak münâsip değildir. Hâlâ dînimiz dahî vardır. Bu kanıda kaldı [111 a] ki, kudret ü istitâat ola. Dervîş buyurur ki, “sizler bî-tekellûf gitmezsiniz ise sebk-i bârine, Dede ne katar tâzeliğimize sıhhat-ı pâyıdâr olursa, zamân tavakkuf u ziyâde husûsa mahall-i tekellûf ve tarîka-yı teessûf değildir.” Şeyh buyurur ki, “himmetin yüce bize dahî himmet eylen, sizin talebiniz gâlib ve bî-çûn u çerâ tarîk-i Hakk'a râğıbsiz. Hakk'ın inâyetiyle bize dahî istitâat ve mâl u bedenle kuvvet gelip müyesser olmak Hakk'ın lütfundandır. Devr değildir. Teveccühün kat' etme. Ve hemrâh gerekse yalnız gitme. Hemen Hakk'a tevekkül ve fazl-ı bî- derîğine tevessül eyle”, deyince dervîş bu remzin savbına gider. Ve teveccühü âhire muhkem eder. Meğer bir kimse bir iki günden sonra mâl-ı tayyibeden Şeyhe haylî mâl arzeder. Şeyh, zahn-i bî- kusûr ol mâlla edâ eyler. Bir

³⁸⁷ Bakara, 2/156.

mütenevvil kimesne dahî gelir, hacc-i akçasın arzeder. Tamâm ikisine vefâ edecek mikdârı olup, ol yıl hemen azimet ederler. Zevk ü şevkle tâ Şâm'a dek giderler.

Hak Teâlâ kimsenin maksûdunu etmez derîğ

Bir ganîdir estinden cûdunu etmez derîğ

Çün Ramazân-ı şerîf gelir, dervîşi âhirete da'vet olunmak husûsunda keşf-i vâki' olur. Şeyhe tahkîk ya ben ya sen Şâm'da kalacağın. Şeyh buyurur ki, "ben gidersem, yerime sen kalırsın, ihyâ-i tarîkat edersin. Tûl-i ömrü tama' edecek hâl değildir. Gitmek emri bizde muhakkak olursa, keşke ben gitsem seni kâim-makâmım [111 b] etsem." Dervîş buyurur ki: "sensiz benim vücûdum şey-i nâbûd olmaktan ise benim gitmem yektir." Hezâr buncelîn-i bî nevâk gıdâlar gitsin. Tek hemân senin sâibe-i hümâyünün dursun, diye her biri mertebe-i îsârı ihtiyâr edip, bir iki günden sonra Şeyh hasta olur. Biraz zahmet çeker. Ba'dehu hoş olup, efâkat bulduğu gibi dervîş hasta olup, giderken müştedd olur. Arfe gecesi civâr-ı rahmet-i Hakk'a vâsıl olur (r.h.).

Ondan Şeyh hasretle ve derd ü mihnetle Ka'be-i şerîfe'ye varıp ve mücâvir olup, ba'dehu gelip Peşte'de Ömer Halîfe nâm ve gayrı kâbil vücûtları irşâd edip ve mezbûr Ömer Halîfe'nin dahî ba'zı dervîşleri haylî hüsn-i hâl üzere zuhûr etti idi. Ve Pîrî Baba tekrâr Şâm-ı şerîf arzusun eder. Onda olan meşâyih birle sohbetdâr olmasına azîmet eyler. İstanbul'a nüzûl edip, onda hasta olup, hadûnda civâr-ı rahmete vâsıl olur. Edirne Kapısında medfûndur. Sonra, serhadlar fitnesi kaht u gıla mazâyıkası kabardıkça, mezbûr Ömer Halîfe dahî Ka'be-i şerîfe'ye cemî'-i ittibâ' ve insâbıyla azîmet edip, mücâvir oldu.

Menkıbe-i Muhammed Doyrânî

Bu azîz Sofyevî Bâlî Ef. silsilesine peyvend eden ecilledendir. Merhûmun terbiyesiyle mürebbî olup ve Doyrân nâm kasabada zâviye ve misâfirhâne yapıp, gelen geçen misâfiri ağırlardı. Misâfir olmayınca hemsâye olan fukarâyı çağırırlardı. Etrâf ü eknâftan çok [112 a] fukarâ silk-i irâdete duhûl edip, kene-i terbiyesinde ehl-i Hak mertebesine vusûl buldular. Rusûhî nâm müderris hikâyet buyurdu ki, "eğerçi, zâhira ancak sevâthûn idi. Ve maârif-i zâhiriyyeden hâlî ve bîrûn idi. Ammâ, derûn-i nûrâniyetiyle tefâsîr-i şerîfe de hellâl-ı müşkilât idi. Ve müşkilküşâ-yı âlem ve mecmû-i mühimmât idi".

Sinân Ef. nâm vâiz ve nâsîh huzûrları hakkında her zamân inkâr sûretini ızhâr ederdi. Ve fuzalâ medârisesine karışmayanın nesi olsa gerektir, derdi. İttifâk bir gün tefsîr hillinde bir müşkil mahall vâki' olur. Muztarübü'l-hâl ve munkalibü'l-bâl olup, ol gece hâba vardıkta, bir kimse mütemessil olup, ol mahallî ona meğer Şeyh Hâcî Muhammed orayı fetheyleye diye remzeder. Sabâh oldukta mahall-ı ıztırâbı Şeyhin huzûruna ızdırârı geçer. Şeyhe dahî kıssayı bâtın âleminden ilkâ olunup hafî olmamak cihetiyle belki nûr-ı firâsetle anlamak kuvvetiyle dervîşlerine iş'âr eder ki, Sinân Ef.'yi karşılan müşkili onu buraya getiriyor, deyip,

Ne kemâl anlar kişi dünyâda bî- merdeden

Gönlü hâzır olan anlatır verâ-i perdeden

Elhâsıl, geldikte ne müşkil oldu ki, kadem rence kaldık. Bu bilmez ümmî bilecek neden neden bildin diye feth-i kelâm olup merâm yâd olunmadan münâsebetle Şeyh mahall üzerine uğrayıp, müşkilim bu idi, diye İ'tirâf eder. Ve gönlünden sûret-i inkâr hakk [112 b] olunup, bi'l-külliyeye gider. Ehl-i dil ve erbâb-ı kulûb olan âriflerin bu makûle zarâfeti ve ol vech üzere nezâkette letâfeti çok olur. Meğer, azîzlerden birine bir makâm lemaa erdirip, cânla ona talebkâr remzolunur ki, Ahmed Zındîk yüzünden ki, filân şehirdedir. Ondan sana bu makâm keşf olunur, diye âgâh olunur. Azîz dahî, şehre azîmet edip, ammâ, zındîk demeğe dili varmayıp, Ahmed Sıddîk diye, güşt ü güzâr edip, sorar. Kimse haber vermez. Âhiri zarûfî olup, bir oğlancığa Ahmed Zındîk'ten haber sorar. Fi'l-hâl işte filân yerdedir, diye kapısın ve tâpısın gösterir. Görse semâ' urar. Bunun semâına nazar ederek, azîze ol makâm fetholur. Kâle'l-Cüneyd: لا يبلغ احد درجة الحقيقة حتى يشهد الف صديق بانه

زندىق [bir kimse sıddıklardan olan bin kişinin zındıklığına şâhid olmayıncaya kadar hakikat derecesine ulaşamaz]. Bu ma'nâ müşkildir. Ammâ, ba'zı kümmel halkın nazarında bî-vücûd ve gönüllerinde matrûd olmak için melâmiyye cihetiyle öyle telbîs sûreti ihtiyâr ederler. Ve makâm-ı telbîs diye ıstılâhlarında ta'bir de olunur. Bâbı birdir. Cümle gözler ona nâzır oldular. Her birini gönlüne göre onda hayır buldular. Şeyh merhûmun zâviyesine karîb yerde azîm kurt olup, sayyâdlar bir gün cemiyet edip sürgün avın ederler. Şeyh âgâh olur. Misâfirhânesi kapısın açar, kurttan taşra hayvânât sürülüp çıktıkta her biri bir yana kaçır. Gelen [113 a] hayvâncıklar, "beri kaçın" diye hitâb eder. Hemen, gürühle misâfirhâneye sıpışırılar. Görenler hayretten Şeyh önüne yapışırılar. Kuşçukların inciymek deyip, nicesi onda

tevbekâr olur. Allâhu a'lemu bi-esrârihi. 1009 [1600] târihinde dâr-ı âhirete intikâl eder (r.h.).

Şeyh Muslihuddîn b. Nûreddîn

Şeyh Muslihuddîn aslında Filibe'den³⁸⁸ olup, ilme iştigâl üzere iken funûn-i kesîre ile mütefennin olup, sonra tasavvufa meyledip, Sofyâlî Bâlî Ef. merhûmun sohbet-i şerîflerine vâsıl olup, terbiyeleriyle hakâika nâil olduklarında, sonra va'z ü nasîhat etmeğe istindân olup, onlar dahî icâzet verip, Ol bâbda zamânında Hasan-i Basrî-i sâni mesâbesinde olup ve ashâb ü ahbâbıyla buldân ü kasabât dolup tamâm iştihâr vermiş idi. İstanbul'a gitmesine bâis bu dur ki, Bâlî Ef. hakkında ulemâ ü mevâlî mâbeyninde çok goft ü gû olur. Fusûsî'dir ve şârih-i Fusûs'tur, diye ta'nolunup, bu sebeble varıp Mollâ hazretlerine mülâkât eder. Ve Bâlî Ef. hakkında olan goft ü gû silk-i kelâma gelir. Bu dahî taarrız ve ta'n ettikleri veche cevâp-i şâfi verip, mevki-i kabûlde ve ve mahall-ı irtizâda vâfi' olup, ekâbir ü a'yân kalmasına rağbet gösterip, âhir Şeyhe hâli i'lâm edip, kalmasına dahî icâzet verir. Ol dahî er gibi zâhir ü bâtın kuvvetiyle [113 b] meydâna girer.

Ümmî Sinânîler ve Uşşâkîler ve Sîmâvîler ve Gülşenîler ve âşıklar hakkında seyf-i sârim olup, durma şerîat kılıcın çalardı. Ve ehl-i Hakk'ın ve erbâb-ı tarîkatın hakkında hüsn-i taviyyet-i şimşîrin salardı. Hattâ, Sultân Süleymân aleyhi'r-rahme ve'l-gufrân Sigetvâr seferine çıktıkta, Şeyhi yanınca enîs ve umûr-i cihâdda olan mesâil-i şer'iyeye husûsunda reîs edip, merhûm Yahyâlî Mehmed Paşa câmiinde minberde va'z ve nasîhata çıkıp, ehl-i bida't ve dalâleti ele alıp, Ahmed Çelebî nâm bir sipâhi ki, iyiler ahbâbından idi, hikâyet eyledi ki, hurûfî mezheb ve lâubaâlî meşreb bir kimesne yanımda otururken ve mestûru'l-hâl iken, ona teveccüh edip, güyâ hitâpla mülâhedenin envâ'-i kubh hâllerin ve bida' ehlinin dalâllerin zikredip, meclis nihâyet bulunca, ona nazar ile serzenişi eksik etmedi. Velâyetine ve kerâmetine zarûrî gönül hamletti. Ve Vâridât eğer mukaddemât olan ma'rûf risâlenin reddinde şerh yazıp tamâm vechle kadh u cerh eylemiştir, şükren lillâh mesâiye.

Ve Şeyh Hamza'nın hod ahvâlî zuhûrunda dervîşleri tevassutuyla dikkat edip, kandalığı zâhir oldukta başına ne ser-encâm geleceğın bilip, İstanbul'dan

kaçar Bosna vilâyetine düşer. Onda ba'zı kimesneleri hîta-i irâdeteye getirip Yukarı Tuzla³⁸⁹'da karâr eder, halîfeler nasbeder. Onda dahî duyulup merhûmun ihtimâmıyla [114 a] Âsitâne'den çavuş irsâl olunur. Çavuş dahî gelip, meğer îd-i şerîf olmak ile musallâda hemen ahz u kabzeder, diye kendiyi izhâr eylemez. Ammâ, Şeyh Hamza haber alır. Karâra mecâli kalmayıp firâr eder. Musallâda şeyhî haylî koyûb katlanırlar. Gelmeyince çavuş vehm yer. Ba'de't-tecessüs görse kaçmış. Ardına düşüp ve tutup Âsitâne'ye götürüp, onda teftîş olup keyfîyyet-i hâli şer'e muhâlif zuhûr etmekle merhûmun ikdâmıyla kıydan görürler. 981 hudûdunda Zi'l-ka'denin yirmi ikisinde [03.03.1574] âhirete nakleyledi.

Zamânında çok hulefâ nasbeyledi. Ve tarîkat kendiyi nisbet olup, Nûreddînzâde tarîkatı diye diyâr-ı Rûm'da şeyû' buldu (r.h.). Ve Azîz nâm azîz ondan yirmi gün mukaddem nakl ettiği târihin kaydetmişler. Va'z u nasîhatta ve dâire-i ferâgatta ulû azîz idi (r.h.).

Menkıbe-i Şeyh 'Amâ Bâlî Efendî Vidînî

Oğlu naklinde bu azîz âsîlda Halep'lidir. Ba'zı azîzler sohbetine rağbet edip, ihtilât eder. Sonra, Sofyalı Bâlî Ef.'nin hizmet-i şerîflerine rabt olup, terbiye ve pervereş bulup ve icâzetiyle seccâdenişin olup, tarîkatta bî-nazîr pîr idi. Ve Vidîn'de tavattun edip, etrâf ü eknâf ahâlisi i'tikâd-ı sâf bağlayıp çok kimesne sebebiyle insâfa gelmiş idi. Ve duâsı mevk'-i icâbette ve kendisi takvâ u tâatta şöhret [114 b] bulup, hattâ, Eflâk ve yüresi dahî hakkında mu'tekid olup ve nice husûsta velâyetinden müstemidd olup, gâhî hedâyâ-yı bî-nihâye birle hâkipâyine arz-i ubûdiyet ve hüsn-i taviyyet gösterdi. Devletinde devâm ve beyliğinde kıyâm, emîr için hayır duâsın dâimâ iltimâsta idi. Ol dahî olunca beylik senden alınmaz diye tesellî haberin gönderip, nefsi emrde öylece vâkiada oldu. A'mâ olduğuna sebep, bir cemîle hâtun eline bilezik takınır, envâ'-i zîver ile Şeyhe gelir el sunup, Şeyhin elin öper. Ol gece bir siyâh perde gözüne tutarlar. Beyâz beylik seyri nicedir, göresin diye tesnî' olup, yarındası gün sabâh oldukta, göze perde çekilmiş, bâb-ı âhirine açılmış dünyâ yüzüne tonlar biçilmiş. Âhir-i ömrüne varınca öyle kalır. 972 [1564] hudûduna âhirete nakleder (r.h.).

³⁸⁸ Filibe (Plovdiv) bugün Güney Bulgaristan'da Meriç Irmağı üzerinde bir şehir.

³⁸⁹ Tuzla bugün Kuzeydoğu Bosna'da bir şehirdir.

Menkıbe-i Abdülkerîm Efendî

Bu azîz Şeyh Üveys hazretlerine yetişip lâkin, nisbet-i tarîkatı Şeyh Dâvûd'dan alıp, yüz yaşını aşmış ve Şâm-ı şerîfte Pîr Üveys tekyesinde temekkün edip, ziyâde riyâzat-keş olduğundan kendiyeye ziyâde za'f gelip, salavât-i şerîfede kıyâmda ve cemâattan kalmış idi.

Merhûm Alî Ef. nakleder ki, bize nasîhat edip, sâkın ifrâtla riyâzattan biz sâkın fikiretmeyip, tevekkülettik. Şimdi onun sebebiyle cemâat fazîletinden mahrûm kalmaktayız [115 a] diye, teessüf ederdi. 1000 [1591 /92] târihinden mukaddem âhirete nakleyemiştir. (r.h.).

Kezâlik, karındaşı Muhammed Çelebî mürîdleri terbiyede ve va'z u nasîhata kıyâm göstermede tamâm cidd ü sâî idi. Ve vazîfe kabûl etmeyip, Şâm-ı şerîfte sipâhîler pazarında ticâret edip, ikâmet-i huzemât-i uhrâviyyeden dahî kalmazdı. Elf (1000 [1591 /92]) târihi hudûdunda dâr-ı âhirete intikâl buyurdular. Ehaveyn diye zamânlarında Şâm-ı şerîfte şöhret bulmuşlardı (r.h.).

Menkıbe-i Sarhoş Bâlî Efendi

Bu azîz sâhib-i kerâmet ve mazhar-ı hidâyet ve munazzar-ı inâyet bir merd-i meydân idi. Ki, denme kimesne tarîkatı ve ictihâdı topun zamânında çelmezdi. Evveli hevâ ü hevesle olup, ba'dehu tevbekâr olup ve Cenâb-ı hazrete iyiler izinde yol bulup, râh istikâmette u'cûbe-i rüzgâr idi. Merhûm hocam Vildân Ef. nakleder ki, hizmet-i şerîfine rabtında ve sohbetinde âdâbı zabtında onu gördüm ki, abdeste mübâşeret edip kolların sığadıkta heves zamânında yaktığı dağlara bakıp yürken dağlayıp ağlardı. Ve dedesi alâka-i nazar ile vâki' olan telvîsâtın gasle derdi. Ve evvel abdesti gözyâşıylaıydı.

Ey âşık-ı dil-hasta şeknâya vuzû' kıl

Yoksa aşk, içre dahî pâk olmayasız

Ekâbir ü asâgir iltifâtlar edip, çok kimesneden nukûd-i kesîre gelip ve verdiği vaz' [115 b] üzere kalıp, vefât eyledikten sonra, üzüm sepetlerinde ve ev bucaklarında hâlî üzere bulunup, fukarâya niçin tesadduk etmezdi?, diye halk hakkında çok goft u gû eylemiş. Ammâ, bu hâl Allâhu 'alem ve Resûluhi, Mevlânâ Celâleddîn Rûmî'nin hâline benzer. Ki, ol makûle gelen ahvâlî edephâneye

dökermiş. Ba'zılar zikredip "onunla fukarânın maslahatın onarıp mühimmâtın göreverseniz olmaz mıydı"?, diye kelimât edecek. Buyurmuş ki, "*ben dünyâyı yaranımdan derîg tutmam. Belki yaranım dünyâdan derîg tutarım. Ki, aşklarına ve zevklerine onun sebebiyle tagayyur gelmeye. Ve âhiret için olan 'amâlleri noksân-pezîr olmaya. Onun için bu vazî' ederim. Ve cinsiyet şer'iyyesine bakıp, onun için esebhâneye dökerim*", diye cevâb vermiş.

Bu zamânın fâsidlerinden ve devrân-ı hâsedlerinden Muhammed Paşa oğlu Hasan Paşa âd-i misâl vesâvis-i şeytâniye'ye imtisâl edip, eli erdiği yerden ve zulümle bahr u bardan mâl u menâl cem'edip ve cennet diye bir azîm otâg ve bir taht peydâ edip, direkleri gümüşten ve içinde tâvus elmâ ve turunc makûlesi, ağaçları altından ve yemişleri mücevher ve durr-i meknûndan ve envâ'-i zînet ü zîver, birle düzülüp elvân nakışla munakkaş ve hem zînette kıymeti nice taş nasbolunup, elhâsıl tamâm sefiyeler tarzı icrâ ve hazâîn-i adîde-i bî ahsâ, ona hırh olunup, ki [116 a] hisâptan bîrûn ve vehimden efzûndur sarfolmuş idi. İtmâma yetiştirmiş iken ve macûn ve safâhatla yetiştirmiş iken, içinde fevâhiş kısmıyla ki, onunla ma'rûf idi. Safâ edeyin, diye ümîd tutmuş iken, Bağdâd'dan ref' olunup, celâlî üzerine havâle kılınıp, Hak Teâlâ pâdişâh-ı İslâm hâyinin tehezzübü için Celâlîler nefs-i emirde zîrdesti olmuşken ve havfiyle bağılar içleri dolmuşken serdârlık imtidâdında safâ ve cenneti harcını çeykâmdan külli hatâdır diye ol eşkiyâyı bertaraf etmede müsâmaha edip ve Bağdâd'dan tecemmülâtın ve düzdüğü mühmilâtın cemî'-i tevâbiyle gelsin, diye emredip, gelirken bakıyye-i celâlî yollarına gelip, cümlesin âlân ü nâlân edip, cennetini cehennemîler kalenderdi bahşedip bunca yüz semmûr görenler ve bunca bin kandeârî dilbendler ve bunca yük nehâlîleri ve bunca dîvân hâlîları cümlesini ihrâk bi'n-nâr ederler. Tâ ki, levend metâ' sebebiyle ceninden kalmaya. Ve onun hıfzı fikrine düşüp sanânet endişesine dalmaya. Oradan üzerine çektirip, Tokat'ta helâk ederler. Aleyhi mâ yestehik.

Fırsatında düşmana veren emân

Kayd-ı fâkibi olur bî- kemân

Pes, fesât ecli için hâzır dünyâyı böyle ifsâd ettikleri yerde ya kümmel-i âhiret ıslâhı için dünyâyı tebâh etmek acep midir?

Pes, merhûm [116 b] merkûmun va'zından fehmolunur ki, ona elem dokunmasın diye destin bile ondan sinâyet eylemiştir. Ve merhûmun dest-i irâdeti Konstantiniye'de Şeyh Ramazân Halîfe'dir ki, Kâsım Çelebî'nin hulefâsundan idi.

Ve tekyesinde Alî Paşa kurbunda kâim-makâm idi. Vefâtına bu ebyât-ı latife nükât-ı târîh demişlerdir.

*Zi'l-ka'de'de sâkî-i ecel
Şeyh Bâlî'ye içirdi bir mey*

*Geçti ol mest-i mey-i câm-ı fenâ
Nâr-ı hasretle kodu dillere gî*

*Rihletin gûşedip onun sâni
Dedi târihini hey Şeyhim hey.
Sene 940 [1534]*

Menkıbe-i Osmân Belgrâdî

Ahlâk-ı hamîde'ye ve ahvâl-ı seniyye'ye tarîkına sâlik merhûm idi. İbâdette mücidd ü sâî ve semtle halkı Hakk'a dâî kimesne idi. İyiler sohbetine tâlib ve meşâyih hizmetine râgıb idi. Merhûm Nusûh Çelebî Ef.'yle ülfeti ve sâir sulehâ ile müâneseti var idi. 1003 [1594 /95] târihinde âhirete intikâl eyledi. Mürîdleri kendiden sonra haylî saî ve küşeste idiler. Şükrullâhi mesâîhim.

Menkıbe-i Alî Dede Belgrâdî

Ümmî Sinân tarîkında Nusûh nâm şahsın hulefâsından idi. Nisbet-i terbiyesi ona idi. Devr ve semâ'dan ziyâde hırsı ve tevaggulî olduğuna binâen çok dahlolunup mut'an olmuştu. Lâkin, tahammül edip inkırâz ömrüne varınca tevâzu' u meskenet tarîkiyle def' edip ve berbâd olmakla ömür geçirip, semâ'adan geçirdi. Sûfiyyâ vecdiyle dönsek. Dönme dönmekten [117 a] sakın. Döne- döne şevk gönlün mekeğine salsın akın.

Oyi cemâatı kendiyle bile hasta olup, yine bir yerde vefât dahî ettiler 1003 [1594 / 95] târihinde. Ve her yıl dervîşleriyle erbaîn çıkarırdı.

Menkıbe-i Muhammed Dede Belgrâdî

Dahî Ümmî Sinân tarîkında Ustûnî Belgrâd'da Pervâne Dede nâm kimesneden tarîkatın görmüştü. Ol dahî Nusûh nâm dervîşten, ol dahî Ümmî Sinân'dan ahzetmiş idi. Kendinin naklı üzere Pervâne Dede maraz-ı mevtinden gayrı zamânda Şeyhine bîattan sonra arkası üzere yatmamış idi. Kendisi halîm-i vaz'-ı selîm tab' kimesne, zevcesi vaz'-ı hamledip yatarken, kendi hakîre rastgelip, bir hoşluğum yoktur. Ve Oyi cemâatı ıztırabda olduğunu dahî keşf-i hâl eyledi. Ba'dehu, üçüncü gün vefâtı haberi gelip, meğer, zevcesi bile vefât etmiş. Cenâzeleri bile çıkıp birbiri yanında defn olundu. 993 [1585] hudûdunda karındaşı Hasan Çavuş nakletti ki, merhûm Muhammed Dede vefât ettiği gibi, zevcesi âgâh ettin. Ol dahî kendiyi cem'edip, âh edip "yâ Rabbi benim dahî cânım al" deyip, rûhu teslîm eyledi.

Bu fakîr Dimitrofça'dan Belgrâd'a göçmek esnâsında esbâb u eşkâl fukarâdan ne ise kimiye tahmîl edip, ittibâ' u esbâ' dahî kimiye girip oturduklarında, merhûm vâlidem bekâya başlayıp [117 b] ağladı. Fi'l-hâl derûna eser edip ve kalb-i muzdarıb olup, "behey vâlide olma z yerde yor ki derd vermenin vechi yoktur. Hod varacağın yer hâline enseb ve semtimize ufaktır", deyince, "yok ondan değil, ancak, ümîdim baban yanında yatmak idi. Ol dahî nasîb ve müyesser olmadı", deyince fakîr dahî öyle olur, kimin toprağı kanda ise oraya çeker. Hemen, dîn-i kemâlî ve hâtimenin hüsn-i hâli olsun, gayrı nesne gam değildir diye tesellî ederin. Elhâsıl, Belgrâd'da onbir yıl temekkün müyesser olup, ba'dehu âhir yere göçmek dâiyesi peydâ olup, vâlide-i azîze dahî çıkıp Mitrofça'ya karîb bir kasabaya güçölüp, vâlide dahî hummâ'ya mübtelâ idi. Çehârşenbe gün onda varılıp, bir gün âşırı Cuma' günü suhrü vâlide-i merhûme aceb za'fim vardır deyip, ba'dehu, hây ben gittim, elbette beni yoldaşım yanında defneyle diye vasiyet edip, civâr-ı rahmete vâsıl oldu. Vasiyeti üzere Dimitrofça'da merhûm peder yanında defnolundu, rahimehallâhu teâlâ rahmeten vâsiaten min fazlihi ve keremihi ve minneh.

Kulûbun ülfeti vardır ezelden

Onun için devr olunmaz yâr dilden

Menkıbe-i Hamza Dede

Bu dahî Ümmî Sinânî'den olup Varadîn'de temekkün edip, dervîşlerinden Böğürdelenli³⁹⁰ Vefî Dede hikâyet eyledi ki, “kendisi mezârın kazar, techîz ve tekfîni görür. Yarındası vefât eder, hakkına [118 a] konar” (r.h.).

Menkıbe-i Sinân Efendi

Bu azîz, merhûm Merkez Ef. hulefâsından olup Tuzla'dan eşka Srebrenik³⁹¹ nâm kasabacıkta temekkün edip, tarîkatın sürüp ve fakrıyla bir mescid binâ edip, seksen dokuz yaşına varınca tâat ü ibâdetinde ve evrâd ü hüsn-i hâlâtında olup, bu mertebesine varmışken ve hüsn-i hâlê şöret vermişken Srebrenik kâdısı bunu beylik hizmetine sürer. Üstâzım oğlu Vildân-zâde Ef. meğer onlar dahî ol hizmete mübâşir ve mahall-ı hizmette hâzır imiş. Onların dahî peder-i büzürg-vârlarından irsle dönünmüş. Sulehâya hüsn-i nazar olduğu cihetiyle, “hâyî Efendi sen bundan neylersin”?, deyip hâtır sorar. Ol dahî hâlin arzedip. Pes, kâdî'dan bunu şefâat edeyin diye saî eder. Çâre olmaz. Ba'dehu, yerine adam tutmak niyetin ederler. Vücûdun dünyâdan götürürler. Hele ol gece kalır. Meğer, kâdıya ol gece cerâhur hücum eder, katlederler. Ve vücûdun dünyâdan götürürler.

Sakın mazlûm âhından cihânda

İyileşmez, oku yetişir bir anda

Kâdılık kazâ-yı âsumânî ve belâ-yı nâgihânı ve ol menseb-i mansebe-i nihânı olmuştur. Zîrâ, kanda şer'e muhâlif teklîf var ise icrâsını kâdılara teklîf ederler. Ve menseblerini envâ'-i zahmet ile ve ahz-ı rüşvetle verirler. Kendileri mahall-ı maksûda giderler. Ardlarınca birin dahî nasb ederler. İçlerini cühhâl basıp [118 b] ve ol câhiller şerîat yâynı yosup meydân-ı Hak'ta müsâbaka ve ne dîvân-i Ahmedî'de kitâb mûcibiyle muhâkeme müşâhede olunur. Zîrâ, şerîatı bilmez, şer'le nice hükmetsin? Ve tarîk-i Hakk'ı bilmeyince ne yola gitsin? Birbirin yakmada ve birbirin ayağın almada, onun için cümle âlemin şekvâsı kuzzâttan oldu.

³⁹⁰ Sırbistan sınırları dâhilinde bulunan bu şehirin bugünkü adı Şabac'tır.

³⁹¹ Srebrenica, Bosnada bir kasabanın adıdır.

Ve kahvehânelere sürünmeleriyle muhâbetleri gitti. Her kişi yüz buldu. Üzerlerine gerinmede değme birûnî uyûz oldu. Mertebeleri ehl-i hükm iken ona bir yânında zümre-i summun bukmun oldular. Zîrâ, ona ekseri hakkından udûl eylediler. Bunlar eliyle nâ-hakk olan olan umûr-i icrâya yol eylediler. Fukarânın ciğerin hûneyler. Salgın cânlarına müntedd kimine salarlar. Kiminden akça alırlar. Göz göre dîn-i İslâm'da hıyânettir. Cemîyetlerinde kâdı hâli kanda ele alırlar. Ammâ, kâdılık kaç flori düzer onu bilirler. Bânın Ahmedî oldukta dîvân-ı hakk'a varmayan iken çoktur. Lâkin, mahall-ı mülâzemeti fevteder kimseleri yoktur. Nice eimme nikbetisi kible-i nazargâhı kodular. Kâdılığa heves eyleyip, kefer mertlerine ulaştılar. Oyduklar kâdılık ismi gönlünde taazzum bağlamış hiç nigâh eylemez ki, elinden incinmiş kim ağlamış.

Kādılar şimdi hemen mensebden almışlar nasîb

Oı hakîkatla tahakkuk bulmayan esmâya yuf

Biri fâsl-ı hükme bir sikke çalar, hüccet yazar

Semte uymaz, yerlerine hîf ola imzâya yuf

Tâ velî satranç oyun yeri olupdur mahkeme

[119 a] *Âleme bak kalmadı bir vech istihyâya yuf*

Güşe-i dil hâtıra eyler rûş-i endîşesin

Hüküm esâsında oturan sûret ra'nâya yuf

Şer'-i pâkla bu zümre nice bulaser felâh

Kem ola muksim-i mezâlim emrini icrâya yuf

Hak Teâlâ ilimle âmil olana dâimâ

Kuvvet-i dîniyye versin bir eşi olmaya yuf

Hız. Risâlet-penâh *Câmiü's-sağîr*'de acc-ı hacir kolunda zikrolunduğı üzere buyurmuştur ki : “bir taş acîc edip eğildi ki, Hak Teâlâ'ya arz-ı hâl edip, yâ Rabbi! Bunca bin yıl tâat ettim, âhir bir kenîfe beni eskefe ettin”. Hak Teâlâ buyurmuş ki: “var yâ hacir şükreyle ki, sen kâdıklar kapısına eskefe etmedim”. Kapının alt eşiğı

nedir, akl u nakılla menseb-i kazâ özene belâdır. Onun için gönüllerinden merhamet ref olunup hâl ve mâlları renc ve enâdır. Tahrîr esnâsında birin hikâyet eylediler ki, rüşvet verecek akçayı bir Müslümân'dan istikrâz eder. Akça sâhibinin ermesini edâ etmek için bile götürür. Akçaya takâza edecek bârgîrin satar. Libâsın soyar, bunca müddetten ber muft yersin, içersin diye let urup, kovar. Gelir akça sâhibine haber verir. Ol dahî ihtimâm-ı tâmm ile bir kölesin gönderir. Onu dahî oylar tefâzâ mahallinde köleyi pâzâra koyar. Mezâdda gezerken esnâdan kimse rastgelir, kurtarır. Nâsa şükretmez, kimesne hakdada şükreylemez. Nâsipâs [119 b] olan kişi dünyâda ne etmez ne eylemez.

Merhûm Sinân Ef. dahî kâdı katlonundukleyin hele ferece bulur, halâs olur. Hücûm edenlerden durulayın diye Hakk'ın hikmetine taaccüp ederek fakîrhânelerine gider. Vildânzâde Ef. sonradan birkaç akça beytü'l- mâldan vazîfe ettirip ve kendi merhûm ol esnâda bir mühimle Belgrâd'a gelip enfâs-i tayyibeleriyle nice kimesne şeref bulup, Emîr Ef.'le onda mülâkât edip, Emîr Ef. haylî tevkîr eyledi. Sonra, duâ-i hayırla ve hasenât birriyle 1010 [1601] târihinde dâr-ı âhirete nakleyledi (r.h.).

Menkıbe-i Şeyh Bâlî Efendi Sofiyevî

Bu azîzin ahvâl-ı âliyelesi vasıftan bîrûn ve etvâr-i seniyyesi hadd u ta'bîrden efzûndur. Rûm meşâyihin gözîdesi ve asrının a'lâ u zübdesi olup, seyr ü sülûkünde acâyip menâkıbı zikirolunup, câsûsü'l-meşâyih idi. Gülşenî-i cerhde ve Şeyh Dâvûdu dahî kadehte olup, esrârlarına Hudâ-yı Teâlâ âlim ve bi'l-cümle tarîkında tavr-ı azîm gibi kâim idi. Diyâr-ı Rûm'da Kurd Ef. gibi ve Nüreddînzâde ve onlara muâdil zikrolunan azîzler gibi terbiyesiyle kemâle destres buldukları yerde onu tavsîf etmek kimin fehmi erişir. Ve ulûvvuna kimin ilmi yetişir. Yedi yıl mikdârı bir mağârada riyâzat güçlük edip, tarîk-i vuslatta ve azîmet-i hakîkatta rızâ-yı Hakk'a tevessülle ihtimâm-i tâmm eylemiştir. Vefâtı hîninde mezârında [120 a] bir çömlek flori çıkar. Pâdişâha arz olunur. "Türbesine harcolunsun" diye emrolunur. Kendisi Kâsım Çelebî terbiyesiyle mürebbî olup, onlar Şeyh Çelebî Halîfenin zıllında neşvünemâ bulur (r.h.). Kazâ ve kadere latîf risâlesi olup. *Ve Fusûs'u* şer'-i şerîfe tevkîf ile şerhedip ve nice fevâidi dahî silk-i tasnîfe gelip, ihtimâm-ı mâ-lâ-keâm etmiştir.

Emîr Ef. nakleder ki, merhûm Sultân Süleymân gazâvâtından birinde kendisi birkaç gün münzevî ve kûşe-i işgâlde müntavî olup, ba‘dehu taşra çıkmak lâzım gelecek, mübârek beşeresi tamâm tagayyur üzere olup, hâlinden ashâb u ahbâb suâl edecek. Asker-i İslâm ve imâm-ı enâm cânibinden sizin gussanız gammınız yok. Ancak, diye remz eder:

Derd ü oduna yandığım ağyârım bilsin benim

Bana yetmez mi ki, hâlim yâr-ı cânım anlaya

Bu fakîr, Yahyâlı Muhammed Paşa evkâfi için bir husûsta İbrâhîm Paşa diye önüne gelip, Sarây müderrislerinden biri, bârî senin bunda ne kaydın vardır diye, dîvândan tadaccur gösterecek. Islâh-ı vakf için geldiğim ve Mehmed Paşa merhûmun olduğun zikredecek, tasvîb edip, ol gâzîye hizmet sebab-i rahmettir.

Merhûm Ferhâd Paşa hikâyet eyledi ki, Banaluka³⁹², da yaptığı hayrâtın evkâfını işhâr için Sarây’a gelip, cemâat-ı müslimîn ve eşrâf-ı ihsâr [120 b] etmişken bu evkâfım sarf-ı mâl ganîmettir. Bosna bana sadaka olundukta, murâd edindim ki, küffâr hâksâr’a salam. Lâkin, her bâre ki:

Murâd edindim, câsûs saldım

Düşmânı gâfil buldum

Düşmânına ne inân ve ne dayan

Erkide gâfil baş olur bî-kemân

Gece ve gündüz firâsetim ve fikrim bu idi. Meğer, bir gece onu gördüm ki, sipâhi hey’etinde bir muhteşem âdım – âdım gelip, gece dururken bana hitâb etti ki, Ferhâd Paşa okun salayın dersen, askerinin yoklama tarîkle götür. Oyalayıp okun salla dedi. Ben dahî mütenebbih olup ve kendimi düşürüb, acep şunu sormadım ki, kimdir. Fi’l-hâl ardınca çağırdım, “Allâh’ı seversen kimsin? Beni böyle murâd ve maksûduma kulak göz olasin”, dedim. Cevâp verdi ki, “ben Yahyâ Paşa oğlu Mehmed Paşayım. Yoklama tarîkiyle askerinin cem‘ eyle. Ondaki okun sal”, deyip gitti. Uyandığımdan sonra, hemen bu fikre düştüm. Nefs-i emrde askeri yoklama tarîkiyle cem‘ ede dururken ve yoklarken câsûs gönderdim. Düşmânın gafleti vardır diye hzyır haberiyle geldi. Hemen, bir gece aşır tavr edâsında doyulmaklar edip, meğer defterdârları çadır kurup, neferât ulûflerini vermiş. Cümle hazînelerin alıp ve onda mevcûd olan emvâlî ihâta defterdârların kesip ve oğlun avn-ı Hak’la esîr [121

³⁹² Banyaluka, Bosna sınırları dâhilinde bulunan bir şehirdir.

a] edip, ganîmet birle cemî-i asâkir ile selâmet yakasına kıdem basıp, Hak Teâlâ ol gâzî Paşanın yüzünden bana bunca ihsân eyledi, el hamdülillâh dedi. 990 [1582] târihinde mukaddem-i ahvâl böyle idi. Bâtın u zâhir ve rûhânî gözcüler ve himmet ü nazar erenleri var idi. Ve bekıyye-i selef olanlar fikir ü firâsetle iş işlerlerdi. Onun için evilyâullâhın himmeti onlarla bile idi. Ve eski gâzîlerin rûhâniyeti maiyyette idi. Ve merhûm Mehmed Paşa yetmiş iki yıl ömür sürdü. Yetmiş iki kal'a dahî fethettiğın hesâb ederlerdi. Kış günü buz üzerinden top çektirip Horvîn gibi hisni hasîn fethetmiştir. Ondan Nemçe'yi ondan Pojega'yı ve etrâfında olan kal'ayı kendi sancağı sipâhisiyle ve tevâbüle cümlesi bir kış içinde bunların fethi olmuştur.

Ammâ, şimdiki hâli gör ki, Ungurus seferleri ki, on iki yıldan beri imtidâd üzeredir. Feth ü zafer murâdları değildir. Kâsım günü geldi mi kaçın kaçanın. Ve hevâ tebdîl oldu mu, göçen göçenin kâsım günü gözlenmede. Nâmûsa bakmaz, serhad yıkılıp kendine kimse bakılmaz. Ve serdârlık zinni pâdişâhlıktır. Ve düşün beylikler ve zeâmetler hâzır harçlıktır. Ne bir bey ileri gelip iş etmede, ne zeâmetlerin yok olmaklık yârası oklup bitmede. Vezîrler üç yüz yıldan beri düzülmüş tarîki bozdular. Reâyâyı elinden eline süzdüler. [121 b] Havvâs-i Hümâyûn diye yazan Nevâhî aç kurt gibi âmillere tagvîz ettiler. Hazîne hâsıl olacak yerleri bilinmez ki, ne diler, kimi paşmaklık, kimi tutukluk oldu. Ya, hazîne kanda hâsıl olsun? Kezâlik, vüzerâ ve ekâbir Hudâvendigâr kulların kendi hizmetlerine rabt eylediler. Âlâyda ağası kanda bulsun? Ulûfeleri Pâdişâh-ı cihân-ı penâh'tan alırlar. Ammâ, ekâbir koltuğuna girip hîn-i hâcette kapılarında kalırlar. Kimi ulûfesin hazîneden alır. Ondan varıp celâlî yanında kalır. Beyler beyliği ziyâde verene verirler oldular. Onun için onlar da âlemi tavuk gibi yoldular. İyi derlikleri septe koydular. Menâsıbı tuziyle cihânı soydular. Alây alâyı zûr bâlır kerr u ferre le gelirler. Reâyânın nesi var ise, alırlar. Kezâlik, pâdişâhların yanlarıncı gelenler sipâhi ve silahdâr kendi kollarından ne ise, o var bu var. Timârların sepetten kolanı kimi serdâr defterinde, kimi defterdâr koltuğunda birkaç moklacı ve meymuncu ruâyâyı gârette düşmân ise, bilâd-ı İslâm'ı hisârette. Çorbacılar ise, yeniçeri haklârlar sefer mahallinde olancasın saklarlar.

Elhâsıl, paşalar neylerin ki, vilâyeti gâret ettiğinden ve sebebiyle nice ruâyât ettiğinden gayrı muhâfaza da kalmak bahânesiyle zehâir-i Osmâniyye'den anbârdan elli kıl havâyicine sarf eylemiştir. Düşmâna karşı varıp cemî'-i tevâbiandan iki akçalık ok atmak müyesser olmamıştır, diye. Onda ise, [122 a] zîb u zîver ve âlâyış

ve arâyış kemâlde. Ammâ, müstemend-i derdmendlere kâğıt satmak amelinden kâtipler i'timâlde olup. Ruâyânın adını âsî kodular. Kendiler cemî-i mâ melekler oldular, yediler. Bu ecluden serhad ruâyâsı kâfirden medet umup, memleketlerine akıp gitti. Onun dahî nüfûzu olsa gam değil idi. Belki, düğün ve bayrâm ve sohbet-i küll idi. Hâlleri böyle iken hıyâneti ve âsîliği bi'z-zarûrî neylediyse etti. Kimi beyliklerde ve dağlarda kurd zâyid gibi yollar kimse de gelen askerleri ve yolcuları durma basmada zarûret vaktinde düşünce nâcâr çetin arslân üzere kendin âsâr. Fesât isyânının çerhleri birbirine göre dönmede gerdündür. Halkın yürüşüne göre akbah gerdişle üzerlerine sunmada. Elhâsıl, meslahat olmağa serdârlarda himmet yok. Tertîb-i Osmânî yerin bulmağa nefslerinde dikkat yok. Üzüm üzümü göre kararır. Onun için ne kimse çalışır ne düğüşe varır. Düşen mahlûllerden gurabâya timâr yok. Baş kesenlere avuçla akça dînâr yok. İbrâhîm Paşa merhûm fî cümle saî etti idi. İnşâallâh olmasa iş tebdî idi. Pes, imdî iyilerin himmeti iyileredir. Mahlûl verilmek gâzî delileredir. İnâyet olmayınca, kimden inâyet umarlar. Muhtâçlara nazarı olmayanlardan gerçekler gözlerin yumarlar. Nihâyet-i emr belânın nüzüli ale's-seviyyedir. Lâkin, zâlimlere la'net mazlûmlara rahmeti sinedir.

Pâdişâhım âdet-i [122 b] Osmâniyânı el ele

Rûh gibi ol kalb içinde gir dilden dile

Bakmasın bozanlar semtine etvârına

Ârife bir kül yeterdir bin işâret âkile

İmâm Süfyân Sevri'ye suâl ettiler ki, bir zâlim berriyede kalıp susuzluktan helâk olmak mertebesine varsa, su vermek câiz midir? Cevâp verir ki, câiz değildir.

Zîrâ, zulma muâvenettir. Ve bundandır ki, ba'zı ma'rekede gökten avâz işitilir يا

"إيتها الكفرة اقتلوا الفجرة" إن الله لا يصلح عمل المفسدين [Ey kâfir, fücûru öldür (çünkü),

Allâh bozguncuların işini düzeltmez]³⁹³

Merhûm Hâdim Alî Paşad Budûn beylerbeğisi iken, kırk beyden ziyâde kâfiresinden üzerine gelip, evvelâ hafyete hamır koçlarıyla varoşa haylî kâfir sepşor ve taşradan gelen ve gamın belirlediği gibi bunlar varoş içinde kusâr garât-i Müslimîn, ol vakit gâfil değillermiş. Hisârı hâlî komazlarmış. Taşrada olan ehli İslâm'dan kurtulabilen kurtulur, kurtulamayan şehîd olur. Elhâsıl, kâfir hisârı

kuşatır. Feryât çığığı bir mukaddem gâzî hafyete çıkar, Budûn'a yetişir. Paşaya hâli i'lâm eder. Bî- tevakkuf Paşa dır Budûn'da olan askeriyle Tûna'yı abûr eder. Ondan hemen doğru tabura gider. Üçüncü, dördüncü gün yetişir. Aslâ etrâf beylerinden kimseye tevakkuf etmeden üç binden ziyâdeden kimse ile düşmân üzerine hücum eder. Kendi iz kible'ye karşı oturup ağlayı gözyaşın döker. Hakk'a nusret ve fırsat emrinde tazarru' yüzün [123 a] tutar. Hakk'ın avnıyla düşmânı önüne oner oner yiltara dizerler. Ve ekserinin başın kesip, beynin ezerler. Bu feth ü nusret dahî zor ve kuvvetle değildir. Belki bereket zirâat ve hüsn-i tutiyledir. Ve iyilerden iyiler hakkında himmet ü inâyetledir.

Naklolunur ki, Ya'küb Paşa Bosna'nın ibtidâ-i fethinde Bosna serhadinde iken Derencil Bân nâm düşmân otuz binden ziyâde merzbânla Bosna vilâyetini gâret ve hisârete gelip, Ya'küb Paşa dahî üç bin mikdârı kimesne cem' edip, bu kadar kimse ile karşıya durursa olmaz. Sâvılsa memleketinden nesne kalmaz. Âhir gönlüne bir hâl gelir. Münâdî salar ki, sâhib-i tertîp olur. Hîn, bölüğünden bir ve namâzı kazâya kalmamış kimse askerde var mıdır?, diye çağırır. Bir kimesne gelir dervîş sîret-i sîmâda, hoş-i sîret feth-i kelâm eder dervîşlere. Bir eksiklik var ise işte, ol pür taksîr olan eksiklilerden benim, diye bir fakîr kendiyi arz eder. Fi'l-hâl çağırır ki, fırsat bizimdir. Hak kullarından aramızda kul vardır diye, onunla teyemmün edip, fi nefsi'l-emr, yarındası gün hemen düşmânı yorar. Bir koldan bir kola girer. Hak Taâlâ fırsat verir Derencil Bânı diri tutarlar. Kalanın kılıcından geçirirler.

Zikr-i Kâsım Çelebî meâ Çelebî Halîfe

Şakâik nâm kitâpta zikreder ki, Kâsım Çelebî nâm azîz Çelebî Halîfe'den tarîkatı tahsîl edip. Vezîr Alî Paşanın [123 b] zâviyesinde İstanbul'da şeyhinden icâzetle seccâde-i irşâdda oturup, çok kimesne sohbet-i şerifleriyle müntefî' olmuştur. Tarîk-i tasavvufta fâik ve şeyh-i vâsıl menzilesinde vaz' olunması lâyıık, sâhibü'l- hakâik ve zübde-i halâik bir merd-i kâmilidir, diye zikrelemiştir. Fi'l-vâki' Sofyevî Bâlî Ef. gibi azîz-i hakkânî ve Şeyh Ramazân gibi bir merd-i nûrânî terbiyesiyle mürebbî olduğı yerde onu tavsîfe ne ihtiyâç vardır. Sultân Selîm-i Evvelin evâhir-i saltanatında vefât edip, âhirete irtihâl eyledi.

³⁹³ Yûnus, 10/81.

Âbid ve zâhid ve mütevâzî' ve mütehaşşî' ve vera' azîz idi. Selîmü'n-nefs makbûlu't- tarîka bir sâhib-i edep ve vakâr ve müctehit fî ânâ'i'l-leyli ve'n-nehâr u'cûbe-i rûzgâr idi (r.h.).

Nisbet-i tarîkatı Şeyh Çelebî Halîfe'ye idi. Ve ol kutb-i evliyâ ve zübde-i asfiyâ güzîde-i ulemâ ve fuzalâ olan Mevlânâ Celâleddîn Aksarâyî'nin neslinden idi. *Şerh-i Telhîz* muhtasar'da meşgûl iken, tasavvuf muhabbeti galebe edip, Alâuddîn-i Halvetî'nin hulefâsından Abdullâh nâm azîze vâsıl olup ve ondan mezbûr Alâuddîn gelmekle, onun dahî hizmetine ve sohbetine nâil olup. Ba'dehu, onlar vefât ettiklerinde İbni Tâhir nâm azîz hizmetine tahâret zeylle yetişip, riyâzat- i kuvveye çekip, ol dahî vefât eder. Pes, Erzincân'a Şeyh Pîrî hizmetine gelip. Ondan Şîrvân'a Seyyid Yahyâ hazretlerinin hizmetine kastedip, yola yönelmiş iken, [124 a] yolda ikinci günde vefâtı haberi gelir. Ondan dünüp mezbûr Şeyh Pîrî hizmetinden mertebe-i irşâda erip, icâzetiyle bilâd-i Rûm'a irşâd için teveccüh buyurup, diyâr-i Rûm'da tavattun edip. Şeyh Üveys ve Erdebîlî Sinân ve Kâsım Çelebî ve Sünbül Sinân ve Bâyezîd Halîfe ve Muhyiddîn İştîbî ve dahî nice azîzler hizmetinde mertebe-i kemâle ve tamâm-ı hâle vâsıl oldular.

Naklolunur ki, Sultân Mehmed Ebu'l-Futûh hazretlerinin Karmânî Mehmed Paşa nâm vezîrinin Sultân Cem'e meyli olup, Sultân Bâyezîd'in naks ve aksinde idi. Karamân evliyâsının dahî onun meyli zâhiriyesi sebebiyle Cem'e bâtınları var idi. Lâkin, Sultân Bâyezîd Şeyh Çelebî Halîfe'ye tevessül edip istimdât eder. Ve tâpularına arz-ı hâcet edip, niyâzmend ve râci-i ihsân tarîkasına gider. Pes, Şeyh himmet ve inâyet birle ona teveccüh edince, görür ki Karamân evliyâsı hilâfında. Pes, ferâgat edip el çekecek. Sultân Bâyezîd tekrâr arz-ı niyâz edip, medet talep eyler. Şeyh yine teveccüh edip ve Evliyâ-i Karamân'a muârıza eyleyip hilâflarınca sâlik olur. Hattâ, üzerine bir ateşin heyzum-i sûzân atarlar, isâbet etmez. Lâkin, Fâtîma nâmına bir kızına dokunur. Kızı birkaç günden sonra rahmet-i Hakk'a vâsıl olur. Şeyh gîr u a'râz eder. Lâkin, Sultân Bâyezîd mezillec ü lecc fahvâsınca gîr ve arz-ı niyâz eder. Ve kızın yerine üşde ben oğul, diye akdâm edince, şeyh tekrâr teveccüh ve azîmet [124 b] eyler. Onlar dahî bundan garazın nedir diye muârıza ettiklerinde, bu dahî Mehmed Paşa müslümânların evkâfına kasedip bunca hatâ ve fesâd ettiği yerde onun cânibine meyliniz ve teveccüh şartı İslâm ve nef'-i enâm bumudur?, diye onlara ta'rîz tarîkiyele cevâb verdikte, Karamân Evliyâsı bu kez Mehmed Paşadan ve meylettiğinden a'râz ederler ile olacak. Şeyh Çelebî Ef.

Mehmed Paşaya kasd eder. Lâkin, bir dâirede ve hasîn-i hatîrede müşâhede eder. Ve bi'l-cümle saî eder, dâireye girer ve hatîre-i vücûduna ateş-i fenâ verir. Müşâhedesi üzere otuz üç günedek semeresi zuhûr edeceği ma'lûmu olur. Sultân Bâyezîda bu vech üzere haber gönderir. Hikâyet olunur ki ol müddete Mehmed nâmına olanların ekserisine belâ erişip, Amasya'da Mehmed adlı kırk kimesneye âfet erdi. Ol esnâda Sultân Mehmed dahî rahmet-i rahmâna vâsıl olup, Mehmed Paşa bu hayret zecrinde iken Şeyh Vefâ hazretleri sad ander sâd bir vakf tertîb ve vaz' edip, onu başında götürdü. Ol vakfin ba'zı yerleri terden hak olunup bozulmak ile onu yine Şeyh tashîh ecli için gönderip, *إذا جاء القضاء كان العطب في حليته* [Allâh'ın hükmü geldiğinde (indiğinde) yok olmak onun hilyesindedir] fehvâsınca vakf tashîh olunca kavlı başına uşar. Mehmed Paşayı katlederler. Cem cânibine saî-i bâtıl olur. Şeyhin dâire gördüğü meğer vakf imiş. Vallâhu a'lem bi-esrârîhi.

Buna benzer Sultân Selîm merhûm Yahyâ Paşa oğlu Bâlî Bey'e gazab eder. Semendire³⁹⁴ sancağından [125 a] azleder. Âsitâne-i saâdete istid'â eder. Bu dahî, hadm ve haşem ile kalkıp. Lâkin, yolda îzde oyalanıp gerçeklerden birini tevessül-i istimdâd edince, heber gönderir ki, korkma sana kasdedenin cânını boş bünerinden olurlar, diye tesellî edip ammâ tevaffukla yor, diye nasîhat edip, ol dahî etbâ' ü ashâbın on iki bin mikdârı kimse yanına munaddan olur. Oyâline denline yorar. Sultân Selîm merhûm, ziyâde gazab eder. Pîrî Paşayı hevâle eyler. Ortadan götürmesine emreder. Ol dahî, pîrâne himmet edip, hüsn-i hareketle Pâdişâhı bu lâyni teskîn edem diy durma hüsn-i ta'birîyle hâlin arz edermiş ki, bir gâzî bin gazâ pâdişâhı ile meşâyî' olmak, erkân-ı dîn ü devlet muktezâsı değildir. Âhir müfid olmayıp onun kast ile Edirne bahânesin taşra kadem bastığında evvel konakta bu girinde şîr nice çıkarır. Bir kaç günden sonra rahmet-i Hakk'a vâsıl olur. Bâlî Bey'in ile bile olan pîrlerden bir mu'tmidün aleyhi kimesneden böyle nakleylediler. Ve ehlullâh mâbeyninde bu makûle-i ahvâl çoktur. İmân ve tasdîk lâzım ve vâcibdir. Resûlullâh hazretleri buyurmuştur ki, *هَلْ تُنصِرُونَ وَتُرزِقُونَ إِلَّا بِضَعْفَائِكُمْ* [size ancak zayıflarınız sâyesinde yardım edilir ve rızık verilir].³⁹⁵ Bu zuafâdan murâd, dünyâlarında zaîf-i dîn bâbında kavî olurlardır.

³⁹⁴ Semendire (Smederevo), Sırbistan sınırları dâhilinde bulunan bir şehirdir.

³⁹⁵ Buhârî, Cihâd ve's-Siyer, 2681; Ahmed, Müsnedü'l-Aşereti'l-Mübeşşeretü bi'l-cenneti, 1411.

Şi'r

Devletin ehl-i sıdka gir tevessül edesin

İki âlemde saâdetle selâmet gidesin

[125 b] Menkıbe-i Şeyh Mahmûd er-Râcelî

Merhûm Alî Ef. nakl buyurdu ki, ibtidâ-i hâli devşirme olup, dahî olunmadan bir gün beyne'n-nevmi ve'l-yakazati âlem-i misâlde şöyle mütemessil olur ki, bir asker çıkıp gider. Bu askere nazar salar. Birinden suâl eder ki, bu ne makûle askerdir? Cevâp verirler ki, âhir zamân Peygamberi Muhammedü'l-Mustafâ (s.a.v.) askeridir. Pes, kendide arzu peydâ olur ki, göre. Suâl eyler ki, ya Muhammed (s.a.v.) kandadır ki görsem, deyip. Pes, mûcib olan şahıs eder ki, işte geliyor. Ol dahî muntazar durup ve aklını hayret istilâ edip, Risâlet-penâh hazretleri dahî gözüne mütemessil olur. İslâm'a gelmesini işâret buyurur. Ve şunun tedârikin görsünler der. Bu kez Çâryâr-ı güzîn rızvanullâhi aleyhim ecmeîn Hamîd-i Hindî'nin boynunda şâmmesi varmış. Bizi nişânla uşte benim nişânım diye şâmmesin gösterir, geçip giderler. Şeyh Mahmûd dahî kendiyi cem' eder. Vücûdun şevk o dîne şem' eder. Köyüne karîb devşirme kulu meğer gelmiş imiş. Hemen ona gider, islâm'a gelir, kendiyi teslim eder. Âsitâne-i saâdet bahçelerinde perveriş bulur. Okumadan yazmadan behresin alır kapıya çıkar. İyi yoldaşlar arasında sılâhın artırır.

Ol zamân yeniçeri ocağı sulehâ ocağı idi. Dîne çalışırlardı. Gazâyâ heves ederlerdi. Uğradıkları yere düşmânı yenderlerdi. Hâcî Bektâş-i Velî ocağın telvîs [126 a] etmeyelim diye envâ'-i fevâhişten sakınırlardı. Günâh ve muâsî yoluna uğramayalım diye, her yerden bakınırlardı. Ammâ, şimdiki hâlde odabaşılar bir baklava sebebiyle berâdbaşı yeniçerîdir diye ocağına sokar. Kebapçıları ve burukçuları aralarına koyar, rind-i cihân iken enân-ı ihtiyâr dahî sârkar. Gezdiği yerde ne âr var, ne vakâr. Bunlar evvelden İslâm'a kuvvet iken, hâlâ ekseri nûkbet-i cihân oldu. Ve sâbıktan ehl-i himâyetinin hâlâ nicesi ehl-i hiyânet oldu. Zirâ, şu kadar bindir diye beytü'l-mâldan cümle ulûfelerine ve cemî-i levâzimlerin alır. Mahall-ı hâcette ondan dokuzu gelmez. A'dâsı belâyı halk olup kerûhla kalırlar. Kimi yasakçı nâmıyla diyâr-ı yikimde, kimi ayartmacı olup Müslümanların

câriyelerin zîr zemîne tabakmada, kimi kasâp, kimi bakkâl olur. Her sattığı nesne noksân üzere eksik gelir. Kimi at canbâzı olur, fukarâ bârgîrlerin çalar çarpar her kanda ki bulur. Çorbacılar, odabaşılarla tanımazlar. Zîrâ, ulûfelerin vermezler. Ağaları ise, igmâz eder. Zîrâ, hazîneden çıkan flörîlerin ekseri ona gider. Pâdişâ-ı âlem-penâh'a böyle hiyânet ederler. Ve âmme-i vilâyete evâ'-i cürüm ve cinâyet ederler. Derîga Pâdişâhın bir sâdık dostu yoktur. Devlet-i dîni yerinden devirmeğe çalışan iken çoktur. Pâdişâhım arz sultânı inândın. Kodun bir âlây hâinlere, tedbîrden elin yodun. Göz açıp ecdâdın [126 b] ettiği umûra nâzır ol, yoksa burnundan gelir anandan emdiğin sütün.

Elhâsıl, Şeyh Mahmûd asıl mâye-i istid'âsıyla meşâyihin derd-i seri olur. Her kanda kim birin şeyh nâmına bulur, kapısında şevkten cân vereceği gelir. Lâkin, altınına mahakk münâsip yolunmaz. Başına umduğu tâc-ı saâdet yerine dikme bir tâkıya olmaz. Gülşenî cânibine revân olur. Arzu ettiği saâdet gelini kanda bulur? Ba'dehu, merhûm Sultân Süleymân aleyhi'r-rahmeti ve'l-gufrân Şarka azîmet eyledikte izince Şarka seferin eder. Dönüşte Bağdât fetholunur. Onda nöbetçiliğe kalır. Bağdât meşâyihine varıp gelir. Onlardan dahî nasîbin alır. Sonra, Şâm-ı şerîfe arzu eder. Ona dahî nasîbi olan mukadderât menzil be- menzil alıp, yedir bekâ'-i mübâreke ve makâmât-ı müteberrike güzer-i maksûddun talep eder. Her yerde ki nesnesiz nûr ona varır. Bir gün Câmi'-i Ümeyye'yi tavâf edip gezerken, görse üç kimesne oturur. Üçü bile nûrânî. Ve sohbet ve müvâciheleri rûhânî, hey'etleri âlem misâlinde gördüğü hey'et. Lâkin, heybetleri mâni' sohbet, onlar dahî misâfirlere istînâs tarîkıyla mükâleme ve musâhabet edip. Ol dahî yanlarına gidip Şâm'a dahî gözüne dukunup âşınalık nâmesi ortada okunup, mübârek ayaklarına düşer. Meğer, bunlar Şeyh Üveys ve Şeyh Ahmed Şemseddîn Rûmî ve Şeyh Dâvûd Hamîd-i Hindî imiş. Pîr Şeyh bu tâlebi sen kenef-i [127 a] terbiyene alıp maksûduna îsâl eyle, diye Şeyh Dâvûd'a sipâriş eder. Himmet-i âlîleri a'lâya ve şeref-i sohbetleri kurb-i Mevlâ'ya ulaştırıp, kendi dahî kümmelden olur. Ve arayıp ümîtt tuttuğu mâye-i saâdeti aynıyla bulur. Sonra, Ustrug'un fethi müyesser oldukta onda kalır. Ahbâba vedâya'i- ilâhiyye ve mevâhib-i nâ-mütenâhiyye'yi idâ' edip, tâlib-i Hak olanlardan nice kulûbu ârif bi'l-lâh edr. Alî Ef. merhûm dahî ibtidâdan ona vusûl-i işâret olduğu üzere husûl bulup. Serhatlarda birbiriyle yâr-ı gâr ve hizmet-i şerîflerinde nice rûzgâr olurlar. Sonra, Şeyh

Mahmûd silâsına girip etrâk köylerinden birinde tavattun edip, hüsn-i hâl üzere saî ederek, hâtîme-i ömrü onda tamâm olur. Edirne'ye yakın yerde imiş (r.h.).

Menkıbe-i Şeyh Dâvûd el- Ma'rûf bi Hamîd el-Hindî

Ehl-i ilm ve sâhib-i hilm-i kâmil ve fâzıl ve mürşid-i vâsıl azîz imiş. Nice masannefâtı olup âşıklar ve sâdıklar mâbeyninde makbûl ve mütedâvildir. Şeyh-i kâmil ve mürşid-i vâsıl ve mürebbî ve meslek ve irşâd-ı seccâdesinde cülûsa müstehakk kimdir diye bi-bedel bir risâlesi meşhûrdur. Onda zikreder.

و اعلم ان من شروط الفرد الواحد الذي يقال له قطب الأقطاب ان يكون من الأولياء المرشدين الكاملين في

السلوك والجذبة و من شروط ان يكون مفتاح توحيده الذاتي الإسم الأعظم بخلاف سائر الأولياء ومن شرط

ان يكون مرييا لصاحب الأسم الأعظم القائم مقام و من شرط ان يكون مظهر الولاية الخاصة المحمدية و ان

يكون ابتداء سلسلة بالنبي عليه السلام و انتهاؤها بالمهدي رضي الله تعالى عنه لأن الكمل من المشايخ قالوا

الولاية الخاصة ابتدأت بالنبي و ختمت بالمهدي و من شرط كذا و كذا

[Sülûkta mürşid-i kâmil olan evliyâ, cezbe sâhibi, Allâh'ın vahdetinin anahtarını olan ism-i a'zama diğerk evliyâullâhın hilâfına sâhib olan, mürebbî olan ve ism-i a'zam makâmında kâim olan ve velâyet-i hâssa-i Muhammediyyeye mazhar olan ve silsilesi Peygamber (s.a.v.)'le başlayıp Mehdî'de biten bir zâta "Kutbu'l-aktâb" denir. Çünkü, meşâyih-i kâmilinin velâyet-i hâssa-i Muhammediyyeleri Peygamber (s.a.v.)'le başlar, Mehdî'le mühürlenir (sona erer); bunlar "kutbu'l-aktâb"ın şartlarındandır] [127 b] diye tafsîl buyurmuştur. Bundan ba'zı hased ve fâsîd garz Mehdîlik da'vâsın eder diye Sultân Süleymân merhûma gamzeder. Kızıلبaş o baş üzerine sefer edip giderken Gülşenî dervîşlerinden ba'zı rak'a sunarlar. Şâm paşası kâim-makâmına emr-i vârid olur. Ziyâret tarîkiyle da'vet edip şahâdet şerbetini onun elinden nûş ederler. Bir yerde dahî risâlesinde buyurur ki:

ان العلم الباطن بمدح هو و اهله ويرجع علي الظاهر هو العالم العيان المطابق للعلم الظاهر الإستدلالي المؤيد

المقوي للظاهر والا لم يكن علما باطنا يل جهلا باطلا و... قال علي رضي الله تعالى عنه لو كشف الفطأ ما

ازودت يقينا فالحققون هم علماء اهل السنة والجماعة من اهل الظاهر والباطن واما غيرهم من الفرق الإسلامية

فيسمون بالفرق الضلالة و اهل البدع والاهواء

[Bâtın ilmi onu ve ehlini medheder ve bu zâhire tercih edilir. Âlem-i ayân (gözle görünen âlem) zâhir bilgiye mutâbıktır. Sağlam, pekiştirilmiş ve delillendirilmiş zâhir ilmi bâtın ilmi olamaz. O ancak cehâlettir ve bâtıldır. Alî (r.a.) der ki: “gizli (örtülü) açılırsa yakîn artar, onlar muhakkiklerdir. Zâhirde ve bâtında olan ehl-i sünnet âlimleridir. Diğer İslâm fırkaları ise, dalâlet, bid‘at ve hevâ fırkaları diye isimlendirilirler.]. Pes, herkes kendi mu‘tekidini izhâr edip, mezhebinde ısrâr gösterir. Cemî‘-i kümmel mâbeyninde makbûl ve mecmeün aleyhi olan hâli zikirde fâsitlere nicesine haset birle fesâd ederler. Hod Resûlullâh (s.a.v.) Mehdî (r.a.) hakkında buyurmuştur: [128 a] و يعمل في الناس بسنة نبيهم [insânlar arasında Peygamberlerinin sünnetiyle amel ederler].³⁹⁶ Bir hadîsinde dahî hakkında: سمعت الله: كل بدعة يحسن كل سنة [Allâh’ı şöyle işittim: her bid‘at sünnete ihânet eder], diye buyurmuştur.

Pes, Şeyh nice sene hatâya nisbet olunur ki, الولاية الخاصة المحمدية ابتدأت بالنبي و ختمت بالمهدي [velâyet-i hassa-i Muhammediyye Peygamberle başlar, Mehdî’le mühürlenir (sona erer)] dediğinde, intihâ ibtidâya cihet velâyette mutâbık olduğun işâret etmekle لا يزال طائفة من امتي ظاهرين علي الحق الي يوم القيامة [Ümmetimden bir tâife kıyâmet kopuncaya kadar zâil olmaz]³⁹⁷ fahvâsını tahkîk etmiş olur. İntihâ ibtidâya mutâbık olmayınca bid‘at ve hevâ ve dalâlet olup, zevâl süneni muktezâdır. Lâkin, Enbiyâ (a.s.) hasâddan mahfûz ve masûm olmadıkları yerde asfiyâ ve etkîyâ neylesin.

Naklederler ki, emr-i vârid olup, mehdîlik iddiâsında olup, şevktir bin kılıca ve şevktir bin ata ve şevktir bin kimse ile ittifâk etmiştir diye Âsitâne-i saâdet maâbe i‘lâm ve inhâ olunmuştur. Fi‘l-vâki‘ gerçek ise hakkından gelesin diye emirde mukayyed olup, ol gün Şeyh va‘z edip şahâdetin uluvv-i mertebesin tergîb edip ve kendi için şahâdetle duâ eder. *Mesâbih*’te mezkûrdur ki, bir kimse sıdkla şahâdet talep eylse düşününde dahî vefât etse, Hak Teâlâ şahâdet vere. Bir kimse hikâyet eyledi ki, Bencân nâm serhad-i mansûra’da behâr-ı eyyâmı Kara Mustafâ Ağa nâm bahâdîrla altı kimesne sahrâ sîrene çıktık. Câbecâ kara yer kendisi var.

³⁹⁶ Ebû Dâvûd, Sünen, Mehdî, 3737

³⁹⁷ Buhârî, i‘timâm, 6767; Müslim, îmân, 35; Tirmizî, Salât, 302.

Mezbûr Mustafâ Ağa gelen gâziler kışın soğukları, yazın evvelleri sizinle karla abdest alalım. Hâcet [128 b] namâzın kılalım. Pes, cümle ittifâk ettik. Hâcet namâzın kıldık. Riyâ eyledik. Ba‘dehu, bizi suâl etti ki, ne dildiniz? Her birimiz meğer şahâdet dilemiş. Kendi dahî şahâdet dilemiş. Hîn, hikâyette beşi hübb-i kâfir elinden şahâdet şerbetin nûş eylediği muhakkak olup, hâkî ederler: bir yiğit bir ben kaldım. Bilmeziz Hak Teâlâ bize dahî ne müyesser eyleye.

Havf çıkma dostum şehd-i şahâdet tatlıdır

Hayf-i nâmerd olma gel nâmerd adı yatlıdır

Pes, Şeyh merhûm ol gün ikindiden sonra da‘vet olunup emrin verevdi keşf olunup, elhamdülillâh duâm müstecâb oldu. Lâkin, kılıç ve at husûsu iftirâ ve kezb-i mahzûd. Bir dâne kılıcımdan ve bindiğim katırdan gayriye bineceğim yoktur. Ammâ, tarîk-i Hak’ta müttefik olduğum hâlisler zikrolunduğundan ziyâdedir, deyip kazâyâ rızâ verip. Ol gece şahâdet şerbetin nûş etmek için ecel câmin sunarlar.

Ey niceles gitti dünyâdan fevr-i buhtânla

Bî- günâhı anıldılar sûret-i isyânla

Her ne eylersen Hudâ afv etti gaffârdır

Gitme dir kâhine tek küfriyle yâhud kanıyla.

Şeyh Üveys hazretlerine hemsohbet olup. Lâkin tarîkatleri mûcibince terbiyesi Şemseddîn Rûmî’den olup, nisbet-i tarîkatı ve cihet-i istihlâfî ondandır. Zîrâ, bu tâifeye Hz. Risâlet-penâh (s.a.v.) Ebî b. Ka‘b (r.a.) kendisine:

ان الله امرني ان اقرء عليك لم يكن الذي سن كَفَرُوا [Allâh, “inkârcılar ayrılacak değillerdi”

âyetini sana okumamı emretti],³⁹⁸ deyip vâki‘ olan [129 a] sünneti riâyet için Pîr halîfesine irâdet getirip be bîat etmek tarîkat mukarraralarındandır. Kezâlik, Resûlullâh (s.a.v.) nice umûr-i dîniyye’yi ashâb-ı güzine sipâriş buyurup. Havâle eylediği gibi bunlar dahî havâle ederler, ol sünnet dahî riâyet olunsun için. Ona binâen sağlığında ve huzûrunda terbiyesin ona tefvîz eylemişti (r.h.).

Hîn, tahrîrde ba‘zı gammâz ve vâşî dîn ve diyânetinde mütelâşî şehzâde civânbaht Sultân Mahmûd’u sû-i hâlde gamzedip, Sultân Mehmed Hân hazretlerinin ciğerpâresi iken yine mâdemki, Şehzâde sıhhattadır kulak galûsi eksik olmaz. Pâdişâhın mübârek başı sadâ‘dan felâh bulmaz, diye şâh sâde dil safâfi derûn nûr-i

³⁹⁸ Beyyine, 98/1.

uyûnun gammâzlar basîretin bağlayıp cân u ciğerin dağıldılar. Şehzâdesiz kodular. Ve raht u bahtın zemînin tahtına iletiler. Târih bî- cürm ve günâhının Şehzâdeyi Mahmûda gamzeyledi.

*Hünkâr-ı Haktan bula dır ukbâ
Suçsuz gide Şehzâde kim düşmeye feryâda.
Târihini elyâda yef şerri Hasan Paşa*

Menkıbe-i Şemseddîn er-Rûmî ve Şeyh Üveys (r.h.)

Bu azîzin ibtidâ-i hâli iştigâl-ı ulûm ve tahsîl-i funûn olup, Alî Halîfe nâm dervîşin naklinde Şâm-i şerifte dervîşler ona nakletmiştr: Kemâl Paşazâde merhûmun şeref-i ta'limleriyle taallum ve tahsilde iken bir gece vâkiasında [129 b] görür ki, göklerden nice bin tâc enip, her biri bir saâdet ehlinin başına konup kendi başına dahî bir tâc nüzûl edip, onu tâcdâr-ı saâdet eder. Yarındası gün derse çıkar Mollâ hazretleri bunun hayretin müşâhede eder. Dersten sonra keyfiyet-i hâlin suâl eder. Ol dahî vâkı'ayı tekrîr erer. Buyurur ki, aceb olmaya iştigâle burûdet gösterme. Onun dahî zamânı vardır, diye tatyîb-i kalb ve tesellî-i hâtır eder. Ondan hücre sine gider, ammâ hayreti artar. Hattâ, yarındası gün derse dahî çıkmaz. Mollâ neye uğradığın bilir. Lâkin, çağırıp gîr ve nasîhat eder. Söz cevâhir ise zâyî' olur. Belki hakîkat kâr eylemez âşık olana va'z ü nasîhat. Elhâsıl, karâra mecâl kalmaz. Mollâ hazretlerin aynine almaz. Vedâ' edip meşâyih sohbetine rağbet eder. Şehirden şehre ol arzu ile seyâhate gider. Gönlü kabûl edecek ve feyz-i nasîb olacak kimesneye rast gelip Karamân illerine düşer.

Buna benzer hikâyeti Emîr Ef. bu hakîre nakleyledi. Ve buyurdu ki, ben dördüncü râvîyim, sen beşinci ol. Molâ Gürânî, dânişmedlerinden birine dâyie-i tarîkat vâkı' olur. Meşhûr-i meşâyihden kanda kimse işitirse irâdet götürür. Ve sohbetine peyvend edip birine irâdeti var. ondan dahî nesne görür, ondan dahî kaçır, boynuna geçirir. Ba'de zamân ba'zı muhâlif birinden gönlü âbâ edip, birine dahî dest-i irâdeti urar. Ondan dahî nesne görür. Ondan dahî kaçır. Yerinin tâpusına [130 a] dahî gönlü şerhasına açır. Ondan dahî şerbet-i maksûd diye içir. Bid'attan nesne görmekle ol vâdiden dahî geçer. Elhâsıl, gönül der durma nefrette. Âhiru'l-emir bu inkâr nice bir bârî azîzlerin ayıb cûrî olmayıp kendi buldu kümmele âmil olayın diye. Bir köyde emânet-i hasebi ihtiyâr eder. Bildiğiyle âmil olur. Birkaç

yıldan sonra sahrâ mescide gelir. İçeriden kapanmış bulur. İçerde kimdir, açsın diye hitâb eder. İçeriden kimse gelir, açar. Görse bir suhte gelip girmiş sabâh namâzın edâ eder. Oradan okur işrâkı kılar. Ba‘dehu, suhteye kandan diye suâl eder. Suhte, garîbim, sizlere okumağa geldim. Ol dahî hoşnola deyip, derse mübâşeret olunur. Birkaç gün bunun üzerine geçer. Bir gece imâm vâkiasında ziyâde aç ve bir lokmaya muhtâç olduğun görür. Bu hayret ve zecrette iken, görse bir kimse bir altın sini başına urup, iki kâseler memlû içleri envâ‘-i ni‘mle dolusu sini. İmâm önünde kor. Bu dahî iştihâ galebesiyle sunar. İki üç lokma tenâvil eder. Siniyi götürün. Kimesne buna bir selle çalar gönlü bulanır, yediği döndürür. Görse cümle necâset iştihâ galebesiyle birine dahî sunar. Onda dahî öylece eder. Elhâsıl, cümle kâselerden tenâvil eder. Lâkin, evvelki gibi döndürür yediğini necâset görür. İmâm zecretinden uyanır. Vâkıa husûsuna teessüf [130 b] eder. Meşâyihâ inkâr sûretidir. Tâatnın televvesi hâletidir. Ayb binliği zilletidir diye vâkıayı ona hemleder. Sahrâ mescide gider. Ke‘l-evvel derse başlar. Lâkin, suhte bunun hayretin görür. Hâlinden sorar. Bu dahî demeğe tereddüt eder. Suhte dahî cümle hâlde hâldâş olmağa geldim. Keşfrâz olmayınca, benim dahî kırâ‘ate tâkatım yoktur, deyince hayretin aslın dememeyip mecâl komaz. Ve görür ki, gayrı vechle olmaz. İmâm vâkıayı takrîr eder. Bâniyi hamlettik diye sürer. İmâm dahî muhmelin der. Suhte dönüp, ben öyle anlamam diye cevâb eder. Pes, imâm ya sen nice anladın? Suhte der ki, anlayışında budur ki, sen bir zamân bir azîm şehirde tâlib-i meşâyih olmuşsun ki, ol seni ondan ibârettir. Ve kâseler hoş taâmla meşâyihden ibârettir. Lâkin, kuvvet-i ilmiyyen onların muhâlif yerlerini inkâr edip, onlardan olduğun mezâk nefretle gönülden hurûc etmiştir. Hemen imâm, behey suhte! Sen bana şâkirt sûretinde anlarım ki üstâz olmağa gelmişsin. Şerîflerin şeref-i sohbetine ve hâlislerin hüsn-i hâleti hürmetine olsun. Râz ki, keşf ile suhte dahî telebbüs ve tesettür cihetiyle bir mikdâr tereddüt eder. Âhir imâm tazarru‘ ve niyâz eder. Elbette bî-münâsebet ve vâsita senin gelmede bir sırrı vardır. Ve uzâatında dahî nice emir vardır deyip, beyân mertebesine ve keşf-i gatâ olup. ayân olmak derecesine ilcâ edip, sürdükten [131 a] sonra suhte dahî, imdî ma‘lûm ola ki ben ricâl-ı seb‘adanım. Seni erenler şer‘-i Muhammedi‘yi tevkîr ve mûcibiyle amel-i kesîre eyleyip, üzerine karâr ve kûh gibi ustuvâr durduğun gördüler. Hüsn-i hâlinden ona etmek için beni gönderdiler ki, dilinden televvün ref‘ olup, onun üzerine âhir-i ömre varınca temekkün üzere olasın, diye beşârete irsâl eylediler.

Pes, imâm şevkinden feryâd ve şeref-i sohbet ba'zı evtâd birle Hakkın keremini yâd edip. onlarla mülâkât etmeğe derhâst eyler. Ve onlar beni buluştur, diye niyâz edip söyler. Suhte buyurur ki, ona icâzet yoktur. Sen şer'-i şerîf yolundan saî ile ileride Hakk'ın eltâfına nihâyet yoktur, diye imâmı vedâ eder. Ve nice vedâyı birle muveddi'a edip ondan gider. Şeyh Şemseddîn hazretleri dahî bu vech üzere câsûs-i meşâyih olup, sûret-i şer' den itibâ' ve enkıyâd edecek kimesne tefahhusunda iken bir Cuma' günü görse kendi başına inmiş tâca benzer bir tâclı kimesne gelir. Risâlesin ardına salmış, başını önüne bırakmış, köyden Cuma' ya ikbâl edip gelir. Buna arkayı durur. Selâm verir, selâm alır. Yanına düşer istînâs-i kesb eder. Giderek musâhabet açar. Muttekîn musâhibeti geçer. İttikâ ma'nâsını sorar. Vücûh-i kesîre ile cevâb verir. Gönlü azîzin semtine ve ma'rifetine çârpılır. Ve cânı muhabbetine kapılır. Altın henüz muhikkine rastgelir. Cuma'ya [131 b] gitmeğe kıtmîrvâr yanına döşer. Evvelki televvün ve tedârikler şerr kılınınca, kişi hayret olur. Şeyhin derûnu âsârı derûnunda kalır. Elhâsıl, irâdet getirip hîta-i teslîme geldiğinden sonra heyeman ve vele galebe eder. İstiğrâka varır. Altı ay mikdârı mümtedd olup, edâ-i salavât-i hamsede ve taâm yemekte dervîşlerin îânetiyle olup, ba'dehu, sahv müyesser olup, Hz. Pîrin yektâ mürebbîlerinden ve bî-hemtâ hulefâsından olup, maa Şâm-i şerîfe rihlet edip. Zeynelâbidîn (r.a.) zâviyesinde temekkün ve Kaçmâziyye demekle ma'rûf mevzi'de ikisi bile tavattun edip irşâd ve terbiye-i mürîdînle mukayyed olup, tarîkatları Üveysiye Tarîkatı diye etrâf u eknâfta şohret bulup, halkı Hakk'a da'vet eylediler. Hattâ, Şemseddîn Rûmî'nin kerâmâtından ve harka âdiye mütehâllik hâlâtından bir âşık birinci cüz-i Arabî terâkîb ile cem' ve derc etmiş. Sâbıkta gördüm idim. Lâkin, tahrîr hîninde destres bulmayıp. Ammâ, garaz hamî-i şerîat olmaktır. Câmî-i kerâmet değildir. Bu tâife ise, müteahhirînden bu husûsta zübde ve hıfz-i sünen-i seniyyede her biri umdedir. Ol vasf onlar hakkında kâfidir. Pîr Şeyh Hz. Üveys hod zikr olunmuş iken, Çelebî Halîfe'nin güzîdelerinden ve onun kenef-i himâyetinde hısâl-i hamîde ile muttasıf olan bende-yi bî-harîdelerindendir. Şakâik'ta zikr-i cemîllerinde mütevâzî' ve mütehaşşî' âbid ve zâhid azîz idi. Nâs muhabbet-i azîme ile huzûr-i şerîflerine muhabbet ederler. Banaluka [132 a] nâhiyesinde bir köyde kezâlik Üveysi Ef. nâmına dervîşlerinden bir kimse temekkün eder.

Ferhâd Paşa Bosna'da Beylerbeyi iken merhûm Alî Ef.nin kendiye irsla dövmüş. Ba'zı emlâkına taarruz eder. bârî ona bey' için ol cânibine teveccüh eder.

Ol bahâne ile merkûm Üveys Ef. ziyârete varır. Şol mertebe hüsn-i hâl üzere yüz yirmi sene varmış. Pîr olduğun hikâyet ettiği kehâlât ve hâlât ancak olur. Ol dahî Pîr Üveysin menâkıb-i şerîfesin ona zikreder. Buyurur ki, zamânında mânendî yok idi. Ve kutb olduğun tahkîk için çok ahvâlin zikreder ki, Cüneyd-i sâni ve hemtâ-i Abdülkâdir Gîlânî idi (r.h.) Allâhu a'lemu bi serâirihim.

Menkıbe-i Aynî Dede (r.h.)

Küçük Hasan Dede nâm bir sâdıkü'l-kavl nakleyledi ki, Şeyh Muslihuddîn huzûrundan dahî kulağıma dokunmuş idi. Aynî Dede'nin ibtidâ-i hâli terzilik san'atında olup. Üstâzı evine su götürmeğe gitmişken, onu görse kış günlerinde Sarây oğlancıkları bir eşek şeklinde bir dervîşe uşup kartopun urarlar. Bu dahî def için hücum edip, bre filânlar, bir merd-i garîp dervîşi incitirsiz, diye oğlancıkları dağıtıp. Dervîş-i delriş dahî berhordâr ol, âsâr-i rahmet gönlünde vardır, deyince hoşuna gelir, sekreder anasından bir iki kaç kış armudun alıp dervîşe götürür verir. Dervîş dahî, ben [132 b] seni oğul edindim. Lâzım olduğun zamânda beni Burûsa'da bulasın, deyip. Dervîş vedâ' eder berîne gider. Lâkin, bunun kulağına bu söz küpe kalır. Hor bakma zaîf dervîşe, ne bilirsin ki şâhzâde ola. Âd içre misâl âyîne ol gönl-i sâfi derûn-i sâde ola. İttifâk, san'at tahsîl edip, icâzet alıp, tamâm kuvvâ-yı civânı yerine gelip, gönlünde dâiye-yi İstanbul peydâ olup, bir yiğit ile dahî yoldaş olup azm-ı râh eder. Birkaç gün gider yolu bir yere uğrâr. Onda bir kimse vasiyet eder, İstanbul'a vardığınızda Dâvûd Paşa hamâmında bir Pîr-i tellâk vardır. Ona benden selâm edesiz. Bundan dahî bir nükte alıp, Âşık Babanın tenbîhi dahî hâtırına gelir. Enilince bir kapuzu varmış. Onu bir taşa çarpar. Yoldaşı, hay ne eyledin deyince, gönlüm sadâsından zevk almaz oldu, deyip. Elhâsıl, İstanbul'a varırlar. Dâvûd Paşa hamâmını bulurlar. Pîr-i Tellâğa selâm-ı îsâl ederler. Pîr-i Tellâk bunları hoş tutar. Yâr cânım selâmını getirdiniz cânıma cân kattınız. Bâri soyunup hamâma girin, bir iki gün âşınâ olalım, bir birimizi gönülden bulalım. Bunlar dahî bir sar u çeşm deyip, hamâma girip çıkarlar. Pîr hizmetler eder. Ondan kendi dahî giyinip bunları evine alıp gider, konaklar, ağırlar. Yarındası gün Aynî Dede'yi alıp şunda bir yerde varalım diye giderler. Bir kapıya gelirler. Dak [133 a] bâb ederler. Bir neveste kızcağız çıkar. Efendi bunda diye Tellâk-ı Pîr sorar. Bundadır kaydı var. Tellâk-i Pîr dahî, var benim için de Pîr-i Tellâk tâpınıza

mülâzım ve buluşmağa lâzım gelmiştir, deyince kız çağır varır ve çıkar. Efendi sizi içeriye ister, diye haber verir. Aynî Dede bu evzâadan hayrette kalıp, ikisi bile içeri girerler. Görse bir nûrânî pîr. Tellâk-ı Pîr feth-i kelâm eder, best-i mukaddemâtle münâsebet semtine gider. Ba‘dehu, şu kâbil hakkında hayır duân ricâsın geldim. Ve bunun hakkında himmet ü inâyet emrinde tâpına yöneldim. Ol Pîr buyurur ki, tâzedir, vakti değildir. Tellâk-ı Pîr, himmetle ve kardeşlerimiz selâmı işâretiyle gelmiştir, kâbiliyeti vardır, diye ikdâm edip, ol Pîr elin kaldırıp bunlar emîn deyip, dest-bûs olunup çıkar. *أُولَئِكَ نَحْتُ قُبَابِي لَا يَعْرِفُهُمْ غَيْرِي* [Evliyâm kubbelerimin altındadır. Onları sâdece Ben tanırım].³⁹⁹ Tellâk-ı Pîr dahî dervîşhânelerine gelip mâhazara çıkarıp yemek yenip şükr ü senâ olunup ve bunları varın imdî kaydınız görün diye, selâmetle gönderip. Bunlar dahî İstanbul’u seyrederek eklenmede. Ammâ, Aynî Dede’nin tahayyuru artıp işârâtın fikretmede bu hayretten Burûsa arzusu gelir. Yoldaşı müsâade eylemez. Pes, yoldaşı vedâ’ edip ve kendisi gidip, onda dahî gezerek ve orasın burasın denizi bir gün gürse, bir âşık eşeğe binmiş, oğlancıklar başına uşmuş. Hay huy [133 b] diye, âşığı temâşaya almışlar. Görse kendinin babalığı. Lâkin, misâfir a‘mâ gibidir. Oğlancıkları def’ ü men’e cür’ât edemez. Ammâ, buna dikkat edip ve ardınca uyup tâ âşık şehirden taşra çıkar. Âşık dahî, iz çimen üzerinde yatar. Bu dahî yanaşarak eşek başın kaldırır. Oğul hoş geldin deminde yetiştin. Çok iyiliğe ve mâye-i saâdete sataştın. Lâkin, bunda durma, var İstanbul’a Ayâ Sofyâ yanında ma‘rûf zâviyede Erdebîlî Sinân Şeyhin hizmetine bel bağla ve tâpısında yüreğin aşk ateşiyle dağla. Bu dahî, ol beni ne bilsin, bir misâfir-i bî- nevâye ne kalsın. Dervîş dahî işâret edip, şu kemik pâre sen al ve ona varıp Burûsa’da olan dervîş beni gönderdi, de. Bakma şekle eyleğil akla nazar aklı ildâr edecek, şekle nazar. Bu dervîşin semtî İbn Fârız hazretlerinin pîri, Pîr-i Bakkâl vasiyet edip, benim namâzım falân yerden gelen kimesne kılsın, deyip. Cenâzesin mahall-i mev’ûda ilettiklerinden sonra, bir gedâ-yı bî- nevâ geldi ki, Mısır oğlancıkları anasıyla urup, taşla döğerler. Ve temâşasın sokaklarda, pazarlarda ederler.

Pes, Aynî Dede dahî, dervîşin sözün tutup bir ser ü çeşm deyip İstanbul’a gelir. Zâviyeyi bulur. Şeyhe selâm verip, dest-bûs eder, mâcerâyı beyân eder. Şeyh dahî hoş deyip, dervîşlere bunu ısmarlar. Ve akşama dek [134 a] talkîn-i zikr edip,

³⁹⁹ Hucvîrî, *Keşfu’l-Mahcûb*, s. 70.

halvete ik'âda eder. Elhâsıl, kemâlât yüz tutar. Bi'l-kuvve olan hâlât-ı fi'le gelir. Tâ şu mertebeye ki "Aynî Dede olur".

Şi'r:

Anân ki hâk râ be-nazar kimiyâ konend
Ayâ buved ki gûşe-i çeşm-i be-mâ konend

[taprağı nazarlarıyla altın (kimyâ) edenler, aceb bize de gûşe-i çeşmle nazar etmezlermi?]

Rendân-i fenâ meykedede cûş edelermi?

Onun bizi de bâde-i hoşnûş edeler mi?

Göndersem idi izlerine tuhfe-i teslîm

Bir kulak uruben acebâ gûş edeler mi?

Cân tervesini yollarına alta biledim

Fi'l-cümle nigâhla gönül hoş edeler mi?

Ben oldumsa bâdeye tevbeyle muhâlif

Ol cürm ferâdâni ferâmûş edeler mi?

Bir cür'a sunup mesvâ Münîrî'ye bu demde

Bu çerh-i fenâda onu sarhoş edeler mi?

Aynî Dede demeye sebep budur ki, Eskî İbrâhîm Paşa bir vâkia görür. Ona ta'bîr ettirir. Aynıdır dedem aynıdır, diye istihsân eder. Lakabı "Aynî Dede" olur, şöhret bulur. Evvelki Paşaların ve vüzerânın dediklerine pek bakarlardı. Ve dediklerin cân kulâğına takatlardı. Zîrâ, sözleri söz idi. Şimdiki gibi birbirine muhâlif ezâ'la ve şerîata megâyır etvârla iş etmezlerdi. Onun için ardlarınca yaramaz nesne işitmezlerdi. Ammâ, şimdiki evzâ' u etvâra karâr u ustuvâr üzere değildir ki, kimse ona iltifât ede. Tâ onu hayyiz i'tibârda koyup, tûşe-i mühimmât ede.

Merhûm Sultân Süleymân'ın hâdımlarından Muhammed Ağa nâm bakıyye-i hayr hikâyet eyledi ki, kış esnâsında bir hoş hava yüz gösterdi. Pâdişâh [134 b] hazretleri filân bağcıya varalım, tedârik olsun diye tenbîh etti. İttifâk ol gece bir

azîm tufân peydâ oldu. Gece olan tenbîh ne ihtimâldır diye herkes firâg cânibinden oldu. Bu kes Pâdişâh sahura tevakkuf eder. Gidecek zamân gelir. Kimse gelip, buyurun Pâdişâhım der. Yok hemen bostancıbaşıyı çağırır. Bre kâni gece bahçeye gidilmeğe tenbîh olundu. Buyurunca, nice devletlü Pâdişâhım, hava böyle oldu deyince. Hay bre nâdân, Rûm Pâdişâhı akşamdan bir söz demiş, ol gece hava tebdîl olmak ile sözünden dönmüş, diye beni megâyir va'zla cümle âleme dâstân etmek midir murâdın diye hışmetti. Ondan tedârik olundu, gitti. "Kelâmü'l-mülûk, mülûkü'l-keâm" bu ma'nâdan ötürüdür.

Bir kimse dahî hikâyet eyledi, merhûm Sultân Süleymân Hân, ava çıkar. Birkaç sayd kalkar. Geriye verir siz olunmaz. Avdan murâd olan behre ve hazz alınmaz. Şâh-ı cihân-penâh çavuşbaşı çağırır. Alâyı düz ki suyûd geriye gitmesin, diye tenbîh eder. Bu kez vüzerâdır bunca azîm ağalardır, kime söylesin, kime tenbîh eylesin. Kâbiliyetle ba'zı kimesne alaya götürür. Ammâ, gîr ve ekseri muteferrik olmak ile sayddır gir ve evvelki gibi eyler ve gitmez. Pâdişâh fi'l-hâl gîr ve çavuşbaşıyı getirtir. Bre, niçin alayı düzmedin?, diye haşımınla sorar. Pâdişâhım, vüzerâyâ ve benden büyük ağalara benim ne çûn ü çirâm ve ne rahrum vardır ki, [135 a] onlara ibrâm edem, diyecek. Bre tutun şu ahmakı, diye sırtına sırtına nice tavizler basar. Bre ben sana topuz vermedim mi? Sana maslahatın ısmarlamadım mı? Herkes kendinde hâkim mâadâsı mahkûm, senin hizmetin budur. Mâadâsı itâatta gerektir. Şâhlarda dâima söz bir girin hizmetinde kulları hâzır gerek. Sultân Mahmûd sebktekine suâl eder: ey Pâdişâh-ı rû-yı zemîn! Bunca ahlâkta bî-nazîr ve bunca vezîr-i dilpezîr sâhib-i râî ve tedbîr kulların vardır. Lâkin, hâss-ı ayâsa olduğu meylin ve ona olan i'timâdın kimseye yoktur. Fi'l-hâl nice bin Flöri diğêr bir kadîmeti cevher götürür. Şunu pâre-pâre eylen, diye teklîf eder. Kimsenin zühresi olmaz ki, ona el ura. Ba'dehu, hâss-ı ayâsa teklîf eder. Fi'l-hâl havânda pâre-pâre eder. Diğêr ekâbir ve sâir-i a'yânı levmeder. Ne için böyle ziyân ettin Pâdişâhın Rûm harâcına cevherin tebâh ettin, dediklerinde buyurur ki, cevheri siz tebâh ettiniz. Pâdişâhın sözün yebâne attınız. Bir taşpâresin nigâh eylediniz. Pâdişâh sözü yanında cevher nedir ki?, üzerine tercîh oluna. Fi'l-vâki' cümlesi pesend eder. Ve nükte nerde imiş ma'lûm olur.

Aynî Dede sözüne gelelim ve bakıyye-i menkıbesin ele alalım. İstanbul meşâyihî arasında çün hemtâ olur. Herkes ziyârete ve irâdete yüz tutar. Sohbeti her zâyirin cânına cân katar. Fegânî nâm şâir [135 b] bir gece görür ki, minâreye çıkmış

ezân okur. Hele sabâha dek uyur. Yarındası gün Aynî Dede'ye varır. Vâkıasın deyiverir. Buyurmuş ki, sulb olunursen senin mahlasın Mâsdıkî'dir. Meğer, İbrâhîm Paşayı ondan mukaddem cev edip:

Du İbrâhîm âmed be-dayr-ı kohen

Yeki putperest yeki putşekem

[İki İbrâhîm eski kiliseye geldiler, biri putperest, diğeri de putkırandır] deyip, İbrâhîm paşaya bu makûle bir hâl nisbet ü isnâd olunmak ile ittifâk yerin kulağı var. İbrâhîm Paşa kulağına koyarlar. Kimin olduğun duyarlar. Emreder derd-mend Fegânî asarlar. Aynî Dede merhûm sonra sılasında azîmet eder, bakiyye-i ömrünü onda tâat ü ibâdetle ve Hak kullarını tarîk-i hidâyete delâletle tarîkatın ahkâm ü terbiyet-i mürîdîn etmede ikdâm eder.

971 [1563] ya 72 [1564] hudûdunda civâr-ı rahmete vâsıl olur. Gelmesine sebep dahî bu olur ki, Visoka⁴⁰⁰ nâm kasabada Nusûh Başa nâm bir fakîr gece ile târısın beklemeğe çıkar, dün yarısında uyanır, göklere nazar eder, yıldızlara bakar. Bunun acâyibine düşünür. Rakkat-ı kalb galebe eder. Ömrünü hebâya verdiğini anar. Azîm ağlayışlar ağlar. Münâcât-ı dergâh-ı izet eyler. Şol mertebe beâ eder ki, rahmet-i Hak yüz tutar. Bir âk bulut gelir. Bir avâz verir ki, Hak Teâlâ seni afveyledi. Günâhın yarlıgadı. Gelesi yıl şu simâda ve şu alâmette Hak dostlarından bir kimse gelir, sana tarîk-i hakkı irşâd eder, diye, [136 a] bu fakîr şevkını artırır. Teveccühün ziyâde eder. Cürmünü en ağla Hak Celle ve Alâ günâhın afveder.

Ey kişî!, bir katre yâş rû-yı siyâhın mahveder. Âlimü'l- esrâr te'hîr olunduğun sebebin biler. Lâkin, hâtıra gelir ki, tevbenin eseri var iken ve talkînin lezzeti gönlüne yâr iken ve tâatın fütûru bilirmeden, bir kulun civâr-ı rahmete îsâl edip, fazlın ihsân ü en'âm ecli için olmaktır. Allâhu a'lem ve Resûlihi ve'l-umûr-i merhûneti bi- evkâtiha. Pes, gelesi yıl oldukleyin Aynî Dede vâkıasında muayyine-i cemâl-i nübüvvtel müşerref olup emrederler ki, Visoka'ya varıp Nusûh Başa nâm bir fakîri şu alâmette ve şu hâlde tarîk-i Hakk'a irşâd edesin, diye tenbîh-i şerîfleri olur. Sabâh oldukta Aynî Dede hayrete varır. Ne hâlettir, diye fikrederek. yarındası gün kezâlik, niçin hemen gitmedin, diye levmolunur. Hemen sabâh oldukta tâs u tarâk igmâz-ı ayna ilhâk olunup, hizmet bu kez bî-tevakkuf mutehakkık olmak için hemen azîzi Erdebîlî Sinân'a ve sâir-i ihvâna elvedâ' deyip azîmet-i sefer ve nakle mâhaza eder. Murûr-ı eyyâmla Visoka'ya doğru gelir. Emr-i me'mûra takayyud

eder. Nusûh Başa nâmına olan kimesneleri sulehâ u ulemâ arasında arar. Kendisine nişân verilen kimesneden ne haber, ne eser var. Çarşı ve pazarda arar gir. Ve kezâlik, ne o var, [136 b] ne bu var. Elhâsıl, ba'zı musâhabete kâbil kimesneleri hizmete mübâşir eder. Ararlar bulamazlar. İllâ bir kimse var, lâkin dîn ü diyânet cihetiyle ve tâat ü ibâdet semtiyle cidden hayyiz i'tidâd ve mevâki'-i i'tibârda değildir. Onu anmağa dahî hicâb eder. رَبُّ أَشْعَثَ أَغْبَرَ مَذْفُوعٍ بِالْأَبْوَابِ لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللَّهِ لَا بَرَّهُ

[Nice saçı başı dağınık, kapılardan kovulan kimseler vardır ki, Allâh adına yemin etse, Allâh o yemini yerine getirir (o kişiyi temize çıkarır)],⁴⁰¹ fahvâsından gâfiller ve halâfîler âmiller. Pes, Aynî Dede ol kimseyi de da'vet eylesen getirin deyip. Onlar dahî varıp getirdiklerinde, hemen ki, görür ağlar. Hây efendi, geldin mi? Va'de-i Rabbi kerîme vefâ oldun mu?, diye Şeyhin ayağına düşer. Şeyh suâl eder ki, "beni ne bildin?, ya benimle ne muâmele kıldın?, ki âşinâlık sûretiyle geldin". Fakîr kıssa ve mâcerâyı ve kendiyi irsâl olacağını takrîr eder. Fi'l-hâl Şeyh hizmeti îfâ ve telkîn-i zikirde vefâ ü tevbesi hizmetinde ikâmet ve ta'lîm-i tâat ü ibâdet edip. Ve onun sebebiyle kasaba-i mezbûrda bir kûşeye kanâat ihtiyâr edip. Fakîr mezbûr dahî alâ tâkatihî kazâyâ-yı fevtiyye ve edâyâ-yı vaktiyye edip, sohbetinde müdâvemet ve irâdetinde mukâvemet gösterip. Lâkin, evlâd ü etbâi ve mehâmm-ı iyâl ciyâ' dahî tedârikinden çıkmayıp. Ve ol fazîletin dahî esâsın yetmeyip bir müddet bunun üzerine sürüp ve iki cânib hizmetine dest urup dururken bir gün vazîfe-i muayyenede vaktinde gelmeyip ve Şeyhle namaz kılmayıp. Pes, Şeyh kûşîşte ihmâl u alâik-i [137 a] dünyeviyye ye ikbâlla kaldı sanıp, muhkem tenbîh için bizzât Şeyh evine varıp gelmediğinin sebebini suâl edip ki, mukaddeme-i gûşmâl olsun diye, mülâhaza ederken cevâp verir ki, "benim Efendim!, mülâhaza-i ihmâl olunmasın. Lâkin, asla mecâlim kalmayıp, ne kuvvâda tâkat, ne a'zâda kuvvet kalıp". Ve dil ü dîde gayr-ı hâl müşâhedesinde ve cemî'-i âlem gül ü gülzâr mesâbesinde olup. Râyiha-i âhiret ve alâmet-i rihlet yüz göstermek üzere. Ancak, keşke Yâsîn-i şerîf tilâvet buyursanız ki, cânım safâ ve gönlüm incilâ üzere ola, deyip. Şeyh dahî, Yâsîn-i şerîf tilâvet edip, dahî tamâm olmadan kûy-i rahmete rihlet ve kuds-i bâğına azîmet eyler (r.h.). Emr-i techîz ü tekfîn ve merâsim-i salât u talkîn yerine getirilip. Ba'dehu, Şeyh görür ki, hizmet ol fakîre münhasır imiş, sılasına azîmet edip ve

⁴⁰⁰ Visoko, bugün Basna sınırları dâhilinde bulunan bir şehirdir.

⁴⁰¹ Müslim, el-Birru, 4754; Müslim, El-cennetu ve Sıgatu neîmihâ ve ehlihâ, 5094

onda tavattun u ikâmet edip, kânûn-i pîrân ve merâsim-i meşâyih-i zevi'l-ihân icrâ olunup, yukarıda zikrolunduğu vech üzere, nice kimesnenin kemâline ve hüsn-i hâline sebep olup, pîrinden gördüğü üzere tekmîl-i mürîdîn ederdi. Nakleylediler ki, bir gün bir yere sertarîkiyla sahrâya çıkarlar. Bir azîm yağmûr yağar. Yârân bizim sebebimizle elem-keşîde olmak revâ değildir, diye bir dâire çizer, içine girerler. Yağmûrdan masûn olurlar. Vallâhu a'lem bi-serâirihim. Dervîşlerinden [137 b] diğêr Mustafâ nâm bir azîz kâim-makâm kalıp Sarây'da, ol dahî inkirâz-ı ömrünedek ictihâd ü irtiyâz üzere olup, onun dahî, hüsn-i hâlin hikâyet ederlerdi (r.h.).

Menkûbe-i Hasan Efendi el-Bursevî

Bu azîz Sultân Hâcî Bayrâm tarîkatında olup, setr-i hâl ile ve firâğ-ı bâlle seksen doksan yâşına varınca hüsn-i tâyir, kuds-i hâl ve şevk-i visâl, birle olup, ticâretle tesettür ve vahdette sûret-i tekessür ile tarîkatın sürüp. Nefs-i mübârek ve nazar-ı nâfiz sâhib-i cezbe ve te'sîr-i u'cûbe-i zamân Necmüddîn-i Kübrâ meşrebi üzere bir azîz idi. Çok âşıkları hemân mükâlemeden cezbeyle salıp ve avâyik-i dünyâviyye kulûbdan alıp, ahvâ-i dünyâviyyeye bir uğurdan tarhedip, gönüllerde lezâyiz-i teveccühten bir yerden şerh gelirdi. Dervîşlerinden iyi kimesnelere zuhûr edip, onlardan dahî ol hâl ve ol kuvvet müşâhede olunup, zikrolunmaları meşreplerinden bildiğim vech üzere rızâları olmaktır. Ona binâen adları kütüb olunmadı. Ammâ, gışâve-i kulûbu ref'etmede böyle tâife görülmemiştir. Muhabbetullâh zevkiyle mustağraklar. Ve Abdülkâdir Gîlânî (k.s.) semtine mulhaklardır ki, bir gün Abdülkâdir Gîlânî (k.s.) bana Kuds-i şerîften bir dervîş bir an içinde geldi. Dest-i tevbe ü irâdet getirdi, diye hikâyet buyurunca, mustemî'nden biri bir dervîş ki, bir an [138 a] içinde Kudus'tan Bağdâd'a gele. Ya onun tevbe ü irâdete nesi kala, diyecek. Buyurur ki, mâsivâdan ve nefisinden tevbe ve muhabbetullâhta irâdet makâmıdır, diye buyurmuş.

Zunnûn-i Mısırî hazretleri bir gün bir yere gelir. Görse iyân ü merzâ'dan ve gurûh-i zennâ'dan bir haylı kimse cem' olmuş. Bunları suâl eder ki, cem' olmanıza sebep ve buraya gelmenize bâis nedir? Cevâp verirler ki, bunda bir azîz vardır. Ba'zı evkâtta cemâl bir kemâlin arzeder, bizim için hayır duâ eder. Cümleye maâfât-ı müyesser olup selâmet, birle dönüp gider. Zunnûn-i Mısırî dahî kalır. Bir

nice eyyâm terakkubla oyalanır. Bir gün ol azîz arz-ı cemâl ü kemâl edip, hayır duâ edip. Buzu ve'l-âhât maâfât üzere selâmet-i müyesser oldukta, Zunnûn-i Mısırî hazretleri dahî, benim Sultânım, benim gönlüm dahî sakattır, zugâbettir, rızâallâh olsun derdime dermân buyurun, diye eteğine yapışır. Azîz nigâh eder: “yâ Zunnûn!, gönlünü gör, Yaratandan utan, dergâh-ı izzetine koyup âciz-i furûmânde eteğine yapışmak delîl-i hirmândır ve hüsrâna burhândır” diye, gönlün bu nükte ile Rabb-ı izzete rabteder.

Mezkûr Hasan Ef. 1011 [1603] târihinde Ramazân-ı şerîfte civâr-ı rahmete vâsıl oldu. Nisbet-i tarîkatı Hüsâm'adır. Onların dahî Alâuddîn Pîr Alî'yedir. Onların Ahmed Bey Sirdân'adır, [138 b] onların dahî Pîr Velî nâm velî'yedir, onların dahî Şeyh Şâmiyye dir onların dahî Ak Şemseddîn hazretlerinedir, onların dahî Hâce Bayrâm nâm azîzedir, onların dahî Şeyh Hâmid b. el-Mevlâ el-Kayserî'yedir, onların dahî Hâce Alî Erdebîlî'yedir, onların dahî Sadreddîn Erdebîlî'yedir. Bu Sadreddîn Hayâmî'nin gayrıdır. Pes, silsilede zikrolunduğu vech üzere nisbeti Safiyyüddîn Erdebîlî'yedir. Onun dahî Zâhid Gilânî'yedir. Bu azîz de birinci silsilede cem' olmuştur, Seyyid Yahyâ hazretlerinde cem' olduğu gibi.

Menkıbe-i Memîşâh Edirnevî

Bu âşık zamânında yektâ idi. Ve şevk ü zevk rûhânîde bî-hemtâ idi. Arab ve Rûm, ve onlar dahî gezip, gezdiği yerde kulûbi celb edip ve dillerden uyûbi selb edip, Şâm-ı şerîfte ve Anadol ve Karamân'da ve Rûm ilinde ashâbı vardır. Mollâ Şa'verî taleb-i ilmde onun cezbesine kapılıp, bende ve efkendesini olup, şol mertebe inkıyâd u i'tikâdda imiş ki, ata bindikçe bu neyin ayağı altına edip, serfekendesini olmak fehvâsını tahkîk edermiş.

Mustafâ Ağa nâm bir kimesne himmet ü nazarına duş olur. Bir kasabada nâmdâr ocag olursun diye remzedip, fi'l-vâki' Gargorifçe'de temekkün edip, mâdâmki kaydı hayâtta idi. Atıyla yoldaşıyla âyende ve revendeden hânesi hâlî olmayıp gurbethânesi kârbân [139 a] sarayı makûlesi aşılıp envâ'-i nefâyis misâfirine çıkıp otluk yemdir verilip, yatacak giysilerin verip, ve kimi zamân da aralık kesilmezdi. İnkîta-i ömrüne varınca misâfirden sohbet çıkmayıp gönül hoşluğuyla kabûl edip, belki geleni minnet makâmında vaz' ederdi. 1003 [1594] târihinde dâr-ı âhirete rihlet etti. Mezbûr Mustafâ Ağa hikâyet eyledi ki, bir gün yaz günlerinde havâ-i ufûnet üzere olup tamâm ısıklık iken, birimiz hây bir yağmurecik

olsa diye tefevvuh adecek, Memîşâh Ef., Mollâ Şa‘verî yağmur verin dergâhdan bir yağmur taleb etsen diyecek. Biricik Mollâ Şa‘verî “hû” diye çağırıldı. Ondan cezbe cihetiyle ve esirgelik tarîkiyle yol tuttu. Ez-zamân geçti, güzel yağmur yağdı.

Hüseyn Ağa nâm bir pâk meşreb kezâlik onlara irâdet semtinde olup, zevk u şevkle safâ tutup, nice müddet sohbetdâr ve tarîkatlerine harîdâr olup, emr-i hak gelip, hasta oldukta giderin müştedd olup, nez‘-i hâline vardıkta, Mustafâ Ağa hikâyet eder, bana baktı, emâneti teslim edelimmi? deyip, biz dahî bu tahyîr kime müyesserdir. Ol sensiz bilirsiniz, deyince, biricik “hû” dedi, rûhunu teslim etti (r.h.). Merhûm Memîşâh müftü Çerîzâde merhûma uğrar, hâsıl-ı aşk yazılık lu‘beten meydâna asar, irâdet ü inkıyâd bâbından olup, cümle ashâbından ve ahbâbından [139 b] olur.

Ve Karahisârî Hüseyin Ef. kezâlik bende-i halkabekuşi olup, eksiksiz hurûşi ve muhabbet musâhabetinde cûşî mütemâdî idi. Bir mertebe-i üftâdelerinde kendisini va‘zederdi. Ki katında ayağı torağına yüz urup, devlet tâcı mesâbesinde addederdi. Ve mezbûr Memîşâh Ef. hacc-ı şerîf edip, onda dahî huccâca ve tarîk-i hakka muhtâç olanlara çok şeref verdiği naklederdi. 990 [1582] târihi esnâsında dâr-ı âhirete nakleder.

Karındaşı Nusûh Ağa üzerine Banaluka yanında Tîrem nâm mevzi‘de medfûn olmakla bir âlî kubbe ya bir meşâyihâne vaz‘la tevkîr eder (r.h.). Bu dahî mezbûr Hüsâm‘ın perverlerinden ve sohbetinde perveriş bulanlardan idi. Mezbûr Hüsâm beyne‘l-enâm medhûl ve enkûride sulb olunup. Revişin ma‘lûl olduğuna binâen zâhiren o yol ile gider. Ammâ, dervîşlerinden ne şer‘-i şerîfe muhâlif vaz‘ ve ne i‘tikâda mugâyir sun‘-i müşâhede olunmamıştır. Belki hacc-ı şerîfe râgıblar ve o emr-i ilâhiye icrâsında tâlibler nihâyet nevâfilden ma‘zûl ve evrâd ü ezkârdan udûl katlarında câizdir. Ve onu hucb-ı nûrâniyyeden addederler. Ammâ, ferâiz-i ecli i‘tibârla iclâl ü sünen ve adâbıyla kemâle saî ederler. Nefs-i emrde safâ-i kalb hâsıl ve gönül muhabbet zevkine vâsıl olduktan sonra cezbetûn min cezbâti‘r-rahmân [140 a] tevâri amelü’s-sekaleyn fahvâsınca evrâd için tevzî‘ evkâsı ihtiyâç kalmaz. Müesses-i turuk-i meşâyih ve mübeyyin-i ahvâl-ı revâsih İmâm Gazâlî dahî bu ma‘nâyı *İhyâ-i Ulûm*‘unda ifâde buyurmuştur. Bu ednâ fakîr cem‘eylediğim *Naks-i Raks* risâlesinde hîta-i beyân getirmiştir. Ve Ebu‘l-Hüseyn Nûrî zikrinde ve gayrı kümmel vâsfinda bu ma‘nâ beyân u ayân kılındı. (r.h.).

Şeyh Hamza dahî bu mezbûr Hüsâm'dan dest-i irâdeti tutmuştur. Lâkin, onun hakkında çok nesne nakl olunur. Serâirin Hudâ-yı Teâlâ bilir. Ammâ, onun dahî silkine münselik olanlardan çok kimseyi fakîr na'mca tecrübe ettim ve semtlerince oldum. Lâkin, muhabbet da'vâsından gayrı da'vâları yok. Nihâyet-i ziyâde muhabbet ettiklerinden meşâyihin "sultânla" ta'bîr ederler. Bu îhâm u ibhâmı işe kulûb kabûl etmez. Hem münâsîp dahî değildir (rahimehullâhu emre a'lemu tavrihi ve lem yecâviz kadrihi).

Dervîşler hakkında fakîr isminden a'lâ isim olmaz. Ve Risâlet-penâh uluvvuna münâsebeti kimesne bundan ziyâde bulmaz. Zîrâ, fakîr "yokluk" ma'nâsı değildir. Belki "cemî'-i hâlinde Hakk'a muhtâç" demektir. "Sultânü'l-ârifin", "sultânü'l-müfessîrin" "Sultân Hamza" gibi demek değildir. İzâfet-i terkîbi bizzât nisbet değildir. Katlolunmasına sebep hüküm oldur ki, "istesem İstanbul'dan tâûnu def'ederdim" diye, üzerine şahâdet olunup. Ol dahî [140 b] ona ikrâr eylediği vechledir. Yoksa zındıka ve ilhâdı icâb eder nesne ile değildir. Şahâdet edenlerden ve mecliste hâzır olanlardan böyle işittim. Ve bundan garazım budur ki, ba'zı avâm mübâlağa edip, hakkında çok nesne söyler. Gâibden taâm hâzır etmek ve kış günülerinde tâze üzüm ve henüz ağacından kopmuş meyve ihzâr etmek gibi nesne söylerler. Lâkin, ben gözümle gördüm ve kerâmetine hamledip yanında mutahakkık mukarrar oldu der kimesneye rast gelmedim. Ve rast gelenden dahî nakl kimesneye da rastgeldim. İmdî, husûsunu Hudâ-yı Teâlâ'ya tefvîz edip, giybetinden berî olmak ehl-i İslâm'a eslem târiktir ve hidâyete akreb refikidir. Lâkin, katlı husûsuna hüküm "istesem tâûnu def'ederdim" demekle, kudreti kendiye nisbet etmesiyle olmaktadır. Sâhir hükmünde kılınmak var. Ammâ, kendinin zâhir hâli ve ondan murâdı duâ ü teveccüh sebebiyle demektir. Yoksa da'vâ-i velâyet ve iddiâ-i kerâmet mûcib-i küfür ü zındıka değildir. Hattâ, bu söze ikrâr ettiği gibi Nüreddînzâde merhûm, alın başından sarıgın, alın, deyip alır. Ondan hapsedip, hafiye katlettirirler. 980 [1572] târihinde bir yeniçeri muhabbeti galebesiyle kendiye kıyar. Ve ey Şeyhim diye kendiye bıçağı urar. Âsitâne'de ekâbir ü a'yân muhebbeti olup, çoğalmak ile [141 a] saltanata kastetmek havfi ve fitne kalmak ihtimâli var idi. Hemen, ol sözü bahâne ettiler. Ve sonra Tuzla'da Hamzevîlerden kurdıkların mâbeyinlerinde tertîp-i erkân iddiâ olunduğu için nesne söylerler. 990 [1582] târihinde oldu. Ve اذا جاء

القضاء كان العطب في حيلته [Allâh'ın hükmü geldiğinde (indiğinde) yok olma onun

hilyesinde] gayr-ı hâli sâbit olduğun işitmedim. Bu tarîkta Alâuddîn Alî'nin oğlu Oğlân Şeyhi dahî şerîat kılıcın yemiştir. Ammâ, ne eylemiştir ne demiştir ma'lûm değildir. Vallâhu a'lem bi- serâirihim.

Şi'r:

*Şerîattan şu kim bir taş koparır
Kedüğüne şerîat baş ayarır*

*Binâ-yı aşktan bir taş koparmış Kûken Ferhâda
Kedüğünde komuş başını muhkem üstüvâr etmiş*

Menkıbe-i Şeyh Gazanfer

Bu dahî bu tarîkatın fersânından ve bu yolda raksân edenlerdendir. Vîze nâm kasabada tavattun edip, hem Hüsâm'dan, hem Alâuddîn Pîr Alî'den mücâz olup, ulemâdan ve mu'temidün aleyhi kimesnelerden ve tâ Bosnâ vilâyetinden ahhâb u ashâbı zuhûr edip, zamânında tarîkatına hayli rûnek vermişti. Âkşâr kasabası yanında Karahisâr yörelerinde Elfûn köyünde gelen dostla Bâlî nâm dervîşi ve Küçük Emîr hem dâmâd-ı hâlis nehâdı ve hem halîfesi olup, ikisi de kenef-i terbiyesinde kemâl bulup, kendi zamânlarında tamâm şöhret bulmuşlardı, Emîr, Kâsım Paşada tavattun edip, bir zâviye peydâ edip, bî- vazîfe ve bî- muâvenet-i zâhire [141 b] bunca sûfilerle refâhiyyet birle cihet-i maîşet edip, kimi hayyiz kabûlde add-i vaz'ederdi, kimi mevki' redd ü men' semtinde idi. Hattâ, sünnet düğünün edip İstanbul'un ekâbir ü a'yânın da'vet edip. Ol husûsta dahî kadeh ederlerdi. Ve bunlar tertîb-i evrâd ü ezkâr ve meclis-i semâ' edip. Hattâ, semâ'da ifratları cihetiyle medhuller idi. 1004 [1595] ya 1005 [1596] târihinde âhirete nakleydiler.

Kezâlik, Bâlî Dede, Şeyh Pîr Alî'ye yetişip ve ondan mahall-i nazar olmağa düşüp, sonra Şeyh Gazanfer'in terbiyesiyle tarîkatın tamâm edip, ol dahî Şeyh Gazanfer'in kâim-makâmı menzilesinde kâh Vize'de kâh kendi köyünde tarîkatın sürmekle ömür sürüp. Kendi hâllerinde, hatta İzvornik⁴⁰² ve Dîmitrofça'dan dahî ba'zı ehibbâsı zuhûr edip, kendi hâllerinde kimesneler idi. Husûsan dervîşlerinden İzvornîkî Molla Şems ekâbire haylî duhûl edip. Yanlarında tarîkatın sürüp hayyiz-i

i'tibârda idi. Kendi naklede ki, ibtidâ bunlara irâdet dâiyesi peydâ olacak. Dîvân-ı Hâfız'a tefâul ettim. Gazanfer lafzın zikriyle terğîb tarîkıyla bir beyt açılır. Beyt hakîr hâtırında değıl. Ol okudu idi. Ol sebep olur diye nakleyedi. Mezâyâ-i sûfiyye birle haylî âşınâlık etti idi. 1003 [1594] târihinde Tîre ve Teşne seferinde gâip oldu. Sinân Paşa ile muâketmiş idi. Ve Bâli Dede dahî 1009 [1600] sene, ya 1010 [1601] târihinde rihlet etti. [142 a]

Ve İzvornîk'ta sâdâtan bir kimse var idi. Ol dahî tarîkatlarında idi. Ol dahî bir yıl sonra vefât etti. Ve Hüsâm'dan yukarı olan pîrleri ki, biri Pîr Alî'dir, Oğlân Şeyhinin babasıdır. Kendin hüsn-i hâl üzere derler. Ve Ahmed Bey, merhûm Sultân Süleymân Hân'ın serüvenlerinden imiş. Merhûm Şark seferine azîmet edip, Pîr Velî nâm azîzden hüsn-i himmet ve yümn ü meded talep edip, mezbûr Ahmed Bey dahî Dedelerin bırakıp, Şeyhin âşufete ü serâfkendesî olup, tarîkat-i muhabbet tahsîl eylemiştir. Ve Şeyh-i Şâmî Ak Şemseddîn hazretlerinin makbûl halîfesi ve kerîmü'l-hisâl talebesindedir. Ondan yukarı olan meşâyih vasfından müstağni heme-i bostân hakîkatın gülşenî idiler. Şakâik nâm ravza-i ulyâ hakâiklerinden çok dakâik zevkine zikrelemiştir.

Menkıbe-i Nûh Efendi İştibâ

Bu azîz latîf-i tab' ve mütevâzî' halîmü'n- nefis, lâubâl-i meşreb merhûm idi. Ka'be-i şerîfe'de nice yıllar mücâvir olup, sonra Rûm'a gelip. Ve gelmesine bâis dahî Resûlullâh (s.a.v.) işâretiyle olup, Vusûlî Bey nâm gâzîmîrin akîdesi tashîh için ba's olunur. Sebebi dahî bu ki, Rûhî nâm bir mülhid hakîm mezheb ve hurûf-i meşrep olur. Ba'zı mu'tekîdât-ı fâsidesine Beyi sarfedip, duhûl etmişken sebk-i inâyet-i ilâhiyye vâki' olup, gîr ve mu'tekîd-i Hakk üzere Vusûlî Beyi getirip Nûh Ef. tashîh-i [142 b] akîde edip. Ve şeref-i kudûmlarıyla Belgrâd'a dahî teşrîf edip, yârânımızdan Hüsâm Halîfe nâm şahıs münâsebet ü alâka eyleyip yârân olamk tarîki üzere, ihtilât edip, altı yedi ay mikdârı Belgrâd'da gâh onunla, gâh gayrıyla eklenip. Ba'dehu, gîr ve Ka'be-i şerîfe'ye azîmet edip, onda mücâvir olup birbiriyle mücâveretin kırk yıla karîb edip, sohbet-i meşâyih-i Harem ve muâneset-i ehl-i dil ve ashâb-ı kerem şerefîn iktisâb ederken mezbûr Hüsâm Halîfe dahî azîmet edip ve mücâveretle kalıp. Lâkin, rûzgâr müsâide eylemeyip tîzde vefât eyledi (r.h.).

⁴⁰² İzvornik (Zvornik) kasabası Bosna sınırları dâhilinde Drina nehrinin kenarında bulunmaktadır.

Bu fakîr gidecek suâl eyledim ki, şu azîzle şu kadar müddet müâneset ü sohbet eyledin, zevk-i rûhâniyyetten ve safâ-i kalbden ve iktisâb eyledin? Hizmetlerinden ne istifâde eyledin?, diye sorduğumda, cevâb verdi ki, ol makûle geşt-i güzâr hîta-i musâhabete gelmeyip, ancak sohbet-i zâhiriyye birle müânesetimiz olup. Ammâ, şu kadar tenbîhi oldu ki, “kâdir olursan hiç abdestsiz gezme”, diye nasîhat edip, nefs-i emre bakınca, avâma ol kadar fâideyi ifâde ettirmek, iftitâh-ı ebvâb-ı hayr ü saâdet olduğu zâhirdir. Ve mukaddemede inşirâh-ı sadr-ı selâmeti tahakkuku mukarrerdir. Ba‘dehu, Nûh Ef. 1000 [1591 / 92] târihi esnâsında Sultân Murâd’a ba‘zı işaretiyle gelip murâdât arzolanup, yerine gelmek esnâsında civâr-ı rahmete vâsıl olup, merhûm [143 a] Yahyâ Ef. bir dervîşine işaretiyle Taşbeşikte türbet-i mutahharaların yanında defn olunup, “Ya suyudur çeken ya toprağı” fahvâsı üzere takdîrde olan rakam-ı cerîde zuhûra gelip âşikâre oldu (r.h.).

Menkıbe-i Şa‘bân Efendi (r.h.)

Bu azîz Nakşibendiyye tarîkında olup, Hakîm Çelebî nâm azîzin terbiyesiyle mürebbî olup ve Halvetiyye tarîkında dahî mücâz olup, Mudurnu nâm kasabada tavattun etmişken ve ömr-i giranmâyesi onda terbiye-i mürîdîn ile geçirip, kemâl-ı pîrliğe varmışken, ba‘zı kimesne tahrîkiyle İstanbul’a Şeyh Buhârî (r.h.) zâviyesine da‘vet olunup ve muhâlefete mecâl olmayıp, onda olan tâlibler çün dahî terbiye-i iştigâl gösterip. Ve kemâl-i mertebe hüsn-i hâl üzere olup, meşâyihâne tavırla ve kâmilâne tarzla meşîhat edip nice kimesneler tevbekâr ve nice hasta diller selâmet şîar olup, murâdât-ı husûluna vusûlle behremend ü ercemend olurlar. Fahru’l-müzekkirîn ihvânımızdan İbrâhîm Ef. kenef-i ulemâ ve himâyet-i fuzalâ dervâzesinden iken, arzû-i mülâzemet dervey semt-i gayrette olup, lâkin kâbiliyet-i fitrat cihetiyle sulehâdan dahî ol bâbda himmet u inâyet recâsında olup, azîz merkûma ba‘zı hizmet makâmında iken, bir gün edâ-i subh edip. Meğer, bir âhir kimseyi dânişmendân tâifesinden hâce eylemek tarîkıyla bir medrese rabt etmiş imiş. Ona ol esnâda anar havâsı cihetiyle kendisi onda [143 b] şerminde olmak sûretin gösterir. Ve mezbûr İbrâhîm Ef. dahî çelebîlerine hâce olup, lâkin riâyet olunmak âsârı belirmeyip mülâzemet ümîdi yok iken Şeyh buyurur ki “ve siz dahî mülâzim olursuz” diye remz edip, fi’l-vâki‘ buyurduğu gibi remeyte bilâ rem

makûlesi vâki' olup, tîzde müderrisi İbrâhîm Ef.'yi mülâzemetle arz eder ve olur. Azîz dahî hâlde nice zuafâ'nın hâline takvîyet makâmında saî edip, vus-i tâkatın bî-derîğ ederken, 1002 [1593 / 94] târihinde civâr-ı rahmete vâsıl oldu.

Menkıbe-i Yahyâ Efendi

Bu merd-i kâmil, vücûd-i fâzıl, ilm-i zâhir ile âraste ve tedrîse hizmeti pîyrâste edip, ve eş'ârında dahî "Müderris" diye tahallîs edip, ilmiyle âmil ve zühd ü takvâyâ mâil ve Hak cânibine her cihetiyle kâil olup, akrânı zamânında yok idi. Eğerci, sûfî ve zâhid ve âlim asrında çok idi. Merhûm Sultân Süleymân aleyh'r-rahme ve'l-gufrân ona kardeş deyip kemâl-i mertebe tevkîr ve nevâziş-i Sultânî'yi hakkında tekrîr ederdi. Ve nefsi emrde ol Sultân-ı a'zama hemşîr olup, bir anadan süt emmek vâki' olmuş imiş. Beşiktâş'ta bağ ve bahçeler edip ve onda tavattun edip, zâyirinden ve erenleri ba'zı mühâmmene istihdâm edip, yapı yapmağa ihtimâm ve oranın sa'b yerlerin düz eylemeğe akdâm ederdi. Ve dânişmend ve suhteden varıp hizmet-i şerîfleriyle [144 a] müşerref olanlara birkaç akça verirdi.

Merhûm Rahmetî Ef. hikâyet eder ki, ziyâretine vardım, kürek ve çapayı elime verip, bir mahall gösterip, şurayı şöyle eyle diye gösterip, ben dahî ihtimâm ve cidd ü saî ederk bir çingene satılık yekseri götürüp, ondan yekseriyi satın alıp fazla iki yekseri kalır. Bu da Sultânıma caba olsun diyecek. Merhûm Hây Kerem Estî Hây diye çingeneye istihsân sûretin gösterip ve iki akça çıkarıp, mâ Kerem Estî sana dahî bu iki akça caba olsun diye, bu vechle herkesle lâubâli inkisârla muhâfaza-yı hâtır tesliyyet-i mü'min ve kâfir semtine mültefit ve nâzır idi. Bir gün merhûm Sultân Süleymân, bu halk âlemin zaptı mümkün olmadığı ve cânib-i Hakk'a meyl eylemek için dilleri nûruyla dolmadığının aslı ne ola, diye bir varakaya yazıp suâl eder. Ol varakayı sertâba neme neme yarar neme yarar diye yazıp, Pâdişâha gönderir. Pâdişâh hazretleri gîr ve gönderip beyân mahallinde bir ser-ı serbesteyi ayân etmemek azîzler rütbesine münâsib ve suâle cevâb vermemek hısâl-ı hamîdelerine muvafık değildir, diye ihtimâm sûretin gösterdikte, buyurur ki "cevâb-ı şâfi ve haber-i kâfi odur ki, yazmışım." Vezîre ıslâh cânibini arz olundukta neme yarar der. Kâdiya arz olundukta, ol dahî öyle der. Herkes ıslâh cânibinde "neme yarar" cevâbın verdiği için [144 b] ıslâh olmaz demektir. Merhûm Sultân Süleymân pesend edip ve remz-i bî-mânend olduğumuz bilip merhûma ihsânlar

eder. tahrîr-i kitâb olan Kınalızâde merhûm Hasan Çelebî tezkiresinde bu mahalle münâsib gçrölüp yazılmıştır.

Müderriş⁴⁰³ ufak şehir Trâbzon'dan tâli' ve lâmi' olmuştur. Kutb-i felek kerâmettir deryâ-i hidâyet merhûm Beşiktâşî Yahyâ Ef.'dir.

Evâil-i hâllerinde tarîk-i ilm-i zâhirde gûşeş edip, Sahn müderrişisi oldukça fâriğ olup, tarîk-i tasavvufa sülûk ederler. Beşiktâşında mescid ve medrese binâ edip, bu rubâiyi demişler:

*Cihânın zuhrufuna aldanıp halk
Kızılbaşlıca yaprâk ile oynar*

*Huzûr-i tıfli bulmak isteyu ben
Beşiktâşında toprâğıyla oynar*

Âhir anda dahî mîr ü vezîr ve sağîr ü kebîr izdihâmından halâs için في الرجال [erkeler dağdadırlar] fehvâsı üzere Bozar nâm mevzi'de mekân edip, onda dahî mescid ve medrese ve hamâm binâ etmişti. Merhûm Sultân Selîm-i Sâni, merhûm mezbûra mâil olmağın Harem sarâyalarına da'vet buyurup, nasîhatların gûş ederlerdi. Sene semân ve seb'în ve tisa' mie'de [978 (1571)] Leyle-i adhâda gûsfend cânını kurbân edip, lebbeyk güyân ihrâm ikfânla tavâf-ı kâbeyi cinânına revân oldu.

Menkıbe-i Babazâde El-merhûm

Bu azîz Eyyûb-i Ensârî müderrişisi olup, tâat u ibâdetle ve tarîka-yi kanâatla ömrü girân-mâyesi güzerân edip, beş vakti cemâatle Eyyûb-i [145 a] Ensârî (r.a.) câmiinde kılıp kemâl-ı mertebe-i teverru'da idi. Ve ibâdâtı riâyette tamâm, derece-i teşerru'da idi. Bu fakîr salavâtı edâsında takayyud eyledim. Rukûunda ve sücûdunda yedişer ihlâs okudum. Ve kıyâm ve celsesinde üçer ihlâs okudum.

Kaynı meğer kâdı olur. Mahremlerine tenbih eder ki, min ba'd içeri koyuvermesin. Ve evine bir dahî gelmesin. İttifâk bir gün gelir. Lâkin, kâdıdan âgâh ederler. Ol dahî, merhûm teng-dil olmasın diye, iç kapının taşrasında durur.

⁴⁰³ Mahlasıdır (müellifin notu)

Hemşiresiyle hâl-hâtır soruşur. Merhûm onu işidecek bi- huzûr olur. Bir iki ırgât getirip, kâdı durduğu yeri sürüp ve orayı kazıp toprağı taşraya attırıp, âhir yerden oraya toprak doldurdum.

Merhûm Hüseyin Çelebî nâm bir kimse hikâyet eyledi ki, ba'zı kimesne ile Lenfe mahallesinde merhûmun ziyâreti dâyesiyle geçirip, huzûr-i şerîflerine geldiğimizde, ba'de'l-musâhabeti buyurdu ki “kâfir mahallesine uğramak değil, kâfirin mumu şu'lesi dokunduğu yere nûr-i îmân za'f üzere kalıp, çok cidd-i belîğ gerektirki, geri ve ol nûr yerine gele”.

Ve ihvânımızdan bir sâdıku'l-kavl kendi akrâbasından bir kimesneden hikâyet eyledi ki, bir gece merhûm kalkar. Lâkin sâir evkâttan mukaddem vâki' olur. Hz. Eyyûb-i Ensârî türbesin kapama açtırıp, tilâvet-i Kur'ân-ı şerîf eyleyeyim diye türbe-i mutahhara cânibine teveccüh eder. Türbeyi açık bulur. Ba'zı kimesne [145 b] mevcûd. Lâkin, hiç bildiği kimesne yok. Aceb bunlar kim ola derken, bir bölük cemâat dahî gelir. Bunları dahî bilmez. Lâkin, onlar âşinâlık edip, “Ricâl-ı gayb” oldukların işrâb ederler. Ve kendiye saâdet bâbı meftûh olduğun iş'âr buyururlar. Ve onlardan kendi dahî olduğun tebşîr eylerler. Bu kez bu ma'nâ kendiye vâkıa gibi gelip, bu mübeşşere-i hurûf tâcı ile bir kâğıda yazıp ki, bu makûleyi işâret ve tağyîr eylemek ehlu'll-llâhın deâbıdır tasdîr eder. Hâkî dahî vefâtından sonra ol kâğıdı bulup istihrâc eyleyip, bu tarîk ile hikâyet eylemiş. 990 [1582] târihinde civâr-ı rahmete vâsıl olup, türbe-i mutahharaları Eyyûb'dedir (r.h.).

Menkıbe-i Baba Kartâl

Bu dervîş, Hz. Mevlânâ tarîkasında ve silk-i hatasında münferid babalardan idi. Dervîş kaderi “vatan-ı aslına uçtu kartâl” diye târihin nazm edip, hakkında böyle tafsîfleri olmuştur ki: kutbü's-sâlikîn umdetü'l-muhakkikîn, kıdvetü'l-vâsılîn, gavsü'l-mürîdîn, şahbâzei sadr-nişîn, hümâ pervâzı âsumân ma'nâ zübdetü'l-hulefâ'i fi tarîki Mevlânâ, kâşifü esrâr-ı cemâl ü celâl, Ahmed Dede eş-şehîr bi-Kartâl (k.r). Bu hâkdan-ı fenâdan sahn-ı sahrâ-yı bakâ'ya ve bu tengnâ-yı mehâzdan fezâ-yı bî- girân-ı hakikat-ı ma'nâyâ tayerân eyledi. إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَهَرٍ فِي

مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِيكٍ مُّقْتَدِرٍ [Takva sâhipleri cennetlerde ve ırmakların kenarlarında, güçlü ve Yüce Allâh'ın huzûrunda hak meclisindedirler].⁴⁰⁴

Ve Leyl-i selâse elletî hiye sâniyetün ve işrûne min şehri Rebîi'l-evvel fî târih sene: seb'un ve tisîn ve tis'a mie [3.3.997 (1.1.1589)], deffene fi'z- zâviyeti'l-Mevleviyyeti el-mebniyyeti fî Dimeşki'ş-Şâm sânnallâhu teâlâ izze'l-âfâti ve'l-âlâm.

Sene غمه g-m-h temm.

---

⁴⁰⁴ Kamer, 55/54, 55.

Sonsöz

“Münîri-i Belgrâdî ve Silsiletü'l-Mukarrebîn Adlı Eseri” ile ilgili çalışmayı eksiklikleriyle berâber tamâmlamış bulunmaktayız.

Münîrî Ef. zamânının ve bölgesinin en ileri gelenlerinden biri olması nedeniyle gerçekten üzerinde daha çok çalışılması gerekli olan bir zâttır. Eserin delinin ağır olması ve bizim de Türkçeye çok vâkıf olmayışımız ortaya bir takım eksikliklerin çıkmasına sebep oldu. akademik planda yapılan ilk çalışma olan bu tezdeki eksikliklerin, gelecekte yapılacak çalışmalar neticesinde giderilmesi en büyük dileğim.

Münîrî Ef. madden insânların arasından ayrılmış olsa bile hizmeti ve mâneviyâtıyla ölümsüzleşmiştir. Böylece hayâtını bâkileştirip dünyadaki hizmetlerini âhiret yurduna taşımıştır.

O'nu hakkıyla tanıtip günümüz insânına faydalı olabilecek bir çalışma yaptıysak, bu bizim sevinmemize vesîle olacaktır.

KAYNAKÇA

- AKKUŞ, Mehmet, **Beşiktaşlı Yayhâ Efendi**, Sahâbe'den Günümüze Allâh Dostları, İstanbul, 1995, c. 8.
- ALBÂNÎ, Muhammed Nâsiruddîn, **Zaifu'l-Câmiu's-Sagîr ve Ziyâdetuhu** (Fethu'l-Kebîr), Beyrût, 1408. (Albânî, Fethu'l-Kebîr)
- ATÂÎ, Nev'izâde, **Hadâiku'l-hakâik fî Tekmîneti'ş-Şakâik**, (haz. Absülkâdir Özcan), İstanbul, 1989. (Atâî, Zeyl-i Şakâik)
- ATTAR, Ferîduddîn Nişâbûrî, **Tezkiretü'l-Evliyâ**, (nşr. Sâfi Alî Şâh), Tahran, 1374, (Attâr, Tezkire)
- AYKUT, Said, **Alî Dede Bosnevî**, Sahâbe'den Günümüze Allâh Dostları, İstanbul, 1995. c. 8.
- AYVANŞARÂYÎ, Hâfiz Hüseyin, **Mecmuâ-yı Tevârih**, (haz. Fahri Ç. Derin - Vâhid Çabuk), Edebiyât Basımevi, İstanbul, 1985.
- AYVERDÎ, Ekrem Hakkı, **Ayırupa'da Osmânlı Eserleri Romanya-Macaristan**, İstanbul, c. 1.
- BAŞAGIĆ, Safvet Beg, **Bošnjaci I Hercegovci u Islâmskoj Kjiževnosti**, Sarajevo, 1912. (Başagić, Bošnjaci)
- , **Znameniti Hrvati – Bošnjaci i Hercegovci u Turskoj Carevini**, Zagreb, 1931. (Başagić, Znameniti)
- BELGRÂDÎ, Nusûh Çelebî, **Tersîhât**, Süleymâniye Ktp., Esad Ef. kısm., nu. 2360.
- BELGRÂDÎ, Münîrî, **Silsiletü'l-Mukarrebîn ve Menâkıbu'l-Muttekin**, Süleymâniye Ktp., Şehîd Alî Paşa 2819/3. (Münîrî, Silsiletü'l-Mukarrebîn)
- , **Nisâbu'l-İntisâb**, TDV-İSAM Ktp., 297.7

- , **Sübülü'l-Hudâ**, Süleymâniye Ktp., Hâcî Mahmûd Ef., 1032.
- BOSTANCI, Ali Haydar, **Tasavvuf'ta Etvâr-ı Seb'a ve Sofyalı Bâli Ef.'nin "Etvâr-ı Seb'ası"**, MÜSBE, (basılmıyş yüksek lisans tezi), İstanbul, 1996.
- CÂMÎ, Abdürrahmân b. Ahmed, **Nefahâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds**, (haz. Mehdî Tevhidî Pûr), Tahran, 1375. (Câmî, Nefahât)
- CEBRÎ, Abdülmüteâl Muhammed, **el-Müşteheru Mine'l-Hadisi'l-Mevzûi ve'z-Zaifi ve'l-Bedili's-Sahih**, Mısır, 1407. (Cebri, el-Müşteher)
- ČEHAJÍC, Džemal, **Derviški Redovi u Jugoslovenskim Zemljama Sa Posebnim Osvrtom Na Bosnu i Hercegovinu**, Sarajevo, 1986. (Čehajić, Redviški Redovi)
- , **Derviški Red Nakšibenija**, *Glasnik*, nu. 2. Sarajevo, 1982.
- DOBRAĆA, Kasım, **Katalog Arapskih, Turskih i Perzijskih Rukopisa**, Sarajevo, 1979 c. II. (Dobraća, Katalog)
- DOĞAN, Mehmed, **Büyük Türkçe Sözlük**, İstanbul, 1986.
- Enciklopedija Jugoslavije**, Zagreb, 1955-1971.
- ERAYDIN, Selçuk, **Cemâl Halvetî, Sahâbe'den Günümüze Allâh Dostları**, İstanbul, 1995. c. 8.
- EVLİYÂ, Çelebî, **Seyâhatnâme**, (İkra Yayıncılık), İstanbul, ts.
- Evlilyâlar Ansiklopedisi**, (Türkiye Gazetesi), İstanbul, 1992.
- FAJÍC, Zejnel, **Katalog Arapskih, Turskih I Perzijskih Rukopisa Gazi Husrev Begova Biblioteka u Sarajevu**, Sarajevo, 1991, c. III. (Fajić, Katalog)
- GAZÎ, Muhammed b. Muhammed b. Muhammed, **İtkânu Mâ Yahsenü Mine'l-Ahbâri'd-Dâireti Ale'l-Els**, (tahk. Halîl Muhammed el-Arabî), Kâhire, 1414.
- GÖLPINARLI, Abdülbaki, **İslâm Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilâtı ve Kaynakları**, İÜİFM, S. I.- IV., İstanbul, 1949 – 1950.
- HANCIÇ, Mehmed, **el-Cevherü'l-Esnâ fi Terâcimi Ulemâi ve Şuarâi Bosna**, Mısır, 1349. (Hanciç, el-Cevher)
- HARİRİZÂDE, M. Kemâleddîn, **Tibyânu Vesâili'l-Hakâik, fi Beyâni selâsili't-Tarâik**, Süleymâniye Ktp. İbrâhîm Ef. kıs., 430 – 432. (Harîrizâde, Tibyân)
- İslâm Âlimleri Ansiklopedisi**, (Türkiye Gazetesi), İstanbul, ts.
- İstanbul Kitaplıkları Târih – Cografya Yazma Katalogları**, c.1.
- KÂTİB, Çelebî, **Fezleke**, İstanbul, 1286, c. I. (Çelebî, Fezleke)

- NİKİĆ, Ljubomir, **Džamije u Beogradu**, Godišnjak Grada Beograda, V., Beograd, 1958.
- OKIÇ, M. Tayyib, “**Belgrad’daki Bayrakli Camii**”, Vakıflar Dergisi, sy. X., Ankara, 1974.
- OSMÂNÂZDE, Hüseyin Vassâf, **Sefine-i Evliyâ-yı Ebrâr ve Şerh- i Esmâr-ı Ebrâr**, Süleymâniye Ktp., Yazma Bağışlar kıs. 2305 – 2309. (Vassâf, Sefine)
- PAKALIN, Mehmed Zeki, **Osmânlı Târih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, M.E.Basımevi, İstanbul, 1993. (Pakalin, OTDTS)
- PERTSCH, Wilhem, **Vereischenis der Türkischen Handschriften der Königlichen Bibliothek zu Berlin**, Berlin, 1889. (Pertsch, Türkischen Handschriften)
- SÂMÎ, Şemseddîn, **Kâmûs-i Türkî**, İstanbul, 1317.
- , **Kâmûsü’l-A’lâm Târih ve Coğrafya Lugatı**, İstanbul, 1314.
- SÜREYYA, Mehmed, **Sicill-i Osmânî yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmânî**, İstanbul, 1308. (Mehmed Süreyya, Sicill-i Osmânî)
- ŠABANOVIĆ, Hazim, **Književnost Muslimana BiH Na Orijentalnim Jezicima**, Sarajevo, 1973. (Šabanović, Književnost)
- TAHRALI, Mustafa, **Tasavvuf Ders Notları**, İstanbul, 1974.
- TAŞKÖPRÜZÂDE, İsmâmeddîn Ahmed, **Hadâiku’ş-Şakâik**, (trc. Mecdî Mehmed Ef., haz Abdülkâdir Özcan), İstanbul, 1989.
- TUĞLACI, Pars, **Osmanlı Şehirleri**, (Milliyet), İstanbul, 1985.
- ULUDAĞ, Süleyman, **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, 1991.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, **Osmânlı Târihi**, (7 Baskı), Ankara, 1995, c. 2.
- VİCDÂNÎ, Sâdık, **Tomâr-ı Turuk-ı Aliyye** (Tarikatler ve Silsileleri, haz: İrfan Gündüz), İstanbul, 1995.
- YILMAZ, Hasan Kâmil, **Azîz Mahmûd Hüdâyî ve Celvetiyye Tarîkatı**, (Erkam Yayınları), İstanbul, 1999. (Yılmaz, Azîz Mahmûd Hüdâyî)

EKLER

هذه السلسلة المقوية من قبلة التحقيق في آية تكميل المؤمنين

حدو اول خدای بی عیب که دو سئیزه الان اولیا الله الاخره علیهم
ولاصحهم نوزون شرفین تاج المیدی ونازی واد عالم الیسوبه خا علی
قور و قیام مع اولی السلا لوه خراج المیدی و صعدوا اولی الخلیف عظیمین
کم رب اشفت غیر مد فرج بالا بوجه الواف علی الله ابره و خدیجه
مراتب و بیانی بی المیدی صوفی آل و معما بنیم او بیانی تحت قبالی
لایون فری فی حسی علوشا لونی بی المیدی و بعد بوضیفه
المخارج العفوره اللطیفه و قفام و در کار کن کاری لغو و اهل
هوانا کادی اول اولد فری بیلوب کر و حیل نفوسها ایرون طایر
لاجرم طویح صده و صلت قصای و مزوم و کولینه و ذکام شمس اولی
اولوب کانا بنو خا طر خا طر روز صحن فاصره و طوی لیدی که عمر
کرانایه و جس حال مناهیده و تحت کال مناهیده و لید و کزیکه
شرف لارت و عرق جمیل طر مشرق اولد و غیر عزیز لکن بار کن لاری
حدیاب کتوب عاشقانه و کز جیلادی بار کار خانه و صدا و طر استدر
کور و در و صلیتیزن نصیران الیه و باقیته اللذات الکلایه طلال
ذو البصیر کس سخل خصال خلف و حقن و فتن استیکار
ایدی که آرد لید کن او نور و در صحنه فاکر یک شیمه کلای و حواس
مرای صورت کتوب نظام اقتضا المودی و جوار و زاده آیین بیلابیری

اکانیا و قصور کوسور و غدر و بیو یلوب مکال لیلی علی غافل
سیر و بکندی کالان اظهار اید و لره و بوقصد و شایسته
سلفدن و انی بعضا کتوب جبار کاسلری یا و انونج یلانشید
او قیا لکروضفا و سنا طاسه بوبک بر کر او لیا تک بنا کر اورن
یا و ایدون غلیظ فائده عانده اولد و فی موضع کتوب و در کوشند
احوال و اما لکینه خود رشک و نوب الموحیت لیدون طوبه عظمی
بولشدر شعور سیری کآن بر وجودت غالب است هم کبرین صوب
حضرت و جیاست هم کآن حور است کف غالب راست چون کز
انوس ایمان ز راست و شیخ سیرانی قدس سرور یون رشک
هک بولشدر بجهت بدوب دست کوزسه آنک ای کولیکه بیزه
ایدون و منصور طرایع عین الجمع نام کالی خرنه هم کبرین
ایانه و جاشنی ای اوله بندن کاسلا کایک و بیو و رشک
المعارفین ابوزید سلای حضرتیکه تکا بوموسی ام در و رشندن
مر وید که حق تکا خضری و صده صانده بر اهل حق و بیانشی
بر برینه بولشدر ملاک آید کلزده جابیندن نعمت و رحمت و
ضنون و خنران تاری بلورب شکر و رشک تله اولد و کولونه
که بر بری معلوم صانده و اولونوب کمالینه واره لایون
جمعی باشی اولان مکلمه و مکلمه سول آید و دنیا و بوفال
بن فلک و کلید و مکلمه علی اولد و بیو جاب ویر و کلزده عینی

اعلیٰ در آن حال دور و زاتر ایدوب و قلب مضطرب اولوب
 بعضی والده اولما یوردو پورک در دیر سکنک و همی بو قدر
 خود وارده چکنک رحلکه انصب کستمیزه اوقی در ونجی پون
 انون دکلی انجی ایسیم بایکن یاننده یتمن ایدی اول دانغی ضیب
 ویش اولدی دینجه فقیر دانغی اولد اولور کینک طراغی قنده
 اولر ایه چکر نما دین کمالی و خاتره تک حسن حالی اولسوغیری
 نسته غم دکلی در دیر یوشلی ایدر کمال حاصل بلغ اوده اولور
 بیل مکنک میت اولوب بقده افریره کو چکنک داعیسی بیدا
 اولور والده عزیزه دانغی چکوب مترو چغیر قویب بر قصه ییر
 کوجکولوا آلهه دانغی حایره مبتلا ایدر چه ارشینه کون انده
 وار ایلوب بر کون آنشری جبهه کونی سوری والده مترو عجب غم
 وار و در و کوب بقده مای بن کنتم البته نیمی اولد انشم یاننده
 دفع ایلد یوب و صیت ایدوب جوار رحمته و اصل اولدی
 و صیتی اوزره دیزه چوره مرحوم پیر یاننده و فن اولدی
 رحمتها الله تعالی رحمته واسعة فضل و کرمه و منه قلوبک الذی
 وار و در اولدن بایکون دور اولما یارد اولد منقبه حمزه دود
 بودنی قی سنایک اولکولوا وار ایدنده مکنک ایدوب در و کوب
 بوبور و نسلی ولی دود حکایت ایدی ککنده سی تزارن
 قازار کیمیز و کفن کورن ایزنا سی وفات ایدر حقه

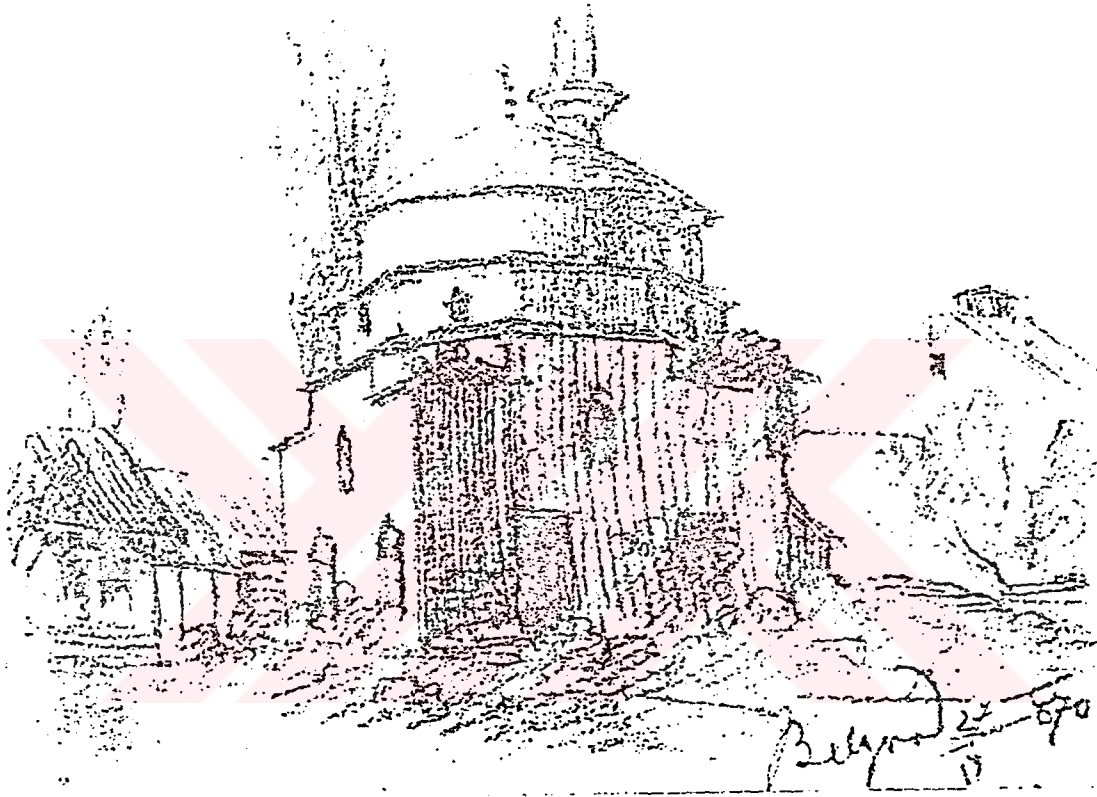
قونور الله تعالی منقبه ایله اندی بو عزیز مرحوم کون اولدی
 خلفا سید اولکوب طوز لر دن انشه سردارن نام نصیبده
 مکنک ایدوب طریقتن سور و و فقیر بجه بنا ایدوب
 سکک لطف ایتمور بخرطاعت و عبادتده و اوز اولوس
 حالاننده اولوب یوریتیه سینه وار مکنک و حسن حالانده
 دیر مکنک سردارن قاضیسی بونی بکلک خدمتده سور استاذ
 اولغی و آران زاده افندی مکراندانغی اولک خدمتده مبارک و محل
 خدمتده حاضر ایس نکک دفعی پیر بزرگوار لر دن ارنگ و کش
 صلی چس نظر اولدوغی جهتل آتای فندی سیس بونه نیکس
 دیوب طرصورا اولک دانغی حالن عوض ایدوب سیس قاضی دن
 بونی شفاعت ایدر بین دیوتسی ایدر چاره اولما زوبور بینه
 ادر طومس نیقن ایدر لر وجودن دین کون کتور لر پهل اولور
 کیمو قانور کتور قاضی ی اول کیمو جوا خور کیمو ایدر قتل ایدر لر
 وجودن زیادن کتور لر صفتن معلوم انهدن جهانده ایتمز
 اوقی تشور برانغ. قاضی قضا یی سامانی و بلای نا کھانی
 و اول نصیب نصیب نهانی اولمشه زیز آقنده تشور مخالف تکلیف
 وار ایدر اوستی قاضیله تکلیف ایدر لر و منصبی لر لر
 زحمت ایلر و اخذ تشور و ایدر لر کندی لری قتل مضمود کیدر
 ادر لر بو برون دانغی نصیب ایدر لر ایلر نی جمال با صوب

موجود لکن بیچ بدو کی کسنتہ یوں عجب بونلکم اولہ دیرکن برکون
بحاحت دخی کلوز بونلری دخی بلز لکن انرا آشنا یوں ایدوب رخل
غیب اولد قطن اشتراب ایدر لر و کند ویه سعادت بانی مفتوح و غن
اشعار بیور لر و آنلردن کندی دانی اولد و غن تیشیر ایلر لر بوگز
بو معنی کند ویه واقعه کئی کلوب بو بیشتره حروف تخی ایلر بر کاغده
بازوب کر بو مقوله اشعار و تفسیر ایلک اهل اللہک دانی در سطر
ایدر خاک دخی وفاتندہ صکره اول کاغذ بر یولوب اشعار ایلوب
بو طریق ایلر حکایا ایلن طقوز یوز طغسانا ریخنده جو آر رحمتہ حال
اولکو زیت مطره لری ایوبده در لیم اللہ تعالی رحمتہ واسعه منقبه
بابا قوتال بودر ویش حضرت مولانا طریقه سنده و سلک حبیب
مخوط بابا اردن ایدی در ویش قدری وطن اصلده او جدی قوتال
دیو تار یخن نظم ایدوب حقدہ بو یلا توصیف لری اولشد زک قطب
السا کلین عمده المحققین قدوة الواصلین غوث المریدین شایسته
سدره نشین ہما پر واز اسماعنی زبق الخلفاء فی طریق مولانا
کاشف اسرار جمال و جلال احمد دده التمشیر بقوتال قدری قدر و حد
العزیز بو خاکدان فنا در صحن صحایق بقایہ و بوتکنکای مجازد
فضای بل کران حقیقت معنای طیران ایلک ان السقیم فی جبا و نذر فی
مقصد صد عند ملیک مقصد و تیلہ التلثا الی صی ثانیہ و عشرین در شہر
ربیع الاول فی تاریخ سنہ ۱۰۰۰ و قرا از اویر المولود البیتہ و قرا من اللہ تعالی
عز الاما و الامام سہ نعمتم

x

Jovanović'in kaleminden 1870 yılına âit İmâret Câmii resmi

TC YÜSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ